

سید قطب

Sayyid Qutb

U okrilju Kur'ana

في
ظلال
القرآن

Naslov originala
SAYYID QUTB
Fİ ZILÂLI-L-QUR'ÂN

Sayyid Qutb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilālī-l-Qur'ān

7

SARAJEVO, 1997.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobožali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

7

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بقية سورة المائدة وأوائل سورة الأنعام

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

OSTATAK SURE EL-MA'IDE (V) I POČETAK SURE EL-EN'AM (VI)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog.

Ovaj džuz sastoji se iz preostalog dijela sure El-Ma'ide, čiji je početak izložen i o čemu se govorilo u šestom džuzu, a sastoji se i od početka sure El-En'am (VI) do riječi Uzvišenoga ...*Kad bismo im meleke poslali...* (6/111).

Vratit ćemo se na kazivanje u ovom drugom dijelu ovog džuza na odgovarajućem mjestu kada budemo izlagali suru El-En'am. Ovdje ćemo govoriti o prvom dijelu, koji se sastoji od ostatka sure El-Maide.

O definiranju ove sure naveden je u šestom džuzu slijedeći tekst:

“Ovaj Kur'an je objavljen u srce Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) da pomoću njega izgradi Ummet, da pomoću njega podigne državu, da pomoću njega organizira društvo, da pomoću njega odgoji svijest, moral i um, da pomoću njega definira međusobne odnose među članovima tog društva i odnose te države sa drugim državama i veze tog Ummeta sa drugim narodima... Zatim da to sve poveže jednom čvrstom vezom kojom će sabrati ono što je razdijeljeno i sastaviti sve njegove dijelove tako da ih čvrsto poveže za jedan izvor, za jednu vlast, za jednu stranu... Eto, to je vjera u svojoj suštini kako je odredio Allah i kako su je spoznali muslimani onda kada su bili muslimani.

Stoga u ovoj suri nalazimo, kao što smo nalazili u prethodne tri duge sure, različite teme koje sve veže ovaj glavni cilj radi čijeg ostvarenja je i došao cijeli Kur'an a to je: podizanje Ummeta, stvaranje države, i organiziranje društva na osnovu ove posebne vjere, posebnog poimanja i na novim temeljima... Osnov u svemu tome je izdvajanje Uzvišenog Allaha u Božanstvu, gospodstvu, upravljanju i vlasti kao i primanje programa, zakona, sistema, mjerila i vrijednosti za život jedino od Njega, Uzvišenoga, ne pripisujući Mu druga.

Također se u ovoj suri susrećemo sa izgrađivanjem vjerskog poimanja, objašnjenjem tog poimanja i njegovim oslobađanjem od mitova idolopoklonstva i devijacija sljedbenika Knjiga i njihovih krivotvorenja.

Pored toga, sura upoznaje zajednicu muslimana sa suštinom te zajednice, sa suštinom njene uloge i prirodom njenog puta, koji je klizav i trnovit i koji je pun mreža koje joj pletu njeni neprijatelji i neprijatelji ove vjere... Sura isto tako sadrži objašnjenje vjerskih obreda koji čiste dušu muslimana pojedinca i duše čitave zajednice muslimana vežući je tako za njenog Gospodara... Usto, ova sura sadrži društvene zakone koji regulišu međusobne odnose unutar zajednice muslimana kao i međunarodne zakone koji regulišu njene odnose sa drugim zajednicama... Tu su, zatim, propisi i zakoni koji dozvoljavaju i zabranjuju jedan broj jela, pića i bračnih veza ili jedan broj postupaka i ponašanja... Sve to kao jedan snop u jednoj suri predstavlja značenje vjere kako ju je htio Allah i onako kako su je razumjeli muslimani u onim danima kada su bili muslimani.

U svjetlu ovog općeg poimanja prirode ove sure i njena sadržaja moći ćemo nastaviti sa izlaganjem preostalog njena dijela u ovom džuzu. Primijetiti ćemo da ovaj džuz sadrži ostatak tema ove sure na koje smo ukazali, od kojih su neke izložene u šestom džuzu.

Ovdje ćemo naći preostali dio brojnih blokova s kojima se suočio muslimanski Ummet u Medini. Čudno je da su ti blokovi jedni te isti s kojima se stalno suočavaju pokreti islamskog preporoda. Tu ćemo primijetiti i neprijateljstvo koje se krije u grudima tih blokova i osvrst na stavove nekih od njih. Primijetiti ćemo da su neke grupe sklone Uputi kao što je slučaj sa nekim grupama kršćana koje su se odazvale na poziv Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i čija su se srca smekšala kada su čula ovu uputu, zadobila Allahovu nagradu i džennetske bašče kroz koje teku rijeke.

Nalazimo također i ostatak razgovora o istini donošenja zakona vezanog za halal i haram, zatim zabrani napadanja i neprijateljstva, kada je zabranjeno napadati a kada dozvoljeno, bez Allahova ovlaštenja, uz stalno podsjećanje onih koji vjeruju na bogobojaznost kod ovog pitanja o čemu ovisi i vjerovanje i nevjerovanje nakon što su oglasili svoj iman.

Nakon toga slijede preostale odredbe zakona, odredbe o vjerovanju, o vinu, kocki, kumirima i strjelicama za gatanje, o lovu dok je čovjek u ihramu, o svetosti Kjabe i mjeseci u kojima je zabranjeno ratovati, o

kurbanima i kurbanima ogrlicama označenim, uz ponovljena upozorenja da je nužno izražavati pokornost svemu što je Allah (Uzvišeni) propisao i Vjerovjesniku (alejhi's-selam) odredbe o zabrani i upozorenju na suprotstavljanje, o prijetnji bolnom kaznom, osvetom od Allaha i o sjetu na Allaha pred kojim će se svi skupiti.

U nastavku se govori o odgoju muslimanske zajednice, definiraju se vrijednosti na kojima treba međusobno surađivati, da se ne zgražava što postoji mnoštvo ružnoga, ali oduševljava se čistim dobrom, govori se o nužnom odgoju muslimanske zajednice i lijepom ponašanju prema svome Gospodaru i Vjerovjesniku, da se ne pita za ono što joj se nije pojavilo niti traži šire objašnjenje za ono što je ukratko rečeno.

U nastavku se govori o odbacivanju tradicije iz predislamskog perioda i raznih propisa vezanih za politeizam i totemizam, govori o nekim životinjama i žrtvama kao što su *behire*, *saibe*, *vasile* i *ham*, definiše da je jedini ispravan izvor kod donošenja zakona vezanih za sva pitanja života samo Allah, i prepuša sve to samo Njemu, ne običaju ljudi i njihovim terminima.

To je sve iznijeto sa upozorenjem muslimanskom Ummetu da se sam odlikuje, da se međusobno njegovi članovi solidarišu, da se Ummet odvoji od ostalih, da se oslobodi slijeđenja zalutalog naroda, da prepusti pitanje nagrade i kazne, i jednih i drugih, samo Allahu na Dan kažnjavanja i nagrađivanja.

Kazivanje o pitanju ozakonjenja završava tretmanom svjedočenja kod oporuke kada se neko nalazi na putu i daleko od mjesta boravka, o islamskom stavu i regulisanju sličnih pitanja u društvu koje se bori na Allahovu putu, putuje po zemlji radi trgovine i sticanja Allahova dara, i sve te zakonitosti se povezuju sa strahom od Allaha na ovom i budućem svijetu.

Ostali dio ove sure govori o ispravci vjerovanja kršćana, sljedbenika Knjige, pa se zbog toga povraća da izloži dio kazivanja o Merjemi i Isáu i nadnaravnostima (mudžizama) koje je on izveo zahvaljujući Allahu, a govori se i o pitanju gozbe koju su od njega tražili učenici. U tekstu se susreće i pitanje božanstva Isaa i njegove majke i tvrdnje kršćana vezane za to, a što demantira Isā (alejhi's-selam) i kaže se da to on nije tvrdio ističući da on nema ništa sa ovakvom izmišljotinom, da je nevin pred Allahom. To tekst predočava u strašnoj sceni vezanoj za scene Sudnjeg dana, prepušta stvar svoga naroda Allahu, svome Gospodaru i njihovu

Gospodaru pred mnoštvom ljudi i poslanika (alejhimu's-selam) koji su svi svjedoci.

Poglavlje završava jasnom odlukom da je Allah Gospodar nebesa i Zemlje i svega što je na njima, da Njegova moć nema granice ni ograničenja: *"Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je na njima; On sve može!"* (5/120).

Sa ovim brzim izlaganjem i pregledom ostatka sadržaja ove sure proističe čvrsto pridržavanje za ono što je u njenu sadržaju, a prema programu o primjenivanju ovog sadržaja, zatim programu na kojem smo ukazali na početku ove sure i prenijeli jedan dio tog uvoda kao predgovor ovom kratkom objašnjenju.

Da nastavimo sada sa detaljnijim izlaganjem ove sure a prema tekstu.

لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الْيَهُودَ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا، وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُمْ مَوَدَّةً لِلَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ قَالُوا: إِنَّا نَصَارَى، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قِسْطِينَ وَرَهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ. وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنْ آخِذٍ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ . وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْآخِذِ وَلَنَطْمَعُ أَنْ يَدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ . فَأَمَّا بِهِمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ . وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ .

Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljući neprijatelji Jevreji i mnogobošci; i svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: "Mi smo kršćani", zato što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole (5/82).

Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im liju suze iz očiju jer znaju da je to Istina, pa govore: "Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili (5/83).

Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi, kada jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s Ljudima dobrim" (5/84).

I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu džennetske bašče dati, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti; a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine (5/85)

A oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali biće stanovnici u džehennemu (5/86).

Ovo je ostatak govora o Jevrejima, kršćanima i politeistima, o njihovu stavu prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i muslimanskom Ummetu. To je dio dugog razgovora koji se proteže u ovoj suri na više od dvije četvrtine, u čemu se govorilo o iskvarenosti vjerovanja Jevreja i kršćana, lošem stavu Jevreja i njihove djelatnosti i prema njihovim vjerovjesnicima prije i prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam), zatim njihovu pomaganju politeista protiv Poslanika (alejhi's-selam)... Ovdje se donosi i tretman vjerovanja Jevreja i kršćana koji su svojim postupcima doveli tu vjeru do nevjerovanja ostavivši ono što je bilo upisano u njihovim knjigama, govoreći da je neistina i odbacujući sve ono što je prenio Vjerovjesnik (alejhi's-selam). Tu se potvrđuje da oni nemaju ništa sa vjerom sve dok ne prihvate sadržaj Tevrāta i Indžila i svega onoga što im je objavljeno od njihova Gospodara. U nastavku je govor upućen Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da prenese ono što mu je objavljeno od njegova Gospodara - svima, i politeistima i Jevrejima i kršćanima, jer niko od njih nema ništa sa Allahovom vjerom. Svima im se obraća sa pozivom da prihvate islam. Ovdje se govori i muslimanskom Ummetu da prijateljuje sa Allahom, Vjerovjesnikom i onima koji vjeruju, a da ne prijateljuju sa Jevrejima i kršćanima jer su oni jedni drugima prijatelji. Jevreji prijateljuju sa onima koji ne vjeruju pa su prokleti riječima Dāvūda i Īsāa, sina Merjemina... Itd.

Sada slijedi dio koji govori o stavu ovih grupa prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i muslimanskom Ummetu, dio koji govori o onome što iščekuje ove sve na Sudnjem danu.

Ovaj Ummet dočekaao je Kur'an, sukladno njegovim usmjerenjima i odlukama, da definira svoje korake i kretnju i da zauzme, sukladno ovim smjernicama i odlukama, svoj stav prema ostalim ljudima. Ova Knjiga, Kur'an, usmjeritelj je tog Ummeta, njegov pokretač, njegov vođa, njegov kormilar. Rezultat je bio da je on, Ummet, pobjeđivao a nije bio poražavan jer je vodio svoju borbu protiv svojih neprijatelja pod direktnim Božanskim rukovođenjem od onog časa od kada ga je njegov Vjerovjesnik (alejhi's-selam) vodio sukladno visokim Božanskim uputama.

Ove Božanske upute još su uvijek na snazi i odluke koje sadrži ta časna Knjiga također su na snazi. Svi oni koji nose poziv islama danas i sutra stvoreni su da prihvate ove odluke i te upute kao da su oni ti kojima se one upućuju ovog časa da bi definirali i zauzeli svoje stavove prema tim uputama i odlukama u odnosu na pojedine ljude, u odnosu na pojedina učenja, u odnosu na pojedina vjerovanja i pojedine stavove, u odnosu na pojedine situacije i isteme, pojedine vrijednosti i mjerila... danas, sutra i vazda, sve do Sudnjeg dana.

Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljući neprijatelji Jevreji i mnogobošci... (5/82).

Konstrukcija teksta kako je rečeno govori da su riječi upućene Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i da su upućene kao opća poruka, jer sadrži očitu sasvim otkrivenu naredbu koju će primijetiti svaki čovjek. To je forma stila i izraza kakve primjere nalazimo u stilu arapskog jezika na kojem je objavljen časni Kur'an... I u jednom i u drugom slučaju ove odredbe očito je značenje o kojem ona govori. Ako se ovo ovako shvati, onda se naredba koja privlači pažnju u ovom tekstu prvo odnosi na Jevreje, pa tek onda na politeiste, da su Jevreji najveći neprijatelji onih koji vjeruju, da je žestina njihova neprijateljstva očita i jasna, da je to nešto što je definirano i što može primijetiti svako ko pogleda na to, da će to naći svako ko razmisli o tome.

Da, veznik *vav* u arapskom izrazu označava povezivanje dvije stvari a ne znači slijed i raspored. Stavljanje Jevreja ovdje ispred politeista, gdje se može pomisliti da su oni manje neprijatelji prema vjernicima od politeista, s obzirom da su oni sljedbenici Knjige, daje ovim prebacivanjem naprijed nešto posebno, a ne ono što je uobičajeno sa veznikom *vavom* u

arapskom izrazu. Taj veznik u najmanju ruku upućuje da to što su oni sljedbenici Knjige ne mijenja suštinski stvar, nego da su oni kao i politeisti najveći neprijatelji vjernicima. Mi kažemo da je to "u najmanju ruku" tako. Ova mogućnost ne negira da se njihovim stavljanjem naprijed misli da su oni žešći neprijatelji od politeista.

Kada čovjek pokuša uporediti objašnjenje ove Božanske odluke sa primjetnom historijskom realnošću od časa rađanja islama pa do posljednjeg ovog momenta on neće ni najmanje kolebat i kod određivanja da je neprijateljstvo Jevreja koje pokazuju prema vjernicima uvijek bilo žešće, okrutnije, dublje, istrajnije i duže od neprijateljstva politeista.

Jevreji su istupili neprijateljski prema muslimanima od prvog časa uspostavljanja islamske zemlje u Medini. Takvi su bili prema muslimanskom Ummetu od prvog dana od kad se javio Ummet. Časni Kur'an donosi dovoljno dokaza i uputa koje govore o ovom neprijateljstvu i spletkama, i to je sasvim dovoljno da se pojmi taj gorki rat koga su raspljivali Židovi protiv islama i Vjerovjesnika (alejhi's-selam) kao i muslimanskog Ummeta kroz njegovu dugu historiju. Taj rat nije prestao nijednog momenta kroz blizu četrnaest stoljeća. On se i u ovom momentu raspljuje žarom na sve strane Zemlje.¹

Odmah po dolasku u Medinu Vjerovjesnik (alejhi's-selam) sklopio je ugovor suživota sa Jevrejima i pozvao ih da prihvate islam koji potvrđuje raniju objavu Tevrât... Međutim, oni nisu ispunili ovaj ugovor nego su postupili isto onako kao što su činili i sa svakim drugim ugovorom. Oni su ih prekidali i sa svojim Gospodarom svojim vjerovjesnicima ranije, tako da Allah o njima kaže: *"A Mi tebi jasne dokaze objavljujemo i jedino nevjernici u njih neće da vjeruju (2/99). Zar svaki put kada neku obavezu preuzmu - neki od njih je odbace jer ih većina ne vjeruje (2/100). A kada im je Poslanik od Allaha došao, potvrđujući da je istinito ono što već imaju, mnogi od onih kojima je Knjiga dana - za leđa svoja Allahovu Knjigu odbacuju, kao da ne znaju (2/101).*

Oni su krili neprijateljstvo prema islamu i muslimanima od prvog dana od kada je Allah uputio pleme Evs i Hazredž prema islamu pa Jevreji nisu imali puta da se miješaju u njihove redove i od dana od kada se rukovođenje muslimanskim Ummetom definiralo i od kada ga je

¹V. dio sadržaja ovih uputa i odluka i njihova objašnjenja *U okrilju Kur'ana* u nekoliko slijedećih stranica.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) poveo Jevreji nisu imali priliku da dođu do vlasti.

Upotrijebili su sve vrste oružja i sredstava koje je proizvodio jevrejski genij spletkarenja i koje je koristio iz vremena Sabe u Babilonu, ropstva u Egiptu i poniženja u Vizantiji. Mada je islam lijepo postupao s njima kada su ih drugi narodi i nacije pristiskivali kroz historijski protok, oni uzvraćše islamu, za njegovo lijepo djelo najružnijim spletkarenjem i najbolnijim nedjelom od prvog dana.

Pokušali su ujediniti protiv islama i muslimana sve snage politeističkog Arabijskog poluotoka. Nastavili su da okupljaju arapska pocijepana plemena radi borbe protiv muslimanske zajednice ... *a o neznabošcima govore: "Oni su na ispravnijem putu od vjernika"* (4/51).

Kada ih je islam porazio snagom Istine, a to je bilo onda kada su ljudi bili muslimani, nastavili su da spletkare u svojim knjigama, od čijih intriga je sačuvana samo Allahova Knjiga o kojoj se brine i čuva je Uzvišeni, pa su nastavili da spletkare i unose intrige u redove muslimana izazivajući smutnju, koristeći i one iz islamskih krajeva koji nisu dovoljno spoznali islam. Spletkarili su okupajući protivnike islama protiv islama na svim stranama svijeta tako da se to njihovo kruženje i postupak završava time što su oni u posljednjem stoljeću bili ti koji su povelu borbu i vodili je protiv islama na svakom pedlju Zemlje. Oni su vješto koristili križarstvo i totemizam u ovom općem ratu. Oni su ti koji izazivaju takve situacije i čine herojima one koji se nazivaju muslimanskim imenima. Oni izazivaju križarsko-cionističke vojne na svakoj žili i korijenu ove vjere.

Istinu je obznanio Uzvišeni Allah u riječima: *"Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljući neprijatelji Jevreji i mnogobošci"* (5/82).

Onaj koji je okupio partije i grupe u vrijeme borbe Ahzab protiv muslimanske novonastale zemlje u Medini i skupio Jevreje plemena Kurejza i drugih plemena kao i Kurejševiče u Mekki i ostala plemena na Arabijskom poluotoku, bio je Jevrej.

Onaj koji je okupio široke mase i sabrao ološ, isturio glasine vezane za spletke oko ubistva halife Osmana (Allah mu se smilovao) i drugo što je proisteklo iz tih spletki bio je Jevrej.

Onaj ko je vodio agitaciju izmišljanja lažnih i patvorenih hadisa stavljajući to u razne verzije prenošenja bio je Jevrej.

Onaj ko je stajao iza izazivanja nacionalnog ponosa u posljednjoj zemlji hilafeta i koji je stajao iza revolucija koje su težile izolirati Allahov zakon i zamijeniti ga za ustav u vrijeme sultana Abdulhamida, a što se završilo odbacivanjem hilafeta u cjelini preko "heroja" Ataturka bio je Jevrej.

I sve ostalo što je slijedilo iz tog najavljenog rata protiv avangarde islamskog preporoda u svim vremenima i svugdje na Zemlji, iza toga stajali su Jevreji.

Zatim i iza materijalističko-ateističke filozofije stajao je Jevrej, iza animalne seksualne revolucije stajao je Jevrej... i iza većine rušilačkih teorija svih svetosti i svih ustaljenosti stajali su Jevreji.²

Rat kojeg su raspaljivali Jevreji protiv muslimana bio je dugotrajniji i prostorno širi nego rat kojeg su raspaljivali politeisti i totemisti, zbog njihove stare i nove požude. Borba sa politeistima Arapima nije potrajala duže od dvadeset godina. Isto tako, i borba sa Persijom nije tako dugo trajala. U novije vrijeme raspaljivanje borbe između indijskog totemizma i islama, jako je uočljivo ali to ne dostiže stepen požude svjetskog cionizma (a marksizam se smatra jednim vidom cionističke pojave). Nema nijedne borbe koja bi sličila borbi Jevreja protiv islama i vremenskom dužinom i prostornom širinom osim borbe križara, o kojoj ćemo govoriti u slijedećem pasusu.

Kada čujemo Allaha (Uzvišeni) gdje kaže:

Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljubici neprijatelji Jevreji i mnobošci... (5/82) - primijetiti ćemo da su u tekstu stavljeni Jevreji ispred politeista... A kada se obratimo na historijsku realnost, spoznat ćemo nešto iz oblasti Allahove mudrosti zašto je u tekstu spomenuto ime Jevreja prije politeista.

Oni su skupina veoma čudne i neugodne naravi koja u sebi taji mržnju protiv islama i protiv Vjerovjesnika islama. Allah upozorava Svog Vjerovjesnika i sljedbenike njegove vjere na njih. Ova čudna i neugodna skupina nije pobjeđivala islam i muslimane onda kada su oni bili muslimani. Samo islam može osloboditi Svijet ove čudne i neugodne skupine kada ljudi budu bili muslimani.

²V. poglavlje *El-Jehudu's-selasetu: Marks, Frojd i Dirkem* u djelu *Et-Tetawur ve's-sebat* od Muhameda Qutba.

I svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: "Mi smo kršćani!" zato što među njima ima i svećenika i monaha i što se oni ne ohole. Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im liju suze iz očiju jer znaju da je to Istina, pa govore: "Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili. Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi kad jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim." I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu džennetske bašče dati, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti; a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine. A oni koji ne budu vjerovali i dokaze naše budu poricali biće stanovnici u džehennemu (5/82-86).

Ovi ajeti odslikavaju situaciju i predočavaju sud o toj situaciji... Odslikavaju situaciju jedne grupe sljedbenika Īsāa (alejhi's-selam) onih koji govore: "Mi smo kršćani!" i potvrđuju da su najbliži prijatelji onima koji vjeruju.

Mada, prateći nit ovih ajeta, čovjek ne nalazi na prostore sumnje da oni ocrtavaju određenu situaciju, situaciju na koju se primjenjuje ovaj opis. Pa ipak mnogi pogriješe kod shvatanja i poimanja šta ovi ajeti znače. Ti pokušavaju da učine od ovih ajeta nešto čime se ublažuje mučna slika u muslimanskoj procjeni stavova raznih blokova i procjeni stavova ovih blokova prema muslimanima. Zbog toga nalazimo da je nužno da ih detaljno razmotrimo *U okrilju Kur'ana* u ajetima koji posebno ocrtavaju ovu situaciju i na koju se može primijeniti ovaj posebni sud.

Situacija koju ocrtavaju ovi ajeti je situacija jedne grupe ljudi koji kažu da su kršćani i da su najbliži prijatelji onima koji vjeruju *zato što među njima ima svećenika i monaha i što se oni ne ohole (5/82)*. Neki od njih uistinu poznaju vjeru kršćana, pa se ne drže oholo pred Istinom kada im se objasni.

Tekst Kur'ana ne zadržava se na ovoj definiciji niti ovo pitanje ostavlja nedefiniranim i općim koje bi se, u tom slučaju, moglo protezati na svakoga koji kaže: "Mi smo kršćani" nego Kur'an nastavlja i predočava stav ove grupe koju tretira pa kaže:

Kada slušaju ono što se objavljuje Poslaniku, vidiš kako im liju suze iz očiju, jer znaju da je to istina, pa govore: "Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili." Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi kada jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim" (5/83-84).

Ova živa scena ocrtava kroz kur'ansko poimanje ovu grupu ljudi koji su blisko naklonjeni onima koji vjeruju...Njima se, kada čuju riječi iz Kur'ana objavljene Poslaniku, zatresu osjećaji, smekšaju srca, a oči proliju suze izražavajući na taj način duboki i jaki dojam ove Istine koju su čuli. To je situacija za koju oni ne nalaze drugi izraz za ono što ih se dojmilo do prolijevanje obilatih suza. Takva situacija je poznata među ljudima kada ona dostigne stepen veći nego što se može izraziti i opisati riječima pa se to izražava prolijevanjem suza kako bi se predočilo ono što se riječima predočiti ne može i kako bi se odstranio ružni teret jakim i snažnim dojmom.

Zatim, ovi se ne zadovoljavaju ni ovim izlivom suza, niti zauzimaju pasivan stav prema Istini koja je na njih tako snažno djelovala kada su čuli riječi Kur'ana i osjetili Istinu koju nudi Kur'an i snagu koje riječi Kur'ana nude. Oni se ne zadržavaju na dojmu koji se izražava prolijevanjem suza iz njihovih očiju pa da sve završi time u odnosu na ovu istinu. Oni idu dalje kako bi zauzeli pozitivan i jasan stav u odnosu na ovu Istinu, stav prihvatanja ove Istine, vjerovanja u Nju i stav potčinjavanja Njenoj vlasti. Javno ispoljavanje ovog vjerovanja i ovog potčinjavanja izraženo je na snažan, duboko utjecajni i jasni način:

... pa govore: "Gospodaru naš, mi vjerujemo, pa upiši i nas među one koji su posvjedočili. Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi kada jedva čekamo da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim"
(5/83-84).

Oni prvo obavještavaju svoga Gospodara da prihvataju i vjeruju u ovu Istinu koju su spoznali, a onda mole Uzvišenoga da i njih priključi onima koji izražavaju svjedočenje i potvrđuju ovu Istinu, mole da ih uputi da idu pravcem Ummeta koji se pridržava ove Istine na Zemlji, muslimanskog Ummeta, koji svjedoči i potvrđuje ovu vjeru da je ona Istina, koji izražava ovo svjedočenje i jezikom i praksom i svojom kretnjom, ukratko - da bi potvrdio ovu Istinu u životu. Ovi novi svjedoci priključuju se ovom muslimanskom Ummetu, svjedoče svome Gospodaru da vjeruju u ovu Istinu koju slijedi ovaj Ummet i obraćaju se molbom Uzvišenom da ih upiše u Svoj protokol.

Poslije ovoga oni se obavezuju da će osuditi svakog onog ko im sprječava da vjeruju u Allaha ili one koji čuju ovu Istinu, a ne povjeruju u nju niti se nadaju zahvaljujući ovom vjerovanju da će ih primiti njihov Gospodar i dati ugledno mjesto kod Sebe i uvesti sa dobrim ljudima govoreći:

Zašto da ne vjerujemo u Allaha i u Istinu koja nam dolazi, kada jedva čekama da i nas Gospodar naš uvede s ljudima dobrim (5/84).

Ovo je otvoreni kategorički stav prema Istini koju je Allah objavio Svome Poslaniku, stav koji odražava i da su čuli i spoznali, snažni utjecaj i otvoreno vjerovanje, pa puna predaja, islam i priključivanje muslimanskom Ummetu sa upućivanjem dove Allahu (Uzvišenom) da i njih učini svjedocima, svjedocima ove Istine, svjedocima koji dokazuju svoja svjedočenja kroz ponašanje, rad i džihad da bi ustalili tu Istinu na Zemlji i smjestili je u život ljudi. To je stav jasnog puta, njihovog osmišljavanja i ujedinjenja tako da više nikada ne pomišljaju da im je dozvoljeno da idu osim jednim putem, a to je put vjerovanja u Allaha i u Istinu koju je On objavio Svome Poslaniku, a onda iza toga nada da će biti primljeni kod Allaha i dobiti Njegovo zadovoljstvo.

Kur'anski tekst ne zadržava se ovdje kod objašnjenja ko su ti pod kojima se podrazumijeva da su oni najbliži vjernicima među ljudima koji kažu "mi smo kršćani", niti kod objašnjenja njihova načina ponašanja u suočavanju sa Istinom koju je Allah objavio Vjerovjesniku (alejhi's-selam), niti kod uzimanja pozitivnog i otvorenog stava kod izjavljenog vjerovanja i priključivanja muslimanskom saffu niti spremnosti za izvršavanje svjedočenja sobom, trudom i sredstvima i dovom upućenom Allahu da ih primi u red koji svjedoči i potvrđuje na ovaj način ovu Istinu sa željom da sve to završi njihovim priključivanjem povorci dobrih.

Kur'anski kontest se ne zadržava kod ovog u objašnjenju stava onih koji potvrđuju da su najbliži vjernicima, nego kontekst nastavlja svojim smjerom da bi upotpunio ovu sliku i ocrtao sudbinu kod koje su oni uistinu stali.

I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu džennetske bašče dati, kroz koje će rijeke teći u kojima će vječno boraviti; a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine (5/85).

Allah je znao da su i srcem i jezikom bili iskreni, znao je da će nastaviti ovim putem, znao je istinitost njihove ustrajnosti na izvršenju svjedočenja ove nove vjere koju su prihvatili i ovog muslimanskog saffa koga su izabrali, znao je da su oni smatrali da izvršenje ovog svjedočenja, sa svim obavezama životom i imetkom, jeste dar čime Allah daruje koga hoće od ljudi, znao je da su spoznali da oni nemaju drugog pravca kojim bi išli osim onog koji su oglasili i nastavili ići njime, znao je da se nadaju da će ih njihov Gospodar uvesti sa dobrim ljudima...

Allah je sve ovo znao o njima, primio njihove riječi, upisao im Džennet kao nagradu, posvjedočio (Uzvišeni) da su oni odabrani i dobročinitelji i da će ih On nagraditi kao što se nagrađuju dobročinitelji.

I Allah će im, zbog onoga što govore, kao nagradu džennetske bašče dati kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno boraviti; a to će biti nagrada za sve one koji dobra djela čine (5/85).

Dobročinstvo (ihsan) najveći je stepen imana i islama. Uzvišeni Allah potvrdio je ovoj grupi da oni spadaju među dobre ljude.

To je poseban tim definiranih oznaka o kojima Časni Kur'an kaže:

I svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: "Mi smo kršćani" (5/82).

To je tim koji ne odbacuje Istinu kada je čuje nego se odaziva tim dubokim, glasnim i otvorenim odgovorom i uslišavanjem. To je tim koji se ne koleba kod oglašavanja svoga prihvatanja islama, priključivanja muslimanskom taboru, priključivanja njemu pod posebnim svojstvom kod preuzimanja obaveza ove doktrine, a to je izvršavanje svega što proističe iz te doktrine sa ustrajanjem na tome, sa ulaganjem krajnjeg truda i džihada za učvršćivanje i instaliranje ove doktrine. To je tim čiju je iskrenost riječi Allah znao pa ih primio u redove dobrih ljudi.

Međutim, kur'anski kontekst se ne zadržava kod ove definicije kojom označava karakteristike ove grupe koji su najbliži prijatelji vjernicima, nego nastavlja i ustanovljava razliku između ove posljednje grupe koji kažu: "Mi smo kršćani" od onih koji čuju ovu Istinu pa je poriču i ne vjeruju u nju, ne prihvaćaju je nego odbijaju, niti se priključuju redovima onih koji svjedoče:

A oni koji ne budu vjerovali i dokaze Naše budu poricali biće stanovnici u džehennemu (5/86).

Jasno se očituje da se pod pojmom "oni koji ne budu vjerovali i budu poricali" ovdje misli na ovom mjestu da su to oni koji su čuli, oni koji su rekli: Mi smo kršćani, a onda se nisu odazvali. Kur'an ih naziva nevjernicima kad god budu zauzeli ovakav stav, pa bili oni Jevreji ili kršćani. Sve takve Kur'an priključuje povorci nevjernika, podrazumijevajući tu i mnogobošce, sve dotle dok ustraju u poricanju Istine koju je Allah poslao preko Svoga Poslanika i sve dok ustraju na odbijanju da se priključe islamu, vjeri koja je jedina kod Allaha primljena.

Ovo ćemo naći u kontekstu Kur'ana kao npr. u riječima Allaha (Uzvišenog):

Nisu se nevjernici između sljedbenika Knjige i mnogobošci odvojili sve dok im nije došao dokaz jasni (98/1).

Oni koji ne vjeruju između sljedbenika Knjige i mnogobošci biće, sigurno, u vatri džehennemskoj, u njoj će vječno ostati; oni su najgora stvorenja (98/6).

Nevjernici su oni koji govore: "Allah je jedan od trojice" (5/73).

Nevjernici su oni koji govore: "Bog je - Mesih, sin Merjemina." (5/17).

Jezikom Dāvūda i Isāa, sina Merjemina, prokleti su oni od sinova Israilovih koji nisu vjerovali (5/78).

Ovo je uobičajeni izraz u Kur'anu i ugovoreni sud. On se ovdje navodi da bi se napravila razlika među dvjema grupama onih koji kažu "Mi smo kršćani". To se čini da bi se uočila razlika između stava svake od ovih dviju grupa prema vjernicima kao i da bi se uočila razlika sudbine kakva će zadesiti i jedne i druge kod Allaha. Ovi jedni imat će nagradu džennetske bašče, kroz koje će teći rijeke u kojima će ostati vječno, a to je nagrada za ljude koji dobro čine.

A oni drugi dobit će za nagradu Džehennem.

Neće svaki onaj koji kaže "Mi smo kršćani" potpasti pod ovu normu koja glasi:

i svakako ćeš naći da su vjenicima najbliži prijatelji... (5/82), kao što pokušavaju tvrditi oni koji nepotpuno citiraju kur'anske ajete. Ovaj sud ima u vidu određenu situaciju jer kur'anski kontekst ovo pitanje ne ostavlja nejasnim niti njegove naznake nepoznatim, niti ni najmanje zamagljenim i sa nečim drugim pomiješanim.

Navodi se nekoliko kazivanja koja definiraju ko su ti kršćani na koje se odnosi ovaj tekst. Sva ova kazivanja imaju svoju važnost.

Kurtubi u svome tefsiru prenosi iz poznate Historije Ibni Hišama i nekih drugih izvora: Ovaj ajet objavljen je u vezi sa Negusom i njegovim društvom, a iz vremena prvog iseljenja muslimana iz Mekke u Abesiniju, koje se desilo zbog nesigurnosti po život muslimana i izazivanja smutnje od strane politeista. Broj tih iseljenika bio je velik. Nakon toga iselio se i Vjerovjesnik (alejhi's-selam) u Medinu. Politeisti nisu mogli više vrijeđati i uznemiravati Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i muslimane. Ubrzo je došlo i

do oružanog sukoba između muslimana i politeista na Bedru, kada su poginule brojne vođe Kurejševića. Politeisti zaključiše na jednom od svojih sastanaka da će se zbog toga osvetiti muslimanima koji su se iselili u Abesiniju. Odlučili su da pošalju dvojicu uglednih Mekkelija koji bi predali darove Negusu i na taj način ga privolili da ih on izruči. Kurejševići su namjeravali pobiti ih i osvetiti se za svoje stradale u borbi na Bedru. Izaslanici Kurejševića bili su Amr ibni As i Abdullah ibni Ebi Rebia. Polazeći za Abesiniju, oni su ponijeli sa sobom darove. Vjerovjesnik (alejhi's-selam), saznajući za to, upućuje Amra ibni Umejja Damrija u Abesiniju, po kome šalje pismo Negusu. Kada je Negus dobio pismo i pročitao ga, on pozva Džafera ibni Ebi Taliba, druge muhadžire, nekoliko svećenika i crkvenih dostojanstvenika na zajednički sastanak. Od Džafera je zatražio da mu prouči nešto iz Kur'ana. Džafer prouči suru "Merjem". Svi prisutni počinju da suze. To su bili oni zbog kojih je Allah objavio tekst: *Svakako ćeš naći da su vjernicima najbluži prijatelji oni koji govore: "Mi smo kršćani..."* (5/82). Proučio je do riječi ... *pa upiši i nas među one koji su posvjedočili* (5/83). A Ebu Dāvūd prenosi lancem prenošenja: Muhammed ibni Muslime, Muradi ibni Vehb - Jūnus ibni Sihab - Ebu Bekr ibni Abdurrahman ibni Hars ibni Hišam - Sejjid ibni Musejeb od Urvea ibni Zebejra: "Prvo iseljenje muslimana iz Mekke bilo je u Abesiniju." I citirao hadis u cjelini.

Bejheki prenosi od Ibni Ishāka da je dvadeset ili oko dvadeset kršćana iz Abesinije došlo u Mekku Vjerovjesniku (alejhi's-selam), našli su ga u džamiji, razgovarali s njim i pitali o islamu, dok su neki Kurejševići bili u klubovima oko Kjabe. Kad su prestali sa postavljanjem pitanja Vjerovjesniku (alejhi's-selam), on ih pozva da prime islam i prouči im nešto iz Kur'ana. Kad su to čuli, oči su im zasuzile, prihvatili su poziv Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i postali istiniti vjernici. Spoznali su od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) ono što se spominje u njima objavljenoj Knjizi. Kada su otišli od Vjerovjesnika (alejhi's-selam), pred njih iskoči Ebu Džehl sa grupom Kurejševića i dobaci im prokletstvo riječima: "Ne uspjeli, akobogda! Vaš vas narod poslao da provjerite ko je ovaj čovjek i donesete podatke o njemu, a vi skoro da se niste ni rastali od njega, a već ste napustili vašu vjeru i povjerovali u ono što vam on kaže. Nama nije poznata ni jedna grupa ljudi luđa od vas", rekao im je to ili tako nešto. Oni su mu odgovorili sa selamom u znak rastanka i dodali: "Mi se ne želimo sporiti s vama o džahilijetu. Nama naša djela, a vama vaša. Mi se ne lišavamo dobra!" Kažu da je jedan kršćanin porijeklom iz Nedžrana rekao da neki kažu da su zbog njih objavljeni ajeti: *"Oni kojima smo dali Knjigu*

prije Kur'ana vjeruju u nju,...” (28/55) do riječi Uzvišenoga “Mi ne želimo društvo neukih” (28/55).

Drugi kažu da je Džafer došao Vjerovjesniku (alejhi's-selam) sa oko sedamdeset ljudi obučenih u vuneno odijelo. Među njima su bile 62 osobe iz Abesinije i iz Sirije. Među njima su bili: Behira - svećeno lice, Idriš, Ešref, Ebreha, Sumame, Kasem, Durejd i Ejmen. Poslanik (alejhi's-selam) im je proučio suru “Ja Sin”. Zaplakali su kad su čuli Kur'an, prihvatili islam i popratili to riječima: “O, kako je ovo slično objavi Iša'u!” To je bio povod pa je radi njih objavljen ajet: *Ti ćeš sigurno naći da su vjernicima najljubiji neprijatelji Jevreji i mnogobošci, i svakako ćeš naći da su vjernicima najbliži prijatelji oni koji govore: “Mi smo kršćani”* (5/82). Ovo znači da se odnosi na delegaciju Nedžasihe koji su bili odani ibadetu. Sejjid ibni Džubejr dodaje: “Allah je o njima objavio i slijedeći ajet: *Onima kojima smo dali Knjigu prije Kur'ana, vjeruju u nj...* (28/52), do riječi Uzvišenoga: *Oni će dobiti dvostruku nagradu* (28/54), do kraja ajeta. Mukatil i Kelbi ističu da ih je bilo četrdeset koji su bili iz Nedžrana iz plemena Beni Hars. Ibni Ke'ab ističe da su bili 32 Abesinci i 62 iz Sirije. Međutim, Katade kaže da su oni bili sljedbenici Knjige, pristalice zakona Istine koju je prenio Iša i kada je Allah uputio Muhammeda (alejhi's-selam), oni su primili islam, izrazili šehadet i zahvalili Allahu.

Mi prihvaćamo ovo mišljenje, prihvaćamo da se na to odnosi ovaj tekst. Uostalom, na to ukazuje i kontekst Kur'ana, a potvrđuju ga i kazivanja koja smo gore spomenuli. Istovremeno, ovo stanovište podudara se i sa ostalim dokazima izloženim u ovoj suri i u drugim surama koje govore o stavu sljedbenika Knjige općenito, Jevrejima i kršćanima. Ovo potvrđuje i historijska realnost koju je muslimanski Ummet spoznao kroz proteklih četrnaest stoljeća.

Ova sura je jedinstvena u svojim smjerovima, sadržajima, atmosferi i ciljevima - riječi Uzvišenog Allaha ne protivrječe jedna drugoj: *Da je on od nekok drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti* (4/82). U ovoj suri navode se tekstovi i dokazi koji potvrđuju sadržaj prve teme s kojom se mi ovdje suočavamo i rasvjetljavamo. Da spomenemo slijedeće ajete:

O vjernici, ne uzimajte za zaštitnike Jevreje i kršćane! Oni su sami sebi Zaštitnici! A njihov je onaj među vama koji ih za zaštitnike prihvati, Allah uistinu neće ukazati na pravi put ljudima koji sami sebi nepravdu čine (5/51).

Reci: “O sljedbenici Knjige, vi niste nikakve vjere ako se ne budete pridržavali Tevrāta i Indžila i onoga što vam objavljuje Gospodar vaš”. A to

što ti objavljuje Gospodar tvoj pojačaće, uistinu, kod mnogih od njih nepokornost i nevjerovanje, ali, ti ne izgaraj zbog naroda koji neće da vjeruje” (5/68).

U suri El-Beqare stoji: *Ni Jevreji ni kršćani neće biti tobom zadovoljni sve dok ne prihvatiš vjeru njihovu. Reci: “Allahov put je jedini pravi put!” A ako bi se ti poveo za željama njihovim, nakon Objave koja ti dolazi, od Allaha te niko ne bi mogao zaštititi niti odbraniti (2/120).*

Ako je historijska realnost sačuvala ovakav stav Jevreja prema islamu od prvog dana pojave islama u Medini, stav koji je izražen u vidu spletkarenja koje nije prestalo sve do sada, i ako Jevreji još uvijek predvode napade na islam i danas svugdje u Svijetu sa puno mržnje i svakovrsnog spletkarenja, ova historijska realnost sačuvala je i uspomenu na stav kršćana - križara, da su i oni gajili neprijateljski stav prema islamu počevši od bitke na Jermuku između muslimanske i vizantijske armije. Izuzimaju se slučajevi koje opisuju ajeti o kojima mi sada raspravljamo, izuzimaju se grupe tih kršćana čija su se srca odazvala pozivu i prihvatila islam. Tu spadaju i drugi slučajevi u kojima su kršćanske grupe dale prednost islamu u želji da se zaštite islamskom pravdom od nasilja koje su im činile druge kršćanske grupe, nasilja koje je bilo poput kuge. Međutim, o općem smjeru koji predstavlja stav kršćana u cjelini govore križarski ratovi čiji su se žar i žestina samo formalno prigušivali počevši od vremena kada su se muslimani i Vizantinci sukobili na obalama rijeke Jermuk. Mržnja križara prema islamu i muslimanima javno se ispoljila u poznatim križarskim ratovima koji su trajali puna dva stoljeća. Ta križarska mržnja jasno se ispoljila i u ratovima genocida koje su činili križari nad muslimanima u Španiji. To se isto jasno manifestiralo i u kolonijalističkim i misionarskim napadima na islamske zemlje, prije svega u Africi, a onda i u Svijetu u cjelini.

Svjetski cionizam i svjetsko križarstvo su postali saveznici protiv islama upotrijebivši svaku mržnju kojom su raspolagali. U tim svojim ratovima protiv islama ostali su, kao što kaže o njima Učeni i Mudri, *sami sebi zaštitnici!* (5/51). Tačnije, oni su jedan drugom saveznici i prijatelji. Takvi su ostali sve dok nisu uništili hilafet. Potom su nastavili svojim putem kako bi istrgli i posljednju nit ove vjere. Pošto su prekinuli nit “vlasti”, oni, ti prijatelji i zaštitnici, sada pokušavaju prekinuti i vezu ili sponu, “namaz”.

Oni su ti koji su uspostavili ili povratili stari stav Jevreja u odnosu na muslimane i totemiste. Oni podržavaju totemiste protiv islama gdje god je

to moguće. To čine katkada putem direktne pomoći, a katkada putem međunarodnih institucija koje oni kontrolišu. Borba između Indije i Pakistana zbog Kašmira i stav križara prema tom problemu nije daleko od toga.

Pored toga, oni stvaraju i takvu situaciju gdje odvođe djecu i brinu se za njih, odgajaju ih da bi ta djeca kasnije preuzela mržnju protiv svakog oživljavanja i preporoda islama svugdje na Svijetu. Oni zaogrću one koji se staraju o takvoj situaciji odorom sumnjive hrabrosti i daju da tuku oko njih na sve strane zurne i fanfare da bi ih osnažili i ohrabрили da prekinu svaku nit sa islamom u gužvi svjetske galame oko kepeca koji su navukli na sebe odoru heroja.

Ovo je kratak pregled kojeg je registrirala historija, realnost tokom četrnaest stoljeća, kratak pregled o stavu Jevreja i križarstva prema islamu. Oni su vodili i vode stalni rat protiv islama kroz protok vremena, a ne rat koji bljesne i iščezne.

Ovo bi morali znati i biti svjesni toga svi oni koji se staraju o tome danas i sutra. Oni ne smiju juriti iza obmanjivačkih ili obmanutih pokreta koji sve razvodnjavaju, koji uzimaju u obzir samo početke npr. ovog kur'anskog teksta istrgnutog iz cjeline bez slijeđenja šta dolazi iza toga, bez praćenja cjelokupnog konteksta ove sure, bez praćenja kur'anskih odluka općenito, bez praćenja historijske realnosti koja potvrđuje ovo sve, a onda na osnovu toga preduzimaju mjere opijanja svijesti muslimana prema tim taborima koji u sebi kriju mržnju i spletke prema muslimanima. To je nešto u što ovi tabori ulažu krajnje napore, nešto čime žele zadati posljednji udarac usmjeren protiv osnovnih temelja islamske doktrine.

Ovi tabori najviše se plaše svijesti vjernika, bez obzira koliko oni bili brojni i spremni. Oni koji uspavljaju ovu svijest - oni su najgori neprijatelji islamskog učenja. Ponekad se neki od njih ponašaju poput ranjene zvijeri čiji udarci ili štete tada nisu ništa manje od štete koju prouzrokuju najveći neprijatelji, štaviše, ponekad ti udarci koji oni čine mogu biti mučniji i štetniji.

Ovaj Kur'an upućuje na ono što je čvršće i bolje. U njemu nema protivrječnosti. Da to pogledamo sada detaljnije:

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَحْرُمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ ، وَلَا تَعْتَدُوا ؛ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ
الْمُعْتَدِينَ * وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ * »

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ ؛ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ ، فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشْرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعَمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ، ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ، وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ، كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ ، فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ * إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْمَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ ؛ فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ ؟ * وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَاحْذَرُوا ، فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَغُ الْمُبِينُ * لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ، ثُمَّ اتَّقَوْا وَآمَنُوا ، ثُمَّ اتَّقَوْا وَأَحْسَنُوا ، وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَيَبْلُوَنَّكُمْ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ ، لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ ، فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ قَوْلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ * يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَأَنْتُمْ حُرْمٌ ، وَمَن قَتَلَهُ مِنْكُمْ مُتَعَمِّدًا فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ يَحْكُمُ بِهِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ هَدْيًا بَالِغَ الْكَفَّةِ ، أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ ، أَوْ عَدْلُ ذَلِكَ صِيَامًا لِيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ ، عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ ، وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ ، وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ * أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ، وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ؛ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ * جَعَلَ اللَّهُ الْكَفَّةَ أَلْبَيْتَ الْحَرَامِ قِيَامًا لِلنَّاسِ وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ ، ذَلِكَ لَتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ

يَعْلَمَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ، وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * أَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ
شَدِيدُ الْعِقَابِ ، وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ * مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ . وَاللَّهُ يَعْلَمُ
مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ * قُلْ : لَا يَسْتَوِي الْخَلِيبُ وَالطَّيِّبُ - وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ
الْخَلِيبِ - فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبْدَلَ لَكُمْ نَسْوُكُمْ ، وَإِنْ تَسْأَلُوا عَنْهَا
حِينَ يُنْزَلَ الْقُرْآنُ تُبْدَلَ لَكُمْ ؛ عَفَا اللَّهُ عَنْهَا وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ * قَدْ سَأَلَهَا
قَوْمٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ * مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِغَةٍ
وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَئِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ؛ وَأَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ * وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ : تَعَالَوْا إِلَى مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا : حَسْبُنَا
مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ؛ أَوْ لَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ؟ !

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مِّنْ ضَلٍّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ ؛
إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا ؛ فَيُنَبِّشُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدُكُمْ الْمَوْتُ حِينَ
الْوَصِيَّةِ ؛ اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ ؛ أَوْ آخَرَانِ مِّنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي
الْأَرْضِ فَأَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةُ الْمَوْتِ ؛ تَحْبِسُونَهُمَا مِنْ بَعْدِ الصَّلَاةِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ
إِنْ أَرْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ كَمْنًا ؛ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَى ؛ وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ ؛
إِنَّا إِذَا لَمِنَ الْآثِمِينَ * فَإِنْ عُرِيَ عَلَى أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا
مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ - الْأَوَّلَانِ - فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا ؛
وَمَا أَعْتَدَيْنَا إِثْنًا إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ * ذَلِكَ أَذْنَى أَنْ تُأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَى وَجْهِهَا ،
أَوْ يَخَافُوا أَنْ تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ ؛ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا ، وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ . »

O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju (5/87).

I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo; i bojte se Allaha u kojeg vjerujete (5/88).

Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao - neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete; a o zakletvama svojim brinite se! Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje da biste bili zahvalni (5/89).

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite (5/90).

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvraća. Pa hoćete li se okaniti? (5/91).

I budite poslušni Allahu i budite poslušni Poslaniku i oprezni budite! Ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznanjuje (5/92).

Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što oni pojedju i popiju kad se klone onoga što im je zabranjeno i kad vjeruju i dobra djela čine, zatim se Allaha boje i vjeruju i onda se grijeha klone i dobro čine. A Allah voli one koji drugima dobro čine (5/93).

O vjernici, Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti nadohvat ruku vaših i kopanja vaših - da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad ga niko ne vidi. A onoga ko i poslije toga nasilje učini čeka bolna patnja (5/94).

O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadždža ! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kjabu, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti. Allah je silan i strog (5/95).

Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadždža obavljate. I bojte se Allaha, pred kojim ćete se sabrati (5/96).

Allah je učinio da Kjaba, Časni hram, bude preporod za ljude, a tako i sveti mjesec i kurban, naročito oni ogrlicama označeni, zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, da Allah, zaista, sve zna (5/97).

Neka znate da Allah strogo kažnjava, ali i da prašta i da je milostiv (5/98).

Poslaniku je jedino dužnost da objavi, a Allah zna i ono što javno činite i ono što sakrijete (5/99).

Reci: "Nije isto ono što je zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar što te iznenaduje mnoštvo onoga što je zabranjeno. Zato se Allaha bojte, o vi koji ste razumom obdareni, da biste ono što želite postigli (5/100).

O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, objasniće vam se, ono ranije Allah vam je već oprostio, - a Allah prašta i blag je (5/101).

Neki ljudi su prije vas pitali za to, pa poslije u to nisu povjerovali (5/102).

Allah nije propisao ni behīru, ni sāibu, ni vasīlu, a ni hāma; to oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti (5/103).

A kada im se kaže: "Pristupite onome što Allah objavljuje, i Poslaniku!" oni odgovaraju: "Dovoljno nam je ono što smo od predaka naših zapamtili". - Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na pravom putu bili?! (5/104).

O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao! Allahu ćete se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onome što ste radili (5/105).

O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih rođaka vaših ili neka druga dvojica, koji nisu vaši, - ako ste na putu, a pojave se znaci smrti. A ako posumnjate, zadržite ih poslije obavljene molitve i neka se Allahom zakunu: "Mi zakletvu ni za kakvu cijenu nećemo prodati makar se radilo i o kakvu rođaku i

svjedočenje koje je Allah propisao nećemo uskratiti, jer bismo tada bili, doista, grešnici” (5/106).

A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila, onda će njih zamijeniti druga dvojica od onih kojima je šteta nanesena, i neka se Allahom zakunu: “Naše zakletve su vjerodostojnije od zakletvi njihovih, mi se nismo krivo zakleli, jer bismo tada, zaista, nepravedni bili” (5/107).

Najlakše tako oni mogu da izvrše svjedočenje svoje onako kako treba, i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene. I bojte se Allaha i slušajte! A Allah neće ukazati na pravi put ljudima koji su veliki grešnici (5/108).

Ovaj odlomak u cjelini tretira samo jedno pitanje premda su teme koje su u njemu izložene brojne. Odlomak se kreće oko jedne osovine i tretira pitanje donošenja zakona i pripisuje to da je pravo Božanstva, pravo Allaha, da On odlučuje šta je halal a šta haram, da Allah odlučuje šta je zabranjeno a šta dopušteno, da je Allah Taj Koji zabranjuje i naređuje. Sva pitanja su postavljena na istu razinu ovog pravila, bila ona od većeg ili manjeg značaja. Djelatnosti ljudskog života u cjelini treba podvrgnuti samo ovoj osnovi, ovom pravilu.

Onaj koji tvrdi da ima pravo donosti zakon ili baviti se time, on tvrdi da ima pravo na Božanstvo ili da prakticira Božanstvo. Niko nema ovo pravo osim Allah, u protivnom, to bi bio nasrtaj na Allahovo pravo, Njegovu vlast i Božanstvo. Allah ne voli one koji pretjeruju. Onaj koji koristi kod ovakvog postupka bilo šta iz područja narodnog običaja, narodnog kazivanja i termina, on odstupa od onog što je Allah objavio Poslaniku. Zbog toga on istupa iz vjerovanja u Allaha, odstupa od ove vjere.

Svaki pasus ovog odlomka počinje jednim te istim ponovljenim apelom: O, vjernici!

O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru... (5/87)... O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo, zato se toga klonite... (5/90)... O vjernici, Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti na dohvatu ruku vaših i kopalja vaših - da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad Ga niko ne vidi... (5/94)... O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam činiti neprijatnosti ako vam se objasni... (5/101)... O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj ko je zalutao!... (5/105)... O vjernici, kad vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke, neka vam posvjedoče dvojica pravednih rođaka vaših ili neka druga dvojica, koji nisu vaši... (5/106).

Ovaj poziv izrečen na ovakav način ima svoje i mjesto i dokaz u kontekstu ovog odlomka koji tretira pitanje donošenja zakona i čini da je to pitanje iz domena Božanstva, vjerovanja i vjere.. To je poziv sa oznakom vjerovanja čije je i značenje i ono što proističe iz njega - priznavanja Božanstva jedino Allahu, kao i priznavanje da samo Njemu (Uzvišenom) pripada sud. To je poziv podsjećanja i odluka osnove vjerovanja i njegova temelja, kako je to izraženo u ovom kontekstu. Ovdje je istovremeno i naredba o pokornosti Allahu i Vjerovjesniku, zatim da ne dode do okretanja i odstupanja od vjere, prijetnja strašnom kaznom od strane Allaha i nukanje onih koji Mu se obrate za traženje Njegova oprost i Njegove milosti.

Zatim slijedi razlučivanje između vjernika i onih koji su zalutali sa Pravog Puta, vjerničkog puta, i ne slijede vjernički program koji govori o prepuštanju pitanja donošenja zakonitosti samo Allahu i kod malog i velikog pitanja i da nastave suprotstavljanje Allahovom pravu, Njegovoj vlasti i Božanstvu:

O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao! Allahu ćete se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onome što ste radili (5/105).

Oni su jedan Ummet koji ima svoju vjeru, svoju stazu i svoj zakon koji ima samo jedan izvor, koji se ne oslanja na drugi. Ovaj Ummet, kada objasni ljudima ovaj svoj program i detalje zasnovane na tom programu, neće biti zaveden od strane zalutalih ljudi i njihova srljanja u džahilijet. Njihov je povratak, poslije toga, Allahu.

Ovo je osnovna osa na kojoj počiva ovaj odlomak u cjelini, a na teme koje su u okviru ovog odlomka ukazali smo, ukratko, u predgovoru ovog džuza. Sada ćemo se osvrnuti na te teme detaljno u granicama ovog općeg okvira.

O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju (5/87).

I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo; i bojte se Allaha u kojeg vjerujete (5/88).

Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao - neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete; a o zakletvama svojim brinite se! Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje da biste bili zahvalni
(5/89).

O, vjernici, iz vašeg vjerovanja proističe da ne oponašate osobenosti Božanstva koje pripadaju samo Allahu, jer ste vi ljudi, Allahovi robovi. Vi nemate pravo da uskraćujete lijepe stvari koje je Allah dozvolio. Vi nemate pravo da se sustežete u zabrani jela koje vam je Allah dozvolio i učinio lijepim. Allah je taj koji vas je obogatio ovim lijepim stvarima i koji ima pravo da kaže: Ovo je halal, a ovo haram.

O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio samo ne prelazite mjeru, jer Allah ne voli one koji pretjeruju. I jedite ono što vam Allah daje, što je dozvoljeno i lijepo; i bojte se Allaha u kojeg vjerujete
(5/87-88).

Pitanje donošenja zakona u cjelini je povezano sa pitanjem Božanstva. Istina na koju se oslanja Božanstvo u kompetenciji organiziranja ljudskog života jeste da je Allah Stvoritelj ovih ljudi i njihov Skrbnik. Prema tome, jedino On ima pravo da im dozvoljava iz Svoje skrbi ono što hoće i zabranjuje im ono što hoće. To je logika koju priznaju sami ljudi. Gospodar imetka je istovremeno i gospodar prava na raspolaganje tim imetkom. Onaj koji odstupi od ovog apriornog principa jeste prijestupnik, bez sumnje. Vjernici po prirodi ne istupaju protiv Allaha niti pregone. U jednom srcu ne može se sastaviti nikada napadanje na Allaha i vjerovanje u Njega.

Ovo je pitanje koje izlažu ova dva ajeta u logičnoj jasnoći. O tome se može prepirati samo prijestupnik. A Allah ne voli one koji pretjeruju! To je opće pitanje koje potvrđuje opći princip u vezi sa pravom Božanstva na život ljudi, a koje proističe iz samog vjerovanja u Allaha vezanog za ponašanje vjernika kod ovog pitanja. Neka kazivanja podsjećaju da su ova dva ajeta i ajet koji dolazi iza njih, a koji se odnose na tretman vjerovanja, objavljeni povodom jednog slučaja u životu muslimana za vrijeme Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Međutim, pouka leži u u općenitosti teksta, a ne u posebnosti uzroka, mada uzrok daje više objašnjenja, jasnoće i detalja.

Ibni Džerir prenosi da je Poslanik (alejhi's-selam) sjedio jednog dana i poučavao ljude. Zatim je ustao i prestao da predaje bojeći se da ih ne bi opteretio. Neki prisutni ashabi rekoše: "Kakva su naša prava ako ne bismo nešto radili? Kršćani su lišavali sebe nečega pa smo i mi sebe lišili. Neki su sami sebi zabranili da jedu meso pa i meso buta. Neki su se lišili hrane u toku dana, neki odustali od ženidbe!" To je saslušao Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i rekao: **"Šta je ljudima!? Lišili su se prava na ženidbu, jela i sna. Eto, ja i spavam i ustajem iz sna, i mrsim i postim, ženim se. Ko izbjegava mene i moj postupak, on nije moj."** Tada je objavljen ajet: *O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio, samo ne prelazite mjeru* (5/87).

U *Sahihima* Buharija i Muslima, a u rivajetu Enesa (Bog mu se smilovao) potvrđuje se Ibni Džerirova verzija. Tu se navodi: "Došle tri grupe kući supruge Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da pitaju o ibadetu Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Kada im je bilo rečeno kakav je bio ibadet Vjerovjesnika (alejhi's-selam), oni kao da su rekli: "Gdje smo mi u odnosu na Vjerovjesnika? Njemu su oprošteni svi grijesi i raniji i kasniji." Jedan od njih reče: "Ja, bogami, klanjam cijelu noć!" A drugi: "Ja stalno postim, nikada ne mrsim!" Treći: "Ja se povlačim od žena i neću se uopće ženiti." Tada im pristupi Poslanik i reče: **"Vi ste oni koji ste rekli to i to. Eto, bogami, ja se više plašim Allaha od vas, bogobojazniji sam od vas, ali i postim, i mrsim, i klanjam, i spavam i ženim se. Ko izbjegava moj način života taj ne pripada meni!"**

Tirmizi prenosi svojim lancem prenošenja od Ibni Abbasa (Allah im se smilovao) da je neko došao Vjerovjesniku i rekao: "Kada jedem meso, poželim žene i prožme me strast, pa sam zabranio sebi da se hranim mesom." Tada je Allah objavio: *O vjernici, ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio!* (5/87).

Što se tiče posebnog ajeta koji se odnosi na zakletvu i koji je uslijedio ovdje u kontekstu Kur'ana, on glasi:

Allah vas neće kazniti ako se zakunete nenamjerno, ali će vas kazniti ako se zakunete namjerno. Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha običnom hranom kojom hranite čeljad svoju nahranite, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao - neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kada se zakunete; a o zakletvama svojim brinite se! Eto, tako vam Allah objašnjava propise Svoje da biste bili zahvalni (5/89).

Očito je da je ovaj ajet objavljen radi suočavanja sa zakletvama izrečenim u ovoj situaciji da će se oni koji se zakunu da će se sustegnuti od dozvoljenoga, - Vjerovjesnik im je dokinuo to sustezanje, a Časni Kur'an odbacio pravo na donošenje sobom zabrana ili dozvola. To nisu njihova prava nego je to Allahovo pravo, u kojeg oni vjeruju. Ovaj odgovor i kur'anski tekst suočava se sa svakom zakletvom koja se odnosi na sustezanje od nekog dobra ili pristupanja nekom zlu. Svaka zakletva kod koje je primijetio onaj ko se zakleo da nasuprot njegovoj zakletvi ima nešto bolje, čestitije, on će u tom slučaju uraditi ono što je bolje i čestitije i otkupiti svoju zakletvu otkupninom koja je definirana u ovom ajetu.

Ibni Abbas kaže: "Uzrok ovoj objavi bio je narod koji je lišio sebe lijepe hrane, odjeće i braka, zaklevši se na to. Kad je bilo objavljeno: *Ne uskraćujte sebi lijepe stvari koje vam je Allah dozvolio*, upitaše: "Šta da radimo sa našom zakletvom?" I tada je objavljen ovaj ajet.

Ovaj ajet sadrži sud koji kaže da Allah (Uzvišeni) neće kazniti muslimane ako se nenamjerno zakunu. To je zakletva koju izgovori jezik, a srce nije odlučilo. Namjera je ukazivanje na neupotrebljavanje zakletve često pa i nenamjerno, jer zaklinjanje Allahom ima svoju čast i dostojanstvo. Prema tome, ne treba se zaklinjati ni nenamjerno.

Međutim, namjerna zakletva iza koje stoji i namjera i nijet može se prekršiti, ali uz otkupninu koju definira ovaj ajet.

Otkup za prekršenu zakletvu je: da deset siromaha nahranite običnom hranom kojom hranite čeljad svoju, ili da ih odjenete, ili da roba ropstva oslobodite. A onaj ko ne bude mogao neka tri dana posti. Tako se za zakletve vaše otkupljujte kad se zakunete (5/89).

Nahraniti deset siromaha sa "evsat", tj. običnom hranom, kakvom se hrane čeljad onog koji se zakleo... Pod pojmom "evsat" podrazumijeva se najbolja ili prosječna hrana. Termin "evsat" nosi u sebi i prvo i drugo značenje, mada kod dovođenja u sklad ova dva termina ne iskaču iz okvira namjere, jer "evsat" u arapskom jeziku označava i najbolju hranu. Prema tome, "evsat" daje značenje najbolja hrana u islamskim mjerilima. "Odjenuti ih" treba podrazumijevati da znači: odjenuti prosječnom odjećom. Pod pojmom "oslobodjenje roba" u tekstu se ne kaže decidno da taj rob bude vjernik. Ovdje nije mjesto da se navode pravna razilaženja o ovom pitanju. *A onaj ko ne bude mogao - neka tri dana posti!* - znači otkupninu koja se daje za namjernu zakletvu kada lice koje se zakleo ne može da izvrši otkupninu na drugi način. I kod posta ova tri dana ne postoji

jedinstven stav pravnika, da li te dane postiti uzastopno ili sa prekidima, zbog toga što se u tekstu ne govori o uzastopnom postu. Navođenje pravnih razilaženja o ovim detljima ne dolazi u okvir našeg metoda u *Zilalu*. Ko želi više saznanja o ovoj temi neka to potraži u pravnim djelima. Ovo činim zato što se svi ti stavovi podudaraju sa osnovom koja privlači našu pažnju, a to je da je otkupnina kao odgovor za prekinuti ugovor i čuvanje zakletve od njena potcjenjivanja. Zakletva je jedna vrsta ugovora, a Allah je (Uzvišeni) naredio da se ugovori ispunjavaju. Kada se neko obaveže zakletvom, tj. zakune se na nešto, a tamo postoji nešto drugo što je bolje uraditi i što je čestitije, onda on otkupljuje svoju zakletvu. A i kada se zakune na nešto za što nema prava, kao npr. nešto što je haram, odnosno halal, i prekrši tu zakletvu, i u tom slučaju on je obavezan izvršiti otkupninu.

Da se vratimo na osnovnu temu zbog čega su objavljeni ovi ajeti. Što se tiče "posebnosti uvjeta", pa Allah je objasnio da je sve ono što je On dozvolio, - lijepa stvar, a sve što je zabranio, to je nešto ružno. Čovjek nema prava da bira sebi nešto drugo do ono što mu je Allah odabrao, i to iz dva razloga. Prvi je, da je dozvoljavanje ili zabranjivanje kompetencija Allaha (Uzvišenog) koju On daje kod svega i određuje šta je dozvoljeno a šta zabranjeno. U protivnom, bilo bi to pregonjenje i pretjerivanje, čime Allah nije zadovoljan, niti s time počiva pravo vjerovanje. Drugi razlog je, da Allah dozvoljava ono što je lijepo. Prema tome, niko nema prava sebi zabraniti to lijepo pomoću čega se postiže dobro čovjeka i koristi u životu. Providnost samog čovjeka o sebi i svom životu nikada ne može dostići providnost Mudroga i Obaviještenoga koji je dopustio ovo lijepo. Da je u tome bilo kakva zla i mučnine, Allah bi znao i sačuvao bi svoje robove toga, a da je u zabranjenim stvarima bilo kakvo dobro, Allah bi to znao i to bi On učinio dozvoljenim. Ova vjera je data da se ostvari pomoću nje svako dobro, pozitivnost, apsolutna ravnoteža i kompleksna skladnost između svih energija ljudskog života. Islam ne zanemaruje ni jednu prirodu ljudskog života, niti guši i jednu konstruktivnu energiju čovjeka koja bi radila valjano, niti joj onemogućuje nešto što je dobro. Islam se bori protiv celibata, jer celibat guši ljudsku prirodu, remeti moć i sprječava razvoj života kako Allah želi da se razvija. Islam ne dozvoljava da se zabranjuje nešto lijepo, jer je to lijepo jedan od faktora izgradnje života, njegova napretka i obnove. Allah je stvorio ovaj život da se on razvija i obnavlja, da napreduje putem razvoja i obnove. To je predviđeno Allahovim programom. Celibat i zabrana svakog drugog lijepog sukobljava se sa Allahovim programom života, jer se celibat zadržava kod određene tačke, ograničava natalitet, pravdajući to dokazom navodnog napretka i

uzdizanja. Međutim, i napredak i uzdizanje ulaze u sastav Allahova programa života, skladno ovom programu koji olakšava život i koji se podudara sa prirodom kao što Allah zna.

Posebnost uzroka ne ograničava općenitost teksta. Ova općenitost ovisi o pitanju Božanstva ili je vezana za to. Općenitost je vezana i za pravo donošenja zakona. Ovo pitanje ne ograničava se samo na dozvoljeno i zabranjeno (halal i haram) kod bolesti, jela, pića i braka. To je nešto čije pravo donošenja zakona obuhvata svaki posao iz oblasti života.

Mi ponavljamo ovo tumačenje i potvrđujemo ga, jer ustrajnost na izolaciji islama od prava na dominaciju životom i sudom - a što je njegovo pravo i nepobitna činjenica - daje značenje ovom tekstu da se njegov eho isključuje od dalekosežnosti ove činjenice na koju se u Časnom Kur'anu i ovoj vjeri misli. Riječi "halal" i "haram" svode se na osjećaj ljudi koji ne prekoračuju žrtvu koja se žrtvuje, jelo koje se jede, piće koje se pije, odijelo koje se oblači ili brak koji se sklapa, itd. Ovo su ta djela o kojima ljudi traže mišljenje islama da bi vidjeli da li je to dozvoljeno ili zabranjeno. Međutim, kada se radi o općim stvarima i glavnom pitanju, ljudi traže mišljenje o tome u raznim teorijama, ustavima i zakonima koje donose oni i koji su zamijenili Allahov zakon. Društveni sistemi u cjelini, politički sistemi u cjelini, međunarodni sistem u cjelini i sve drugo što spada u kompetenciju Allaha na Zemlji i životu ljudi - ne smatra se nečim za što bi se trebalo tražiti stav islama o tome.

Islam je program za cjelokupni život. Onaj koji ga u cjelini slijedi je vjernik. Onaj koji slijedi drugi program, pa makar i kod jednog suda i mišljenja, odbacuje vjerovanje i proturiječi Allahovu Božanstvu. Taj je izašao iz okrilja Allahove vjere bez obzira koliko isticao da poštuje ovu vjeru i da je musliman. Njegovo slijedenje bilo kog zakona, a ne Allahova, demantira svoju tvrdnju i potvrđuje da je on napustio Allahovu vjeru.

Ovo je to cjelovito pitanje koje tretiraju kur'anski tekstovi i čine ih pitanjem vjerovanja u Allaha ili napada na Allaha. Ovo je dalekovidnost ovih kur'anskih tekstova, što odgovara ozbiljnosti ove vjere i Kur'ana i značenju Božanstva i vjerovanja.

U kontekstu pitanja donošenja zakona, šta je dozvoljeno a šta zabranjeno u okviru odgoja muslimanskog Ummeta u Medini, njegova oslobodenja od utjecaja džahilijeta, njegovih naslaga i osobnih i društvenih tradicija, dolazi kategorički konačni tekst o zabrani alkohola i kocke, popraćen zabranom podnošenja žrtava kumirima i gatanjem strjelicama, tj. dolazi tekst o zabrani pripisivanja sudruga Allahu.

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite (5/90).

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja molitve odvрати. Pa hoćete li se okaniti? (5/91).

I budite poslušni Allahu i budite poslušni Poslaniku i oprezni budite! Ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznani (5/92).

Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što oni pojedju i popiju kad se klone onoga što im je zabranjeno i kad vjeruju i dobra djela čine, zatim se Allaha boje i vjeruju i onda se grijeha klone i dobro čine. A Allah voli one koji drugima dobro čine (5/93).

Vino, kocka, kumiri i strjelice za gatanje bili su glavno obilježje života predislamskog perioda, glavne naznake njihove omiljene tradicije u predislamskom društvu. Sva ova obilježja javljaju se kao jedna cjelina čvrste povezanosti u svojoj primjeni. S obzirom da su to obilježja tog društva koja leže u srži njegove tradicije, to su ljudi tog perioda pretjerano konzumirali alkohol. U tome su se međusobno natjecali i time ponosili. Na tome su gradili svoj ponos i iskazivali ga u poeziji i hvalospjevima. Na sjedjeljkama i pijančenjima pridruživali bi i prinošenjem žrtava pečenjem mesa za pijanice, da bi što duže trajale te sjedjeljke i okupljali oko njih oni koji nalaze slast u pijančenju. Ove žrtve podnošene su kumirima, a to su bili njihovi totemi kojima su svoje žrtve podnosili i krvlju ih prskali. (Te su žrtve podnošene božanstvima - prorocateljima.) Pri prinošenju žrtava u vrijeme pijanki i prilikom drugih sličnih društvenih povoda prisutni bi se kockali i bacali strjelice. To su bile strjelice pomoću kojih bi dijelili žrtve. Svaki od učesnika dobio bi svoj dio žrtve, ovisno o njegovoj strjelici. I onaj čija bi strjelica bila na prvom mjestu dobio bi najveći dio. Među njima bi bilo i takvih koji ne bi dobili ništa. Taj može biti i osoba koja je podnijela žrtvu i izgubila je u cjelini.

Na ovaj način isprepletali su se običaji društvene tradicije i sve to odvijalo skladno predislamskoj situaciji i vjerničkom poimanju toga perioda.

Islamski program nije odmah pristupio tretiranju ovih tradicija jer su one bile uspostavljene na korijenima iskvarenog vjerovanja. Otuda njihovo površno tretiranje, a bez dubokog korijenitog tretiranja koje bi bilo uzaludan trud. Tako nešto ne čini Božanski program. Islam počinje od složenosti i čvora ljudske duše, složenosti vjerovanja, počinje sa iskorjenjivanjem džahilijetskog vjerničkog poimanja u cjelini i uspostavljanjem ispravnog islamskog koncepta, njegova uspostavljanja na najbitnijoj osnovi koncentrisanoj na prirodi time što objašnjava ljudima netačnost njihovog poimanja Božanstva i upućuje ih ka istinitom Božanstvu. Kada su ovi spoznali šta je to istinito Božanstvo, njihove duše su počele da slušaju i prakticiraju ono što je bilo po želji ovog istinitog Božanstva i napuštaju ono što to Božanstvo osuđuje. Prije toga, oni nisu ni čuli ni pokoravali se bilo kakvoj naredbi ili zabrani, niti su se htjeli otrgnuti od svojih džahilijetskih sklonosti, koliko god im bile ponovljene zabrane i dat im savjet. Složenost ljudske prirode je složenost vjerovanja. I sve dok se ne učvrsti složenost vjerovanja neće se učvrstiti ni islamski moral, ni pročišćavanje ni društveni oporavak. Složenost ljudske prirode, eto, leži ovdje. I sve dok se ljudska priroda ne otvori svojim ključem, njeni hodnici će biti zatvoreni, njene staze bit će krivudave, i kad god se otkrije jedan od njenih sokaka, sakriju se ili iščeznu drugi. Kad god zasija jedna njena strana, potamne druge. Kad god se riješi jedan njen čvor, zapetljaju se drugi. Kad god se otvori jedna njena staza, zatvore se druge staze i pravci, i tako do u beskonačnost.

Zbog toga islamski program nije pristupio tretiranju sramnih strana predislamskog perioda i njegovih devijacija, nego je počeo od vjerovanja da nema drugog Boga osim Allaha. Period izgradnje sadržaja sentence La ilahe illellah potrajao je dugo vremena, oko trinaest godina. Cilj ove izgradnje bio je samo da ljudi spoznaju svoje istinito Božanstvo, da se Njemu klanjaju i pokoravaju Njegovoj vlasti. Kad su se njihove duše iskreno opredijelile za Allaha i kada su zaželele sebi samo ono što im je odabrao Allah, tek tada su počele i obaveze, među kojima i obredi klanjanja Allahu. Tada je počela i operacija pročišćavanja od društvenih, privrednih, psihičkih i etičkih naslaga predislamskog perioda. To je počelo u vrijeme kada je to Allah naredio i kada su se ljudi pokorili bez otpora, pošto oni ne znaju šta je za njih dobro u onome što im naređuje ili zabranjuje Allah, bez obzira šta to bilo.

Drugim riječima, zapovijedi i zabrane uslijedile su poslije primanja islama, poslije totalne predanosti i nakon što u duši muslimana nije preostalo ništa, nakon što on nije razmišljao da li nakon Allahove naredbe ima pravo na mišljenje i izbor. O tome profesor Ebu'l-Hasan Nedevi u svom djelu *Ma za hasere'l-alem bi inhitati'l-muslimin* u članku pod naslovom *Inhallet uqdetu'l-kubra, kaže:*

“Razriješen je veliki čvor, čvor politeizma i nevjerovanja. Razriješeni su svi čvorovi. To je bio prvi džihad Vjerovjesnika (alejhi's-selam) protiv pristalica politeizma i nevjerovanja. Nije otpočinjao džihadom da provede svaku naredbu i zabranu. Islam je dobio prvu bitku nad džahilijetom. Pobjeda mu je bila saveznik u svakoj borbi. Svi su primili islam srcem, tijelom i dušom. Oni se nisu protivili Vjerovjesniku nakon što im je objasnio Uputu niti im je bilo teško da izvršavaju to što im je traženo da izvršavaju. Nisu pravili izbor nakon što im je nešto naredeno ili zabranjeno. Iznosili bi Vjerovjesniku otvoreno ako bi negdje posrnuli i izlagali svoje tijelo strašnoj kazni, ako su bili tako nisko pali da zaslužuju određenu kaznu za taj prekršaj. Zabrana alkohola stigla je u času kad su se čaše izljevale u usta i proticala tečnost alkohola kroz njihova grla. Allahova naredba rastavila je razvučene usne i izgrizene jetre. Razbijene su bačve i vino je poteklo sokacima Medine.”³

Ovo je bila treća ili možda četvrta faza kod tretiranja pitanja alkohola u islamskom programu.

Prva faza bila je samo nagovještaj o zabrani izraženoj u riječima Allaha (Uzvišenog) u suri En-Nahl objavljenoj u Mekki: *...a od ploda palmi i loze pripremate piće i hranu prijatnu...* (16/67). To je bio prvi nagovještaj muslimanima o piću i, nasuprot njemu, o prijatnoj hrani. Značenjem ovog ajeta kao da se htjelo reći da je piće jedno, a prijatna hrana nešto drugo.

Druga faza bila je pokretanje vjerske svijesti u dušama muslimana putem logičkog ozakonjenja, kada je u suri El-Beqare objavljeno: *Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima samo je šteta od njih veća od koristi..."* (2/219). U ovim riječima je nagovještaj da je bolje proći se alkohola i kocke, jer je grijeh veći od koristi. Osim toga, često se ostaje bez ikakve koristi. Pa ipak, dozvola konzumiranja alkohola ili njegova zabrana prepušta se odmjeravanju da li je veća šteta ili korist.

³V. str. 87-88, četvrtog izdanja navedenog djela.

Treća faza bila je raskidanje sa običajem konzumiranja alkohola i ukazivanje na nesklad između alkohola i namaza - kada je objavljen ajet sure En-Nisa': *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte, sve dok ne budete znali šta izgovarate...* (4/43). Pet dnevnih namaza suviše su međusobno vremenski blizu i nema dovoljno vremenskog prostora između namaza da bi se čovjek opio i ponovo otriježnio. Ovo sužava priliku prakticiranja običaja pijančenja, naročito razbijanje jutarnjeg mahmurluka i večernjeg akšamluka, bilo iza ikindije ili iza akšama, kakav je bio običaj u periodu džahilijjeta. Ovim se narušava običaj pijančenja koji je bio vezan za vrijeme u kojem se pilo. I još nešto, a što je imalo neku svoju vrijednost u mjerilima muslimana, a to je nespojivost obavljanja namaza u za to propisano vrijeme i običaja pijančenja u određeno vrijeme.

Ovo je sada četvrta i posljednja faza. Ljudi su već bili potpuno pripremljeni za to i nije preostalo ništa do zabrana koju bi pratila neodgodiva pokornost i poslušnost.

Prenosi se od Omera ibni Hattaba (Bog mu se smilovao) da je rekao: "Bože, objasni nam šta je vinu lijek?"⁴ Pa je u suri El-Beqare objavljeno: *Pitaju te o vinu i kocki. Reci: "Oni donose veliku štetu, a i neku korist ljudima, samo je šteta od njih veća od koristi"* (2/219). Omer (Bog mu se smilovao i spasio ga) bio je pozvan i pročitao mu je ovaj ajet i on je tada rekao: "Bože, objasni nam lijek u vinu!" Tada je objavljen ajet u suri En-Nisa': *O vjernici, pijani nikako namaz ne obavljajte...!* Omer (Bog mu se smilovao i spasio ga) bio je pozvan i proučen mu je ovaj ajet, i on reče: "Objasni nam lijek u vinu!" pa je objavljen tada ajet u suri El-Maide: *Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja namaza odvraća. Pa hoćete li se okaniti?* (5/91). Omer je pozvan i proučen mu je ovaj ajet, našto je Omer uzviknuo: "Prestali smo, prestali!" (Citiraju autori Sunena.)

Kada su objavljeni ovi ajeti o zabrani, treće godine iza bitke na Uhudu, samo je u jednom od klubova Medine rečeno: "Narode, alkohol je zabranjen!" Ko je držao čašu u ruci razbio ju je, ko je imao gutljaj alkohola u ustima ispljunuo ga je. Vino je poteklo sokacima i flaše su porazbijane. Time je dokrajčena stvar i pića i vina, kao da ih nikada nije bilo.

⁴Možda je ajet iz sure En-Nahl izazvao nemir kod Omera (Bog mu se smilovao) i želju da mu objasni u čemu je lijek? Omer je bio, kao što kaže sam za sebe, pijanica u preislamskom periodu. Ovo potvrđuje koliko je džahilijjsko društvo bilo ogrezlo u ovaj običaj.

Da pogledamo sada u konstrukciju kur'anskog teksta i programa u kome se ocrtava metod odgoja i usmjerenja.

O vjernici, vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite. Šejtan šeli da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i od obavljanja namaza odvraća. Pa hoćete li se okaniti? I budite poslušni Allahu i budite poslušni Poslaniku i oprezni budite! A ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznani (5/90-92).

Ovo je počelo sa uobičajenim pozivom u ovom odlomku, a koji glasi samo:

O, vjernici...!

To radi mobiliziranja srca vjernika, s jedne strane, i da ih posjeti s obzirom na vjerovanje na obaveze i pokornost, s druge strane.

Iza ovog inspirativnog poziva dolazi definitivna odluka, izražena veoma sažeto:

... vino i kocka i kumiri i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo (5/90).

To je nešto prljavo, na što se ne može primijeniti termin "lijepo djelo", koje je Allah dozvolio. To je šejtansko djelo, a šejtan je drevni neprijatelj čovjeka. Za vjernika je dovoljno da spozna za nešto što je šejtanovo djelo i da odstupi od njega osjećajući odvratnost prema njemu, uplaši se od njegova bića i udalji se od njega u strahu.

U ovom momentu donijeta je odluka praćena sa ukazivanjem na spas. Ovo je jedan drugi duboko psihološki i inspirativni moment:

Zato se toga klonite da biste postigli što želite (5/90).

Kontekst nastavlja da razotkriva plan šejtana kroz ovu odvratnost: Pa i pored toga, zabraniti konzumiranje alkohola i svega drugoga što je bilo u vezi sa tim nije bilo lahko, pa zbog toga ni iznenađujuća naredba. Prije donošenja ove kategorične zabrane preduzete su brojne mjere i koraci u vezi sa ovom duboko ukorijenjenom društvenom tradicijom, zaodjevenom narodnim običajima i navikama, a zaogrnutom i dijelom od privrednog značaja.

Šejtan želi da pomoću vina i kocke unese među vas neprijateljstvo i mržnju i da vas od sjećanja na Allaha i obavljanja namaza odvрати... (5/91).

Ovim se razotkriva srcu muslimana šta je cilj šejtana, svrha njegove spletke i plod njegovog odvratnog djela. To je izazov neprijateljstva i mržnje u muslimanskom taboru vinom i kockom, zatim to je i odvrćanje "vjernika" od sjećanja na Allaha i obavljanja namaza. O, kako je to strašna spletko!

Ovi ciljevi koje želi da ostvari šejtan su realnost. Muslimani mogu primijetiti te ciljeve u svijetu nakon što je to potvrđeno i istinitim Allahovim riječima. Čovjek ne treba dugo da istražuje pa da primijeti da šejtan izaziva neprijateljstvo i mržnju, putem vina i kocke, među ljudima. Vino, pored toga što oduzima svijest, prouzrokuje gomile mesa i krvi i podstičaje na zlo, a kocka, koju prati gubitak, šteta i mržnja, ostaje duboko urezana u dušama ljudi, jer kockar koji gubi mora da mrzi kockara koji dobija i koji na njegove oči preuzima njegov imetak, odlazi obogaćen, a kockar, gubitnik odlazi poražen. Vino i kocka prouzrokuju po prirodi neprijateljstvo i mržnju, bez obzira koliko izgledalo kod površnog posmatranja da vika i galama na ovim sjedjeljkama čini društvo zabavnim i sretnim.

Odvraćanje od sjećanja na Allaha i klanjanje namaza ne traži nikakav uvid, jer alkohol čini da se čovjek zaboravi, a kocka da se zabavlja. Opojnost kocke kod kockara nije ništa manja od opojnosti alkoholom. Svijet kockara je isti kao i svijet pijanice. Ni jednog ni drugog neće mimoći nesreća i poniženje.

Kada ovi znaci, koji govore kakav je odvratni cilj šejtana, probude srca kod vjernika i prožmu ih, onda uslijedi pitanje na koje se može dati odgovor samo onako kao što je odgovorio Omer (Bog mu se smilovao) kada je to čuo:

"Pa hoćete li se okaniti?" našto je odmah odgovorio: "Prestali smo, prestali!"

Međutim, u kontekstu se nastavlja sa velikim izazovom:

I budite poslušni Allahu i budite poslušni Poslaniku i oprezni budite! Ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznani (5/92).

To je pravilo o čemu ovisi cjelokupna naredba: poslušnost Allahu i poslušnost Poslaniku, predanost pred kojom stoji samo apsolutna

pokornost i Allahu i Poslaniku i upozorenje na odstupanje i prijetnju neobjašnjenju: ... a ako glave okrenete, onda znajte da je Poslanik Naš dužan samo da jasno obznani (9/92).

Poslanik je saopćio i objasnio, definirao je ono što slijedi da se primijeni na one koji su odustali i suprotstavili se, nakon ovog jasnog saopćenja.

To je strašna prijetnja u ovom nedorečenom stilu, zbog čega spopada strah vjernike! Oni kada griješe, a ne pokoravaju se, štete sami sebi. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je saopćio i izvršio zadaću. On je time otrešao ruke od njih, on neće biti odgovoran za njih, oni su pogriješili prema njemu i nisu mu se pokorili. Prema tome, njihovo pitanje u cjelini prepušteno je Allahu (Uzvišenom). On je u stanju da kazni griješnike koji su glavu okrenuli od Pravog Puta.

To je Božanski program koji direktno kuca na srca ljudi, otvara njihove zatvore, otvara im staze i bogaze.

Možda bi bilo lijepo da ovdje objasnimo šta je "hamr" radi koga je ova objava data. Ebu Dāvūd svojim senedom prenosi od Ibni Abbasa (Bog im se smilovao): "Sve što opija je *hamr*, sve što opija je zabranjeno!"

Jednog dana Omer (Bog mu se smilovao) obraća se sa minbera Vjerovjesnikova (alejhi's-selam) grupi ashaba riječima: "Zabrana *hamra* objavljena je tog i tog dana, a *hamr* se proizvodi od peteroga: grožđa, datule, meda, pšenice i ječma. *Hamr* je sve ono što opija i zanosí pamet" (Prenosi Kurtubi u svom tefsiru).

Ovo ukazuje da *hamr* obuhvata sve što prouzrokuje opojnost, da se ne odnosi samo na jednu vrstu alkoholnog pića i da je zabranjeno sve što opija.

Opijenost bilo kojim opojnim pićem proturiječi stalnoj budnosti, koju traži islam od muslimana kako bi on bio u stalnom kontaktu s Allahom, kontroliran od strane Allaha svakog momenta, kako bi bio uz pomoć ove budnosti pozitivan faktor u oblasti razvoja društva i njegove obnove, u njegovoj zaštiti od slabosti i smutnje, radi svoje očuvanosti, očuvanosti svojih sredstava i obraza, radi sigurnosti muslimanske zajednice, njena zakona i sistema od svakog napada. Musliman pojedinac nije prepušten sam sebi i svojim uživanjima. On je pod stalnim obavezama koje zahtijevaju stalnu budnost, obavezama prema svome Gospodaru, prema samom sebi, prema svojim, prema muslimanskoj zajednici u kojoj živi i čovječanstvu u

cjelini, pozivajući to čovječanstvo i upućujući ga na Pravi Put. Od muslimana se traži stalna budnost da izvršava sve obaveze, čak i tada kada čuje za nešto što je dobro. I tada ga islam obavezuje da bude budan prema tom dobru, - kako ne bi postao rob strasti ili slasti i uživanja. Musliman mora stalno da savladuje svoje želje i da se odaziva Gospodaru koji time raspolaže. Opijenost se ne podudara ni u čemu sa ovim smjerom.

Najzad, opijenost u svojoj suštini nije ništa drugo do bježanje od realnosti života u pojedinim momentima i skladnost sa poimanjima koje izaziva pijanstvo ili opijanje. Islam osuđuje da se čovjek predaje ovoj sklonosti i traži od ljudi da gledaju istini u oči, da se suočavaju s njom i žive u njoj, da postupaju u životu skladno tim činjenicama, a ne uspostavljanju života na kojekakvim poimanjima i zabludama. Suočavanje s ovim činjenicama je probni kamen odlučnosti i htijenja dok bježanje od tih činjenica ka zabludama i sličnim poimanjima neminovno vodi ka raspadanju i slabljenju odlučnosti, ka rastakanju htijenja. Islam uvijek ima u vidu odgoj volje i davanja njoj slobode iz okova dominirajućeg običaja i pretjeranosti. Ako se uzme u obzir samo ovaj slučaj, sasvim je dovoljno sa islamskog stanovišta da alkohol i ostale droge budu zabranjene. Konzumiranje alkohola je jedna od odvratnih djelatnosti šejtana koje remete život čovjeka.

Islamski pravnici, razilaze se kod tretmana samog alkohola, da li je on nečist kao i ostala osjetilna nečist ili je nečist zbog toga što ga je zabranjeno piti. Prvo stanovište je mišljenje većine ovih pravnika, dok su drugi prihvatili sud Rebi'a, Lejsa ibni Sada i Menzija, jednog od predstavnika šafijske pravne škole, i nekih kasnijih pravnika iz Bagdada. Za nas je dovoljan ovaj osvrt o ovom pitanju.

Nakon što su objavljeni ovi ajeti i navedena zabrana alkohola u kojoj se navodi da je to odvratno djelo šejtana, dogodilo se da su se u muslimanskom društvu pojavila dva oštra glasa u formi i različita u istraživanju i cilju.

Neki neodlučni ashabi kažu: "Šta će biti sa našim ashabima koji su pili alkohol i kao takvi umrli", ili su pitali: "Šta će biti sa onima koji su poginuli u borbi na Uhudu a alkohol u njihovim stomacima" (tj. prije njegove zabrane)?

Neki sumnjivci koji žele izazvati nemir i zbunjenost govore to ili nešto slično, teže izazvati nepovjerenje u uzroke ovog ozakonjenja ili izazvati osjećaj slabosti imana onih koji su umrli, a alkohol još nije bio

zabranjen, dok je alkohol odvratna stvar i šejtanovo djelo, oni umrli, a to odvratno djelo u njihovim stomacima.

Tada je objavljeno:

Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što oni pojedu i popiju kad se klone onoga što im je zabranjeno i kad vjeruju i dobra djela čine, zatim se Allaha boje i vjeruju i onda se grijeha klone i dobra djela čine. A Allah voli one koji drugima dobra djela čine (5/93).

Ovaj ajet je objavljen da bi potvrdio da ono za što nije donijeta zabrana nije zabranjeno. Zabrana počinje sa donošenjem teksta, a ne prije. Zatim, zabrana nema retroaktivno djelovanje. Prema tome, kazne nema bez izričitog teksta, ni na ovom ni na onom svijetu, jer je tekst taj koji je meritoran. On donosi odluku. Prema tome, oni koji su umrli, a alkohol u njihovim stomacima, a još nije bio zabranjen, nisu griješni, jer nisu pili zabranjeno te, prema tome, nisu počinili nikakav grijeh. Oni su se bojali Allaha, radili dobra djela, vodili računa o Allahu, znajući da On ima uvida u njihove namjere i njihova djela. Ko se ovako ponaša i ne upušta u zabranjeno, on ne čini grijehe.

Mi ne želimo ovom prilikom ulaziti u raspravu koju su izazvale mutezilje o sudu da je alkohol odvratno djelo, naime, da li je ta odvratnost proistekla iz naredbe Zakonodavca (Uzvišenog) o njegovoj zabrani, ili je alkohol odvratno djelo zbog svojstva koje proističe iz samog alkohola, ili pak da ovo svojstvo prati alkohol zbog njegove zabrane? To je, po našem mišljenju, bezrazložna rasprava, tuđa za islamski osjećaj. Allah (Uzvišeni), kada nešto zabranjuje, On zna zašto to čini, bez obzira da li je On spomenuo uzrok zabrani ili ne, bez obzira da li ta zabrana uslijedila zbog stalnog svojstva u zabranjenom, ili zbog razloga koji se javlja kod onoga koji ga konzumira, ili zbog interesa društva. Allah (Uzvišeni) zna zbog čega je ta odredba. Pokornost Njegovoj odredbi je obavezna. Raspravljati nakon što On izda naredbu ne predstavlja nikakvu realnu potrebu. Realnost je odraz Božanskog programa, i niko i nikada nema pravo reći: "Dobro, ako je zabrana uslijedila zbog nekog stalnog svojstva u zabranjenom, pa kako je onda to bilo dozvoljeno prije njegove zabrane!?" Nema niko pravo da to kaže, jer Allah (Uzvišeni) mora da ima neki razlog i svrhu pa je to ostavio neko vrijeme bez zabrane. Sve je to u Allahovom htijenju. Ovo proističe i iz Njegovog (Uzvišeni) Božanstva. Nije u vlasti čovjeka da nešto odobrava a nešto osuđuje, jer čovjek, kad nešto drži da je uzrok, katkada to ne bude uzrok. Lijepo ponašanje prema Allahu zahtijeva

da se Njegove odredbe prihvaćaju bez obzira da li se znala svrha toga ili ona ostala tajna. *Allah zna, vi ne znate.*

Postupak po Allahovu zakonu treba da počiva na klanjanju Allahu, na pokornosti Allahu, manifestujući to klanjanje samo Njemu. To je islam u značenju pune predanosti. Nakon ovakve pokornosti ljudski um može istraživati prema svojoj mogućnosti, što je Allahova mudrost u onome što je Allah naredio ili zabranio, bez obzira da li Allah objasnio svrhu toga ili ne, bez obzira spoznao to ljudski um ili ne. Sud o procjeni Allahova zakona o nečemu ne donosi čovjek, nego Allah. I kad Allah nešto naredi ili zabrani, onda prestaje svaka rasprava. Naredba ili zabrana postaje punovažna. Međutim, kada bi se prepustilo da ljudski um donosi sud, onda bi to značilo da su ljudi posljednji i glavni izvor u Allahovu zakonu. Gdje bi bilo tada mjesto Božanstva, gdje klanjanje Allahu?!

Da se vratimo na konstrukcije ajeta i dokaze ove konstrukcije:

Onima koji vjeruju i dobra djela čine nema nikakva grijeha u onome što oni pojedju i popiju kad se klone onoga što im je zabranjeno i kad vjeruju i dobra djela čine, zatim se Allaha boje i vjeruju i onda se grijeha klone i dobro čine. A Allah voli one koji drugima dobro čine (5/93).

Ni kod jednog komentatora Kur'ana nisam našao u njihovim riječima objašnjenje o konstrukciji ovog kur'anskog teksta na način s kojim bih bio zadovoljan, teksta u kome dolazi do ponavljanja termina "bogobožnost", jednom uz "iman i dobro djelo", drugi put samo uz "iman" i treći put uz "dobročinstvo". Također nisam našao ni u svom objašnjenju ovog ponavljanja u svom *Zilalu*, u prvom izdanju, ono s čim bih bio sada zadovoljan. Najbolje što sam o tome pročitao, mada me ni to potpuno ne oduševljava, jesu riječi Ibni Džerira Taberija, koji kaže: "Prva bogobožnost jeste bogobožnost koja se odražava u dočekivanju Allahove naredbe sa prihvatanjem, potvrđivanjem, suđenjem i djelovanjem prema toj naredbi. Druga bogobožnost jeste bogobožnost koja se ispoljava u ustrajnosti na potvrđivanju te odredbe, a treća se odražava u dobročinstvu i približavanju Allahu čineći nafilu (neobavezna dobra djela)."

Ono što sam naveo na ovu temu u prvom izdanju *Zilala* glasilu je: "To je potvrđeno metodom detaljiziranja nakon sažetog izlaganja. Na prvom mjestu je sažeto rečeno: bogobožnost, vjerovanje i dobro djelo. Na drugom je bogobožnost spomenuta sa vjerovanjem i, na trećem sa dobročinstvom, a to je dobro djelo. Tim potvrđivanjem misli se ovdje na

oslanjanje na ovo značenje da bi se istakao taj stalni zakon u vrednovanju djela sa unutrašnjim osjećajem koji prati ta djela. Prema tome, bogobožnost je taj lijepi osjećaj Allahove kontrole, spojenosti s Njim u svakom momentu, vjerovanje u Allaha, potvrđivanje srcem Njegovih naredbi i zabrana, a dobro djelo koje je spoljašnja interpretacija stalnog vjerovanja i povezivanje unutrašnjeg vjerovanja i djela koje odražava taj unutrašnji osjećaj. Ovo je to o čemu ovisi taj sud i mišljenje, a ne pojave i forme. Ovo pravilo traži stalno potvrđivanje, ponavljanje i objašnjenje."

Ni u ovom momentu sa ovim riječima ja nisam zadovoljan. Međutim, ne pada mi na pamet nešto drugo. Neka je Allah na pomoći!

U nastavku teksta se govori o zabrani i dopuštenju, o lovu za vrijeme dok je čovjek u ihramu, o otkupnini za ubijeni ulov, o Allahovoj mudrosti vezanoj za svetost Časnog hrama, zabranjenim mjesecima, žrtvama, naročito onima označenim ogrlicama o kojima se govori u uvodnom dijelu ove sure, koje se ne mogu doticati. Ovaj pasus završava sa postavljanjem mjerila vrednovanja muslimana i muslimanskog društva, mjerila u kome preteže dobro djelo, makar bilo i malobrojno, nad brojnim lošim djelima.

O vjernici, Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti nadohvat ruku vaših i kopanja vaših - da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad ga niko ne vidi. A onoga ko i poslije toga nasilje učini čeka bolna patnja. O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadždža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kjabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti. Allah je silan i strog. Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadždža obavljate. I bojte se Allaha, pred kojim ćete se sabrati. Allah je učinio da Kjaba, Časni hram, bude preporod za ljude, a tako i sveti mjesec i kurbani, naročito oni ogrlicama označeni, zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, da Allah, zaista, sve zna. Neka znate da Allah strogo kažnjava, ali i da prašta i da je milostiv. Poslaniku je jedino dužnost da objavi, a Allah zna i ono što javno činite i ono što sakrijete. Reci: "Nije isto ono što je

zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar što te iznenađuje mnoštvo onoga što je zabranjeno. Zato se Allaha bojte, o vi koji ste razumom obdareni, da biste ono što želite postigli” (5/94-100).

Uzvišeni je rekao vjernicima na početku ove sure:

O vjernici, ispunjavajte obaveze! Dozvoljava vam se stoka, ali ne ona koja će vam se navesti; dok odredbe hadždža obavljate, nije vam dozvoljeno da lovite. Uistinu, Allah propisuje što On hoće. O vjernici, ne omalovažavajte Allahove odredbe hadždža, ni sveti mjesec, ni kurbane, naročito one ogrlicama obilježene, ni one ljude koji su krenuli ka Časnom hramu želeći nagradu i naklonost Gospodara svoga. A kad obrede hadždža obavite, onda loviti možete (5/1-2).

Ova zabrana odnosila se na dopuštenje lova dok su ljudi u ihramu, na dopuštenje odredaba hadždža ili svetog mjeseca ili kurbanda, a posebno onog sa ogrlicom obilježenom ili onih koji su krenuli ka Časnom hranu. Za onog ko protivno postupi ne propisuje se kazna na ovom svijetu, ali se veže grijeh. Sada se objašnjava kakva je to kazna. To je otkupnina *da bi osjetio prekršitelj teret naredbe*. Oglašava se oprost ovih zabrana za ono što je proteklo i prijeti se Allahovom kaznom ko to počini nakon ovog objašnjenja.

I ovaj pasus počinje, kao i svi drugi ovog odlomka uobičajenim pozivom *O, vjernici*, zatim ih se obavještava da će biti izloženi provjeri od strane Allaha i iskušenju u vezi sa naredbom o lovu u kojoj im se lov zabranjuje dok su u ihramu:

O vjernici, Allah će vas dovoditi u iskušenje sa divljači koja će biti nadohvat ruku vaših i kopalja vaših - da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad Ga niko ne vidi. A Onoga ko i poslije toga nasilje učini čeka bolna patnja (5/94).

To je lahak ulov. Allah ga tjera prema njima. Ulov koji mogu rukom dohvatiti. Ulov koji mogu pogoditi njihova koplja bez ikakve poteškoće. Prenosi se da je Allah tjerao prema njima ovaj ulov tako da se on približio nadomak njihovih šatora i kuća i kružio oko njih, da je to zaista bila takva draž koja ih je dovodila do iskušenja. To je bilo samo po sebi zavodenje pred kojim su Sinovi Israilovi ostali nemoćni kada su insistirali i molili svoga poslanika Musaa (aleji's-selam) da im da dan za molitvu u kome se ne bi ničim zanimali što bi bilo vezano za život i hranu. Data im je subota. Međutim, subotom bi im se ribe približavale okolo i tada bile izložene njihovim pogledima. To je bio uzrok da nisu mogli ispuniti ugovor sa

Allahom. Otišli su da opkole ribu subotom, a da je ne love - kako bi prevarili Allaha. Kad bi nastupilo slijedeće jutro, oni bi se povratili na to mjesto i pohvatali ribu iz okruženja. To je bilo ono zbog čega je Allah (Uzvišeni) poslao svoga Poslanika (alejhi's-selam) da bi ih suočio i osramotio riječima izloženim u Kur'anu: *Upitaj ih o gradu koji se nalazio pored mora kad su propise osobito kršili; kada su im ribe, na oči njihove, dolazile dok su subotu svetkovali, a kad nisu svetkovali, one im nisu dolazile. Eto tako smo ih u iskušenje dovodili zato što su stalno grijehili* (7/163).

Ovim istim iskušenjem Allah stavlja na kušnju muslimanski Ummet koji je uspio tamo gdje nisu uspjeli Jevreji. To je bila potvrda riječi Allaha (Uzvišenog) o ovom Ummetu: *Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela a od nevaljalih odvrćate, i u Allaha vjerujte. A kad bi sljedbenici Knjige ispravno vjerovali, bilo bi bolje za njih; ima ih pravih vjernika, ali većinom su nevjernici* (3/110).

Ovaj Ummet uspio je u mnogim zemljama gdje nisu uspjeli Sinovi Israilovi. Zatim je Allah oduzeo zamjеништво, hilafet na Zemlji, od Sinova Israilovih i to povjerio ovom Ummetu. Allah je omogućio ovom Ummetu na Zemlji ono što nije omogućio ni jednom narodu prije njega. Ovo je bilo zbog toga što Allahov program nije bio kompletno predstavljen u realnom sistemu koji bi dominirao i upravljao cjelokupnim životom, kao što je taj program predstavljen u hilafetu muslimanskog Ummeta. To je bilo onog dana kada su muslimani bili muslimani i kada su saznali i shvatili da je islam vjera Allahova i Njegov zakon koji se odražava u ljudskom životu, kada su spoznali da je zamjеништво povjereno ovom velikom Ummetu, da je to povjerenje oporuka čovječanstvu u kome bi bio uspostavljen Allahov program i da Ummet počiva na tom programu uz Allahovu sigurnost.

Ovo iskušenje sa lahkim lovom u vrijeme dok se obredi hadždža obavljaju bilo je jedno od iskušenja koje je ovaj Ummet prebrodio sa uspjehom. Pažnja Allaha (Uzvišenog) predstavljala je odgoj ovog Ummeta u sličnim iskušenjima kroz pojavu Njegove zaštite i Njegova izbora.

Allah je otkrio vjernicima u ovom događaju svrhu i mudrost ovog iskušenja, a to je:

... da Allah ukaže na onoga koji Ga se boji kad ga niko ne vidi (5/94).

Bojati se Allaha kad ga niko ne vidi jeste temelj ove vjere u srcu muslimana, čvrsti temelj na kome počiva zdanje vjerovanja i ponašanja i o kome ovisi povjerenje zamjеништва na Zemlji u snažnom Allahovom programu

Ljudi ne vide Allaha, ali Ga oni nalaze u svojim dušama kada vjeruju da je On Uzvišeni - za čovjeka neviden, ali Ga njihova srca spoznaju i kad Ga ne vide i boje Ga se. Čvrstina i stabilnost ove suptilne istine, istine vjerovanja u Allaha i kad Ga čovjek ne vidi a boji Ga se, i nepostojanje potrebe da se čulom osjeti i okom vidi. Osjećanje za ovako vjerovanje u nevideno jednako je očevidnom pa i preteže ga, tako da vjernik izražava šehadet *La ilahe illellah*, a ne vidi Allaha. Čvrstina i stabilnost ove činjenice na ovaj način govori o velikom iskoraku u napretku ljudskog bića, o slobodi njegove prirodne moći, o upotrebi i iskorištavanju njegovog centralnog aparata u njegovom prirodnom formiranju na najkompletniji i najpotpuniji način, govori o njegovu udaljenju od svijeta životinje koja ne spoznaje nevideno u srazmjeru koliko to ostvaruje čovjek, upravo onoliko koliki je bio taj njegov iskorak, dok je zatvaranje njegove duše odraz nesposobnosti da spoznaje bilo šta izvan čula, govori o utonjenosti njegovih osjećaja u krug osjetilnog, jer mu je glavni aparat za primanje i ubiranje veličanstvenoga u kvaru, govori o njegovu srozavanju na nivo životinje, srozavanju u "materijalni" osjećaj.

To je dao Allah (Uzvišeni) kao svrhu ovog iskušenja. On je otkrio vjernicima ovu svrhu i mudrost kako bi se njihove duše koncentrisale i sabrale radi njena ostvarenja.

Allah (Uzvišeni) zna iskonskim znanjem ko se Njega boji i kad Ga ne vidi. Međutim, On (Uzvišeni) neće obračunavati ljudima na osnovu onoga što On zna o njima od iskona, nego na osnovu njihovog djela kada se dogodi:

... a onoga koji poslije toga nasilje učini čeka bolna patnja (5/94).

Čovjek je obaviješten da će biti stavljen na iskušenje, spoznao je mudrost koja mu se izlaže i upozoren na događaje u koje bi mogao pasti. Njemu su dati svi uvjeti kako da se od toga sačuva i spasi, a ako on na kraju i poslije toga kakvo nasilje učini, doživjet će bolnu kaznu, istinitu i pravednu, jer je sam izabrao tu kaznu i sam je zaslužio.

Poslije ovoga dolazi objašnjenje za otkup nekog prijestupa u kome se u početku govori o zabrani, a na kraju o prijetnji:

O vjernici, ne ubijajte divljač dok obavljate obrede hadždža! Onome od vas ko je hotimično ubije kazna je da jednu domaću životinju, čiju će vrijednost procijeniti dvojica vaših pravednih ljudi, pokloni Kjabi, ili da se iskupi time što će, ravno tome, nahraniti siromahe ili postiti, da bi osjetio

pogubnost postupka svoga. A Allah je već oprostio ono što je bilo. Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti. Allah je silan i mudar (5/95).

Ovaj tekst odnosi se na namjerno ubijanje divljači od strane onoga ko još obavlja obrede hadždža. Međutim, ako ga ubije nenamjerno, onda on nije griješan i ne podliježe otkupnini. Kada ubije namjerno ulov onaj ko je još u ihramu, on će to otkupiti time što će zaklati neku domaću životinju iste vrijednosti divljači koju je ulovio. Tako npr. za ulovljenu srnu otkupit će se klanjem ovce ili koze, za ubistvo divlje kamile govečetom, za ubistvo noja, žirafe i slično njima otkupit će se klanjem juneta, za ulov zeca, divlje mačke i slično otkupit će se vrijednošću zeca. A ono što nema ekvivalentne vrijednosti u životinji otkupit će se vrijednošću koja tome odgovara.

Procjenu vrijednosti ove otkupnine izvršit će dvojica pravednih muslimana. Kada oni donesu odluku da se zakolje neka životinja, onda će se ona uputiti kao kurban prema Kjabi, tamo zaklati i podijeliti siromašnima. U slučaju da se ne nađe životinja za otkup ubijenog lova, onda će dvojica pravednih procijeniti da se ulov otkupi time što će počinitelj nahraniti nekoliko siromaha čija će vrijednost ishrane biti ravna vrijednosti cijene ulova. (Kod ove procjene vrijednosti postoji razlika među islamskim pravnicima.) Ako onaj koji je obavezan da izvrši otkup, ne nađe ekvivalentnu životinju, ni onoga koga bi nahranio, on će se otkupiti postom upravo onoliko dana koliko vrijedi ulov ili procijenjena životinja, ili koliko bi platio za ishranu određenog broja siromaha, a postit će onoliko dana koliko vrijedi hrana da bi nahranio siromah - jedan dan za jednog siromaha. Islamski pravnici se i kod ovoga razilaze, nemaju isti stav kod procjene koliko bi iznosila hrana po jednom siromahu. Pa ipak, kod ove procjene uzimaju se u obzir mjesto, vrijeme i situacija.

Kur'anski koncept predviđa da je smisao ovog otkupa:

... da bi osjetio pogubnost postupka svoga (5/95).

Otkupnina ima smisao kazne, jer je grijeh ovdje povreda časti, na čemu islam mnogo insistira. Zbog toga dolazi i do oprosta za ono što se ranije dogodilo i jako prijeti od strane Allaha onome ko se ne povuče poslije ove objave:

... A Allah je već oprostio ono što je bilo. - Onoga ko to opet uradi - Allah će kazniti. Allah je silan i strog (5/95).

Kad se lovac osjeti snažnim i želi to postići svojom snagom i moći, a Allah želi da na ovom mjestu vlada sigurnost i da je sve sigurno, onda je i Allah snažan, moćan i sposoban da prekršitelja strogo kazni.

Ove odredbe odnose se samo na kopneni lov. Međutim, morski lov dozvoljen je i kada je čovjek u ihramu i bez ihrama:

Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite (5/96).

Morsku životinju dozvoljeno je i loviti i jesti čovjeku i dok obavlja obrede hadždža i kada ih ne obavlja. Nakon što je u Kur'anu spomenuto da je dozvoljeno i loviti i jesti morski lov dok je čovjek u ihramu, u tekstu se ponovo govori o zabrani kopnenog lova dok je čovjek u ihramu:

...a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrede hadždža obavljate (5/96).

Svi islamski pravници su suglasni da je kopneni lov zabranjen dok čovjek obavlja obrede hadždža. Međutim, postoji razilaženje u mišljenjima među njima da li je onome ko je u ihramu dozvoljeno jesti ulov koji je drugi ulovio. Oni se razilaze i o pitanju šta znači termin lov, da li se pod tim pojmom misli samo na životinje koje se love po običaju ili se ova zabrana odnosi na sve životinje, makar one i ne bile te koje se love i na što se ne može primijeniti ovaj termin.

Ovo dopuštenje i zabrana u tekstu Kur'ana završava buđenjem osjećaja bogobožnosti u svijesti čovjeka, podsjećanja na okupljanje pred Allahom i polaganje računa:

I bojte se Allaha pred kojim ćete se sabrati! (5/96).

Najzad, zašto ove svetosti i zašto ove zabrane?

To je područje sigurnosti koje je Allah uspostavio ljudima u vrijeme gloženja. To je Kjaba, Časni hram, sveti mjesec, zona sigurnosti koja se uspostavlja usred stalne borbe među onima koji se spore, ratuju, bore i potiskuju zbog života među živima svih vrsta i svih nacija, zbog želja, požuda, strasti i nužnosti. Zahvaljujući Kur'anu, ova zona postala je mjesto u kome vlada smirenost umjesto straha, mir umjesto svađe i u kojoj lepršaju krila ljubavi, bratstva, sigurnosti i mira. To je zona u kojoj se uvežbava i odgaja ljudska duša u svojoj praktičnoj realnosti, a ne u svijetu ideala i teorija, ona se odgaja na ovim osjećajima i u ovom smislu. Nije to

gola riječ koja leprša u zraku ni sanjalačka vizija čija je želja da se realizira u realnom životu:

Allah je učinio da Kjaba, Časni hram, bude preporod za ljude, a tako i sveti mjesec i kurbani, naročito oni ogrlicama označeni, zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji, da Allah, zaista, sve zna. Neka znate da Allah strogo kažnjava, ali i da prašta i da je milostiv. Poslaniku je jedina dužnost da objavi, a Allah zna i ono što javno činite i ono što sakrijete (5/97-99).

Ove svetosti koje obuhvataju i čovjeka, i pticu, i životinju, i kukca Allah je učinio da budu u sigurnosti kod Časnog hrama u vrijeme dok je hadžija u ihramu makar i ne došao do Kjabe. On je učinio i četiri mjeseca svetim, u kojima nije dopušteno ubistvo ni vođenje borbe, a to su: zu'l-ka'de, zu'l-hidždže, muharrem i redžeb. Allah je utisnuo u srca Arapa, čak i u vrijeme predislamskog perioda, svetost ovih mjeseci, tako da Arapi nisu osjećali strah u tim mjesecima, nisu tražili krv ni očekivali osvetu. Čovjek je mogao da susretne ubicu svoga oca, sina ili brata, ali da ga u to vrijeme ne uznemirava. Tako su ovi mjeseci postali vrijeme sigurnosti za putovanja po zemlji i sticanja opskrbe. To je Allah učinio i zbog toga što je htio da Kjaba, Časni Allahov hram, bude mjesto sigurnosti i mira u kojem bi se ljudi preporadali i bili zaštićeni od straha i grozote. Tako isto Allah je učinio svete mjesece da budu zona vremenske sigurnosti kao što je Kjabu učinio prostorom sigurnosti. Potom je Allah proširio horizont sigurnosti i izvan zone ovog vremena i prostora i dao pravo žrtvi, a to je stoka koja se pušta da dođe do Kjabe u vrijeme hadždža i umre, a da je niko na putu ne može spriječiti. Istovremeno, Allah je zabranio i sječu stabala oglašavajući da su i ona zaštićena kod ovog drevnog Hrama.

Allah je proglasio ovo mjesto svetim i časnim još od vremena izgradnje ovog Hrama, kojeg su izgradili Ibrâhim i Ismail. Allah ga je učinio mjestom okupljanja ljudi i sigurnim. Allah je učinio i ovaj Hram sigurnim čak i samim politeistima. Pa je Bejtullah postao i kod njih mjestom sigurnosti. I dok ljudi love jedni druge na drugim mjestima, oni su na ovom mjestu i u to vrijeme bili sigurni. Pa ipak oni poslije svega toga nisu bili zahvalni Allahu i nisu se klanjali Njemu u Hramu monoteizma. Oni govore Vjerovjesniku (alejhi's-selam) kad ih on poziva da vjeruju u jednog Boga, kad ih poziva monoteizmu: *Ako mi slijedimo tvoju uputu i idemo s tobom bićemo ugrabljeni u ovoj našoj zemlji.* Allah ukazuje na ove njihove riječi i suočava ih sa činjenicom sigurnosti i straha u riječima: *Oni govore ako s tobom budemo pravi put slijedili, bićemo brzo iz rodnog kraja protjerani. Zar im Mi ne pružamo priliku da borave u svetom i bezbjednom*

mjestu, gdje se kao naš dar slivaju plodovi svakovrsni; međutim, većina njih ne zna (28/57).

U zbirkama hadisa *Sahihajn*, prenosi se od Ibni Abbasa (Allah mu se smilovao) slijedeće:

“Božiji Poslanik (alejhi’s-selam) je rekao na Dan oslobođenja Mekke: “Ovo mjesto je sveto. U njemu je zabranjeno posijecati stabla, otresati svježe biljke, progoniti lov i uzimati sebi izgublenu stvar sve dok se ne oglasi.”

Živo stvorenje koje se izuzima od ove zabrane i koje je dozvoljeno ubiti u Svetom mjestu onome koji obavlja obrede hadždža je: gavran, kobac, skorpija, miš i bijesno pašće -, na osnovu hadisa kojeg prenosi Aiša (Bog joj se smilovao), a navodi se u dva *Sahiha*.

U *Sahihu* Muslima navodi se hadis koga prenosi Ibni Omer (Bog im se smilovao) dodatak da je i zmiju dozvoljeno ubiti.

I grad Medina je također sveta prema hadisu koga prenosi Alija (Bog mu se smilovao) riječima: “Medina je sveta od mjesta Ira do Sevra”, rekao je Božiji Poslanik (alejhi’s-selam). U *Sahihima* se također navodi hadis koga prenosi Ubade ibni Temim: “Vjerovjesnik (alejhi’s-selam) je rekao: “Ibrāhim je držao Mekku svetom i molio se za nju, a ja držim Medinu svetom kao što je Ibrāhim držao Mekku svetom!”

Poslije svega ovoga može se reći da to nije zona sigurnosti samo u prostoru i vremenu i nije to zona sigurnosti koja obuhvata samo životinje i čovjeka, nego je to istovremeno i zona sigurnosti u srcu čovjeka, tom mjestu stalne borbe u cilju zavođenja ljudske duše, mjestu brobe, gdje se sve buni, prekuhava i prekriva svojim plamenom i dimom i mjesto, i vrijeme, i čovjeka, i životinju. To je oblast mira i tolerancije u mjestu međusobne borbe tako da će čovjek u vrijeme dok vrši obrede hadždža biti griješan ako digne ruku čak i na pticu i životinju, dok su ptice i životinje dozvoljene čovjeku izvan ove zone. Međutim, i ptice i životinje su ovdje u mjestu gdje vlada sigurnost i u prostoru, i u vremenu, i u dušama čovjeka. To je zona elastičnosti i uvježbavanja ljudske duše radi pročišćavanja, napretka i blagostanja i stizanja u gornje slojeve, pa i pripreme za suradnju sa gornjim slojevima.

O, kako je ovom uplašenom čovječanstvu koje se gloži i drobi potrebna jedna ovakva zona sigurnosti kakvu je Allah dodijelio ljudima u ovoj vjeri i objasnio u ovom Kur'anu!

Zato da znate da je Allahu poznato ono što je na nebesima i Zemlji, i da Allah, zaista, sve zna (5/97).

Čudan pogovor na ovom mjestu, čudan ali shvatljiv. Allah je dao ovaj zakon i ovo mjesto da bi ljudi znali da Allah zna ono što je na nebesima i ono što je na Zemlji i da Allah, zaista, sve zna, da bi ljudi shvatili da On zna njihove prirode, njihove potrebe, da zna suštinu i ciljeve ljudskih bića, da Allah postavlja Svoje zakone odazivajući se prirodam i potrebama i odgovarajući željama i tajnama. Kada ljudska srca osjete Allahovu milost u Njegovim zakonima, kada osjete ljepotu ove skladnosti između Allahova zakona i njihove duboke prirode, spoznat će da Allah zna sve ono što je na nebesima i Zemlji i da Allah, zaista, sve zna.

Ova vjera je zaista zadivljujuća u svojoj kompletnoj ispunjenosti i podudarnosti sa potrebama ljudske prirode, njihove ukupne čežnje u Njegovom odazivanju svim potrebama ljudskog života. Sadržina ove vjere je u skladu sa sadržinom potrebe života. Bit ove vjere podudara se sa potrebama života. Kad god čovjek ispolji raspoloženje prema ovoj vjeri, on će naći u njoj ljepotu, harmoniju, društvenost i mir koje može spoznati samo onaj ko isproba ovu vjeru.

Razgovor o halalu i haramu koji se odnosi na period dok čovjek vrši obrede hadždža završava upozorenjem na otvorenost kazne sa nukanjem na traženje oprosta i milosti.

Neka znate da Allah strogo kažnjava, ali i da prašta i da je milostiv (5/98).

Sa upozorenjem je i stavljanje do znanja i nagovještaj šta čeka onoga ko se suprotstavlja i neće da se opameti.

Poslaniku je jedino dužnost da objavi, a Allah zna i ono što javno činite i ono što sakrijete (5/99).

Ovaj osvrt završava uspostavljanjem mjerila kojima će Allah mjeriti vrijednosti da time odvaga muslimana i presudi mjerilom u kome preteže dobro djelo nad zabranjenim, kako zabranjeno djelo ne bi svojim mnoštvom potčinilo muslimana ni u jednom času i ni u jednoj situaciji.

Reci: "Nije isto ono što je zabranjeno i ono što je dozvoljeno, makar što te iznenaduje mnoštvo onoga što je zabranjeno. Zato se Allaha bojte, o vi koji ste razumom obdareni, da biste ono što želite postigli" (5/100).

Korisnost navođenja dobrog i lošeg djela u ovom kontekstu ogleda se u povoljnosti raščlanjivanja i detaljiziranja dozvoljenog i zabranjenog

vezanog za lov divljači i jedenje njena mesa. Haram je loše, a halal dobro. Loše i dobro nisu u istoj razini, mada mnoštvo lošeg obmanjuje i zavodi. U dobrom je korist bez loših posljedica kajanja i stradanja, bez nesreća prouzrokovanih bolom. Ni u čemu što je loše nema neke slasti, a da se ta slast ne nalazi i u dobrom, ali umjereno, sigurno i bez ikakvih posljedica ni za ovaj ni za onaj svijet. I razum kada se oslobodi strasti i želja, obraćajući mu se sa bogobojažnošću i kontrolom srca, izabrat će dobro nad lošim i sve će se zvršiti sa uspjehom i pozitivnim rezultatom i na ovom i na budućem svijetu.

...Zato se Allaha bojte, o vi koji ste razumom obdareni, da biste ono što želite postigli (5/100).

Ovo je ta povoljnost na ovom mjestu, ali je tekst poslije dalekosežniji i obuhvatniji. On obuhvata život u cjelini i to potvrđuje na nekoliko mjesta.

Allah koji je dao ovaj Ummet i učinio ga najboljim među ljudima - On ga priprema za veoma veliki posao, priprema ga da preuzme povjerenje Njegova programa na Zemlji, da ide pravim putem kakvim nije išao nijedan narod, da uspostavi ovaj program u životu ljudi kakav nije bio nikada. Zbog toga je bilo neminovno da se dugo uvježbava ovaj Ummet kako bi se oslobodio prije svega džahilijeta i kako bi se uzdigao iz niskog džahilijetskog podnožja i nastavio tako uzdizati stazom koja se penje do najvišeg vrha, do islama. Zatim da se pozabave pročišćavanjem svojih pojmova običaja i osjećaja preostalih iz naslaga džahilijeta, da odgaja svoju volju radi preuzimanja Istine i njenog slijeđenja, da završi s tim na uspostavljanju cjelokupnog života sukladno islamskim vrijednostima izraženim u Allahovim mjerilima kako bi to bilo uistinu Božanski i kako bi se izdiglo čovječanstvo do najljepšeg oblika. Tada neće biti u istoj ravni i u mjerilima loše i dobro pa makar i začuđavalo mnoštvo lošega. Mnoštvo zapaža oko i plaši osjećaj, ali se uočava razlika između lošeg i dobra i podiže čovjeka na nivo gdje se odmjerava njegova vrijednost Allahovim mjerilom, gdje se tas lošega parališe iako je loše brojno, a tas dobroga preteže iako je dobro neznatno. Tada ovaj Ummet postaje siguran, da rukovodi čovječanstvom čija će se djelatnost odmjeravati Allahovim mjerilom, procjenjivati Allahovom procjenom i odabrati dobro čovječanstva kada njegovo oko niti duša neće primjećivati mnoštvo lošega.

Druga situacija u kojoj će se koristiti ovo mjerilo kada se neistina i loše djelo nadimaju i ljudi primjećuju kao pjenu, oko primjećuje njenu pojavnost, mnoštvo i snagu, a onda pogleda vjernik na ovu nabreknutu neistinu, vjernik koji odmjerava Allahovim mjerilom ne čudi se i ne gubi iz vida Allahovo mjerilo, nego Istini daje prednost nad neistinom, gdje nema

pjene kao od sapuna niti obične pjene niti kakve spremnosti niti brojnosti oko toga. Svugdje je samo Istina, čista Istina u kojoj se primjećuju samo Njene osobine i Njeno biće, čija se jedino težina primjećuje na Allahovom mjerilu kao i stalnost te Istine, primjećuje se samo Njena ljepota i vlast.

Allah je odgajao ovaj Ummet kur'anskim programom i rukovođenjem Vjerovjesnika (alejhi's-selam) tako da je Uzvišeni spoznao da je taj Ummet dosegao do nivoa u kome će ustrajati na Allahovoj vjeri, ne samo u dušama i osjećajima nego i u svom životu i načinu življenja na Zemlji u svim željama i prohtjevima koji se javljaju u životu, u svim željama i sklonostima, u svim međusobnim sukobima i nadvladivanjima pojedinca nad pojedincem, društva nad društvom, zatim da rukovodi čovječanstvom kod svega što to čovječanstvo prati u općoj veličini života.

Allah je odgojio ovaj Ummet raznim usmjerenjima djelotvornim faktorima, iskušenjima i zakonskim propisima i sve to dao kao jedan snop, kao cjelinu koja bi obavljala jednu cjelovitu ulogu, a to je pripremanje ovog Ummeta u vjeri, poimanju, osjećajima, potrebama, ponašanju i vladanju, zakonu i sistemu jer ovaj Ummet se uspostavlja na Allahovoj vjeri na Zemlji, da bi preuzeo rukovođenje čovječanstvom. Allah je dao da se ostvari ono što je želio s ovim Ummetom. On može da savlada ono što hoće, tako je uspostavljena ta svijetla slika Allahove vjere u realnosti zemaljskog života. Ovo će se uvijek odražavati u realnom životu i čovječanstvo će moći da to ocrtava u svako vrijeme, i kada se potrudi da to ostvari, Allah će mu to omogućiti i dati.

Poslije toga kontekst se usmjerava prema odgoju muslimanske zajednice i kako da se ponaša prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam), da mu ne postavlja pitanja o kojima ih on nije obavijestio, pitanja koja, kad bi se objelodanila, bilo bi to neugodno i loše za onog koji pita, pogriješio bi ili bio opterećen obavezama koje ne bi mogao podnijeti ili bi mu bilo teško što je Allah i to dao ili ostavio bez definiranja i ostavljanja milosti prema ljudima.

O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje, objasniće vam se, ono ranije Allah vam je već oprostio. - A Allah prašta i blag je. Neki ljudi su prije vas pitali za to, pa pošlije u to nisu povjerovali (5/101,102).

Neki ljudi postavljali su Vjerovjesniku (alejhi's-selam) pitanja i o onome o čemu nije bila stigla nikakva odredba ili zabrana ili je bila skrivena potreba objašnjenja nekih pitanja koja su u Kur'anu data sažeto i u čijoj je sažetosti Allah dao širinu i mogućnost ljudima ili košenje objašnjenja za pitanja koja nije bilo neophodno razotkrivati jer bi njihovo razotkrivanje moglo katkada prouzrokovati nepriliku onome koji je pitao ili bi moglo uznemiriti drugog muslimana.

Kada je bio objavljen ajet o hadžu, prenosi se da je neko pitao: "Da li svake godine?", misli se na obavljanje hadža. Ovo je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) osudio jer je tekst o hadžu objavljen u sažetku: *Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti; (3/97)*. Hadž je naređen jedan put, međutim, pitanje da li i svake godine teško je objasniti jer ga nije propisao Allah.

U mursel hadisu koga prenose Tirmizi i Darekutni od Alije (Allah mu se smilovao) stoji: Kada je bio objavljen ovaj ajet *Hodočastiti Hram dužan je, Allaha radi, svaki onaj koji je u mogućnosti (3/97)*, neki su pitali: "Božiji Poslaniče, da li svake godine?" Resullulah je šutio i oni su ponovo pitali "Da li svake godine?" i Resullulah reče: "Ne, jer da sam rekao da, bila bi obaveza", i tada je objavljen ajet:

O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam prouzročiti neprijatnosti ako vam se objasni (5/101), do kraja ajeta.

Darekutni također navodi, prenoseći od Ebu Ijada, a on od Ebu Hurejrea, da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: "O, ljudi, hadž vam je propisan." Neko ustade i zapita: "Da li svake godine, Božiji Poslaniče?" Vjerovjesnik to zanemari a ovaj ponovo zapita: "Da li svake godine, Božiji Poslaniče?" Vjerovjesnik upita: "Ko to pita?" Neki rekoše taj i taj, našto Resullulah odgovori: "Tako mi Onoga koji gospodari mojim životom, kad bih rekao da, to bi bila obaveza, a kad bih vas obavezao, vi ne biste to mogli podnijeti, a ako ne biste to izdržali, vi biste postali nevjernici." I tada je objavljen ajet: *O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam prouzročiti neprijatnosti (5/101).*

U hadisu koga navodi Muslim u svom *Sahihu* od Enesa (Bog mu se smilovao), a on od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) stoji: "... Tako mi Allaha, vi me nećete ništa upitati a da vam na to neću odgovoriti još dok sam na ovom mjestu."⁵ Tada ustade neko i upita: "Gdje je moje mjesto,

⁵U drugom rivajetu koga prenosi Ibni Džerir od Enesa stoji da su oni pitali Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i to mnogo, pa je rekao ovo što je rekao. Postoji i drugi rivajet koga prenosi Ibni Džerir od Ebu Hurejrea, koga ćemo iznijeti kad bude bilo o tome govora.

Vjerovjesniče?" "Pakao", odgovori Vjerovjesnik. Tada ustade i Abdullah ibni Huzafe i upita: "Ko je moj otac, Božiji Poslaniče?" Resululullah odgovori: "Tvoj otac je Huzafe". Ibni Abdulberr kaže: "Ovaj Abdullah ibni Huzafe rano je primio islam i iselio u Abesiniju u vrijeme druge hidžre. Učestvovao je u Bitki na Bedru, volio je šalu. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) uputio je po njemu pismo Kserksu. A kada je upitao Resulullaha ko je moj otac i Resullulah odgovorio: "Tvoj otac je Huzafe", majka mu je prigovorila: "Nisam čula ni za jedno dijete koje bi učinilo takvu nepravdu prema roditelju kao što si ti. Da li si ti siguran da je tvoja majka griješila kao žena u predislamskom periodu pa da je osramotiš pred ljudima"? a on kaže: "Tako mi Boga, da me je pripisao crncu robu, ja bih pristao na to."

U drugom rivajetu Ibni Džerira prenosi se njegovim senedom od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) jednog dana izašao, a bio je jako ljut, u licu pocrvenio od ljutnje i sjeo na minber. Tada usta neko i upita ga: "Gdje sam ja?" i Vjerovjesnik mu reče: "U paklu". Drugi ustade pa upita: "Ko je moj otac?" i Vjerovjesnik odgovori: "Tvoj je otac Huzafe". Tada usta i Omer ibni Hattab i dodade: "Zadovoljni smo da nam Allah bude Gospodar, islam vjera, Muhammed poslanik i Kur'an vođa. Božiji Poslaniče, mi smo skorašnji i nedavno smo živjeli u džahilijetu i politeizmu. Allah zna ko su naši roditelji. Ibni Džerir prenosi dalje od Ibni Hurejrea da se Vjerovjesnik smirio i tada je objavljen ajet: *O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam prouzročiti neprijatnosti ako vam se objasni* (5/101).

Mudžahid prenosi od Ibni Abbasa da je objavljen ovaj ajet o narodu koji je pitao Vjerovjesnika (alejhi's-selam) o behiri, saibi, vesili i hamu.. Ovo prenosi i Seid ibni Džubejr i kaže: "Zar ne primjećuješ da poslije toga: *Allah nije propisao ni behīru ni sāibu, ni vesilu a ni hāma*" (5/103).

Ova grupa kao i drugi rivajeti predočavaju sliku o vrsti ovakvog pitanja koje je zabranio Allah vjernicima da ih postavljaju.

Kur'an je objavljen ne da odredi samo vjerovanje niti da propiše samo zakon nego je objavljen i da odgoji Ummet, da izgradi njegovo društvo, da formira jedinke i izgradi ih na razumskom i etičkom programu kakav predviđa Kur'an. Kur'anski program ih ovdje uči kako se ponašati kod postavljanja pitanja, definiranja istraživanja, programa spoznaje. Pošto je Allah (Uzvišeni) taj koji propisuje ovaj zakon i obavještava o onome što čovjek ne može vidjeti, onda bi bilo lijepo i etički da ljudi ostavljaju da Allah presuđuje i detaljizira te propise ili ih objavljuje u sažetku, da ostave Allahu i otkrivanje onoga što čovjek ne primjećuje ili što mu je sakriveno, da

ostanu kod ovakvih pitanja pri definiranju na granicama koje im je dao i želi Učeni, Obaviješteni, a ne da sami sebi otežavaju insistiranjem na donošenju teksta i da jure iza mogućnosti i propisa, da ne trče iza nevidenoga koje pokušavaju otkriti, nevidenoga koje Allah nije otkrio niti ga oni mogu postići. Allah zna sposobnost ljudi i njihove mogućnosti. On im propisuje zakone u granicama njihove moći i otkriva im onoliko koliko njihova priroda može spoznati. Postoje i pitanja koje je Allah ostavio kao nepoznata ili ih iznio u sažetku. Ljudi nisu grijешni ako ostave ovo kao što to hoće Allah. Pitanja koja su postavljena u vrijeme poslanstva i periodu objave Kur'ana mogla bi imati i određene odgovore koji bi bili nepovoljni za neke ljude, bili bi im ti odgovori teški kao i nekima koji bi iza njih došli.

Zbog toga je Allah zabranio vjernicima da pitaju o stvarima čije bi otkriće moglo biti pogubno za neke i upozorava ih da bi im moglo biti odgovoreno kada upitaju u periodu Objave i za vrijeme Vjerovjesnika (alehis'selam) i na osnovu toga mogu biti opterećeni za nešto čega ih je Allah oslobodio, ostavio to i nije propisao.

O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni; a ako budete pitali za to dok se Kur'an objavljuje objasniće vam se, ono ranije Allah vam je već oprostio. - A Allah prašta i blag je (5/101).

To jest, ne pitajte za ono što vam je Allah oprostio, što nije propisao niti objasnio nego dao u sažetku dajući na taj način šire mogućnosti, kao što je slučaj kod hadža npr., ili nije uopće spomenuo.

Tada im Kur'an donosi primjer o narodima koji su živjeli prije njih, o sljedbenicima Knjige, koji su insistirali sa pitanjem i sebe opteretili obavezama i odredbama. Kada im je Allah propisao te obaveze, nisu ih vjerovali ni provodili, a da su šutili i prihvatili stvari sa lahkoćom onakve kakve je Allah htio ljudima, On ih ne bi opteretio, ne bi postojala mogućnost da uslijedi kakav propust i nevjerovanje.

Već smo primijetili u suri El-Bekare kada je Allah naredio Sinovima Israilovim da zakolju kravu bez uvjeta i ograničenja, bilo im je dozvoljeno da upotrijebe bilo kakvu kravu. Međutim, oni su nastavili sa pitanjem o osobinama te krave i provjeravali do u detalje te osobine. Svaki put kada bi postavili ovo pitanje, uslijedio bi teži propis, a da su ostavili ova pitanja, olakšali bi sami sebi.

Ovako je bilo i kada su pitali o suboti, koju su prvo tražili, a onda nisu bili u stanju da to provedu.

Situacija s njima je bila skoro uvijek ovakva tako da im je Allah zabranio brojne stvari kažnjavajući ih time.

U *Sahihu* se prenosi od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da je rekao: "Ostavite me pri onome što sam ja ostavio vama. Allah je upropastio one koji su bili prije vas zato što su postavljali mnogo pitanja i zbog razilaženja sa svojim poslanicima."

U *Sahihu* stoji i ovo: "Uzvišeni Allah propisao je mnoge obaveze pa ih ne propuštajte, odredio mnoge granice pa ih ne prekoračujte, zabranio mnoge stvari pa ih ne povredujte, prešutio mnoge stvari iz milosti prema vama, ne iz zaborava, pa ne pitajte za njih."

U *Sahihu* Muslima prenosi se od Amira ibni Sa'da, on od svoga oca, slijedeće: Vjerovjesnik (alejhi's-selam) je rekao: "Najveći prekršitelj musliman među muslimanima je onaj koji pita za nešto što nije bilo zabranjeno muslimanima pa im je to zabranjeno zbog njegovog pitanja."

Ova grupa hadisa, pored kur'anskih tekstova, možda ocrtava islamski program o načinu spoznaje.

Spoznaja u islamskom učenju traži da se suočava sa realnom potrebom u granicama ove potrebe. Ono što čovjek ne može da primijeti i što stoji iza toga štiti ljudsku energiju da se ne rabacuje na rasvjetljavanju i temeljitom istraživanju tog nevidenog jer njegova spoznaja ne suočava se sa realnom potrebom u ljudskom životu. Ljudskom srcu dovoljno je da samo vjeruje u ovo nevideno onako kako je to opisao Obaviješteni o tome. Međutim, kada vjerovanje u to prelazi na istraživanje o suštini nevidenoga, ono neće rezultirati ničim, jer čovjeku nije data mogućnost da išta više pojmi do u granicama koje mu je Allah otkrio; bilo bi to ulaganje truda uzalud. Pored toga, to znači i lutanje bez ikakva dokaza i to vodi dalekoj zabludi.

Međutim, o zakonskim propisima može se pitati kad se zbije događaj koji zahtijeva ove odredbe. Ovo je taj islamski program.

Tokom cijelog mekkanskog perioda nije realizirana nijedna sudska presuda koju je trebalo realizirati nego su donošene naredbe i zabrane o pojedinim pitanjima mada su odredbe i zabrane o pojedinim stvarima i djelima bile objavljene. Odredbe koje je trebalo sprovesti kao što su *hudud*, *tazir* i *kefare*t (definirane kazne, blaže kazne i otkupnine) objavljene su tek poslije uspostavljanja muslimanske države koja je preuzela provođenje ovih odredaba.

Prvi period islama sačuvao je ovaj program i njegov smjer. Muslimani nisu istraživali nikakvo pitanje sve dok se ne bi stvarno dogodilo u granicama izloženog pitanja bez iznošenja teksta, kako bi i pitanje i fetva, tj. sud imali ozbiljnost i odvijali se sukladno Božanskom odgojnom programu.

Omer ibni Hattab (Bog mu se smilovao) proklinjao bi onoga ko pita za nešto što se nije zbilo. To iznosi Darimi u svom *Musnedu* i prenosi od Zuhrija slijedeće: "Čuli smo da je Zejd ibni Sabit, ensarija, govorio: Kada bi neko upitao za nešto je li se to dogodilo, ako bismo rekli da, već se dogodilo, on bi odgovorio o tome što bi znao, a ako bismo odgovorili nije se dogodilo, on bi rekao: Ostavite to dok se dogodi. Pripisuje se Ammaru ibni Jasiru, kad je bio upitan za nešto, da je odgovorio: Da li se ovo već dogodilo, i ako bi rekli ne, on bi rekao: Pozovite nas kad se to dogodi, a ako se dogodilo, mi ćemo vas time opteretiti."

Darimi kaže: Čuo sam od Abdullaha ibni Muhammeda ibni Ebi Šejba koji kaže: Prenio nam je Ibni Fudajl od Ata'a, on od Ibni Abasa, koji kaže: Nisam vidio bolji narod od ashaba Vjerovjesnika (alejhi's-selam). Oni su pitali Vjerovjesnika samo za trinaest problema u toku njegova života do same smrti. Svi su ti problemi ili pitanja sadržani u Kur'anu. Evo nekih od tih pitanja: *Pitaće te o Svetom mjesecu.... (2/217) Pitaće te o mjesečnom pranju... (2/222)* i tome slično. Pitali su samo ono što bi im koristilo.

Malik kaže: Živio sam u ovom gradu, tj. Medini, kada ljudi nisu imali ništa drugo nego samo Kur'an i hadis Vjerovjesnika, i kad bi iskrslo kakvo pitanje, guverner Medine pozvao bi tadašnje učenjake, i ono što bi oni prihvatili, on bi proveo. Vi mnogo pitanja postavljate, a to Vjerovjesnik (alejhi's-selam) osuđuje.

Kurtubi objašnjavajući ovaj ajet, u svom tefsiru kaže: "Muslim prenosi od Mugire'a ibni Šube'a, on od Vjerovjesnika (alejhi's-selam) slijedeće: "Allah vam je zabranio loše postupanje sa majkama, zakopavanje žive ženske djece i beznačajne stvari i prezreo kod vas troje: čula-kazala, postavljanje mnogih pitanja i beskorisno trošenje sredstava." Mnogi mislioci pod pojmom "postavljanje mnogih pitanja" žele reći da to znači: postavljati brojna pitanja iz pravne oblasti u smislu bockanja, zatim u vezi s onim što nije objavljeno, sofizama i cijepanja novih prirodnosti. Raniji učenjaci osuđivali su i smatrali da je to bespotrebno opterećenje. Govorili bi: Kada iskrsne nešto, uspjeh će onaj koji pita o tome.

To je ozbiljni i realni program koji suočava realnosti života sa odredbama koje su izvedene za te događaje iz Allahova zakona suočavajući se praktično, procjenjujući problem u njegovoj veličini, obliku, svim uvjetima i okruženjima a onda, donoseći o tome sud koji mu odgovara i obuhvata ga potpuno sukladno tom pitanju. Traženje odgovora za nešto što se nije dogodilo znači traženje odgovora za propisano što nije definirano, a pošto se to nije desilo, onda i njegovo definiranje nije moguće. Izdavanje fetve o tome ne bi bilo u skladu s njim jer je to zaduženje koje nije definirano. I pitanje i odgovor nose u sebi smisao potcjenjivanja ozbiljnosti Allahova zakona kao što se i suprotstavljaju snažnom islamskom programu.

Primjer tome je traženje suda o Allahovim odredbama na zemlji, za što nije donijet Allahov zakon i sud na ovoj osnovi. Fetva prema Allahovu zakonu može se tražiti samo da se s time podudara sud i da se provodi. Kada i onaj koji pita i upitani (muftija), kada i jedan i drugi znaju da su u nekoj zemlji gdje se ne primjenjuje Allahov zakon niti priznaje vlast Allahova na zemlji, ni u sitemu tog društva, ni u životu ljudi, tj. ne priznaje se Božanstvo Allahu niti se povinjava Njegovoj odredbi, niti primjenjuje Njegova vlast, šta će onda pitati taj koji pita, šta bi tada značila muftijina fetva? I jedan i drugi ponižavaju Allahov zakon i omalovažavaju ga bez obzira donosili oni zakon ili ne.

Nešto slično tome je i samo teorijsko izučavanje fikha i fikskih odredaba tamo gdje se one ne primjenjuju. To bi bilo izučavanje radi zabave, radi obmane da je tom islamskom pravu gdje se studira mjesto samo u institutima, a ono ne nalazi mjesto primjene u sudstvu. To je obmana gdje griješi svaki koji učestvuje u tome u cilju umrtvljivanja osjećaja ljudi u vezi sa ovom obmanom.

Ova vjera je veoma ozbiljna. Došla je da se primijeni u životu. Došla je da ljudi obožavaju samo Allaha. Da se vlast oduzme od onih koji su je nazor uzeli i da se povrati Allahu, jer pitanje svega i svačega povratiti Allahovu zakonu, ne zakonu ovog ili onog. Ovaj zakon donijet je da presuđuje u životu u cjelini, da suočava potrebe realnog života i njegove probleme sa Allahovim odredbama i da izdaje Allahove odredbe prema realnosti kada se dogodi skladno težini, obliku i okruženju tog događaja.

Ova vjera nije došla da bi bila samo znak ili obred. Također, ona nije došla da bi njen zakon bio predmet teorijskih studija koje nemaju nikakve veze sa realnim životom niti da se sažive sa propisima koji se nisu dogodili,

te da pravne odredbe koje su donijete za ovakve leteće propise budu bezvrijedne.

Ovo je ta ozbiljnost islama, ovo je taj program islama i ko hoće od učenjaka da iz oblasti ove vjere primjenjuje njen program sa ovom ozbiljnošću, neka traži arbitražu u Allahovom sudu u realnosti života ili, u najmanju ruku, neka ne izdaje fetve, mišljenja i odluke koje nemaju nikakve vrijednosti.

Oslanjajući se na verziju Mudžahida od Ibni Abbasa (Bog mu se smilovao) i riječi Seida ibni Džubejra vezane za povod objave ajeta *O vjernici, ne zapitkujte o onome što će vam pričiniti neprijatnosti ako vam se objasni* (5/101), izgleda da su ljudi pitali za nešto što je bilo u predislamskom periodu. Mi nismo uspjeli da otkrijemo šta su tačno ta njihova pitanja bila, međutim, slijed u kontekstu govori o behiri, saibi, vesili i hamu - nakon ajeta o zabrani postavljanja pitanja - navodi da ovo ima veze s tim. Mi ćemo se zadovoljiti onim što kur'anski tekst govori o ovim džahilijetskim običajima:

Allah nije propisao ni behīru, ni sāibu, ni vasīlu, a ni hāma; to oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti. A kada im se kaže: "Pristupite onome što Allah objavljuje, i Poslaniku!" Oni odgovaraju: "Dovoljno nam je ono što smo od predaka naših zapamtili." - Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na pravom putu bili?! (5/103, 104).

Ljudsko srce ili da ustraje na svojoj prirodi koju mu je Allah dao i spozna jedinoga Allaha i uzme Ga za Gospodara, prizna klanjanje samo Njemu, preda se samo Njegovu zakonu i odbaci svako drugo božanstvo pa, prema tome, odbaci i prihvatanje bilo kakvog drugog zakona, da ustraje na toj svojoj prirodi, nade lahko puta kako da dode do svoga Gospodara, nade jednostavnost u svom obožavanju Njega i pronade jasnoću u tim odnosima sa Allahom ili pak da luta po stazama džahilijeta i totemizma, da luta po njihovim krivinama s čim se susreće na svakoj tamnoj stazi, gdje ga svake sekunde pogada obmana, gdje od njega traže nasilnici džahilijeta i totemizma razne vrste rituala da budu obožavani, razne žrtve radi ličnog zadovoljstva. Tako dolazi do brojnosti religioznih rituala kod obožavanja i podnošenja žrtava pa i obožavaoca totema, zaboravljaju se principi

religioznih rituala, obavljaju se a ne zna se njihov smisao, pati se zbog obožavanja raznih božanstava koja ne uzimaju u obzir plemenitost čovjeka koju je Allah dodijelio tom čovjeku.

Islam je donio monoteizam, tevhid, da bi ujedinio vlast koja obavezuje ljude, zatim ih time oslobodi ropstva i robovanja jedih drugima, da ih oslobodi ropstva raznim božanstvima. Islam je došao da oslobodi ljudsko srce od obmana totemizma i njegova lasla, da vrati ljudskom umu njegovu plemenitost, oslobodi ga od stege tog božanstva i religioznih rituala. Islam se zatim bori i protiv totemizma u svakoj njegovoj formi, slici i obliku. Prati ga podjednako na svim stazama i padinama, u dubini ljudske svijesti i obredima klanjanja kao i u raznim situacijama života, zakonskim odredbama i sistemu.

Ovo je jedna od krivina totemizma arapskog džahilijeta koje tretira islam da bi to ispravio i uspostavio svjetlo, da bi poništio legende i priče oko sebe, da bi ustali principe razmišljanja i gledanja, principe zakona i sistema u jednom trenu.

Allah nije propisao ni behīru ni sa'ibu, ni vasīlu a ni hāma; to oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti (5/103).

Ove vrste životinja po čijim imenima su prozvali svoja božanstva pod određenim uvjetima proizašli su iz nagomilanih obmana u mraku uma i savjesti, behira, sa'iba, vasila i hāma.

Kakva je to vrsta životinja? Ko im je propisao ove odredbe?

Brojni su rivajeti koji se odnose na ovaj slučaj. Mi ćemo iznijeti nekoliko tih kazivanja.

Zuhri prenosi od Seida ibni Musejjeba: "Behira je deva čija se koža ne daje čarobnjacima (tj. njeno mlijeko se zadržava i daje božanstvima, ne jedu ga ljudi nego svećenici, božanstva su ta koja uzimaju to mlijeko.) A sa'iba je deva koju bi davali svojim čarobnjacima, dok je vasila bila deva koja bi odevila ženku, zatim ponovo, drugi put ženku, pa su je nazvali vasila. Govorili bi: Odevila je dvije ženke između kojih nema ni jednog muškog podmlatka. Te deve oni bi klali svojim čarobnjacima. A ham je deva mužjak koji je korišten za priplod i zbog toga nije korišten za tovar, bio bi oslobođen toga i nazivali bi ga hami.

Filolozi ističu da je behira deva kod koje je rasječeno jedno njeno uho pa bi rekli: Rasječeno je duboko uho deve. Za takvu devu se kaže mebhura i behira, ako se uho duboko rasiječe. Kažu da je iz toga izvedena

riječ more (bahr) zbog svoje širine. Ljudi predislamskog perioda štitili bi behīru, a to je deva koja odevi petero čije posljednje će biti muško mladunče. Oni bi njoj rasijećali uho, štitili je i ne bi koristili za jahanje i klanje niti bi je potjerali od vode ni izgonili iz paše. Ako bi je susreo neko ko je umoran, ne bi je jahao. Sa'iba je deva slobodna, puštena. Kada bi se neko zavjetovao da će doći, npr. da će se vratiti sa puta ili ozdraviti i slično tome, on bi rekao: Moja deva je sa'iba. I sa'iba kao i behira bila je sveta i slobodna. Što se tiče vesile, neki filolozi bi rekli da je to ženka ovca koja bi se ojanjila zajedno sa muškarcem. Oni bi govorili: Ojanjila je njoj brata, i nju ne bi klali. A neki drugi kažu da je to ovca koja je ojanjila ovčicu koju su mogli koristiti za sebe, a ako je ojanjila ovnića, njega bi zaklali svojim božanstvima, kako oni tvrde. Ako bi ojanjila i muško i žensko janje, rekli bi: Donijela je muško, i njega ne bi klali svojim božanstvima. Za hāma kažu da je to bila deva mužjak koji se koristio za priplod i iz čije oplodnje bi se odevilo desetero. Pa bi rekli: Zaštićena su njegova leđa, i ne bi jahali ni tovarili, ne bi ga odgonili sa vode i izgonili sa paše.⁶

Postoje i druga kazivanja o ovim vrstama vjerskih rituala koja nisu saživjela ovaj nivo poimanja niti imaju kakve logičke uzroke. Sve je to, kao što se vidi, obmana proistekla iz totemizma prekrivenog tamom. Tako su ti religiozni rituali i obmane postale kao sud. Tu nema nikava definiranja niti objašnjenja, nikakva mjerila niti logike. Ona brzo radaju vjerske rituale, javljaju se i nestaju bez ikakva regulatora. Takva je situacija bila kod Arapa u predislamskom periodu i može da se dogodi na svakom mjestu i u svako vrijeme kad god ljudsko srce skrene sa puta apsolutnog monoteizma u kome nema nikakvih krivina niti mraka. Kod ovakve situacije mogu da se mijenjaju vanjske forme, ali srž džahilijeta ostaje u svakoj pori života jer ne dolazi od Allaha.

Džahilijet nije ograničen samo na jedno vrijeme. To je situacija koja se ponavlja u raznim oblicima kroz povijest. Prema tome, ili jedno božanstvo koga susreće puno klanjanje u njemu sabiru sve vrste vlasti, prema njemu streme osjećaji i misli, namjere i djela, uređenja i situacije, iz čega se primaju sve vrijednosti i mjerila, propisi i zakoni, poimanja i usmjerenja, ili pak džahilijet u jednoj od formi u kome je klanjanje predstavljeno u formi klanjanja čovjeka čovjeku ili nekom drugom od Allahovih stvorenja koje nema regulatora niti granice jer ljudski um nije povoljan da on sam bude regulator i mjerilo ako nije odmjeren na mjerilu ispravne doktrine. Um pada pod utjecaj strasti, kao što primjećujemo u

⁶Iz djela *Ahkamu-l-Qur'an*, od Džesasa džuz 2, str. 591, izdavač El-Behijetu'l-misrije.

svako vrijeme, gubi svoju moć da se suprostavi raznim pritiscima ukoliko pored njega ne stoji i taj odmjereni regulator.

Mi danas primjećujemo, nakon četrnaest stoljeća od objave Kur'ana sa ovim objašnjenjem, da, kad god se prekine spona između ljudskog srca i jedinog Allaha, to srce odluta padinama i stazama koje se ne mogu ni pobrojati, povinuje se raznim božanstvima, izgubi svoju slobodu, svoju plemenitost i otpornost. Kod ove devijantne strane primijetio sam samo u Gornjem Egiptu i susjednim selima desetine obmana koje su dobile imena raznih životinja data njihovim štitenicima i svecima, i to u istoj slici kakva se koristila i davala božanstvima u staro vrijeme.

Pitanje tih džahilijetskih vjerskih rituala i svakog džahilijeta je pravilo polazna tačka na putu za islama i džahilijeta. Ta tačka glasi Kome pripada vlast u ljudskom životu? Da li samo Allahu, kao što potvrđuje Allahov zakon, ili drugom mimo Allaha, drugom koga određuje čovjek za sama sebe. Kome pripadaju odredbe, zakoni, vjerski rituali, vrijednosti i mjerila? Drugim riječima, kome pripada Božanstvo nad ljudima? Allahu, ili nekom Njegovom stvorenju, bez obzira kakvo to stvorenje bilo koje je sebi dalo pravo da obavlja ulogu Božanstva nad ljudima?

Tekst u nastavku počinje da dokazuje da Allah nije propisao ove vjerske rituale, nije propisao ni behîru, ni sa'ibu, ni vesilu, ni hâma, pa onda - ko je taj koji je to propisao ovim nevjernicima!?

Allah nije propisao ni behîru, ni sa'ibu, ni vesilu, a ni hâma. (5/103).

Svaki onaj koji slijedi neku zakonsku odredbu koju nije propisao Allah smatra se nevjernikom, nevjernikom koji izmišlja laž protiv Allaha. Jednom donose zakon sami po sebi i kažu: To je Allahov zakon, a drugi put kažu: Mi smo to propisali za sebe i ne unosimo Allahov zakon u naše situacije. Prema tome, mi ne griješimo prema Allahu. Međutim sve je to laž protiv Allaha.

To oni koji ne vjeruju govore o Allahu laži, i većina njih nema pameti (5/103).

Politeisti Arapi vjerovali su da oni pripadaju vjeri Ibrâhimovoj koju je on donio od Allaha. Oni nisu totalno nijekali Allaha. Oni su priznavali postojanje Allaha, priznavali Njegovu moć i Njegov postupak sa Kosmosom u cjelini. Međutim, oni, i pored toga, sa svoje strane su donosili neke zakone, a onda tvrdili da je to Božiji zakon. Time su oni postali nevjernici. Takvi su i svi drugi u svako vrijeme i na svakom mjestu koji

propisuju i donose zakone sa svoje strane, zatim tvrde ili ne tvrde da je to Allahov zakon.

Allahov je zakon ono što je On definirao u Svojoj Knjizi, a to je ono što je objasnio Njegov Poslanik (alejhi's-selam). To nije obmana niti nešto nejasno ni nešto što je moguće da ga izmisli iko protiv Allaha i da kaže da je to od Allaha, kao što poima svijet džahilijeta svakog vremena i na svakom mjestu.

Zbog toga Allah označava one koji ovo tvrde nevjerovanjem, a kaže također i da oni nisu pametni, jer da su bili pametni, ne bi izmišljali protiv Allaha, da su bili pametni, ne bi smatrali da će proći ova izmišljotina. O ovom razlučivanju u njihovim riječima i djelima u tekstu se donosi objašnjenje:

A kada im se kaže: "Pristupite onome što Allah objavljuje, i Poslaniku!" Oni odgovaraju: "Dovoljno nam je ono što smo od predaka naših zapamtili." - Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na pravom putu bili?!
(5/104).

Sve ono što je Allah propisao je jasno, sasvim jasno. Ono je definirano Allahovom Objavom i objašnjeno Sunnetom Njegova Poslanika. Ovo je taj probni kamen, ovo je moment i tačka u kojima se razilaze smjer džahilijeta i smjer islama, smjer nevjerovanja i smjer imana. Ljudi mogu da se pozivaju onome što predviđa Allahova Objava i Poslaniku sa njegovim objašnjenjima pa da se odazovu i tada postanu muslimani, ili da se pozivaju Allahu i Poslaniku pa odbiju i tada postanu nevjernici - tu nema izbora.

Ovo su bili oni koji, kada im je rečeno *Pristupite onome što Allah objavljuje i, Poslaniku*, oni odgovaraju: *Dovoljno nam je ono što smo od predaka naših zapamtili* (5/104) - pa su nastavili da slijede ono što su propisali ljudi, a ostavili su ono što je propisao Gospodar ljudi, odbacili su poziv oslobođenja robovanja čovjeka čovjeku, a odabrali robovanje razuma i savjesti roditeljima, očevima i djedovima.

Kontekst Kur'ana propratio je ovu situaciju čudnim pogovorom i prijetnjom.

Zar i ako preci njihovi nisu ništa znali i ako nisu na pravom putu bili?! (5/104).

Smisao ove osude ne znači da se odnosi samo na to što njihovi roditelji nisu ništa znali niti su bili upućeni, a da su znali bilo šta da bi im bilo dozvoljeno da ih slijede i ostave ono što je Allah objavio i Poslanik

objasnio, nego je ovo potvrda njihove prave situacije i situacije njihovih roditelja prije njih, pa njihovi preci su slijedili ono što su im propisali njihovi preci ili što su oni sami kao zakon donijeli. Niko se ne može osloniti da sam sebi donosi zakon ili zakon koji donosi njegov predač dok pred njim stoji Allahov zakon i Sunnet Resulullaha, osim u slučaju da on ne zna ništa i da nije upućen - bez obzira šta on rekao o sebi i šta drugi rekli šta hoće da on zna i da on upućuje. Allah (Uzvišeni) je najistinitiji i realnost stvari to potvrđuje. Od Allahovog zakona može odstupiti i prihvatiti zakon koji donose ljudi samo zalutala neznalica, a usto, ta neznalica izmišlja i nevjernik je.

Kada kur'anski tekst završava izlaganjem situacije onih koji ne vjeruju i osvrtnom na njihove riječi, obraća se vjernicima, potvrđuje im njihovo odvajanje i razlučivanje, govori im o njihovim obavezama i dužnostima, definira im njihov položaj u odnosu na druge, povjerava ih Allahovom obračunu i Njegovoj nagradi, a ne nikakvom bogatašu na ovoj Zemlji.

O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na prvom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao! Allahu ćete se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onome što ste radili (5/105).

Ovo je razdvajanje i razlučivanje između vjernika i ostalih, zatim ovo govori o solidarnosti, međusobnoj saradnji i preporukama s obzirom da su oni jedan ummet.

O vjernici, brinite se o sebi ako ste na pravom putu; neće vam nauditi onaj koji je zalutao (5/105).

Vi ste odvojeni od drugih, vi ste međusobno solidarni i međusobno se potpomazete, vama je da se brinete sami o sebi i da prečišćavate Ummet, da se brinete o vašoj zajednici, pa vodite računa o njoj i čuvajte je, vas ne može drugi zvesti ako ste na Pravom Putu, vi sami ste odvojeni od njih, vi ste Ummet solidarni međusobno, jedni drugima ste zaštitnici, vi nemate drugog zaštitnika niti veze osim međusobnih veza.

Ovaj ajet potvrđuje osnovne principe prirode muslimanskog Ummeta i prirodu njegova odnosa sa drugim narodima.

Muslimanski Ummet je Allahova partija. Svi drugi koji ne pripadaju ovom Ummetu su partija šejtana. Prema tome, između muslimanskog Ummeta i drugih naroda nema zaštitnika i međusobne solidarnosti jer nema zajedništva u doktrini, zatim nema ni zajedništva u cilju ni sredstvu, kao ni u slijeđenju ili nagradi.

Muslimanski Ummet mora međusobno biti solidaran, mora da se savjetuje i međusobno daje oporuke, da se upućuje Allahovom uputom koja je djelovala da muslimanski Ummet postane samostalan i odvojen od drugih naroda. Poslije toga, muslimanskom Ummetu neće ništa naštetiti to što su ljudi oko njih zalutali sve dotle dok on ostaje na Pravom Putu.

Medutim, ovo ne znači da se muslimanski Ummet može povući i napustiti svoje obaveze vezane za poziv svih ljudi na Pravi Put. Pravi Put - to je njegova vjera, zakon i sistem, i kada Ummet uspostavi svoj sistem na Zemlji, njemu preostaje obaveza da poziva cijelo čovječanstvo i pokuša ih uputiti na Pravi Put, preostaje mu i obaveza da rukovodi svim ljudima da bi se odvojili od zablude i džahilijeta iz koga ih Ummet izvodi.

Sušтина muslimanskog Ummeta svodi se na odgovornost za sebe pred Allahom, i ako je Ummet upućen, neće mu štetiti drugi koji su zalutali. Medutim, to ne znači da Ummet neće biti odgovoran za umanjenje cjelovitosti kod naredbe da se čine dobra djela i zabrane loših djela, prije svega u samom Ummetu, a onda i na Zemlji u cjelini. Prvo je naredba za činjenje dobra djela, puna predanost Allahu i arbitraži Njegovog suda, a prvo kod zabrane loših djela jeste zabrana džahilijeta i prekoračivanje Allahove vlasti i Njegova zakona. Sud džahilijeta je sud nasilnika, a nasilnik je svaka vlast ili vlastodržac, a ne Allah, Allahova vlast. Muslimanski Ummet predvodi prvo sebe, a onda i čovječanstvo u cjelini.

Cilj objašnjenja granica slijeđenja u ajetu nije onako kao što su shvaćali neki ranije, kao što možda i neki savremenici podrazumijevaju, da pojedinac vjernik nije zadužen da insistira da se čine dobra djela, a od nevaljalih da odvraća - kada sam bude upućen, niti znači da muslimanski Ummet nije zadužen da uspostavi Allahov zakon na Zemlji kada ga je on prihvatio i upućen na nj a ljudi oko njega u zabludi.

Od poruke ovog ajeta ne može biti oslobođen ni pojedinac ni Ummet u svojoj borbi protiv zla, u otporu protiv zablude i suprotstavljanju nasilniku, a najveće je nasilje napad na Božanstvo Allaha, prisvajanje Njegove vlasti i klanjanje ljudi nekom zakonu koji nije Allahov zakon. To je

prezreno djelo koje ne koristi ni pojedincu ni Ummetu. Ova osuda je na snazi.

Autori *Sunena* prenose da je Ebu Bekr (Bog mu se smilovao) jednog dana ustao, zahvalio Allahu i rekao: "O, ljudi, vi čitate ajet *O vjernici, brinite se o sebi; ako ste na pravom putu, neće vam nauditi onaj koji je zalutao!* (5/105). Ovaj ajet stavljate gdje ne treba da ga stavite, a ja sam čuo gdje Vjerovjesnik (alejhi's-selam) kaže: "Kada ljudi vide nevaljalo djelo i ne izmijene ga, možda posljedica toga djela obuhvati ih sve!"

Ovako je ispravio prvi halifa (Bog mu se smilovao) ono što je vodilo u prevaru neke ljude njegova vremena ovako interpretirajući ovaj časni ajet. Mi smo danas najpotrebniji ovakvom intepretiranju ovog ajeta, jer je izvršavanje obaveza izmjene nevaljaloga djela postalo veoma teško, dok je lahak postupak onih slabića koji su pribjegli interpretaciji ovog ajeta na način koji bi ih oslobodio obaveze džihada i poteškoća koje proističu iz džihada i izveo ih iz te borbe i njezina iskušenja.

Nikako, tako mi Boga! Ova vjera počiva samo na trudu i stalnoj borbi, džihadu. Ona može biti kako valja samo sa primjenom i borbom. Ova vjera mora imati one koji će ulagati svoje krajnje napore da bi privukli ljude ovoj vjeri, izvukli ih iz robovanja čovjeku ka klanjanju samo Allahu i odlučivanju da Božanstvo na Zemlji pripada Allahu i od uzurpatora Allahove vlasti oduzeli ono što su oduzeli - radi uspostavljanja Allahova zakona u ljudskom životu i počivanja društva na tome. Radi ovoga mora se ulagati trud na najljepši način onda kada su zalutali pojedinci i kada trebaju Uputu i osvjetljenje Pravog Puta, a snagom i moći kada bude nasilnička snaga na putu ljudi ta koja ih odvrća od Upute koja remeti Allahovu vjeru da je pronađu i stavljaju prepreke da se uspostavi Allahov zakon.

Poslije toga, a nikako prije, otpada obaveza sa vjernika, a zalutale slijedi kazna od strane Allaha kada se i jedni i drugi vrate Njemu na onom svijetu.

Allahu ćete se svi vratiti i On će vas obavijestiti o onome šta ste radili
(5/105).

Sada dolazi do posljednje odredbe iz oblasti zakonodavstva koju sadrži ova sura. Objašnjavaju se neke odredbe iz oblasti saradnje i postupaka u muslimanskom društvu. Posebno se govori o zakonitosti kod svjedočenja o oporuci u slučaju putovanja po svijetu kada je se daleko od svog društva, o garanciji koju uspostavlja zakon da bi rodbina ostvarila svoja prava.

O vjernici, kada vam se približi smrt, prilikom davanja oporuke neka vam posvjedoče dvojica pravednih rođaka vaših ili neka druga dvojica, koji nisu vaši, - ako ste na putu, a pojave se znaci smrti. A ako posumnjate, zadržite ih poslije obavljenog namaza i neka se Allahom zakunu: "Mi zakletvu ni za kakvu cijenu nećemo prodati makar se radilo i o kakvu rođaku i svjedočenje koje je Allah propisao nećemo uskratiti, jer bismo tada bili, doista, griješnici". A ako se dozna da su njih dvojica zgriješila, onda će njih zamijeniti druga dvojica od onih kojima je šteta nanesena, i neka se Allahom zakunu: "Naše zakletve su vjerodostojnije od zakletvi njihovih, mi se nismo krivo zakleli, jer bismo tada, zaista, nepravedni bili". Najlakše tako oni mogu da izvrše svjedočenje svoje onako kako treba, i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene. I bojte se Allaha i slušajte! A Allah neće ukazati na pravi put ljudima koji su veliki griješnici. (5/106, 107, 108).

Objašnjenje ove odredbe o kojoj govore ova tri ajeta jeste da onaj koji osjeti da mu se približava smrt i želi da ostavi oporuku svojim o imetku koji je kod njega, da pronade dvojicu pravednih svjedoka, muslimana, ako je kod kuće i da njima dvojici preda što želi da preda svojim koji nisu tu. Međutim, kada on bude bio na putu i ne mogne da pronade dvojicu muslimana koji bi mu posvjedočili i kojima bi on predao taj imetak koji je kod njega, u tom slučaju svjedoci mogu biti i nemuslimani.

Ako sumnjaju muslimani, ili sumnja porodica umrlog, u vjerodostojnost onog što predaju ova dva svjedoka i što im je povjereno da predaju, a što su trebali sačuvati, oni će tražiti od njih, poslije klanjanja namaza ili obavljanja molitve prema njihovu zakonu, da se zakunu Allahu da neće odstupiti bilo sebi za interes ili nekom drugom pa makar to bili i bliži, da neće ni preko čega prijeći i zatajiti što im je povjereno. U protivnom, oni bi bili griješnici. Na taj način njihova zakletva se može realizirati.

Ako se poslije ustanovi da su njih dvojica lažno svjedočili, dali lažnu zakletvu i proigrali povjerenje, dvojica uglednih iz porodice umrloga i koji stiču pravo na naslijeđe zaklet će se protiv ove dvojice koji su krivo svjedočili da su svjedočenja ove dvojice vjerodostojnija od prve dvojice te

da oni svojim zakletvama neće prekoračiti ovu činjenicu. Na taj način svjedočenje prve dvojice bit će odbačeno i sprovest će se svjedočenje ove druge dvojice.

Tekst predviđa da ove mjere daju više garancije za tačno davanje izjave ili izaziva bojaznost da neće biti odbačeno svjedočenje prve dvojice. Ovo ih navodi da budu tačni kod izjave.

Najlakše tako oni mogu da izvrše svjedočenje svoje onako kako treba, da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene (5/108).

Tekst završava pozivom svih na bogobojaznost, Allahovu kontrolu, strah od Njega, pokornost Njegovim naredbama, jer Allah ne upućuje one koji odstupaju od Njegova puta na dobro niti Uputu.

I bojte se Allaha i slušajte! Allah neće ukazati na pravi put ljudima koji su veliki grijешnici (5/108).

Kurtubi u svom tefsiru, govoreći o povodu objave ovih triju ajeta, kaže:

“Nije mi poznato nijedno suprotno mišljenje da su ova tri ajeta objavljena zbog Temima Darija i Adija ibni Beda’a. Prenose Buhari, Darekutni i drugi od Ibni Abassa koji kaže: “Temim Dari i Adi ibni Beda otputovali su za Mekku, a s njima se uputio i mladić iz plemena Benu Sehn. Mladić je umro u jednom kraju gdje nije bilo nijednog muslimana i on im je predao oporuku i imetak koji je bio kod njega. Oni su to predali njegovima ali zadržali su neku posudu od srebra presvučenu zlatom. Resulullah (alejhi’s-selam) zakleo je ovu dvojicu riječima: “Niste ništa utajili niti ostavili!” Zatim je pronađena ta posuda u Mekki i neki su rekli: Kupili smo je od Adija i Temima. - Tada su došla dva čovjeka, nasljednika umrlog Sehma, i zakleli se da je ta posuda bila svojina Sehma. Zakleli su se da su njihova svjedočenja istinitija od svjedočenja Temimi Darija i Adija ibni Beda’a i da oni ne prekoračuju u svojoj zakletvi. Govori se da je preuzeta ta posuda i da je u vezi s tim objavljen ovaj ajet. (Ovo su riječi Darekutnija.)

Sasvim je razumljivo da priroda društva, radi čijeg su unutrašnjeg organiziranja objavljene ove odredbe, ulazi u okvire ovih mjera. Svjedočenje, pouzdavanje na ovaj način, zakletva Allahom pred društvom i to poslije obavljenog namaza ili molitve radi mobiliziranja vjerske svijesti da se ne dospije u nepriliku i osramoti pred društvom kod razotkrivanja

laži i prijevare, ima obilježje posebnosti društva za čije su potrebe i okruženja dovoljne ove mjere.

Društva danas raspolažu i drugim sredstvima za ustanovljenje istine i druge mjere koje se daju provesti kao što su pisanje, registriranje, pohrana u banci itd.

Međutim, da li je ovaj tekst već izgubio svoju moć i ne ~~može~~ biti primijenjen u ljudskim društvima? Mi se često povinjavamo određenoj sredini i mislimo da neki zakoni ili neke mjere nisu više aktivne, nisu neophodne, da su to ostaci ranijih društava, jer društvo svaki dan pronalazi nova i druga sredstva.

Da, često puta mi se povinjavamo i zaboravljamo da je ova vjera objavljena cjelokupnom čovječanstvu, svugdje na Zemlji i za sva vremena. Ogromna većina čovječanstva još živi kao u prvobitnoj zajednici ili se tek odvojila od nje. Mi zaboravljamo da čovječanstvo treba i odredbe i mjere koje bi pratile potrebe toga društva u svim njegovim formama i fazama, da će čovječanstvo u ovoj vjeri naći sve što će udovoljiti tim potrebama u odgovarajućim količinama, da će u zakonu te vjere naći ono što će zadovoljiti njegove aktualne potrebe, da će u dovoljnoj mjeri naći i ono što će udovoljiti njegovim naprednijim potrebama kad društvo bude uznapredovalo i, na kraju, primijetit će da je ovo nadnaravnost ove vjere i njena zakona, da je to znak da je ova vjera data od Allaha i da je ona po Njegovu (Uzvišeni) izboru.

Mi ćemo biti zavedeni i obmanuti i tada kada zaboravimo neminovnosti u koje zapadaju pojedinci jednog društva koje je prošlo kroz navedene faze, pojedinci koje bi i tada pomogla lahkoća ovog zakona i njegova sveobuhvatnost, jer su sredstva ove vjere pripremljena da se mogu primijeniti u svakom društvu i svakoj situaciji, u primitivnom i civiliziranom svijetu, u pustinji i šumi, svugdje. Ona je vjera cijelog čovječanstva u svim vremenima i zemljama i ovo je jedna od velikih nadnaravnosti.

Mi ćemo biti zavedeni i obamnjeni kad god pretpostavimo da smo mi, kao ljudi dalekovidniji i više znamo o svijetu nego sami Gospodar toga svijeta i njegov Stvoritelj, dok nas realnost ne vrati na skromnost. O, kako bi nam bilo bolje da se sjetimo toga prije nego se suočimo sa događajima, da shvatimo kako se treba ponašati čovječanstvo u odnosu na prava Stvoritelja toga Svijeta, kako da se ponaša čovjek u odnosu na prava Gospodara tog čovjeka! O, kad bismo se toga sjetili, znali i to prihvatili!

« بَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ: مَاذَا أُجِيتُمْ؟ قَالُوا: لَا عِلْمَ لَنَا، إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ .

« إِذْ قَالَ اللَّهُ: يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَكَلِّ وَالِدَتِكَ إِذْ أَبَدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا، وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ، وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي، فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي، وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي، وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَى بِإِذْنِي، وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ: إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ * وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْخَوَارِجِ أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي، قَالُوا: آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ * إِذْ قَالَ الْخَوَارِجُ: يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ؟ قَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا، وَنَطْمَعُ أَنْ نَكُونُوا، وَنَعْمَدَ أَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا، وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ * قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ: اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ، وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ * قَالَ اللَّهُ: إِنِّي مُنْزِلُهَا عَلَيْكُمْ؛ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ .

« وَإِذْ قَالَ اللَّهُ: يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ: اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ؟ قَالَ: سُبْحَانَكَ! مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ، إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ، تَعَلَّمْتُ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ، إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ * مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ: أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ، وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَا دُمْتُ فِيهِمْ، فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ * إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَلَهُمْ عِبَادُكَ، وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ

أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ * قَالَ اللَّهُ هَذَا يَوْمُ يَنْفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ، لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ، ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ .

«لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» ..

Na dan kada Allah sakupi poslanike i upita: "Da li su vam se odazivali?" - oni će reći: "Mi ne znamo, jer samo Ti znaš sve tajne." Kad Allah rekne: "O Isā, sine Merjemin, sjeti se blagodati Moje prema tebi i majci tvojoj: kada sam te Džibrilom pomogao pa si s ljudima, u bešici i kao zreo muž, razgovarao; i kada sam te pismenosti i mudrosti, i Tevrātu i Indžilu naučio: i kada si, voljom Mojom, od blata nešto poput ptice napravio i u nju udahnuo i kada je ona, voljom Mojom, postala ptica; i kada si, voljom Mojom, od rođenja slijepa i gubavca iscijelio; i kada si, voljom Mojom, mrtve dizao; i kada sam od tebe sinove Isrāilove odbio, kad si im ti jasne dokaze donio, pa su oni među njima koji nisu vjerovali - povikali; "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina!" I kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Poslanika Moga!" - oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani." A kada učenici rekoše: "O Isā, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj trpezu s neba spustiti?" - on reče: "Bojte se Allaha, ako ste vjernici." "Mi želimo" - rekoše oni - "da s nje jedemo i da srca naša budu smirena i da se uvjerimo da si nam istinu govorio, i da o njoj budemo svjedoci." Isā, sin Merjemin, reče: "O Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude praznik, i prvima od nas i onima kasnijim, i čudo Tvoje, i nahrani nas, a Ti si hranitelj najbolji !" "Ja ću vam je spustiti" - reče Allah -, "ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti." I kada Allah rekne: "O Isā, sine Merjemin, jesi li ti govorio ljudima: "Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha!" - on će reći: "Hvaljen neka si Ti! Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš; Ti znaš šta ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš. Ja sam im samo ono govorio što si mi Ti naredio: "Klanjajte se Allahu, i mome i svome Gospodaru!" I ja sam nad njima bdio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao; Ti nad svim bdiš. Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si." Allah će reći: "Ovo je Dan u kome će iskrenima od koristi iskrenost njihova biti; njima će džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, pripasti, vječno i daviijeka će u

njima ostati. Allah će zadovoljan njima biti, a i oni Njim. To će veliki uspjeh biti !” Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je na njima; On sve može! (5/109-120).

Sva ova cjelina odnosi se na ispravak doktrine i odstranjenje devijacija koje su unijete kod učenja u kršćanstvu i što je tu doktrinu izvelo iz okvira njena glavnog principa, iz apsolutnog monoteizma kojeg je dostavio Īsā (alejhi’s-selam) kao i svi drugi vjerovjesnici prije njega. Na taj način dato je toj doktrini obilježje politeizma, koji nema nikakve veze sa Allahovom vjerom.

Ova cjelina ima cilj da definira istinu Božanstva i istinu klanjanja kao što je predloženo u islamskoj koncepciji, da definira ove istine kroz veličanstvenu scenu koju iznosi Tekst, a koju je predložio i Īsā (alejhi’s-selam), koja je predložena velikoj grupi poslanika i svom svijetu, gdje se ističe da Īsā nije ništa rekao svom narodu o svome Božanstvu i Božanstvu svoje majke, a što kršćani tvrde. Tekst iznosi njegove riječi da on nije imao pravo da kaže bilo šta što bi se odnosilo na politeizam.

Kur’anski tekst donosi ovu istinu u vidu predstavljanja jedne scene, scene Kijametskog dana, o kojoj Časni Kur’an govori veoma opširno i živo, inspirativno, djelotvorno i jako utjecajno tako da se ljudsko biće potresa primajući to, i dok čovjek čita o ovoj sceni, njemu izgleda kao da je posmatra u času dok se ona zbiva. To je događaj koga opaža oko, čuje uho, događaj koji izaziva uzbuđenje i pulsirajuće karakteristike životom.⁷

Eto, mi smo ti koji se nalazimo pred velikom scenom.

Na dan kada Allah sakupi poslanike i upita: “Da li su vam se odazvali?” - oni će reći: “Mi ne znamo, jer samo Ti znaš sve tajne” (5/109). Onoga dana kada Allah okupi poslanike koje je upućivao ljudima kroz razna vremena i oni dolazili u slijedu onako kako ih je On upućivao po raznim područjima tako da je svako otišao svome kraju, On ih uputio prema narodima, te je svaki otišao svome narodu, svi su oni pozivali jednom učenju premda su se javljali u raznim vremenima, djelovali na raznim prostorima i među raznim narodima. Tako je potrajalo sve dok nije došao posljednji poslanik (alejhi’s-selam) sa jednim učenjem za sva vremena, mjesta i sve ljude svih nacija i rasa.

Poslanici su upućivani raznim narodima, u raznim mjestima i kroz razna vremena. Muhammed (alejhi’s-selam) je jedini Poslanik među

⁷V. više *Mešahidu-l-qijamet fi-l-Qur’an*.

njima koji okuplja sve narode u islam i islamsko učenje, u kojima su okupljeni razni odgovori i razni smjerovi. Eto, oni su odabranici među ljudima. Oni su uglednici ovog naroda na ovom svijetu. Preko njih su upućene Allahove poslanice čovječanstvu na razne krajeve svijeta i iza kojih stoje odgovori tog čovječanstva u raznim stoljećima. Svi su oni pred Allahom, Gospodarom (Uzvišeni) čovječanstva, na sceni Velikog dana.

Ovo je ta scena koja pulsira životom:

Na dan kada Allah sakupi poslanike i upita ih: "Da li su vam se odazvali?" (5/109).

Da li su vam se odazvali? - pa to je dan u kome se ubire žetva, u kome se priključuju sve pojedinosti; vjerovjesnici podnose obračun poslanstva, a rezultati se objavljuju pred svjedocima.

Da li su se odazvali? Poslanici su ljudi kao i ostali ljudi, znaju samo ono što se dogodilo, a ne znaju ništa što je skriveno.

Oni su pozivali svoje narode ka Pravom Putu, njima se odazvao ko se odazvao, a okrenuo od njih ko se okrenuo. Poslanik ne zna pravu istinu onoga ko se odazvao iako zna istinu onoga koji je glavu okrenuo; Poslanik raspolaže primjetnim, egzaktnim pojavama, a ono što je tajno - pripada samo Allahu. Oni su u prisustvu Allaha, koga oni najbolje poznaju, a On je Onaj koga se oni najviše plaše. On je taj od koga se oni stide da u Njegovom prisustvu govore bilo što. Oni znaju da je On Sveznajući i Obaviješteni o svemu.

To je odazivanje puno straha na dan velikog okupljanja pred scenom meleka i svih ljudi. To je odazivanje s kojim se želi suočiti čovječanstvo sa svojim poslanicima, posebno lažljivci ovog čovječanstva sa svojim poslanicima koje su oni ugonili u laž, da bi se oglasilo na mjestu oglašavanja, da su ovi plemeniti poslanici donijeli tim ljudima od strane Allaha vjeru Allahovu i, eto, ovi su odgovorni pred Allahom (Uzvišeni) i za svoja poslanstva i svoj narod koji je i odranije lagao.

Poslanici oglašavaju da prava istina pripada samo Allahu. Oni znaju da ono čim oni raspolažu ne treba iznositi u prisustvu Sveznajućeg iz razloga pristojnosti i stida i spoznaje svoje ograničene mogućnosti u prisustvu Allaha.

Oni će reći: "Mi ne znamo, jer samo Ti znaš sve tajne" (5/109).

Što se tiče ostalih poslanika osim Īsāa (alejhi's-selam), njih su posjećivali oni koji su posvjedočili, a nevjerovali oni koji su nevjerovali. Ovim kompletnim odgovorom završava se pitanje s poslanicima i tekst prepušta cjelokupno znanje o tome Allahu (Uzvišeni), jer kontekst ne donosi ništa više u ovoj sceni o njima nego se obraća samo Īsāu sinu Merjeminu, jer je Īsā sin Merjemin bio taj o kome njegov narod izmišlja neistine. On je ličnost oko koje je atmosfera bila prekrivena sumnjama. To je osoba o kojoj su se ljudi upustili u razne neistine i legende, o njegovim osobinama, nastanku i nestanku.

U kontekstu su riječi upućene Īsāu ibni Merjem pred gomilom onih koji su ga smatrali božanstvom i obožavali ga i ispredali oko njega i njegove majke Merjeme razne pretjeranosti. U kontekstu se govori o njemu, spominje se Allahova blagodat učinjena njemu i njegovoj majci..., iznose se nadnaravnosti koje mu je Allah dao da bi potvrdio ljudima njegovo poslanstvo i nagnuo u laž onoga koji je najgore i najružnije lagao na Īsāa, izmišljao o njemu i o nadnaravnosti koje je on donio razne spletke i laži i pretvorili ga u božanstvo sa Allahom zbog tih nadnaravnosti. Medutim, ove sve nadnaravnosti su djelo Allaha koji je stvorio njega, uputio ga kao poslanika i podržavao ovim nadnaravnostima.

Kad Allah rekne: "O Īsā, sine Merjemin, sjeti se blagodati Moje prema tebi i majci tvojoj: kada sam te Džibrilom pomogao pa si s ljudima, u bešici i kao zreo muž, razgovarao; i kada sam te pismenosti i mudrosti, i Tevrātu i Indžilu naučio; i kada si, voljom Mojom, od blata nešto poput ptice napravio i u nju udahnuo i kada je ona, voljom Mojom, postala ptica; i kada si, voljom Mojom, od rođenja slijepa i gubavca iscijelio; i kada si, voljom Mojom, mrtve dizao; i kada sam od tebe sinove Isrāilove odbio, kad si im ti jasne dokaze donio, pa su oni među njima koji nisu vjerovali - povikali: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina!" I kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Poslanika Moga!" - oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani" (5/110-111).

To je suočavanje s Allahovim blagodatima koje je Allah dao Īsāu ibni Merjem i njegovoj majci podržavajući Īsāa Ruhul Kudusom (Džibrilom) dok je Īsā bio u bešici i govorio sa ljudima gdje se po običaju ne govori; očistio njegovu majku od sumnje koju je izazvalo njegovo rođenje na neobičan način; zatim dao da govori sa ljudima u svojoj zrelosti pozivajući ih ka Allahovom putu, a Ruhul Kudus Džibril (alejhi's-selam) podržavao ga ovdje i tamo poučavajući ga Knjizi i Mudrosti. On je došao na ovu Zemlju ne znajući ništa, pa ga je naučio pismu i znanju; poučio ga sadržaju Tevrāta koji je on našao prilikom dolaska kod Sinova Isrāilovih; poučio ga Indžilu

kojega je dao Allah njemu, potvrđujući njime i Tevrât dat prije Indžila; zatim potvrdio ga davanjem nadnaravnosti koje čovjek ne može uraditi bez Allahove dozvole i pomoći. Tako je on formirao od blata oblik ptice Allahovom dozvolom i udahnuo u nju. Ona posta ptica Allahovom dozvolom a ne znamo kako, jer ne znamo ni do danas kako je Allah stvorio život, kako je ustalio život u živome; pojačao ga je Allah kada on, Īsâ, iscjeljuje slijepo rođenje - sa Allahovom dozvolom tamo gdje je u medicini ostalo nepoznato kako mu je povraćen vid. Međutim, Allah koji je općenito dao vid sposoban je i da da mu oči progledaju. Izliječio je gubavca Allahovom dozvolom, bez lijeka, a lijek je sredstvo da se ostvari Allahova dozvola kod liječenja, a Onaj koji raspolaže dozvolom može izmijeniti sredstvo liječenja, a može ostvariti cilj i bez sredstva. Īsâ je oživio mrtvoga uz Allahovu dozvolu; Onaj ko je dao prvotni život može i povratiti u život kad hoće. Tekst zatim podsjeća na Allahovu blagodat njemu učinjenu prilikom njegova zaštićivanja od Sinova Isrâilovih onda kada im je ponudio ova sva objašnjenja, a oni ga potvorili da laže i ustvrdili da su te njegove nadnaravnosti samo čarolije. Oni to nisu mogli zaniijekati, jer su hiljade posmatrača prisustvovala događajima tih nadnaravnosti, ali se nisu htjeli predati iz čistog inada i oholosti. On ga je zaštitio od njih pa ga nisu ubili, a htjeli su ga razapeti, nego ga je Allah usmrtio i podigao k Sebi. U tekstu se podsjeća na Allahovu blagodat njemu kroz nadahnuće učenika koji su se nadahnuli vjerom u Allaha i Njegova Poslanika. Oni su se tada odazvali i potpuno predali posvjedočivši svoje vjerovanje i potpunu predanost Allahu.

I kada sam učenicima naredio: "Vjerujte u Mene i Poslanika Moga!" oni su odgovorili: "Vjerujemo, a Ti budi svjedok da smo muslimani!" (5/111).

To su blagodati koje je Allah dao Īsâu sinu Merjeme da bi to njemu bilo svjedočenje i jasan dokaz. Međutim, mnogi njegovi sljedbenici su odstupili i oblikovali od toga i oko toga brojne zablude. I eto tako, Īsâ se suočava s tim zabudama na sceni pred brojnim melekima i svim ljudima, među kojima su i oni koji su ga htjeli mučki ubiti. Eto tako se on suočava s tim - da ga čuje njegov narod i vidi kako bi gubitak bio bolniji i sramniji pred scenom svjetova.

U kontekstu se nastavlja s izlaganjem blagodat datih Īsāu sinu Merjeme i njegovoj majci pored ukazivanja na neke Allahove blagodati njegovu narodu i neke nadnaravnosti kojima ga je Allah ojačao i dao da se vide i kojima su prisustvovali i učenici:

A kada učenici rekoše: "O Īsā, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj trpezu s neba spustiti?" - on reče: "Bojte se Allaha, ako ste vjernici" (5/112).

"Mi želimo" - rekoše oni - "da s nje jedemo i da srca naša budu smirena i da se uvjerimo da si nam istinu govorio, i da o njoj budemo svjedoci" (5/113).

Īsā, sin Merjemin, reče: "O Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude praznik, i prvima od nas i onima kasnijim, i čudo Tvoje, i nahrani nas, a Ti si hranitelj najbolji!" (5/114).

"Ja ću vam je spustiti" - reče Allah -, "ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti" (5/115).

Ovaj dijalog otkriva prirodu Īsāova naroda, iskrenih među njima, a to su učenici, i prirodu ashaba našeg Vjerovjesnika (alejhi's-selam), pri čemu se između jednih i drugih ispoljava velika razlika.

To su učenici koje je Allah inspirisao vjerom u Njega i Njegova poslanika Īsāa. Oni su to učinili, vjerovali i potvrdili Īsāu da su se predali. Pa i pored toga, i nakon što su vidjeli nadnaravnosti Īsāa, oni traže nove nadnaravnosti da bi im se time srca smirila i kroz to saznali da im Īsā kazuje istinu, a da bi to Īsāu potvrdili i oni koji dolaze iza njih.

Međutim, ashabi Muhammeda (alejhi's-selam) nisu tražili nijednu nadnaravnost poslije njihova islama i predanosti. Njihova srca su vjerovala i smirila se od časa kada se s njima pomiješao prijateljski osmijeh imana. Oni su iskreno vjerovali svome Poslaniku, nisu potraživali ništa da bi to potvrdili poslije tog jasnog dokaza. Vjerovali su Vjerovjesniku bez ikakve nadnaravnosti osim Kur'ana.

Ovo je ta velika razlika koja postoji između učenika Īsāa (alejhi's-selam) i učenika Muhammeda (alejhi's-selam), između tog i ovog nivoa, a i jedni i drugi su muslimani, i jedni i drugi su primljeni kod Allaha, a ostala je razlika u nivoima sljedbenika, kao što je htio Allah.

Kazivanje o trpezi, a to je ono što Časni Kur'an navodi, ne nalazi se u knjigama kršćana niti o tome govore indžili; knjige koje su napisane poslije Īsāa (alejhi's-selam) nakon što je proteklo mnogo vremena, nisu

pouzđane i nisu istinite onako kako su objavljene od Allaha. Ovi indžili su samo kazivanja nekih svetaca o slučaju Īsāa (alejhi's-selam), a ne ono što je objavio Allah Īsāu i nazvao ga Indžilom koga je Īsā prenio.

U ovim indžilima navodi se vijest iz sure El-Ma'ide, a u drugoj formi. U Indžilu Mateje na kraju 15. poglavlja stoji: "Jezus je pozvao svoje učenike i rekao: "Ja sam sažaljiv prema svima jer oni putuju sa mnom već trinaest dana, a nemaju šta da jedu. Ne želim da insistiram da poste, da ne bi oslabili na putu. Tada mu rekoše njegovi učenici: "Odakle nama toliko hljeba da bi se mogli zasiti svi, a ovako velik broj?" Jezus ih upita: "Koliko imate hljebova?" Oni odgovoriše: "Sedam i nešto malo malih riba." Jezus naredi svima da čučnu na zemlju, uze tih sedam hljebova i ribu, zatim izlomi hljeb i dade svojim učenicima. Učenici podijeliše hljeb svima, svi su jeli i najeli se. Zatim su pokupili ostatke hrane i napunili sedam korpi, a jelo ih je 4000, osim žena i djece." Kazivanja slična ovom navedena su i u drugim indžilima.

Neki tabiini (Allah im se smilovao) kao što su Mudžahid i Hasan smatraju da trpeza nije ni spuštena jer su se učenici, kad su čuli riječi Allaha (Uzvišeni) *"Ja ću vam je spustiti, ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti"* (5/115), uplašili i povukli zahtjev da se trpeza spusti.

Ibni Kesir u svom tefsiru kaže: "Prenosi Lejs ibni Ebi Sulejm od Mudžahida koji kaže: To je primjer koga je Allah donio ali nije ništa spušteno. (To prenosi Ibni Ebi Hatem i Ibni Džerir), Ibni Džerir dodaje: Prenio nam je lancem prenošenja Haris, Kasim, a on od Ibni Selama, zatim Hadžadž, Ibni Džurejdž od Mudžahida: "Sto na kojem je bila hrana odbili su kad im je bila predočena kazna ako ne budu vjerovali, odbili su da im se spusti. Ibni Džerir dodaje također u lancu prenošenja Ebu Musenea, Muhammeda ibni Džafera, Šubea, Mensura ibni Zazana od Hasana koji kaže o trpezi: "Trpeza nije nikada ni spuštena" i nastavlja u lancu prenošenja od Bišra, Jezida, Seida i Katadea koji kaže da bi Hasan govorio: "Kada im je bilo rečeno: *ali ću one među vama koji poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti*, odgovorili su: "Mi nemamo potrebe za tom trpezom" pa im nije ni spuštena.

Pa ipak, većina mišljenja ranijih učenjaka govori da je trpeza spuštena jer je Uzvišeni Allah rekao: *"Ja ću vam je spustiti"* (5/115). Allahovo obećanje je istina, prema tome, mi se možemo osloniti na ono što Kur'an Časni navodi o ovoj trpezi, a ne na nešto drugo.

Allah (Uzvišeni) podsjeća Īsā ibni Merjem da će se suočiti sa svojim narodom na Dan okupljanja pred scenom svijeta ukazujući mu time pažnju:

A kada učenici rekoše: "O Īsā, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj trpezu s neba spustiti?" (5/112).

Havarijuni, učenici Mesiha, najbliži njegovi prijatelji i njegovi najbolji poznavaoči, dobro su znali da je Īsā čovjek, sin Merjemin, i zvali su ga onako kako su ga uistinu poznavali. Znali su da on nije Bog, nego čovjek koji se klanja Allahu. On nije sin Božiji, nego sin Merjeme i jedan od Allahovih robova. Ovi učenici su znali i da je njegov Gospodar taj koji čini te nadnaravnosti preko njega, a ne čini ih svojom ličnom moći. Zbog toga, kada su tražili od njega da im spusti gozbu s neba, nisu tražili gozbu od njega, jer oni znaju:

O Īsā, sine Merjemin, može li nam Gospodar tvoj trpezu s neba spustiti.? (5/112).

Interpretatori se razilaze kod objašnjenja njihovih riječi *Može li Gospodar tvoj* pitajući se kako su pitali ovom formom nakon vjerovanja u Allaha i svjedočenja Īsāa (alejhi's-selam) da su oni u predanosti, tj. primili islam? Kažu "može li" ne znači "je li u stanju", nego se misli time "neminovno" da On može da im spusti gozbu. Drugi kažu da znači "Hoće li prikratiti ako zatražiš" pa se ova rečenica čita *Možeš li ti ... od tvoga Gospodara* u značenju: Možeš li da zamoliš tvoga Gospodara da nam spusti gozbu s neba?

Bilo kako bilo, Īsā (alejhi's-selam) u svakom slučaju im je odgovorio upozoravajući ih na traženje ove nadnaravnosti jer vjernici ne traže nadnaravnosti niti to predlažu Allahu.

On reče: "Bojte se Allaha ako ste vjernici" (5/112).

Međutim, učenici su insistirali na zahtjevu objašnjavajući razlog tome i čemu se nadaju kao posljedicu toga:

"Mi želimo" - rekoše oni - "da s nje jedemo i da srca naša budu smirena i da se uvjerimo da si nam istinu govorio, i da o njoj budemo svjedoci (5/113).

Oni žele da jedu sa ove jedinstvene trpeze kakve nema ni slične na Zemlji; da se smire njihova srca vidjevši ovu nadnaravnu pojavu koja se zbiva pred njihovim očima, da se uvjere da im je Īsā (alejhi's-selam) potvrdio a onda da oni posvjedoče ostalom njihovom narodu da se dogodila ova nadnarava pojava.

Svi ovi uzroci, kao što smo rekli, odražavaju određeni nivo, ne nivo ashaba Muhammeda (alejhi's-selam) jer su ashabi druga vrsta u poređenju sa ovom vrstom.

Tada se okrenu Isā (alejhi's-selam) prema svome Gospodaru moleći Ga: *Isā, sin Merjemina, reče: "O Allahu, Gospodaru naš, spusti nam s neba trpezu da nam bude praznik, i prvima od nas i onima kasnijim, i čudo Tvoje, i nahrani nas, a Ti si hranitelj najbolji!"* (5/114).

U dovi Isāa, sina Merjemina, ima dovoljno, kako spominje kur'anski tekst, etike odabranog čovjeka u postupku s njegovim Gospodarom i njegovom pozivanju svoga Gospodara. On Njega poziva: "O, Allahu, o naš Gospodaru, molim te da nam spustiš trpezu s neba koja bi nas obasula dobrom i veseljem kao što je za vrijeme mubarek dana da nam bude mubarek dan i prvima i našim kasnijima. To je iz Tvoje opskrbe pa nas nahrani jer si Ti najbolji hranitelj." Prema tome, on tada priznaje da je on čovjek, a da je Allah njegov Gospodar. Ovo priznanje iznosi se pred scenom svijeta u suočavanju sa svojim narodom na Dan velikog viđenja.

Allah je uslišao dovu svoga dobrog roba Isāa, sina Merjemina, kako dolikuje Njegovoj (Uzvišeni) veličini. Oni su tražili nadnaravno djelo. Allah je to uslišao, ali pod uvjetom da će kazniti svakoga od njih koji ne bude vjerovao poslije ovog nadnaravnog djela veoma strogom kaznom, žestinom kakvom nije kaznio nikoga na svijetu.

"Ja ću vam je spustiti" - reče Allah - "ali ću one među vama koji i poslije ne budu vjerovali kazniti kaznom kakvom nikoga na svijetu neću kazniti" (5/115).

Ovo je ozbiljnost koja odgovara uzvišenosti Allahovoj kako molba upućena radi nadnaravnog djela ne bi prerasla u igru i zabavu, kako oni koji poslije tog velikog dokaza nastave da ne vjeruju ne bi prošli bez zaslužene kazne.

Desilo se i ranije, skladno Allahovom zakonu, da su bili upropašteni oni koji su nagonili u laž poslanike nakon nadnaravnog djela. Ovdje tekst daje mogućnost da će ova kazna uslijediti na ovom svijetu ili možda na budućem.

U kontekstu se dalje ništa ne govori poslije Allahova obećanja nagrade i njegove prijetnje nego se pristupa osnovnom pitanju, pitanju Božanstva. To je pitanje koje se jasno uočava u ovoj čitavoj cjelini. Da se pripremimo za ovu veliku scenu koja se izlaže pred pogled ljudi, da se vratimo na to i poslušamo direktni razgovor ovaj put vezan za pitanje Božanstva koje se pripisuje Isāu sinu Merjeme i njegovoj majci. Da se vratimo i čujemo odgovor na pitanje upućeno Isāu (alejhi's-selam) u suočavanju s onima koji su njega obožavali, da ga oni čuju dok on traži pravdanje i izvinjenje kod svog Gospodara, zbunjen igrom osjećanja zbog ovog velikog grijeha kojeg su oni izmislili i njemu pripisali, a on potpuno čist od toga.

A kada Allah rekne: "O Isā, sine merjemin, jesi li ti govorio ljudima: "Prihvatite mene i majku moju kao dva boga uz Allaha" -, on će reći: "Hvaljen neka si Ti! Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo. Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš; Ti znaš što ja znam, a ja ne znam šta Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš (5/116).

Ja sam samo govorio ono što si mi Ti naredio: "Klanjajte se Allahu, i mome i svome Gospodaru!" I ja sam nad njima bdio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih jedini nadzirao; Ti nad svim bdiš (5/117).

Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar Ti si" (5/118).

Allah (Uzvišeni) zaista zna šta je rekao Isā ovim ljudima, ali je to strašan, zaplašujući razgovor na taj veliki strašni dan, razgovor koji se odnosi na druge, a ne na pitanog, ali u ovoj formi i na način odgovora koji povećava grozotu položaja onih koji pripisuju Božanstvo ovom dobrom i plemenitom čovjeku.

To je zaista veliki grijeh na koji ne može pristati obični čovjek da mu se to pripiše, da mu se dodjeljuje Božanstvo, a zna da je on samo čovjek. A kako da postupi poslanik velike odlučnosti? Kako da to učini Isā, sin Merjemin, a Allah mu već ranije dao ove sve i brojne blagodati nakon što ga je odabrao za poslanstvo, pa i prije tog odabira? Kako da se on suoči sa ovim razgovorom koji se odnosi na tvrdnju o njegovom Božanstvu, a on dobar i pravedan rob - čovjek.

Zbog toga je ovaj naglašeno drhtavi i skrušeni odgovor čovjeka koji se obraća počeo zahvalom Bogu i čišćenjem.

On će reći: "Hvaljen neka si Ti" (5/116).

A zatim žuri da iznese apsolutno opravdanje da nema nikakve veze s ovim riječima, pa kaže:

"Meni nije prilično da govorim ono što nemam pravo" (5/116).

Traži da mu Allah (Uzvišeni) posvjedoči njegovu nevinost praveći se sićušnim prema Allahu i objašnjavajući specifičnosti svog klanjanja Njemu i specifičnosti Božanstva njegova Gospodara.

"Ako sam ja to govorio, Ti to već znaš; Ti znaš što ja znam, a ja ne znam što Ti znaš; samo Ti jedini sve što je skriveno znaš" (5/116).

Tek nakon ovog dugog veličanja i slavljenja Allaha usuduje se Īsā (alejhi's-selam) da potvrdi i istakne ono što je rekao i što nije rekao. Potvrđuje da im nije ništa drugo rekao osim što ih je obavijestio o svom klanjanju Allahu i njihovom klanjanju Allahu i pozvao ih da Mu ibadet čine.

... Ja sam im samo ono govorio što si mi Ti naredio: "Klanjajte se Allahu i mom i svom Gospodaru!" (5/117).

Poslije smrti Īsāove prestaje svaki kontakt s njima. Otvorenost kur'anskih tekstova govori da je Allah (Uzvišeni) usmrtio Īsāa sina Merjemina i podigao ga Sebi. Neka kazivanja ističu da je Īsā živ kod Allaha. Po mom mišljenju, tu nema nikakve proturječnosti koja bi izazvala bilo kakvu nedoumicu o tome da ga je Allah usmrtio oduzevši mu život na zemlji, a da je on živ kod Njega. I šehidi umiru na zemlji, a oni su u životu kod Allaha. Kakva je forma njihova života kod Allaha - mi o tome ne znamo ništa. Tako isto i o načinu života Īsāa (alejhi's-selam) dok on govori svome Gospodaru: "Ja ne znam šta će biti s njima poslije moje smrti."

... Ja sam nad njima bdio dok sam među njima bio, a kad si mi Ti dušu uzeo, Ti si ih Jedini nadzirao; Ti nad svim bdiš" (5/117).

Svoju izjavu Īsā završava apsolutnim povjeravanjem njihovog pitanja Allahu uz potvrđivanje njihovog klanjanja samo Allahu, zatim isticanjem Allahove moći da im On može oprostiti ili ih hraniti, da Njemu pripada mudrost, da im dodijeli zasluženno, bilo da se radi o oprostima ili kazni.

Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš silan i mudar Ti si!" (5/118).

Kakva nesreća za dobra čovjeka na ovom njegovom strašnom položaju?

Gdje su oni koji su iznijeli ovu veliku izmišljotinu od koje se ispričava ovaj čestiti nevini čovjek naglašavajući tu nevinost i obraćajući se skrušeno s molbom svome Gospodaru zbog toga.

Gdje su oni u ovoj sceni? U tekstu se o njima ništa ne govori. Možda se tope zbog gubitka i kajanja. Da ih mi ostavimo tamo gdje ih je ostavio tekst Kur'ana, da bismo prisustvovali završetku ove čudne scene.

Allah će reći: "Ovo je Dan u kome će iskrenima od koristi iskrenost njihova biti; njima će džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, pripasti, vječno i dovijeka će u njima ostatiti. Allah će zadovoljan njima biti, a i oni Njim. To će veliki uspjeh biti!" (5/119).

Ovo je dan kada će iskrenome koristiti njihova iskrenost. To je povoljan pogovor protiv laži lažljivaca koji su izmislili tako veliku laž protiv plemenitog Poslanika kod najvećeg problema uopće, problema Božanstva i klanjanja, na čijim temeljima počiva istina, počiva ovaj Kosmos u cjelini i sve što je i svako ko je na njemu.

Ovo je dan kada će iskrenima koristiti njihova iskrenost. To su riječi Gospodara svjetova na kraju tog strašnog razgovora na sceni svjetova. To je posljednja riječ na sceni. To je odlučna riječ o ovom pitanju. S njom ide i nagrada koja odgovara istini, istinitima i iskrenima.

Njima će džennetske bašče, kroz koje teku rijeke, pripasti, vječno i dovijeka će u njima ostatiti. Allah će zadovoljan njima biti, a i oni Njim (5/119).

To je stepenovanje poslije stepenovanja: džennetske bašče, vječitost i dovijeka, Allahovo zadovoljstvo, njihovo zadovoljstvo zbog časti koju su od Allaha dobili.

To će veliki uspjeh biti (5/119).

Vidjeli smo scenu izloženu kroz njeno kur'ansko izlaganje jedinstvenim metodom Kur'ana, a čuli smo i posljednju riječ. Vidjeli smo i čuli da metod kur'anskog koncepta i poimanja ne daje obećanje koje se obećaje niti budućnost koja se iščekuje, nije to izložio kroz tekst kojeg samo uši čuju ili oči pročitaju, nego je to nešto čime se pokreće osjećaj i što se otjelovljuje realno u trenutku kada ga uši čuju i oči vide.

Premda je to, ako se poredi prema nama, ljudima kojima je mnogo toga nešto prikriveno, daleka budućnost koju mi očekujemo na Sudnjem danu, to je u odnosu na poređenje sa Allahovim apsolutnim znanjem

sadašnja realnost. Vrijeme i njegov zastor su iz oblasti našeg poimanja, poimanja nas prolaznih ljudi.

Na kraju ove cjeline suočavanja sa velikom izmišljotinom kakvu nisu izmislili nikada sljedbenici nekog vjerovjesnika, suočavanju sa velikom izmišljotinom koju su pustili pristalice Mesiha Isaa sina Merejeme (alejhi's-selam), izmišljotine Božanstva, izmišljotine od koje se ovako pravda i prepušta pitanje svoga naroda svome Gospodaru na ovakav način.

U suočavanju s ovom izmišljotinom i na kraju cjeline koja je izložila taj strašni i traženi odgovor o tome na toj velikoj sceni dolazi posljednji naglašeni moment u ovoj suri koji govori o osami Allaha (Uzvišeni) kod vlasništva nebesa i Zemlje i svega što je na njima, oglašava Njegovu (Uzvišeni) moć da je On Gospodar svega bez ograničenja.

Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji i nad onim što je nad njima; On sve može! (5/120).

Kraj je u skladu sa velikim pitanjem oko koga su se pojavile te velike laži i s tom velikom scenom u kojoj se Allah osamio znanjem, Božanstvom, moću, i kome se obraćaju poslanici povjeravajući mu svako pitanje u kome je Isaa sin Merjeme povjerio svoj problem i problem svoga naroda Uzvišenom i Mudrom, Onome kome pripada vlast na nebesima i Zemlji i nad onim što je na njima. On sve može.

Kraj se poklapa sa ovom surom koja govori o vjeri i izlaže je kroz slijeđenje samo Allahova zakona, primanje odredaba samo od Njega primjenjujući odredbe koje je On donio, a ne neko drugi. On je Gospodar kome pripada vlast na nebesima i Zemlji i nad onim što je na njima. Vlasnik je onaj koji sudi: *A oni koji ne sude prema onome što je Allah objavio, oni su pravi nevjernici (5/44).*

To je jedno pitanje, pitanje Božanstva, pitanje monoteizma, pitanje sudstva prema onome što je Allah objavio, da bi se objedinilo Božanstvo i ostvario monoteizam.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**SURA EL-EN'AM
OBJAVLJENA U MEKKI
165 AJETA**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ovo je mekkanska sura... iz mekkanskog perioda Kur'ana koji je Poslaniku (alejhi's-selam) neprekidno objavljivan punih trinaest godina, koji mu je u tom vremenskom rasponu govorio samo o jednom pitanju, jednom pitanju koje nije podložno promjenama, ali način na koji ga izlaže kao da se ponavlja jer ga Kur'an u svom stilu uvijek nanovo iznosi kao da ga se prvi put dotiče.

Kur'an ovdje razmatra prvo, najveće i osnovno pitanje ove nove vjere, "pitanje vjerovanja" postavljenog u njegovim osnovnim principima... pitanje Božanstva i obožavanja i odnosa među njima.

Sa ovim pitanjem se obratio čovjeku sa svim onim što ga čini čovjekom. Na ovom polju izjednačen je Arap u tom vremenu i Arap u svakom vremenu kao što su izjednačeni Arap i svi drugi ljudi u tom vremenu i svakom vremenu!

To je pitanje čovjeka, pitanje koje se ne mijenja jer je to pitanje njegove egzistencije u ovom Kosmosu i pitanje njegove sudbine, pitanje koje je povezano sa Kosmosom i životima u njemu; pitanje koje je povezano

sa Stvoriteljem ovog Kosmosa i Stvoriteljem svih živih bića u njemu; pitanje koje se ne mijenja jer je to pitanje egzistencije i čovjeka!

Ovaj mekkanski Kur'an je čovjeku objasnio tajnu njegovog postojanja i tajnu Kosmosa oko njega. Govorio mu je i ko je on, odakle je došao, kako je došao i zašto i gdje na kraju ide. Ko je taj koji je čovjeka proizveo iz ništa? Ko je taj koji ga vodi i kakva je njegova sudbina tamo? Koji mu kaže kakav je ovaj pojavni svijet koji osjeća i vidi i osjeća da iza ovog postoji i nevidljivi koji pažljivo gleda ali ga ne vidi? Ko je taj Koji je stvorio ovaj bitak pun tajni? Ko je taj Koji je to organizirao i pokrenuo? Ko je taj Koji to obnavlja i mijenja onako kako to On smatra? Ovaj mekkanski Kur'an čovjeku također kaže: kako da kontaktira sa Stvoriteljem ovoga Kosmosa, sa Kosmosom, kako da Božiji robovi uspostave kontakt sa Onim Koji ih je stvorio.

Ovo je taj veliki problem na kome počiva egzistencija čovjeka i to će tako ostati kroza sva vremena.

Trinaest godina je proteklo u utvrđivanju ovog velikog pitanja iza koga nema ništa u životu čovjeka osim onog na čemu počiva ovo oblikovanje i razrada.

Mekkanski Kur'an nije prekoračio ovo osnovno pitanje i nije razrađivao ono što počiva na ovome u sistemu života sve dok nije Allahovim saznanjem ovo pitanje završeno i potpuno objašnjeno, sve dok nije učvršćeno u srcima ove odabrane družine ljudi kojoj je Allah odredio da nosi ovu Objavu i da radi na stvaranju realnog sistema u kome će ova vjera biti utjelovljena.

Nosioci Allahove vjere i oni koji pozivaju ovoj vjeri, uspostavljajući sistema u kome će biti uspostavljena ova vjera u njegovom realnom životu, oni su dostojni da duže stoje pred ovom velikom pojavom, izazovnom kur'anskom pojavom u Mekki tokom trinaest godina radi utvrđivanja vjere, samo vjere, ne prelazeći na razradu sistema na kome ona počiva i zakona koji vladaju u muslimanskom društvu koje ovu vjeru prihvaća.

Božija mudrost je htjela da pitanje vjere bude pitanje oko koga se lome koplja od samog početka objave, da Poslanik (alejhi's-selam) svoje

prve korake počne u tom pravcu, da poziva ljude da posvjedoče da nema drugog Boga osim Allaha; da nastavi u svome pozivu da upoznaje ljude sa njihovim istinskim Gospodarom i da samo Njega obožavaju, a nikako nekog drugog.

Ovo u osnovi i prema čovječijem ograničenom umu nije bio nikako lahak posao i najlakši put do ljudskog srca. Arapi su u svom jeziku poznavali riječ *ilah*, Bog, i značenje "Nema Boga osim Allaha"... znali su da Božanstvo znači vrhovnu vlast kao što su znali da vjerovanje u Božiju jedinstvo znači oduzimanje vlasti koju imaju vrači, predstavnici plemena, prinčevi i vladari, znali su da tu vlast treba predati Allahu, Vladaru nad savjestima, Vladaru nad osjećajima, Vladaru nad stvarnim životom; Gospodaru nad kapitalom, sudstvom, dušama i tijelom... Znali su da je "Nema Boga osim Allaha" revolucija nad zemaljskim gospodarom koji prisvaja prvo svojstvo Božanstva, revolucija na stanje koje počiva na osnovama ovog prisvajanja, pobuna na vlast koja vlada zakonom donijetim od njih, koju Allah ne dopušta. Nije ostalo nezapaženo Arapima, a oni vrlo dobro poznaju svoj jezik kao što poznaju i stvarni smisao poziva "Nema Boga osim Allaha" - šta znači ovaj poziv u odnosu na njihovu vlast, stanje i vodeći položaj. Ovaj poziv, odnosno ovu revoluciju su dočekali na najgrublji mogući način, ratom koji je poznat svima.

Zašto je ovo bila polazna tačka u ovom pozivu? Zašto je Božija mudrost htjela da sve ovo počne sa ovim poteškoćama?

Božiji Poslanik (alejhi's-selam) je obznanio ovu vjeru, a najplodnija i najbogatija područja Arabije nisu bila u rukama Arapa, nego u rukama drugih naroda.

Cijeli Šam (Sirija, Jordan i Palestina) na sjeveru bio je podređen Bizantiji, kojim su upravljali arapski emiri lojalni Bizantincima. Jemen na jugu je bio podređen Perzijancima, kojim su upravljali arapski emiri lojalni Perziji. U rukama Arapa bio je Hidžaz i Nedžd i dijelovi suhe, neplodne pustinje u kojoj tu i tamo ima pokoja plodna oaza!

Bilo je moguće Muhammedu (alejhi's-selam), iskrenom i vjernom, koji je presudio još mnogo ranije kurejševičkim prvacima oko ugradnje Crnog kamena (Hadžeru'l-esved) u Ka'bu, a bili su zadovoljni njegovom presudom još od prije petnaest godina, a i sam je pripadao Hašimovićima, najuglednijem ogranku Kurejš - plemena, bilo je u njegovoj mogućnosti da arapska plemena okupi pod nacionalni bajrak, arapska plemena koja je nagrizala krvna osveta i pocijepale nesuglasice, mogao je da ih usmjeri

nacionalno ka oslobađanju okupiranih dijelova zemlje od strane kolonijalističkih imperija, Bizantije na sjeveru i Perzije na jugu, da na kraju podigne bajrak panarabizma i stvori čvrsto jedinstvo na cijelom Poluotoku.

Da je, kojim slučajem, Poslanik pozvao Arape na ujedinjenje radi oslobodenja, svi bi se ovom pozivu odazvali, umjesto da se trinaest godina muči u suprotnom smjeru od smjera kojeg vlast želi na Poluotoku.

Možda će neko reći da je Muhammed (alejhi's-selam) bio u stanju, kada bi mu se Arapi odazvali i kada bi nad njima uspostavio vlast, da sve ovo preusmjeri na uspostavljanje monoteizma sa kojim je poslat od strane Allaha, da ljude privede obožavanju Allaha nakon što ih je pozvao pod svoju vlast!

Ali, Allah (Uzvišeni), a On je mudar i sveznajući, nije Poslanika usmjerio prema ovome nego prema otvorenom pozivu da nema Boga osim Allaha i da on i oni malobrojni s njim podnesu sve ove tegobe i poteškoće!

Zašto? Allah (Uzvišeni) zaista ne želi da Poslanika i njegove sljedbenike izloži neprilikama, ali On zna da ovo nije put, nije put da se zemlja oslobodi od bizantijskih i perzijskih nasilnika. Zemlja je Božija i treba da pripada smao Bogu, a to će biti samo kada se nad njom bude vihorio bajrak "Nema Boga osim Allaha". Nije put da se ljudi na ovoj zemlji oslobode bizantijskog ili perzijskog nasilništva i predaju arapskom nasilništvu. Jer, svako nasilništvo je nasilništvo. Ljudi su samo Božiji robovi a neće biti Božiji robovi, sve dok se ne zavihori bajrak sa "Nema Boga osim Allaha"... "Nema Boga osim Allaha" - kako to shvaća Arap koji poznaje stvarni smisao svog jezika: vlast pripada samo Allahu, vjerovodja je samo od Allaha, niko od ljudi nema vlasti nad drugim ljudima, jer sva vlast pripada samo Allahu, jer je nacija koju islam želi ljudima - nacija "vjere" u kojoj su svi izjednačeni, Arapi, Perzijanci i druge nacionalnosti i svi mogući obojeni i neobojeni pod jedan Allahov bajrak.

Ovo je taj put.

Allah je poslao Svoga Poslanika sa ovom vjerom, a arapsko društvo je bilo zahvaćeno lošom raspodjelom bogatstva i pravednosti... Jedan manji dio je posjedovao kapital i trgovinu, poslovao kamatom i na taj način umnogostručavao svoj kapital i trgovačko poslovanje. Ogromna većina nije posjedovala, takoreći, ništa osim gladi i teškog života. Oni koji su posjedovali bogatstvo, posjedovali su i čast i mjesto, a ogromna većina je bila bez svega toga!

Muhammed (alejhi's-selam) je mogao da sve ovo stavi pod društveni bajrak, da ovo obznani kao rat protiv vladajuće klase sa ciljem promjene društvenog stanja i vraćanja kapitala nazad, od bogatih siromašnim!

Da je ovome pozivao, arapsko društvo bi bilo podijeljeno na dva dijela: većina bi stala uz ovaj novi poziv pred nasiljem bogatih i uglednih, umjesto da cijelo društvo stane u jedan red pred "Nema Boga osim Allaha", koju su u to vrijeme visoko podigli samo usamljeni pojedinci.

Možda će neko reći da je Muhammed (alejhi's-selam) bio u stanju, nakon što mu se većina odazove i prihvati ga kao vođu, da savlada manjinu i učini je poslušnom, da upotrijebi svoj položaj i vlast u uspostavljanju vjere tevhide sa kojom ga je njegov Gosodar poslao ljudima i da tako privede ljude obožavanju Allaha nakon što ih je priveo pod svoju vlast!

Ali Allah (Uzvišeni), a On je mudar i sveznajući, nije ga usmjerio u ovom pravcu.

Allah (Uzvišeni) je znao da ovo nije put, znao je da društvena pravda u jednom društvu mora da proistječe iz punog ideološkog shvaćanja; koja sve stvari svodi na Allaha; prihvata sa zadovoljstvom i drage volje Allahovu presudu u raspodjeli solidarnosti sa svim ljudima; a sa ovim učvršćuje u srcu onoga koji uzima i u srcu onoga od koga se uzima da on ostvaruje sistem koji Allaha čini zadovoljnim i očekuje, pokoravajući se tome, dobro i na ovom i na onom svijetu. Srca nisu punjena pohlepom, zavidnošću. Naredba se ne izvršava pomoću mača, štapa, zastrašivanja, prijetnje! Srca ne sabotiraju niti se duše dave kao što je to vidljivo u sredinama koje ne počivaju na "Nema Boga osim Allaha"...

Božiji poslanik Muhammed (alejhi's-selam) je poslat sa Objavom, a moral na Arabijskom poluotoku je bio na najnižem stupnju skoro u svim oblastima uz neobrađene beduinske vrline koje su bile prisutne u ovom društvu.

Nasilje je bilo jako rašireno. O tome Zuhejr ibni Ebi Sulma kaže:

Ko od vode ne odbije, oružjem bit će uništen!
Ko ne nanosi nasilje drugome sam će trpiti nasilje!

A to je izraženo i u riječima:

Pomozi svome bratu, bio on silnik ili trpio nasilje.

Vino i kocka su također bili predmet njihovog ponosa i u velikoj mjeri rašireni. Arapska doislamska poezija u cijelosti je svjedok da je ovo svojstvo bilo prisutno. O tome Tarafa ibnu'l-'Abd kaže:

Kada će kraj, ne bih mario, sreće mi tvoje,
da mladički mi život nema ovo troje:
da pijem vina prije no što me spriječe,
crvena vina, naspeš li vode,
pjenušavo teče,
itd...

Javne kuće u svim oblicima su bile znakovi ovog društva kako se to prenosi od Aiše (Allah bio njome zadovoljan):

“Brak u džahilijetu odvija se na četiri načina: jedan od njih je bio kao i današnji brakovi. Zaproši neko nekome svoju štičenicu ili kćerku. Ovaj drugi da joj vjenčani dar i oženi se s njom. Drugi brak je bio takav da muž kaže svojoj ženi, u vrijeme dok je čista, dok nema mjesečnicu: Pošalji po njega i načini spolni snošaj s njim... Otad nju njen muž izbjegava i ne čini uopće spolni odnos dok se ne uvjeri da li je ostala trudna ili nije od čovjeka sa kojim je spolno općila. I kada je postalo jasno da je ona trudna, on može živjeti s njom kao njen muž, ako hoće. To bi obično učinio da bi dobio dijete. Ovaj brak se nazivao *istibda'*. Treća vrsta braka bila je da se sakupi grupa manja od deset ljudi, svaki od njih dode do te žene i spolno obavi snošaj. Ako ostane trudna, rodi dijete i prode nekoliko dana od poroda, ona bi poslala obavijest tim ljudima da dođu. Niko ne bi mogao odbiti poziv. Kada bi se sabrali kod nje, ona bi im rekla: “Vi znate šta ste uradili. Ja sam, eto, rodila. Ovo je tvoj sin, o, ti i ti.” Ona bi dala ime djetetu koje ona želi i vezala dijete za prozvanu osobu. Ni tada čovjek to ne bi mogao odbiti. Četvrta vrsta braka bila je da se sabere mnogo ljudi i ulazi ko hoće kojoj ženi. One ne odbijaju nikoga, jer su prostitutke, nego bi postavljale na svoja vrata zastavice kao znak za svratište. Ko god bi htio, mogao bi im doći. Kad bi zatrudnila neka od njih i rodila, oni bi se sabrali i pozvali poznavaoa obilježja i dijete bi dali onome koga oni smatraju da je njegovo. On bi se nazvao njegovim sinom. On se ne bi mogao tome suprotstaviti...” (Buhari, *Kitabu'n-nikah*).

Bilo je u mogućnosti Muhammeda (alejhi's-selam) da ovo obznani kao reformatorski poziv koji u sebi sadrži moralni preobražaj, čišćenje društva i jedinke, promjenu vrijednosti i mjerila.

Imao je u to vrijeme, kao i svaki reformator u svakom vremenu i sredini, ljude kojima smeta ova prljavština, koji su plemeniti i koji bi se odmah odazvali pozivu za reformu i čišćenje društva.

Možda će neko reći: Da je Poslanik tako nešto preduzeo, sigurno bi mu se u prvom naletu odazvali mnogi koji bi svoj moral i svoju dušu očistili od svih primjesa. Tako bi bili bliži da vjeru prihvate i da je ponesu, umjesto da budu poplašeni pozivom: "Nema Boga osim Allaha", koji je na samom početku bio suočen sa jakim suprotstavljanjem.

Medutim, Allah (Uzvišeni) je znao da ovo nije put! Znao je da moral može da opstoji samo na temeljima vjere koja postavlja mjerila i utvrđuje vrijednosti, uspostavlja vlast koja se oslanja na ova mjerila i ove vrijednosti, kao što uspostavlja kaznu i nagradu koju posjeduje vlast i primjenjuje je na one koji se pridržavaju ili suprotstavljaju ovim vrijednostima. Ali prije nego što se uspostavi vjera, sve vrijednosti kao i moral koji na njima počiva bit će i dalje poljuljane bez regulatora, bez vlasti, bez nagrade ili kazne.

Kada se uspostavi vjera, poslije truda i napora i kada se uspostavi vlast koja se oslanja na ovu vjeru, kada ljudi spoznaju svoga Gospodara i počnu jedino Njega da obožavaju, kada se ljudi oslobode vlasti robova i vlasti strasti, kada se u srcima uspostavi "Nema Boga osim Allaha", Allah će napraviti sve što oni koji predlažu predlože.

Zemlja je očišćena od Bizanta i Perzije, ne da bi se na njoj uspostavila vlast Arapa, nego da se na njoj uspostavi Allahova vlast. Oslobodena je od svih tirana, svedjedno bili oni Bizantinci, Perzijanci ili Arapi.

Društvo je očišćeno od svih društvenih zala. Uspostavljeno je islamsko društvo koje će presuđivati po Allahovoj pravdi i mjeriti po Allahovom mjerilu, dići bajrak društvene pravde u ime Allaha i Njegove jednote koji se naziva bajrak islama, uz koji ne treba vezati neko drugo ime, a na kome će pisati "Nema Boga osim Allaha".

Ljudi i moral bit će prečišćeni, a i duše i srca, bez upotrebe kazni koje je Allah propisao, osim u rijetkim prilikama, jer je kontrola locirana u svijesti i savjesti, a pohlepa svedena samo na Allahovo zadovoljstvo i Njegovu nagradu, stid i strahovanje od Njegove srdžbe i kazne; sve ovo zamijenilo je kontrolu i kaznene mjere.

Čovječanstvo je doživjelo uspon u svome sistemu, u moralu, u cjelokupnom životu do neslučenih visina, koje u prošlosti nikada nije doseglo, a i poslije, osim samo u okrilju islama.

Sve ovo je dovršeno jer oni koji su uspostavili ovu vjeru u formi države i sistema, zakona i propisa su oni koji su prije toga uspostavili ovu vjeru u svojoj savjesti i svijesti u svome životu, u ideološkoj, moralnoj i obredoslovnoj formi. Bilo im je obećano zbog uspostavljanja ove vjere samo jedno obećanje u koje ne ulazi pobjeda i vlast čak i kada je riječ o vjeri koju su uspostavili... jedno obećanje koje nije u bilo kojoj vezi sa ovim svijetom... samo jedno bećanje, a to je Džennet. Ovo je sve što im je obećano za fond koji su uložili i poteškoće koje su podnosili suprotstavljajući se džahilijetu onim što vlastodršci preziru u svakom vremenu i na svakom mjestu, a to je "Nema Boga osim Allaha"!

I nakon što ih je Allah iskušao, a oni pokazali strpljivost, - nakon što su se oslobodili od sreće, nakon što je Allah saznao da oni ne očekuju nikakvu nagradu na ovom svijetu, bez obzira radilo se čak i o nagradi za pobjedu ove vjere i njeno uspostavljanje na Zemlji njihovim trudom i nakon što se u njihovim dušama nije vratio ponos na naciju i narod, ponos na domovinu i zemlju, na pleme i obitelj... Nakon što je Allah sve ovo saznao od njih, znao je da su oni postali sigurni čuvari ovog velikog emaneta, čuvari vjere kojom Allah (Uzvišeni) vlada srcima, sviješću i savješću, kapitalom, prilikama i situacijama, čuvari vlasti koju imaju, pomoću koje uspostavljaju djelotvorno šeriat, Allahovu pravednost. Za sebe, svoju porodicu, narod i naciju ništa ne zadržavaju. Sva vlast koju imaju pripada Allahu, Njegovoj vjeri i Njegovom zakonu, jer oni znaju da je to od Allaha, da je njima dato od Njega.

Ništa od ovog programa ne bi bilo ostvareno da nije pozivanje u vjeru imalo ovaj svoj početak i da nije poziv u vjeru podigao samo ovaj bajrak "Nema Boga osim Allaha" i da nije slijedio ovaj put, težak i mukotrpan u svojoj pojavnosti, a blagosiljan i lahak u svojoj biti.

Ovaj blagoslovljeni program ne bi bio Allahov da je poziv na samom startu bio nacionalni, socijalni ili etički poziv, ili da je umjesto "Nema Boga osim Allaha" bio neki drugi znak.

To je što se tiče kur'anskog izazova u mekkanskom periodu koji je utvrđivao "Nema Boga osim Allaha" u srcima i razumu, izbor ovog javno teškog, a ne drugog puta i insistiranje na ovom putu...

Ali što se tiče Kur'ana koji je u tom periodu obuhvatio samo problem vjerovanja, a zanemario sve drugo, razradu sistema koji počiva na ovom uvjerenju, zakona koji regulišu poslovanje, o tome treba da se pozabave oni koji pozivaju vjeri i razumno stanu pred ovom pojavom.

Priroda ove vjere je o tome izrekla konačnu riječ. To je vjera koja u cijelosti počiva na temelju jednote Božanstva. Sve njeno ustrojstvo i svi zakoni izbijaju iz ovog velikog temelja. I kao što veliko stablo, sa velikom krošnjom *pliva* u zraku, mora da ima korijen koji duboko prodire u zemlju, na velikom prostoru koji odgovara veličini stabla i njegovom širenju u zraku, tako je isto i sa ovom vjerom. Ona je, ustvari, sistem života. Obuhvaća sve čovjekove upite, reguliše njegov život, ne samo na ovom nego i na onom svijetu, ne samo u sferi vidljivog, nego i u sferi nevidljivog svijeta, ne samo materijalnim, pojavnim odnosima, nego i u dubini svijesti i savjesti. To je ogromna ustanova, velika i prostrana koja mora biti duboko ukorijenjena, shodno njenoj veličini, širini i rasprostranjenosti.

Ovo je samo jedna tajna ove vjere i njene prirode. Njen program određuje njen rast i dosezanje. Njeno podizanje i učvršćivanje. Njenu univerzalnost i njeno uključivanje u sebe svih života. To je neophodnost njenog pravilnog i zdravog rasta i garancija trajnosti i harmonije između pojavnog stabla na zemlji i njenog korijena u zemlji.

I kada se vjera u "Nema Boga osim Allaha" učvrsti u svojim dubinama, sa njom se u isto vrijeme učvršćuje i sistem predstavljen u "Nema Boga osim Allaha", sistem kojim su zadovoljni oni kod kojih je učvršćena ova vjera. Oni se odmah potčinjavaju ovom sistemu i prije nego što budu upoznati sa njegovim detaljima i njegovim zakonima. Potčinjavanje na startu je neophodnost imana. Na isti način ljudi su prihvatili islamski sistem života i njegove zakone sa zadovoljstvom. Niko se nije ničemu suprotstavio od momenta kada je neki zakon objavljen, niti oklijevao sa primjenom čim je upoznat sa tim zakonom. Tako je dokinuta upotreba alkohola, kamate, kocke i svih doislamskih običaja. To je dokinuto kur'anskim ajetima ili Poslanikovim hadisima. To je s jedne strane, dok, s druge strane, vidimo trud zemaljskih vlada koje pokušavaju da ovo dokinu zakonima, propisima, sistemom, vojskom i silom, propagandom i oglasima i ne mogu da postignu ništa osim da uhapse one koji javno čine prekršaje, dok se društvo guši u zabranama i porocima.⁸

⁸O zabrani alkohola u islamu v. peti džuz *Zilala*, str. 78.-85., zatim neuspjeh Amerike u zabrani alkohola u djelu *Ma za hasare'l-alemu bi inhitati'l-muslimine*.

Druga strana ove vjere pokazuje se u ovom autentičnom programu. Ova vjera je, ustvari, realni program, dinamičan i ozbiljan program. Objavljena je da rasuđuje o životu u njegovoj realnosti i da se suoči sa ovom realnošću, da joj presudi... potvrdi je, ili napusti, ili iz osnova promijeni. Otuda on ne donosi propise osim u realnim situacijama, u društvu koje priznaje od početka samo Allahovu vlast.

To nije teorija koja operiše pretpostavkama. To je program koji operiše realnošću. Prije svega, muslimansko društvo mora opstajati na priznavanju ideje da "Nema Boga osim Allaha" i da nema druge vlasti osim samo Allahove, da samo Allahu prizna vlast i da odbije sankcionisanje bilo koje situacije koja ne počiva na ovom poimanju.

I kada ovo društvo bude stvarno uspostavljeno, kada bude imalo svoj realni život i kada bude u potrebi za sistemom i zakonom, tada će, i samo tada, ova vjera potvrditi sistem i donijeti zakone onima koji su se potčinili sistemu i zakonima odbijajući svaki drugi sistem i zakon.

Vjernici, pripadnici ove doktrine, moraju imati vlast nad sobom i svojim društvom koja će im omogućiti da realiziraju ovaj sistem i zakone u ovom društvu, tako da sistem bude respektiran, a zakon ozbiljan, povrh toga što život u ovom društvu ima svoju realnost, što neodložno traže sistemi i zakoni.

Muslimani u Mekki nisu bili svoji gospodari, niti gospodari društva. Nisu imali realan, slobodan život koji bi oni uređivali po Allahovom zakonu. Zbog toga Allah i nije u ovom periodu objavio ustrojstvo društva i zakone po kojima bi ono bilo ustrojeno, nego im je objavio vjeru i moral koji počiva na toj vjeri poslije njenog nastanjenja u dalekim dubinama. Kada su u Medini dobili svoju državu koja je imala vlast, tada su im objavljeni i zakoni i ustanovljen sistem koji je bio sučeljen sa stvarnim potrebama muslimanskog društva, a kome je država koja je imala vlast osigurala ozbiljnost i provedbu.

Allah im ovo nije objavio u Mekki pa da to deponuju i primijene odmah nakon uspostavljanja države u Medini. Ovo nije priroda ove vjere! Ona je mnogo realnija i ozbiljnija! Ona ne pretpostavlja probleme da bi pretpostavila njihovo rješenje. Vjera se sučeljava sa stvarnošću obimom, formom i okolnostima koje će oblikovati u poseban oblik shodno obimu formi i okolnostima.

Ima onih koji danas od islama traže da oblikuje model sistema, da oblikuje zakone života, a na kugli zemaljskoj nema društva koje je odlučilo

da se u presudama poziva na Allahov zakon anatemišući sve druge zakone, koje posjeduje vlast pomoću koje bi ovo realiziralo. Oni koji od islama ovo traže zaboravljaju prirodu ove vjere i njen način rada u životu kako to Allah želi.

Oni hoće od islama da on promijeni svoju prirodu, svoj program i historiju kako bi sličio ljudskim sistemima, ljudskim programima. Oni pokušavaju da ga zavedu sa njegovog puta da bi udovoljio njihovim vremenskim potrebama i željama, jer osjećaju unutrašnji poraz naspram malih ljudskih sistema. Oni hoće da on sebe oblikuje u modelu pretpostavki, da se sučeli sa budućnošću koja ne postoji. Allah želi da ova vjera bude onakva kakvu On hoće... vjera koja puni srca, koja nameće svoju vlast u sferi svijesti i savjesti, vjera čiji je krajnji cilj da se niko ne pokorava nikome osim Allahu i da samo od Allaha prima i prihvata zakon. Kada se nađu ljudi koji prihvataju ovu i ovakvu vjeru i kada budu imali vlast u društvu, tada počinju da se donose zakoni koji reguliraju njihove stvarne potrebe i organiziraju njihov realni život.

Treba da bude jasno onima koji pozivaju u islam, kada pozivaju, da naglase ljudima da rekonstruišu svoje vjerovanje, da prvo čvrsto prihvate doktrinu islama čak i ako za sebe kažu da su muslimani, čak i ako njihovi rodni listovi kazuju da su muslimani, treba da znaju da je islam prije svega potvrđivanje vjerovanja da nema Boga osim Allaha u njegovom istinskom značenju, a to je da se sva vlast u svemu vraća samo na Allaha, da se protjeraju oni koji to pravo uzurpiraju. Ovo vjerovanje treba potvrditi u svijesti i savjesti, u ponašanju i realnom životu.

Neka ovo bude osnova u pozivu ljudi islamu, kao što je bila osnova i u prvim danima islama, poziv koji je bio zajamčen Kur'anom punih trinaest godina u Mekki.

I kada jedna grupa ljudi sa ovim shvaćanjem prihvati islam, ta grupa je podesna da primijeni islamski sistem u svom društvenom životu, jer je ona potvrdila da njen život počiva na ovim osnovama, da za sve probleme u životu iznalazi rješenje samo u Allahovim propisima.

Kada ova zajednica bude uspostavljena, onda počinju da se iznose i osnove islamskog sistema a sama zajednica počinje da donosi zakone koje traži njen realni život u općim osnovama islamskog sistema. Ovo je prirodan red koji se treba slijediti u realnom i praktičnom islamskom programu.

Neki odani i brzopleti koji ne razumiju prirodu ove vjere i prirodu njenog Božanskog programa, koji počiva na mudrosti Onoga koji sve zna i koji zna prirodu čovjeka i potrebe života, misle da iznošenje osnova islamskog sistema, pa i islamskog zakona ljudima olakšava put poziva i ulijeva ljudima ljubav prema ovoj vjeri!

Ovo je privid koji je izraz brzopletosti, privid kao i onaj koji je svojevremeno predložen Poslaniku da počne sa pozivanjem u islam pod nacionalnim, socijalnim ili moralnim bajrakom kako bi pristup ljudima olakšao put.

Ljudi prije svega trebaju da budu odani Allahu, da obznane da obožavaju samo Njega, da prihvataju samo Njegov zakon, da odbace sve druge zakone s obzirom na princip, prije bilo kojeg govora o detaljima zakona za kojeg želi da zainteresira obraćenika.

Želja mora da proizilazi iz iskrene predanosti Allahu i iskrenog obožavanja samo Allaha, zatim slijedi potpuno oslobađanje od druge vlasti, a ne da se ljudima obrazlaže bolji sistem koji im se nudi od sistema u kome žive, posebno i opširno.

Allahov sistem je bolji u biti, jer je on od Allaha zakon, a nikada zakon roba neće biti kao Božiji zakon. Ali ovo nije pravilo pozivanja u islam. Pravilo poziva jeste da se prihvati samo Allahov zakon, a odbiju svi drugi zakoni. To je u biti islam. Islam nema drugog značenja. Onaj ko želi islam odlučio je i nema potrebe da ga pridobijamo ljepotom ovog sistema i njegovom prednošću. Ovo je jedna od temeljnih istina imana.

Poslije svega ovoga moramo vidjeti kako je Kur'an liječio problem vjerovanja u Mekki nakon trinaest godina. On to nije izložio u obliku teorije niti u obliku Božanstva, a ni u obliku polemike koja je kasnije bila u upotrebi pod imenom *'ilmu't-tewhid* (islamska teologija) ili *'ilmu'l-kelam* (dogmatička, skolastička teologija).

Ne, Kur'an se obraća prirodi čovjeka i onome egzistencijalnom u njemu kao i dokazima i nadahnućima oko njega. On je njegovu prirodu spašavao od kumulusa, oslobađao je sistem primanja od hrđe, koji je blokirao njegovu namjeru i otvarao prirodne prozore preko kojih je primao

djelotvorno nadahnuće i odazivao mu se. Sura koja se nalazi pred nama je pravi primjer ovog jedinstvenog programa o čijim osobenostima će biti više riječi nešto kasnije.

Ovo je sjedne strane, a s druge strane, Kur'an je svojom ideologijom vodio živu, realnu borbu, borbu sa naslagama koje su kočile prirodu u ljudskim dušama. Otuda forma *teorije* kao forma nije odgovarala ovoj realnosti. To je bio oblik živog sučeljavanja sa ostatkom prošlosti, barijerama, preprekama, psihološkim smetnjama i onim realnim i prisutnim u živim dušama. Također ni polemika koju je kasnije porodila skolastička teologija nije bila odgovarajući oblik. Kur'an je bio suočen sa stvarnošću, ljudskom realnom stvarnošću sa svim njenim realnim pojavama. On se obraća ljudskoj egzistenciji u cijelosti da proguta ovu realnost. Također ni rasprava o *božanstvu* nije podesan oblik. Islamsko vjerovanje, iako je to dogmatika, ipak se sastoji u programu realnog života za praktičnu primjenu, a ne za teorietisanje u tijesnim zavijama.

Kur'an je, gradeći vjerovanje u svijesti i savjesti muslimanske zajednice, vodio sa ovom zajednicom veliku borbu protiv džahilijeta u savjesti, moralu i realnom životu. Iz ovih popratnih pojava pojavilo se vjerovanje ne u teorijskom obliku, niti u obliku skolastičkih rasprava, a ni rasprava o Božanstvu, nego u obliku formiranja izravnog sistema života predstavljenog osobno u muslimanskoj zajednici. Razvoj muslimanske zajednice u vjerskom shvaćanju i u njenom slijeđenju realnog puta shodno ovom shvaćanju, u njenoj vještini sučeljavanja sa džahilijetom kao organizacionim njenim protivnikom, ovaj razvoj bio je u potpunosti predstavljen razvojem samog učenja, bio je njegova živa interpretacija. Ovo je islamski program, također predstavljen u svojoj prirodi...

Neophodno je da nosioci islamskog poziva shvate prirodu ove vjere i njen program u pokretu na način kako smo to objasnili kako bi spoznali da etapa izgradnje učenja u dugom mekkanskom periodu nije izolirana od etape praktičnog oblikovanja islamskog pokreta. Realna izgradnja muslimanske zajednice nije bila samo etapa primanja *teorije* i njenog proučavanja, nego je bila i etapa u izgradnji temelja za učenje, zajednicu, pokret i stvarno postojanje zajedno. Ovako treba da bude kad god se želi ponovna izgradnja ove zgrade.

Izgradnja i podizanje vjerovanja (doktrine) mora da traje dugo. Ono mora biti dovršeno polahko, temeljito i uvjerljivo. Ova faza u izgradnji doktrine ne treba da bude faza razrade njene teorije, nego faza njenog prevođenja u živi oblik, predstavljen u svijesti prilagođenoj za ovo

vjerovanje; predstavljen u kolektivnoj izgradnji čiji razvoj i rast odražava razvoj i rast same doktrine; predstavljen u realnom pokretu sučeljenom sa džahilijetom sa kojim vodi borbu u svijesti i realnosti, također, kako bi vjerovanje bilo predočeno kao živo i razvijalo se živim razvojem u obilnoj opskrbi pokreta.

Koja je to samo grješka u odnosu na islam da se kristalizira teorija u obliku apstraktne teorije za teoretska proučavanja za kulturno - spoznajana proučavanja! Koja je to samo opasnost!

U izgradnji uvjerenja Kur'an nije proveo trinaest godina u Mekki samo zato što je to njegovo prvo objavljivanje. Ne! Da je Allah htio, On bi ga objavio odjedanput, a zatim ostavio one kojima je objavljen da ga trinaest godina više ili manje proučavaju sve dok detaljno i temeljito ne prouče njegovu *islamsku teoriju*.

Međutim, Allah (Uzvišeni) je htio nešto drugo. Želio je jedinstven i određen program. Želio je izgradnju društva, pokreta i doktrine u isto vrijeme. Želio je da izgradi društvo i pokret doktrinom, a doktrinu društvom i pokretom. Želio je da doktrina bude doktrina praktičnog, realnog pokreta, a praktični, realni pokret društva oblik doktrine. Znao je (Uzvišeni) da se izgradnja i jedinke i društva ne može ostvariti preko dana i noći. Otuda je bilo neophodno da izgradnja doktrine obuhvati vrijeme koje obuhvata i izgradnja jedinke i društva i kada sazrije doktrinalno formiranje, onda će društvo biti realni izgled ovog sazrijevanja.

Ovo je priroda ove vjere izvedena iz mekkansko - kur'anskog programa. Otuda mi moramo da se upoznamo sa ovom njenom prirodom, da to ne pokušavamo mijenjati odazivajući se brzim i poraženim željama pred ljudskim teorijskim oblicima. Islam je sa ovom prirodom izgradio prvi muslimanski Ummet, sa njom će svaki put graditi muslimanski Ummet kada hoće da muslimanski Ummet vrati u ponovno egzistiranje kao što ga je Allah proizveo prvi put.

Treba da shvatimo da je pogriješan, i poguban u isto vrijeme, pokušaj da pretvaramo živu islamsku doktrinu koja treba da bude utjelovljena u punom, realnom, živom i pokretnom životu u teoriju za proučavanje i kulturnu spoznaju samo zato što mi želimo da ljudske mršave *teorije* sučelimo sa islamskom teorijom.

Islamska doktrina mora biti utjelovljena u živim jedinkama i realnom sistemu, u pokretu koji će se međusobno spojiti sa džahilijetom oko sebe i naslagama džahilijeta u dušama jedinki koje su slijedile džahilijet prije

nego što je ova doktrina ušla u njihove duše i izvuče ih iz njihove džahilijjske sredine. Ona u ovom svom obliku u srcima i razumu, pa i u životu zauzima veću, dublju i širu oblast od one koju zauzima *teorija* i ona obuhvata ne samo teoriju nego i njenu supstancu, ne ograničavajući se samo na to.

Islamsko poimanje Božanstva, postojanje Kosmosa, života i čovjeka je sveobuhvatno i potpuno, ali ono je isto tako i afirmativno i realno. On prezire, po svojoj prirodi, da bude predstavljen apstraktno, duhovno spoznajno jer ovo je suprotno njegovoj prirodi i njegovom cilju. Islamsko poimanje mora biti predstavljeno u živoj duši, u živom sistemu, u realnom pokretu. Njegov put u formiranju jeste da se razvija kroz živog čovjeka, živi sistem i realni pokret, tako da se teorijski upotpunjava u isto vrijeme kada se upotpunjava i realno. Ne odvaja se u obliku teorije, nego se i dalje predstavlja u realnom obliku.

Svaki teorijski razvoj koji prethodi realnom, dinamičkom razvoju a ne izbija iz njega je pogrešan, a i opasan u odnosu na prirodu ove vjere, njen cilj i način njene osobne konstrukcije.

Allah (Uzvišeni) kaže:

I kao Kur'an, sve dio po dio ga objavljujemo da bi ga ti ljudima malo po malo kazivao, i prema potrebi ga objavljujemo (17/106).

Dio po dio je s namjerom... malo pomalo je, također, s namjerom da bi konstruktivna izgradnja koja se sastoji iz doktrine u obliku *živog sistema*, ne u obliku *spoznajne teorije* bila dovršena.

Oni koji se bave vjerom trebaju dobro da znaju da je ova vjera ne samo Božanskog porijekla nego je i njen program u praksi također Božanskog porijekla, program koji je sukladan sa prirodom ove vjere. Otuda je nemoguće odvajanje ove vjere od njenog programa u praksi.

Oni također trebaju dobro da znaju da ova vjera, kao što je objavljena da promijeni doktrinalna shvaćanja, a onda i životne realnosti, objavljena je također i da promijeni misao i dinamiku pomoću koje će izgraditi doktrinalno poimanje i promijeniti u realnost. Objavljena je da izgradi doktrinu gradeći Ummet, zatim da stvori svoj poseban program razmišljanja na istoj razini na kojoj stvara ideološko poimanje i životnu realnost. Nema nikakvog razdvajanja između njegovog posebnog programa razmišljanja, ideološkog poimanja i životnog izgrađivanja. Sve je to u jednoj cjelini.

I kada upoznamo njegov program u praksi na način kako smo to objasnili, znajmo da je ovo originalan program. To nije program za samo jednu etapu, sredinu, niti za posebne prilike u kojima je nastala prva muslimanska zajednica. Ovo je program bez koga ne bi opstojala ni naša vjera.

Uloga islama nije se svodila samo da mijenja vjeru ljudi i njihovu realnost. Njegova uloga, pored ovoga, bila je i da mijenja njihov način razmišljanja, njihovo shvaćanje i poimanje realnosti, jer to je Božanski program koji se razlikuje u svojoj prirodi od nepotpunih ljudskih programa.

Mi nemamo drugačijeg puta da stignemo do Božanskog poimanja i Božanskog života osim samo putem Njegovog programa, Njegovog Božanskog razmišljanja, programa kojeg je Allah htio da uspostavi kao ljudski program u razmišljanju kako bi na njegovim osnovama njihovo razmišljanje bilo zdravo, a formiranje i razvijanje životno.

Mi, kada islam hoćemo da učinimo teorijom za proučavanje, odstupamo od prirode Božanskog programa za razvoj i od Božanskog programa za razmišljanje i onda islam podvodimo pod ljudski način razmišljanja, kao da je Božanski program niži od ljudskog programa, kao da hoćemo da Božanski program u poimanju i pokretu pomaknemo da bude na razini programa čovjeka!

Ovo će iz ovog ugla biti jako opasno, a bijeg će biti ubitačan!

Zadaća Božanskog programa jeste da pruži nama koji se bavimo islamskim pozivom poseban program za razmišljanje kako bismo se oslobodili naslaga džahilijetskog programa, razmišljanja, dominirajućeg na Zemlji, koji pritišće naš razum i taloži se u našoj kulturi. Ako mi hoćemo da raspravljamo o ovoj vjeri programom razmišljanja koji je stran prirodi ove vjere, onda ćemo iznevjeriti njegovu zadaću sa kojom je došao i koju je ponudio čovječanstvu, a sebi uskratiti priliku da se riješimo pritiska dominirajućeg džahilijetskog programa u našem vremenu, priliku da se oslobodimo njegovih naslaga u našem razumu i našoj konstituciji.

Stvar je iz ovog jako opasna a gubitak ubitačan...

Program razmišljanja i pokreta u izgradnji islama nije manje vrijednosti niti neophodnosti od programa ideološkog shvaćanja i životnog sistema i on se ne odvaja od njega. I koliko god mi pokušavali da predstavimo ovo shvaćanje i ovaj sistem u ovom obliku, ne smijemo

zaboraviti da ovo ne podiže islam na Zemlji kao realni pokret. Ne smijemo također zaboraviti da će koristi od ovakvog predstavljanja islama imati islam samo od onih koji rade i koji su okupirani samo islamskim realnim pokretom. Krajnja korist koju će ovi imati od ovakvog predstavljanja islama sastoji se u spajanju ovoga i onoga do čega su oni došli u toku pokreta.

Po drugi put ponavljamo da se ovo ideološko poimanje mora odmah utjeloviti u dinamičkom okupljanju i da ovo dinamičko okupljanje bude stvarni prijevod ideološkog shvaćanja.

Po drugi put ponavljamo da je ovo prirodni program Božanskog islama i da je ovaj program viši, ispravniji, djelotvorniji i više se poklapa sa ljudskom prirodom od programa oblikovanih teorija, potpuno slobodnih, koje se nude u hladnom obliku i načinu mišljenja ljudima, prije nego što ovi ljudi budu stvarno angažirani u realnom pokretu i prije nego budu prijevod koji se razvija korak po korak kako bi utjelovio to teoretsko razumijevanje.

Ako je ovo tačno u korijenu teorije, onda je to, naravno, još tačnije u odnosu na predstavljanje sistema u kome se utjelovljuje islamsko shvaćanje ili u odnosu na predstavljanje detaljnih zakona za ovaj sistem.

Džahilijet koji nas okružuje kao da vrši pritisak na nerve odanih, onih koji se bave islamskim pozivom i čini ih prenatrpanim u koraćanju ka islamskom programu. Ponekad ih namjerno učini zaslijepljenim i pita ih gdje su detalji sistema kome pozivate? Šta ste pripremili za njegovu realizaciju? Gdje su radovi, detalji, planovi i projekti? Džahilijet sa ovim namjerno želi da ih požuri u njihovom programu i učini ih da preskoče etapu u izgradnji doktrine i da sa svojim Božanskim programom odustanu od njegove prirode u kome je iskristalizirana teorija kroz pokret i kroz primjenu da uvedu zakon unutar suočenja realnog života sa njegovim stvarnim problemima.

Oni koji se bave islamskim pozivom moraju izbjeći ovaj manevar, moraju odbiti program koji je stran njihovom pokretu i njihovoj vjeri, ne smiju biti općarani onima koji ne vjeruju!

Oni moraju otkriti manevar sužavanja i stvoriti premoć nad njim. Oni moraju da se kreću sa svojom vjerom shodno programu ove vjere u pokretu. Ovo je tajna njegove snage. Ovo je također izvor njegove moći.

Program u islamu izjednačen je sa činjenicom. Među njima ne postoji crta razdvajanja. Svaki strani program ne može na kraju realizirati

islam. Zapadne strane programe mogu realizirati njihovi ljudski sistemi, ali ne i naš Božanski sistem. Slijediti program je neophodno, nužno kao i doktrinu, kao i sistem u svim islamskim pokretima, ne samo u prvom islamskom pokretu kako to misle neki ljudi. Ovo je moja posljednja riječ. Nadati se je da sam ovim objašnjenjem prirode mekkanskog Kur'ana i prirode Božanskog programa koji je u njemu utjelovljen postigao ono što sam želio i da oni koji pozivaju islamu spoznaju prirodu ovog programa, da imaju povjerenje u njega, i da znaju da je ono što imaju bolje i da su oni pobjednici: *Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu...* (17/9). Istinu je rekao Uzvišeni Allah.

Poslije ovog idemo na sučeljavanje sa ovom surom.

Ova sura je prva mekkanska sura koju izlažemo u kontekstu ovog okrilja. Ona je sveobuhvatni primjer mekkanskog Kur'ana o čijoj prirodi, osobenostima i programu smo ranije govorili. Ona predstavlja prirodu ovog Kur'ana, njegove karakteristike i njegov program u svome temeljnom pitanju, metodu obrade i načinu izlaganja. Ali ona i pored toga zadržava i čuva svoju osobenost suglasno primjetnoj pojavi u svim kur'anskim surama. Svaka kur'anska sura ima svoju osobenost, svoje crte, svoju os, svoj način izlaganja temeljnog i glavnog pitanja, žive poticaje koji prate ovo izlaganje, oblik, formu, okrilje i atmosferu, izraze koji se u njoj ponavljaju i postaju njene kontinuirane osobine čak i kada sura raspravlja samo jednu temu ili više njih sličnih. Tema nije ta koja odslikava osobenost sure. To su njene crte, njeni znaci, njena posebna vanjska obilježja.

A ova sura i pored toga razmatra svoju osnovnu, temeljnu temu na sebi svojstven način. Ona u svakoj svojoj crti, u svakom svome stavu, u svakom prikazu predstavlja "očaravajuću ljepotu", ljepotu koja privlači dušu, veže osjećaje, zaustavlja dah čovjeka, a on prati njene prizore, njen ritam i njenu inspirativnost bez daha!

Da. To je istina, istina koju nalazim u sebi i svome osjećaju dok pratim kontekst ove sure, njene prizore i njenu inspirativnost. Mislim da nema čovjeka koji ima srce a da neće naći ono što ja nalazim. Njena ljepota, zaista, dostiže granice zaslijepljenosti, čak ide dotle da je srce ne može pratiti osim samo uživljeno i bez daha!

Ona u svojoj cijelosti izlaže "Istinu Božanstva", izlaže je u sferi Kosmosa i čovjeka, kao i u sferi duše, svijesti i savjesti. Izlaže ovu istinu u ovom nepoznatom, vidljivom Kosmosu, kao što je izlaže i u nepoznatom nevidljivom svijetu; u prizorima nastanka Kosmosa, nastanka života i čovjeka, u prizorima nastanka i propasti minulih naroda i onih koji su ih naslijedili, u prizorima stvaralačke moći koja se sučeljava sa Kosmosom, događajima u sreći i nesreći kao što istinu izlaže u Allahovoj pojavnoj moći i nadziranja u čovječijem pojavnom životu i životu poslije smrti, u njegovom realnom stanju i očekivanom i, na kraju, u prizorima Sudnjeg dana i mjestu stajanja ljudi pred svojim Gospodarom.

Tema koju izlaže ova sura od početka do kraja jeste tema vjerovanja sa svim svojim faktorima i svim svojim sastavnim dijelovima. Ona sa ljudskom dušom kruži kroza sve postojeće, iza izvora vjerovanja i inspiracije skrivene i pojavne u ovom velikom egzistiranju. Ona sa ljudskom dušom kruži u carstvu zemaljskom i nebeskom u kome promatra tminu i svjetlost, motri Sunce, Mjesec i zvijezde, gleda vrtove poduprte i nepoduprte i kišu koja pljušti na njih i rijeke koje teku u njima. Ona sa ljudskom dušom staje na mjestu pogibije prošlih naroda, na njihovim iščezlim i još postojećim ostacima, zatim plovi sa dušom u tmnine kopna i mora, u tajne nevidljivog i duše, u tajne gdje se živo stvara iz neživog i obratno, u tajne zrna u tminama Zemlje i sperme u tminama maternice, zatim plovi u svijetu ljudi i džina, ptica i zvijeri, prvih i posljednjih, živih i mrtvih, štiteći je danju i noću.

To je svemirsko okupljanje koje stiska područja duše i područje osjećaja. A to su na kraju neuporedivi, živi doticaji poslije kojih se izlijevaju živi prizori i značenja u osjećajima i mašti jer su prizori i osjećanja, iako ponovljeni i poznati, postali novi, oni pulsiraju kao da ih je duša prvi put susrela i kao da o njima svijest čovjeka od prije nije znala ništa!

Ova sura je u odnosu na njen kontekst sa ovim prizorima, inspirativnostima, stajalištima, harmoniji, oblicima i okriljima slična riječnom toku u kome se sudaraju uzastopni, neprekidni talasi, u kome jedan talas još nije stigao do svoga odredišta, a drugi, slijedeći, je već krenuo.

Ova sura sa ovim brzim i neprekidnim talasima dostiže granicu "očaravajuće ljepote" o kojoj smo govorili uz skladno izlaganje programa u mnogim prizorima kao što ćemo to objasniti, a čitavu je obuzima ta očaravajuća ljepota, nabujala životna snaga, slikovni izražajni i muzički

sklad, objedinjen u suočavanju sa dušom kroza sve ove njene puteve i prolaze.

Mi smo sigurni da nismo pretjerali u prenošenju ritma ove sure u bilo koje srce prije nego što samu suru ostavimo da ode sa svojim osobnim skladom, svojim osobnim ritmom u ova srca. Mi nismo ništa pretjerali ljudskim opisom i ljudskim stilom... To je samo pokušaj uspostavljanja mosta između onih koji su udaljeni od Kur'ana - s obzirom na njihovu udaljenost od života u atmosferi Kur'ana -i između ovog Kur'ana.

Život u atmosferi Kur'ana ne znači samo proučavanje Kur'ana, njegovo iščitavanje i proučavanje njegovih znanosti. Ovo nije "atmosfera Kur'ana" koju imamo na umu. Ono što mi podrazumijevamo pod životom u atmosferi Kur'ana jeste da čovjek živi u atmosferi, u prilikama, u pokretu, u zalaganju, u sukobu, u interesovanjima kao što je bio život u atmosferi u kojoj je Kur'an objavljivan; da čovjek živi sa suočenjem ovog džahilijeta koji je danas raširen na Zemlji i u srcu, namjerama i pokretu; da oživi islam u sebi i dušama ljudi, u svom životu i životu ljudi po drugi put suočenjem sa ovim džahilijetom, sa svim njegovim shvaćanjima, sa svim njegovim zapitanostima, sa svim njegovim običajima, sa svom njegovom praktičnom realnošću, sa svim njegovim pritiscima na čovjeka, njegovim ratom protiv čovjeka, njegovim otporom čovjekovom božanskom uvjerenju, njegovom božanskom programu i svim njegovim reagiranjima na ovaj program i ovu doktrinu, nakon sučeljavanja, borbe i upornosti.

Ovo je ta atmosfera Kur'ana u kojoj je moguće da živi čovjek, da kuša ovaj Kur'an jer je on u ovakvoj atmosferi objavljen, u ovakvom mnoštvu djelovao. Oni koji ne žive u ovakvoj i sličnoj atmosferi izolirani su od Kur'ana ma koliko ga proučavali, iščitavali i proučavali njegove znanosti.

Pokušaj kojim nastojim da uspostavim most između onih koji su odani Kur'anu i Kur'ana nije dalekosežan osim ako ovi ne prijeđu most i stignu u drugo područje i pokušaju da žive u "atmosferi Kur'ana", iskreno, u praksi i pokretu. Samo tada će kušati ovaj Kur'an i uživati u ovoj blagodati koju Allah daruje onome kome hoće.

Ova sura razmatra osnovni doktrinalni problem. Problem Božanstva i obožavanja. Razmatra ga upoznavanjem Božijih robova sa svojim

Gospodarom. Ko je On? Šta je izvor ove egzistencije? Koje se tajne nalaze iza toga? Ko su robovi Božiji? Ko je taj koji ih je proizveo u egzistenciju? Ko ih je stvorio? Ko ih hrani? Ko se brine o njima? Ko rukovodi njihovim poslovima? Ko će zapečatiti srca njihova i oči njihove? Ko čini da noć i dan naizmjenice nastupaju? Ko ih iz ničega stvara i ko će to ponovo učiniti? Radi čega ih je stvorio? Do kada je njihovu smrt odgodio? Kom prebivalištu ih prepušta? Ovaj život je naglo izbilo ovdje i tamo. Ko ga je rasijao u ovu neživu, mrtvu stvar? Ova kiša koja pljušti. Ovaj pupoljak koji izbija. Ovo klasje gusto. Ova zvijezda blistava. Ova zora koja se rađa. Ova noć koja se spušta. Ovaj Kosmos koji se kreće. A ko je iza svega ovoga? A koje su tajne iza ovoga, koje vijesti, ovi navodi, ova stoljeća koja odlaze i dolaze u kojima su mnogi uništeni, a mnogi su njih naslijedili. Ko je taj koji ih je odredio za nasljednike? Ko ih je uništio? Zašto naslijeđuju? Zašto će dobiti kuću propasti? A kakav će biti kraj, obračun, nagrada ili kazna poslije zastupništva, iskušenja i smrti?

I tako ova sura kruži sa ljudskim srcem u ovom vremenu i svijetu, u ovim dubinama i nizinama, na osnovama programa Kur'ana koji je objavljen u Mekki i o kome smo ranije govorili i na osnovama cijelog Kur'ana. Ona ne teži ka oblikovanju teorije o doktrini, niti ima cilj da pokaže polemiku o Božanstvu, polemiku koja zaokuplja razum. Ona teži da ljude upozna sa njihovim istinskim Gospodarom, kako bi ljudi nakon ovoga obožavali samo Njega, a njihova svijest, duša, kretanje, običaj, obredi i njihova cijela realnost bila u pokornosti samo Allahu, Allahovoj vlasti, poslije koje nema vlasti ni na nebu ni na Zemlji...

Skoro cijela sura je usmjerena samo prema ovom cilju... od početka do kraja. Allah, samo je On stvoritelj. Allah, samo je On opskrbitelj. Allah, samo je On vladar. Allah, samo je On vlasnik moći, Koji vlada i potčinjava. Allah, samo je On onaj koji poznaje tajno i nevidljivo. Allah, samo je On onaj koji je zapečatio srca njihova i oči njihove, koji je učinio da noć i dan naizmjenice nastupaju. Također je neophodno da Allah bude sudija u životu ljudi, a da niko drugi nema pravo da naređuje i zabranjuje, donosi zakone i presuđuje, naznačava šta je dozvoljeno a šta je zabranjeno. Sve ovo spada u nadležnosti Božanstva i to niko u životu ljudi ne smije da upražnjava osim Allaha. Allah stvara, opskrbljuje, oživljava i usmrćuje, otklanja štetu i pruža korist, dozvoljava i zabranjuje, posjeduje sve što se nalazi na ovome i na onome svijetu... Kontekst sure kada je riječ o ovome problemu donosi i dokaze koji se nalaze u tim prizorima, stajalištima i ritmu koji doseže granice očaravajuće ljepote, koja suočava srce sa mnogim uzbudljivim otkrovenjima sa svih strana.

Problem koji razmatra ova sura jeste preproblem Božanstva i obožavanja na nebesima i na Zemlji; u njihovom širokom području i sveobuhvatnom prostoru. Međutim, prisutna stvarnost u životu tadašnje muslimanske zajednice, primjena ovog velikog i sveobuhvatnog principa jeste ono na čemu je ustrajavao džahilijet kroz pravo dozvole i zabrane, koja se odnosi na žrtvu i jedenje njenog mesa, kroz pravo potvrđivanja nekih obreda kod zavjeta žrtve, plodova i djece. To su povodi o kojima govore ovi ajeti na kraju ove sure:

Zato jedite ono pri čijem klanju je spomenuto Allahovo ime, ako vjerujete u Njegove ajete. A zašto da ne jedete ono pri čijem klanju je spomenuto Allahovo ime kad vam je On objasnio šta vam je zabranio, - osim kad ste u nevolji; mnogi, prema prohtjevima svojim, nemajući za to nikakva dokaza, zavode druge u zabludu. A Gospodar tvoj dobro zna one koji u zlu prelaze svaku mjeru. Ne griješite ni javno ni tajno! Oni koji griješe sigurno će biti kažnjeni za ono što su zgriješili. Ne jedite ono pri čijem klanju nije spomenuto Allahovo ime, to je, uistinu, grijeh! A šejtani navode štićenike svoje da se s vama raspravljaju, pa ako biste im se pokorili, i vi biste, sigurno mnogobošci postali (6/118-121).

Oni određuju za Allaha dio ljetine i dio stoke, koju je On stvorio, pa govore: "Ovo je za Allaha" - tvrde oni -, "a ovo za božanstva naša"! Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim. Kako oni ružno sude! Mnogim mnogobošcima su tako isto šejtani njihovi ubijanje vlastite djece lijepim prikazali da bi ih upropastili i da bi ih u vjeri njihovoj zbunili. A da je Allah htio, oni to ne bi činili. Zato i njih i njihove izmišljotine ostavi! Oni govore: "Ova i ova stoka i ti i ti zemaljski plodovi su zabranjeni, smiju ih jesti samo oni kojima mi to dozvolimo" - tvrde oni -, "a ove i ove kamile je zabranjeno jahati". Ima stoke prilikom čijeg klanja ne spominju Allahovo ime, izmišljajući o Njemu laži. A On će ih sigurno zbog onoga što izmišljaju kazniti. Oni govore: "Ono što je u utrobama ove i ove stoke dozvoljeno je samo muškarcima našim, a zabranjeno našim ženama. A ako se plod izjalovi, onda su u tome sudionici." - Allah će ih za neistine njihove koje oni pričaju kazniti, On je Mudar i Sveznajući. Oni koji iz lakoumnosti i ne znajući šta rade djecu svoju ubijaju i koji ono čime ih je Allah podario zabranjenim smatraju, govoreći neistine o Allahu, sigurno će nastradati. Oni su zalutali i oni ne znaju šta rade (6/136-140).

Ovo su te okolnosti u kojima je živio muslimanski Ummet a oko njega džahilijet, muslimanski Ummet u kome je utjelovljeno to veliko pitanje, pitanje zakona, a iza toga veliko pitanje, pitanje Božanstva koje

tretira ova sura u cijelosti, mekkanski Kur'an, kao što to tretira i Kur'an objavljen u Medini kada god se spomene sistem i zakon u njemu.

Ova koncentracija odluka i činilaca prisutna u kontekstu sure sa kojom je suočen džahilijet i njegovi sljedbenici u pitanju stoke, žrtvenih životinja i zavjetnog dara - to je situacija u kojoj je postavljen problem prava zakona - vezujući to sa problemom doktrine u cjelini - problem Božanstva i obožavanja, vjerovanja i nevjerovanja, islama i džahilijeta... Ova koncentracija na način na koji ćemo izložiti neke primjere toga u osnovi konciznom predstavljanju sure, a što će se uistinu pokazati u opširnom suočavanju tekstova u daljem izlaganju - djeluje na tu osnovnu činjenicu u prirodi ove vjere a to je da i najmanje stvari u životu čovjeka treba da podliježu direktno Božijem sudu predstavljenom u Njegovom zakonu. U suprotnom, to je izlazak iz vjere zbog odbijanja Božijeg suda u tom malom djeliću.

Ova koncentracija također ukazuje koliki je značaj koji pridaje ova vjera sažimanjem cijelog vanjskog života u sjeni ljudskog presuđivanja u bilo kom aspektu života - bio on vrijedan, bezvrijedan, velik ili mali - i povezivanje toga sa velikim fundamentom u kome je predstavljena ova vjera, a to je apsolutni Božanski sud u kome je predstavljeno Njegovo Božanstvo na Zemlji kao i Kosmosu bez suvlasnika.

Kontekst sure se dalje osvrće na te džahilijetske obrede u pitanju stoke, plodova i zavjetnih dobara i djece raznovrsnim osvrtom. Direktno da bi odslikao tu glupost i kontradiktornost u svim obredima, a zatim da bi povezao ljudsku praksu da zabranjuje i dozvoljava, i ovu veliku doktrinu, da bi objasnio da je slijeđenje Božije naredbe u ovome slijeđenje Pravog Puta, što izvodi iz vjere one koji ga ne slijede, kako stoji u ovim ajetima nakon obreda koji su spomenuti u prethodnim ajetima:

On je Taj koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite, - jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju, i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike, i stoku koja se tovari i kolje, - jedite dio onoga čime vas Allah opskrbljuje, a ne slijedite šejtanove korake, jer vam je on pravi neprijatelj i to osam vrsta: par ovaca i par koza - Reci: "Da li je On zabranio mužjake ili ženke, ili ono što se nalazi u utrobama ženki?" Kažite mi, i dokažite, ako je istina to što govorite - i par kamila i par goveda. - Reci: "Da li je On zabranio mužjake ili ženke ili ono što se nalazi u utrobama ženki? Da li ste vi bili prisutni kad vam je Allah to propisao?" - Ima li onda nepravednijeg od onoga koji, ne znajući istinu, izmišlja laži o

Allahu da bi ljude u zabludu doveo. Allah sigurno neće ukazati na pravi put ljudima koji su nepravedni. Reci: "Ja ne vidim u ovome što mi se objavljuje da je ikome zabranjeno jesti ma šta drugo osim strvi, ili krvi koja ističe, ili svinjskog mesa, - to je doista pogano -, ili što je kao grijeh zaklano u nečije drugo, a ne u Allahovo ime." A onome ko bude primoran, ali ne iz želje, samo toliko da glad utoli, Gospodar tvoj će doista oprostiti i milostiv biti. Jevrejima smo sve životinje koje imaju kopita ili kandže zabranili, a od goveda i brava njihov loj, osim onog s leđa ili s crijeva, ili onog pomiješana s kostima. Time smo ih zbog zuluma njihova kaznili; i Mi, zaista, govorimo istinu. A ako ti oni ne budu vjerovali, ti reci: "Gospodar vaš je neizmjereno milostiv, ali kazna Njegova neće mimoći narod grešni." Mnogobošci će govoriti: "Da je Allah htio, mi ne bismo druge Njemu ravnim smatrali, a ni preci naši, niti bismo išta zabranjenim učinili." Tako isto su oni prije njih poricali, sve dok Našu kaznu nisu iskusili. Reci: "Imate li vi kakav dokaz da nam ga iznesete? Vi se samo za pretpostavkama povodite i vi samo neistinu govorite." Reci: "Allah ima potpun dokaz, i da On hoće, svima bi na pravi put ukazao!" Reci: "Dovedite te svoje svjedoke, one koji će posvjedočiti da je Allah to zabranio!" Pa ako oni posvjedoče, ti im nemoj povjerovati i ne povodi se za željama onih koji Naše dokaze drže lažnim i koji u onaj svijet ne vjeruju i koji druge Gospodaru svome ravnim smatraju. Reci: "Dođite da vam kažem šta vam Gospodar vaš propisuje: da Mu ništa ne pridružujete, da roditeljima dobro činite, da djecu svoju, zbog nemaštine, ne ubijate - Mi i vas i njih hranimo - ne približujte se nevaljaštinama, bile javne ili tajne; ne ubijajte onog koga je Allah zabranio ubiti, osim kada to pravda zahtijeva, - eto, to vam On preporučuje da biste razmislili - i da se imetku siročeta ne približavate, osim na najljepši način, sve dok punoljetno ne postane, i da krivo na litru i na kantaru ne mjerite, - Mi nikoga preko njegove mogućnosti ne zadužujemo -, i kada govorite, da krivo ne govorite, pa makar se ticalo i srodnika, i da obaveze prema Allahu ne kršite, - eto, to vam On naređuje da biste to na umu imali. I doista, ovo je pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova; - eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili" (6/141-153).

Također primjećujemo da je ovo isključivo parcijalno pitanje koje govori o zabranjenoj, dopuštenoj i zavjetovanoj stoci, o zavjetovanim plodovima i djeci - na čemu je insistirano u džahilijetu - povezano u kontekstu sa tim velikim pitanjem, pitanjem upute i zablude, pitanjem slijedenja Allahovog programa ili stopa šejtana, povezano u kontekstu sa Allahovom milošću ili Njegovom srdžbom, sa svjedočenjem o Allahovoj jedinosti ili odstupanjem od toga, sa prihvatanjem Njegovog Pravog Puta ili razlaz sa tim putem. Ovdje su upotrijebljeni isti izrazi koji su

upotrijebljeni i kada je bilo riječi o tom najvećem pitanju u njegovoj sveobuhvatnosti.

Također primjećujemo i veliku koncentraciju okolnosti od utjecaja i inspiracija - samo na ovom mjestu -, prizor stvaranja i oživljavanja u vinogradima poduprtim i nepoduprtim, prizor palme i usjeva različita okusa, i masline i šipka, slične i različite, mjesta svjedočenja i konačnog obračuna, mjesta nesreće i uništenja nevjernika.

Nagomilani prizori su prizori koji su odranije bili prisutni u ovoj suri kada se raspravljalo o pitanju doktrine, prije nego je ova situacija postala predmetom analize. Ovo sve ukazuje na prirodu ove vjere i njen pogled na pitanje vlasti i zakona u većem ili manjem obimu.

Možda smo mi pretekli kontekst ove sure u objašnjenju njenog tematskog programa, dok ona raspravlja o problemu doktrine u cijelosti i to suočava sa onim parcijalnim koji se odnosi na zakonodavstvo i sudstvo. Ti odnosi za koje se po našem mišljenju ne može reći da su pribavili ovako velik broj odluka u kontekstu ove sure i ovo očaravajuće objašnjenje istinitosti Božanstva u ovako njenom širokom i sveobuhvatnom području... Mi smatramo da su ovi odnosi vezani za cijeli kontekst sure, a ova veza ukazuje na prirodu ove vjere i njen stav o pitanju zakonodavstva i sudstva bilo da se radi o malim i velikim, važnim i nevažnim pitanjima ovosvjetskog života, kako smo ranije objasnili.

Sada idemo na opće izlaganje sure, njenih karakteristika i osobenosti na način kako smo to već prakticirali *U okrilju Kur'ana*, prije nego uđemo u detaljno izlaganje njenog konteksta.

U predajama od Ibni Abbasa, od Esme binti Jezid, od Džabira, od Enesa ibni Malika, od Abdullaha ibni Mes'uda (neka je Allah njima zadovoljan) prenosi se da je ovo mekkanska sura i da je objavljena odjedanput.

U ovim predajama nema ništa što bi ukazivalo na datum predaje ove sure. U njenom sadržaju također nema ništa što bi odredilo njeno vrijeme objave u mekkanskom periodu. U Osmanovom Mushafu prema pretežnom redoslijedu kur'anskih sura, ona se nalazi poslije sure El-Hidžr, odnosno, ona je pedeset i peta sura u ovom Mushafu prema slijedu Objave. Ali mi, kao što smo prije objasnili, kada smo govorili o suri El-Beqare, ne možemo sa ovim saznanjima odsječno kazati o njenom datumu objave. Ono na što se oslanja većina kada je riječ o redoslijedu objave kur'anskih sura jeste datum objave njenog prvog dijela, a ne sure u cjelini. Vjerovatno da postoje i dijelovi sure koji se nalaze naprijed, a objavljeni su kasnije, jer se u redoslijedu sura oni oslanjaju na njene prve dijelove. Što se tiče sure El-En'am, ona je objavljena odjedanput. Međutim, mi ipak ne možemo da odredimo tačan datum njene objave. Pretpostavljamo da je to bilo u prvim danima Objave, možda pete ili šeste godine. U ovome se oslanjamo samo na njen broj redoslijeda u Mushafu i na širinu teme o kojoj raspravlja, a širina izlaganja koja ukazuje da poziv i polemika sa idolopoklonicima kao i njihovo neprestano odbijanje i u laž ugonjenje Božijeg Poslanika zahtijeva ovu širinu u izlaganju doktrinalnih problema na ovaj način, kao što razbija brigu kod Božijeg Poslanika zbog njihovog odbijanja i u laž ugonjenja njega.

U predaji od Ibni Abbasa i Katadea se kaže da je ovo mekkanska sura u cijelosti, osim dva ajeta koja su objavljena u Medini i to ajet u kome Allah (Uzvišeni) kaže: *Jevreji ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: "Nijednom čovjeku Allah nije ništa objavio!" Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Musa kao svjetlo i putokaz ljudima, koju na listove stavljate i pokazujete, - a mnogo i krijete -, i poučavate se onome što ni vi ni preci vaši niste znali?" Reci: "Allah!" Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju* (6/91). Ajet je objavljen zbog Jevreja Malika ibni Sajfa i Ka'ba ibni Ešrefa. Drugi ajet su riječi Uzvišenog Allaha: *On je taj Koji stvara vinograde, poduprte i nepoduprte, i palme i usjeve različita okusa, i masline i šipke, slične i različite, - jedite plodove njihove kad god plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju, i ne rasipajte, jer On ne voli rasipnike* (6/141). Ovaj ajet je objavljen zbog Sabita ibni Kajsja Šemmasa ensarije. Ibni Džurejdž i Maverdi kažu da je objavljen zbog Mu'aza ibni Džebela.

Predaja o prvom ajetu je moguća zbog toga što se u njemu spominje Knjiga koja je objavljena Musau kao svjetlo i putokaz ljudima zbog suočavanja Jevreja u Riječima Uzvišenog Allaha. *...koju na listove stavljate i pokazujete* (6/91) iako postoje i druge predaje od Mudžahida i Ibni Abbasa u

kojima stoji da su oni koji su rekli: *Nijednom čovjeku Allah nije ništa objavio* (6/91) mekkanski idolopoklonici i da prema ovome ovaj ajet spada u mekkansku objavu Kur'ana. Postoji i kiraet ovog ajeta: *Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Musa kao svjetlo i putokaz ljudima, koju na listove stavljaju i pokazuju, - a mnogo i kriju"*. Na osnovu ovog čitanja, ova je izjava (haber) o Jevrejima, a nije govor njima upućen. Kontekst ajeta je sav u znaku idolopoklonika. Ibni Džerir je dao prednost ovoj predaji i ovom kiraetu. Na osnovu svega ovoga, ovo je ajet koji pripada mekkanskoj objavi Kur'ana.

Što se tiče drugog ajeta, kontekst ukazuje da je nemoguće da on pripada medinskoj objavi Kur'ana, jer je kontekst bez njega prekinut i u značenju i u riječi. Govor o Allahovom stvaranju vinograda poduprtih i govor o stoci koja se tovari i kolje je povezan u ajetu koji slijedi: *I stoku koja se tovari i kolje, - jedite dio onoga čime vas Allah opskrbljuje, a ne slijedite šejtanove korake, jer vam je on pravi neprijatelj* (6/142), zatim kontekst ide dalje i upotpunjava ovaj govor o stoci koji je ranije počeo prije ajeta o plodovima koji svi skupa čine jednu tematsku cjelinu, o čemu je bilo riječi u prošlom odlomku kada smo govorili o problemu zabrane, dozvole i zavjetovanja.

Međutim, neki su to pripisali medinskoj objavi na osnovu riječi Uzvišenog Allaha: *Jedite plodove njihove kad plod dadu, i podajte na dan žetve i berbe ono na što drugi pravo imaju* (6/141) i njihovo shvaćanje da ova zapovijed znači zekjat, a procent zekjata na poljoprivredne proizvode određen je u Medini. Međutim, ovo značenje nije određeno u ajetu, jer postoje hadisi koji kažu da se ovdje radi o sadaki, odnosno, ima značenje da se onaj koji u vrijeme berbe prođe pored njih nahrani ovim plodovima. Zekjat je određen kasnije. Jedna desetina i polovina od desetine na poljoprivredne proizvode. Na osnovu ovoga, ovaj ajet je objavljen u Mekki.

Sa'lebi kaže da je sura El-En'am objavljena u Mekki, osim šest ajeta koji su objavljeni u Medini: *Jevreji ne poznaju Allaha kako treba* (6/91) do kraja trećeg ajeta, i: *Reci: "Dodite da vam kažem šta vam Gopsodar vaš propisuje* (6/151) do kraja trećeg ajeta.

Za prva tri ajeta smo rekli da pripadaju mekkanskoj objavi, jer se na drugi i treći ajet primjenjuje ono što je primijenjeno i na prvi ajet ove skupine.

Što se tiče druge grupe ajeta, ne postoji, koliko je meni poznato, nijedna predaja od ashaba ni generacije poslije njih koja tvrdi da su ovo

medinski ajeti. Također ni sadržaji ovih ajeta ne ukazuju da su oni objavljeni u Medini. Ajeti govore o shvaćanju predislamskih Arapa, jer su povezani čvrstom vezom sa pitanjem zabrane i dozvole žrtvenih životinja i sa pitanjem zavjetovanja, o kome je ranije bilo govora. Zbog toga ih mi smatramo mekkanskim ajetima.

U službenom vladinom Mushafu ajeti 20, 23, 91, 92, 141, 151, 152, 153 su medinski ajeti. O ajetima 91, 92, 141, 151, 152, 153 smo već govorili, a što se tiče ajeta 20, 23, 114, oni ničim ne ukazuju da su objavljeni u Medini, osim samo što se u njima spominju sljedbenici Knjige. A ovo nije dokaz. Nešto slično se nalazi i u mekkanskim ajetima.

Zbog svega ovoga mi smo skloni da ove predaje uzmemo kao neograničene predaje koje navode da je cijela sura objavljena u Mekki u jednoj noći. One se vežu za Ibni Abbasa i Esmu binti Jezid. Predaja koja seže do Esme binti Jezid ograničena je sličnim događajem kako slijedi:

Sufjan es-Sevri prenosi od Lejsa, on od Šehra ibni Havšeba, a ovaj od Esme binti Jezid da je rekla: "Sura El-En'am je Poslaniku odjedanput objavljena dok sam ja držala povodac njegove deve koja samo što nije zbog težine ove sure propala u zemlju."

Predaju od Ibni Abbasa prenosi Taberani. On kaže: "Kazivao nam je Ali ibni Abdulaziz, kazivao nam Hadždžadž ibni Minhal, kazivao nam je Hamad ibni Selema od Alija ibni Zejda, a on od Jūsufa ibni Mehrana, a on od Ibni Abbasa da je rekao: "El-En'am je objavljena noću u Mekki, odjedanput. Oko nje je bilo sedamdeset hiljada meleka koji su se skrušeno molili veličanjem Allaha".

Ove dvije predaje su sigurnije od riječi u kojima se kaže da neki ajeti ove sure pripadaju medinskoj objavi, uz tematsku analizu ove sure o kojoj smo govorili.

Činjenica je da kontekst ove sure sa svojom čvrstinom i povezanošću, sa svojom brzinom i razlijevanjem koje dospijevaju u srce, čini ovu suru kao rijeku čiji se talasi sudaraju, ili je kao planinska bujica koja nadolazi bez prepreka i zastoja. Njeno zdanje u potpunosti odgovara ovim predajama, ili, u najmanju ruku, daje im jaku prednost.

Što se tiče njenog osnovnog sadržaja, njene opće karakteristike, o tome smo nešto na samom početku kazali. Međutim, neophodno je u ovom predstavljanju sure iznijeti i neke detalje.

Ebu Bekr ibni Mardevejh svojim lancem prenosilaca od Enesa ibni Malika prenosi da je rekao: Rekao je Božiji Poslanik (alejhi's-selam): "Sura El-En'am je objavljena, a sa njom je bila povorka meleka koja je zakrčila prostor između istoka i zapada, čiji glas se čuje kako veličaju Allaha a Zemlja od tog podrhtava". A Poslanik, čudeći se tome, izgovara: "Slava Velikom Allahu, slava Velikom Allahu!"

Ova povorka, ovo podrhtavanje jasno se očituje u ovoj suri. Ona je u svojoj biti također povorka. Povorka zbog koje srce podrhtava, zbog koje Kosmos podrhtava. To je mnoštvo prizora, situacija, inspiracija, ritmova! Ova sura, kao što smo prije rekli, sliča sa ovim svojim ubrzanim kontekstom, sa ovim prizorima, situacijama, inspiracijama i sa ovim ritmom, rijeci čiji se valovi brzo sustižu. Jedan val još nije ni stigao do svoga odredišta, a već se drugi javlja i priključuje mu se u koritu rijeke.

Osnovni problem koji izlaže ova sura je nerazdvojiv. Ovu suru je nemoguće podijeliti na cjeline u kojoj bi svaka cjelina obrađivala jedan aspekt ovog problema. Ona je u talasima. Svaki talas se slaže sa prethodnim i upotpunjava ga.

Odavde mi nećemo ni pokušati da u ovome prikazu izložimo te tematske cjeline koje se nalaze u suri, nego ćemo pokušati da naznačimo samo neke karakteristične primjere talasa u njoj.

Sura počinje suočavanjem idolopoklonika koji su uz Allaha uzeli i druga božanstva, a dokazi Allahove Jednote su prisutni svuda oko njih pa i u njima samim. Sura počinje njihovim suočenjem sa Božanskom istinom koja je očevidna u širokom kontaktu koji obuhvaća cijeli Kosmos i sve u njemu egzistirajuće. Počinje sa tri dodira koji odslikavaju najdublje i najšire veliki prostor egzistiranja:

Hvaljen neka je Allah koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!
(6/1),

On vas od zemlje stvara i čas smrti određuje, i samo On zna kada će Smak svijeta biti, a vi opet sumnjate (6/2).

On je Allah na nebesima i na Zemlji, On zna i što krijete i što pokazujete, i On zna ono što radite (6/3).

Tri ajeta. Sva moć Kosmosa je u prvom ajetu. Sva moć ljudske egzistencije je u drugom ajetu. A onda, Božanstvo obuhvata obje egzistencije u trećem ajetu.

Koja nadnaravnost! Koja ljepota! Koja sveobuhvatnost! Koje okruženje!

Pred ovom kosmičkom egzistencijom koja svjedoči o jednosti Stvoritelja. Pred ovom ljudskom egzistencijom koja svjedoči o Njegovom upravljanju. Pred ovim Božanstvom koje vlada nebesima i Zemljom, koje poznaje i ono tajno i ono javno i sticanje... pokazuje se idolopoklonstvo idolopoklonika i licemjerstvo licemjera, čudenju i ogovaranju nema mjesta u kosmičkom sistemu, nema mjesta u prirodi duše, niti postoji dokaz u srcu i razumu!

Od ovog momenta počinje drugi val koji izlaže stav onih koji ne vjeruju u Allahove dokaze rasprostrte u Kosmosu i životu, a sa ispoljavanjem ovog čudnovatog i negirajućeg stava, dolazi prijetnja, ukazuje se na propast prošlih naroda i otkriva tiranska vlast na koju ukazuje ova propast i ova katastrofa. To sve izgleda čudnovato, negirajuće. Negatori su zbunjeni pred ovom jasnom istinom. Izgleda da ono što im nedostaje nije dokaz, nego odluka i otvaranje srca za dokaz.

A nevjernicima ne dode nijedan dokaz od Gospodara njihova od koga oni glave ne okrenu (6/4).

Oni smatraju da je laž Istina koja im dolazi, ali, njih će sigurno stići posljedice onoga čemu se rugaju (6/5).

Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali (6/6).

A i da ti Knjigu na papiru spustimo i da je oni rukama svojim opipaju, opet bi sigurno rekli oni koji neće da vjeruju: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina" (6/7).

Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!" A da meleka pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni cigli čas vremena im ne bi više dao (6/8).

A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno (6/9).

Poslanicima su se i prije tebe rugali, pa je one koji su im se rugali stiglo baš ono čemu su se rugali (6/10).

Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!" (6/11).

Odavdje počinje treći talas u spoznaji činjenice Božanstva očitovane u Allahovom (Uzvišeni) posjedovanju svega što je na nebesima i na Zemlji; svega što živi noću i danju; očitovane u Njegovoj biti kao Onog koji opskrbljuje, Koji hrani i Koji nije hranjen. Otuda je On zaštitnik poslije koga nema drugog zaštitnika, svaki Njegov rob treba da se preda samo Njemu. On je Taj koji kažnjava neposlušne na drugom svijetu. On je Taj koji posjeduje dobro i nevolju. On sve može. On je Taj koji vlada Svojim robovima. On je Mudar i Sveznajući.

Talas dostiže svoj vrhunac poslije ovog uvodnog dijela u svjedočenju i konačnom obračunu između Poslanika (alejhi's-selam) i njegova naroda, njihove opomene i skidanja sa sebe svake odgovornosti za njihov širk proglašavanjem Allahove Jednote u njihovom sučeljavanju visokim, odlučnim i razdvajajućim glasom:

Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?" - i odgovori: "Allahovo!" On je Sebi propisao da bude milostiv. On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikakve sumnje; oni koji su sebe upropastili, pa - i oni neće vjerovati (6/12).

Njemu pripada sve što postoji u noći i danu; On sve čuje i sve zna (6/13).

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju!" (6/14).

Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, j ja se plašim patnje na Velikom danu" (6/15).

A onaj ko toga dana bude pošteđen, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh (6/16).

Ako te od Allaha neka nevolja pogodi, - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari, - pa, samo je On Svemoćni, (6/17)

i jedini On vlada robovima Svojim; On je Mudar i Sveznajući (6/18).

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Zatim počinje četvrti talas u kome se govori o onome koliko sljedbenici Knjige poznaju ovu novu Knjigu koju idolopoklonici negiraju, opisujući ovo negiranje kao najveće nasilje. Idolopoklonici će stajati pred svojim prizorom na Sudnjem danu i pitat će za svoje saučesnike, negirat će svoje saučesništvo i klevetu. Njihovo stanje bit će prikazano, a prijemnici oštećeni, neće biti u stanju da prime Objavu i da joj udovolje. Njihova srca bit će prekrivena da ne bi razumjeli Kur'an za koji će tvrditi da je izmišljotina naroda drevnih. Reci im da oni sami sebe upropaštavaju zabranjujući drugima da u Kur'an vjeruju i da se samo od Kur'ana udaljavaju. Nakon toga bit će pokazano njihovo stanje kad pred vatrom budu zadržani govoreći: Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo! Nakon toga bit će povraćeni na ovaj svijet na kome će opet negirati proživljenje i onaj svijet, zatim prikazuje njihovo stanje kada pred Gospodarom svojim budu zaustavljeni i budu upitani o ovom negiranju, a grijeh će svoje na leđima svojim nositi. Ovo prikazivanje se okončava konstatacijom da će oni koji ne vjeruju da će pred Allaha stati - nastradati. A ovaj svijet je beznačajan u odnosu na drugi svijet koji je osiguran za one koji su bogobojažni:

Oni kojima smo Knjigu dali poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje; oni koji su sebe upropastili, pa - oni neće vjerovati (6/20).

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži ili ne priznaje dokaze Njegove? Nepravedni zaista neće uspjeti! (6/21).

A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upitamo one koji su druge Njemu ravnim smatrali: "Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?" (6/22).

neće im ništa drugo preostati nego da reknu: "Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" (6/23).

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! (6/24).

Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze

vidjeti, opet u njih ne bi povjerovali. A kada ti dolaze da se s tobom raspravljaju, govore oni koji ne vjeruju: "To su samo izmišljotine naroda davnashnjih!" (6/25).

Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju, i sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju (6/26).

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!" (6/27).

Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili da rade ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci, (6/28)

i rekli bi: "Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti oživiljeni!" (6/29).

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarom, svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30).

Oni koji ne vjeruju da će pred Allaha stati nastradaće kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: "O, žalosti naše, šta smo sve na Zemlji propustili !" i grijehe svoje će na leđima svojim nositi, a užasno je ono što će uprtiti! (6/31).

Život na ovom svijetu je samo igra i zabava, a onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite? (6/32).

Nakon ovog počinje peti val u kome kontekst posvećuje pažnju Božijem Poslaniku (alejhi's-selam), tješi ga i smiruje njegovu žalost zbog toga što ga u laž ugone i ono što mu je dostavljeno od Allaha, i daje mu uzor u poslanicima prije njega koji su bili strpljivi na laži i uvrede sve dok nije došla Allahova pomoć. Tekst konstatira da se Allahov zakon ne mijenja niti se Allahu žuri. Ako Poslanik ne može da se strpi zbog njihova odbijanja, neka svoj ljudski sud usmjeri na donošenje nečeg neuobičajenog, nadnaravnog. Da Allah hoće, On bi ih sve na Pravom Putu sakupio. Allahova volja traži od Njegovih stvorenja - a On Sam je naredbodavac - da odgovore oni kod kojih prijemnici na prihvatanje nisu oštećeni. Oni koji su mrtvi, u kojima nema života, oni ne mogu pojmiti Uputu, niti se mogu odazvati. Allah će umrle oživiti i oni će se Njemu vratiti:

Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. Oni, doista, ne otkrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi (6/33).

A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša, - a niko ne može Allahove riječi izmijeniti -, i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti (6/34).

Ako je tebi teško to što oni glave okreću, onda, ako možeš, potraži kakav otvor u Zemlji ili kakve ljestve na nebo, pa im donesi jedno čudo! Da Allah hoće, On bi ih sve na pravom putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju! (6/35).

Odazvaće se jedino oni koji su poslušni. - A Allah će umrle oživjeti ; zatim, Njemu će se svi vratiti (6/36).

I ovako, na ovaj način se kreće kontekst sure. Talas poslije talasa u nizu od koga smo donijeli samo jedan primjer koji možda odslikava prirodu ove sure kao i njenu tematiku. Međutim, mi nismo u stanju da predstavimo cijelu suru ovim sažetim predstavljanjem, mada ćemo o tome nešto reći u slijedećem pasusu.

Rekli smo ranije da ova sura razmatra osnovnu temu na sebi svojstven i jedinstven način, jer ona svakog svog trenutka, u svakom svom položaju, u svakom svom prizoru dostiže krajnje granice "očaravajuće ljepote" kojom je osjećaj potaknut, duša začuđena prateći njene prizore, ritam i nadahnuće.

Sada ćemo to prepustiti tekstu sure koji će nam pokazati ovu činjenicu svojim kur'anskim stilom, jer opisom, ma koliko postigli, ne možemo postići ono što možemo tekstom u prenošenju činjenice u ljudsko srce!

Osnovna tema ove sure jeste utvrđivanje istine o Božanstvu, upoznavanje ljudi sa svojim istinskim Gospodarom i njihovo pokoravanje Njemu jedinom. Da čujemo, dakle, kur'ansko utvrđivanje ove činjenice na mnogim njenim mjestima.

Na mjestu svjedočenja i konačnog obračuna gdje u srcu vjernika dolazi do punog izražaja ova činjenica sa kojom suočava one koji se njoj suprotstavljaju pobijajući ih snažno i uvjerljivo:

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju !" (6/14).

Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu" (6/15).

A onaj ko toga dana bude pošten, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh (6/16).

Ako te od Allaha neka nevolja pogodi,- pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari, - pa, samo je On Svemoćni, (6/17)

i jedini On vlada robovima Svojim; On je Mudar i Sveznajući (6/18).

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji ?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Na mjestu prijetnje gdje do punog izražaja dolazi sveobuhvatna Allahova vlast nad robovima, gdje se pred njim obnažuje priroda i nestaje kumulusa, koja se usmjerava prema svome istinskom Gospodaru, zaboravljajući druga, lažna božanstva pred užasom i mjestom pogibije onih koji su lagali:

Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha priznavali?" (6/40).

Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali (6/41).

A poslanike smo i narodima prije tebe slali i nemaštinom i bolešću ih kažnjavali ne bi li poslušni postali (6/42).

Trebalo je da su poslušni postali kad bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova su ostala tvrda, a šejtan im je lijepim prikazivao ono što su radili (6/43).

I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili, (6/44)

i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah Gospodar svjetova ! (6/45).

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio i srca vaša zapečatio, koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?" Pogledaj kako dokaze iznosimo, a oni opet glavu okreću (6/46).

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allahova kazna stigla neočekivano ili javno, zar bi iko drugi do narod nevjernički nastradao?" (4/47).

Na mjestu spoznaje o Allahu sveobuhvatnom poznavanju tajni i nevidljivog, ljudi i života, uz moć, vladanje i kontrolu na kopnu i moru danju i noću, na ovome svijetu i na onom svijetu, nad životom i smrću:

U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59).

On vas noću uspavljuje, - a zna i šta ste preko dana grijeshili -, zatim vas budi, sve dok ne dođe čas smrti. Na kraju, Njemu ćete se vratiti i On će vas o onome što ste radili obavijestiti (6/60).

On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu (6/61).

Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti (6/62).

Na mjestu svjedočenja ljudske prirode i njeno osobno upravljanje prema njenom istinskom Gospodaru, odmah nakon primanja dokaza Upute i njenih inspiracija u Kosmosu koji se obraća ljudskoj prirodi jezikom razumljivog ritma u njenim skrivenim dubinama:

A kad Ibrāhim reče ocu svome Āzeru: "Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi" (6/74).

I Mi pokazasmo Ibrāhimu carstvo nebesa i Zemlje da bi čvrsto vjerovao (6/75).

I kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" (6/76).

A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, on reče "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali" (6/77).

A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: "Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!" - A pošto zađe, on reče: "Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! (6/78).

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" (6/79).

I narod njegov se s njime raspravljao. "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on. "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, biće samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve. Zašto se ne urazumite? (6/80).

A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? (6/81).

Biće sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju; oni će biti na pravom putu" (6/82).

Na zborištu života koji pulsira u svim vrstama kad zora sviće i kad noć pada, na mjestu zvijezda i tmine na kopnu i moru, na mjestu obilne kiše, usjeva koji raste i zrelih plodova gdje se očituje Allahova Jednota bez sudružnika, Njegova neuporedivost, gdje započinje apsurdno traženje pomagача i djece koje ne prihvata razum i srce:

Allah čini da zrnje i košpice prokljaju. On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo, - to vam je, eto, Allah, pa kuda se onda odmećete? (6/95).

On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena ; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg (6/96).

On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru. - Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju (6/97).

On vas stvara od jednog čovjeka da na zemlji živite i da u njoj sahranjeni budete. - Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju (6/98).

On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lako ubrati, i vrtovi lozom zasadeni, naročito masline i šipci, slični i različiti. Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru. To je zaista dokaz za ljude koji vjeruju (6/99).

Nevjernici smatraju džinnove ravne Allahu, a On je njih stvorio, i izmislili su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onoga kako Ga oni opisuju! (6/100).

On je stvoritelj nebesa i Zemlje! Otkud Njemu dijete kad nema žene, On sve stvara, i samo On sve zna (6/101).

To vam je Allah, Gospodar vaš, nema drugog boga osim Njega, Stvoritelja svega; zato se Njemu klanjajte ; On nad svim bdi! (6/102).

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve (6/103).

I na kraju, mjesto prizivanja Allaha, Jednog i Jedinog, bez saučesnika. Namaz, obred, život i smrt, Njemu su posvećeni. Tražiti nekog drugog Boga osim Allaha koji je Gospodar svega, odvratno je. Sve stvari na ovome svijetu koje se tiču namjesništva i iskušenja, i na drugom svijetu, koje se tiču polaganja računa, kazne ili nagrade, treba pripisati Allahu, a u tom smislu se i ova sura završava:

Reci: "Mene je Gospodar moj na pravi put uputio, u pravu vjeru, vjeru Ibrahima pravovjernika, a on nije bio idolopoklonik " (6/161).

Reci: "Klanjanje moje, i obredi moji, i život moj, i smrt moja doista su posvećeni Allahu, Gospodaru svjetova, (6/162)

koji nema saučesnika; to mi je naredeno i ja sam prvi musliman" (6/163).

Reci: "Zar da za Gospodara tražim nekog drugog umjesto Allaha, kad je On Gospodar svega? Što god ko uradi, sebi uradi, i svaki grešnik će samo svoje breme nositi. Na kraju, Gospodaru svome ćete se vratiti i on će vas o onome u čemu ste se razilazili obavijestiti (6/164).

On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete i On vas po položaju jedne iznad drugih uzdiže da bi vas iskušao u onome što vam daje. Gospodar tvoj, zaista, brzo kažnjava, ali On, doista, prašta i samilostan je" (6/165).

Ovih šest primjera koje smo odabrali nisu ništa drugo do primjeri u kojima je prikazana "očaravajuća ljepota" koja je postignuta kontekstom sure, na svakom mjestu, na svakom prizoru, u svakom ritmu i u svakom nadahnuću.

Također je ranije bilo riječi o kontekstu sure koji na svakom mjestu i u svakom prizoru dostiže granicu zadržavajuće ljepote uz sklad u programu izlaganja prizora i mjesta. Obećali smo objasniti šta podrazumijevamo pod ovim skladom.

Ovdje nećemo iznositi osim samo neke primjere očekujući detaljno izlaganje tekstova poslije ovog sažetog predstavljanja. Ovdje ćemo se zadovoljiti sa tri jasna i uočljiva primjera sklada u kontekstu sure.

Kontekst izlaže raznovrsne prizore i stajališta koji se susreću u jednoj pojavi u svakom od ovih prizora i stajališta kao da onog koji sluša uzima i postavlja ga ispred prizora da ga doživi, ispred stajališta da ga razmotri... postavlja ga ispred toga pokretom koje riječi samo što ga nisu utjelovile kao i što kod prizora i stajališta postoje ljudi koji stoje, koje onaj koji sluša vidi u njihovom stajanju. Kontekst ga također zaustavlja da to sve vidi i doživi!!

U prizorima Sudnjeg dana i prizorima smrti nalaze se ova stajališta:

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!" (6/27).

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarom, svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30).

A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali" (6/93).

A doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobra koja smo vam bili darovali. " Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali" (6/94).

A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upitamo one koji su druge Njemu ravnim smatrali: " Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?" (6/22).

neće im ništa drugo preostati nego da reknu: " Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" (6/23).

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! (6/24).

Na mjestu prijetnje Allahovom snagom i kažnjavanjem onih koji su nijekali Njegovu neizbježnu vlast, pred tom snagom stoje kao da je i osjećaju:

Reci: " Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha priznavali?" (6/40).

Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali (6/41).

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio i srca vaša zapečatio, koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?" Pogledaj kako dokaze iznosimo, a oni opet glavu okreću (6/46).

Reci: " Kažite vi meni, ako bi vas Allahova kazna stigla neočekivano ili javno, zar bi iko drugi do narod nevjernički nastradao?" (4/47).

U predočavanju stanja zablude nakon Upute, udaljavanja od Istine nakon pronalaženja puta do nje skicira istureni prizor pred kojim stoji slušalac i uživa, iako u riječima nema naređenja ili ukazivanja za stajanje.

Reci: " Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti pa da budemo vraćeni stopama našim - a Allah nas je već uputio - i da budemo kao onaj koga su na Zemlji šejtani zaveli pa ništa ne zna, a koga drugovi njegovi zovu na pravi put: "Hodi nama!" (6/71)

Kontekst također zaustavlja slušaoca pred prizorom zrelih plodova u Džennetu u kojima je predstavljen život, u kojima dolazi do izražaja stvaralačka Allahova moć za boje i plodove:

On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lako ubrati, i vrtovi lozom zasadeni, naročito masline i šipci, slični i različiti. Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru. To je zaista dokaz za ljude koji vjeruju (6/99).

I ovakav je svaki prizor sure i svako njeno stajalište. U njima se otkriva ovaj sklad, a on je glavna njena karakteristika.

Jedna druga vrsta konteksta koja je povezana sa ovom jeste... stajališta svjedočenja.

Prizori Sudnjeg dana u suri su predstavljeni kao stajališta svjedočenja prema onome što je bilo sa idolopoklonicima i onima koji su lagali, stajališta na kojima su izvrgavani ruglu, i skretanje pozornosti na ova stajališta. Bilo je riječi o tome u ajetima koja počinju *A da ti je vidjeti...*

Sa ovima se susreću i stajališta svjedočenja o vjeri, stajališta svjedočenja o vjerozakonu. Oba su ista.

Na početku sure u kontekstu govora o vjeri u njenoj sveobuhvatnosti nailazimo na ovo stajalište:

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Čak i kada kontekst govori o posebnim povodima u suri, koji su vezani za pitanja zabrane i dozvole, on uspostavlja drugi prizor, poziva svjedočenju ovog posebnog pitanja kao što je svjedočenje općih pitanja da bi ukazao da su ona ista u odnosu na predmet i da bi sačuvao sklad kao opću karakteristiku kur'anskog izraza.⁹

Reci: "Dovedite te svoje svjedoke, one koji će posvjedočiti da je Allah to zabranio!" Pa ako oni posvjedoče, ti im nemoj povjerovati i ne povodi se za

⁹V. *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*, odjeljak *Et-Tenasuk*.

željama onih koji Naše dokaze drže lažnim i koji u onaj svijet ne vjeruju i koji druge Gospodaru svome ravnim smatraju (6/150).

Treća vrsta sklada jeste izražajni sklad koji zahtijeva predmet tematskog utvrđivanja, a koji se sastoji u ponavljanju istih izraza kao dokaz da je to izraz o istoj istini u različitim oblicima, kao što je izraz na početku sure o onima koji ne vjeruju kada druge sa Gospodarom svojim izjednačuju da pravedno sude o svome Gospodaru, zatim izraz na kraju sure o onima koji sami sebi propisuju da i oni o svome Gospodaru pravedno sude kako to stoji i u ovim ajetima:

Hvaljen neka je Allah koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju druge sa Gospodarom svojim izjednačuju! (6/1).

Reci: "Dovedite te svoje svjedoke, one koji će posvjedočiti da je Allah to zabranio!" Pa ako oni posvjedoče, ti im nemoj povjerovati i ne povodi se za željama onih koji Naše dokaze drže lažnim i koji u onaj svijet ne vjeruju i koji druge Gospodaru svome ravnim smatraju (6/150).

U prvom ajetu se kaže da oni pravedno sude o svome Gospodaru jer druge sa njim izjednačuju, u drugom, da oni pravedno sude o svome Gospodaru jer njemu druge pripisuju također utjelovljavajući ovaj politeizam na prisvajanju Božanskog prava u vjerozakonu.

Ovo ima svoj predmetni dokaz i svoju ljepotu izraza.

Takoder je i riječ *sirat* (Pravi Put) koji o islamu govori zbirno kada raspravlja o pitanju vjerozakona na slijedeći način:

Onome koga Allah želi da uputi - On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi da u zabludi ostavi - On srce njegovo stegne i umornim učini kao kad čini napor da na nebo uzleti. Eto, tako Allah one koji ne vjeruju bez podrške ostavi. Ovo je pravi put Gospodara tvoga. A Mi objašnjavamo dokaze ljudima koji pouku primaju (6/125,126).

Poslije razgovora o stoci i ljetini, o zabranjenom i dozvoljenom na kraju sure o čemu je bilo riječi na početku u uvodu u ovu suru, kaže:

I doista, ovo je pravi put moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova; - eto, to vam On naređuje, da biste se grijeha klonili." (6/153).

Ovo ukazuje da je ovo pitanje - pitanje vjere i da je nužno nastaviti put na Pravom Putu. Udaljavanje od ovoga je udaljavanje od Pravog Puta. To je pitanje vjerovanja i kufra, džahilijeta i islama, kako smo rekli na samom početku, detaljno.

Ovdje ćemo stati u ovom kratkom predstavljanju sure kako bismo se okrenuli ostalom tekstu sure u kontekstu Kur'ana, sa Allahovom pomoći. Shodno prirodi sure, to ćemo izlagati malo po malo, a ne cjelinu po cjelinu kako smo uobičavali u medinskim surama. Ovaj način izlaganja je bliži prirodi ove sure i realizaciji sklada između nje i njenog okrilja.

Neka nas Allah u tome pomogne!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أُحْمَدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ ، ثُمَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ .
« هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ، ثُمَّ قَضَى أَجَلًا ، وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِنْدَهُ ، ثُمَّ
أَنْتُمْ تَمْتَرُونَ .
« وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ ، يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ ، وَيَعْلَمُ مَا
تَكْسِبُونَ .

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Hvaljen neka je Allah koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!
(6/1).

On vas od zemlje stvara i čas smrti određuje, i samo On zna kada će Smak svijeta biti, a vi opet sumnjate (6/2).

On je Allah na nebesima i na Zemlji, On zna i što krijete i što pokazujete, i On zna ono što radite (6/3).

Široki dodiri za veliku Istinu i visoki ritam na samom početku sure koja skicira univerzalnu osnovu za njen sadržaj i doktrinalnu Istinu!...

Hvaljen neka je Allah koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!
(6/1).

Prvi dodiri počinju zahvalom Allahu, pohvalom Njemu, hvaljenjem Njega i priznanjem da Njemu pripada prioritet u zahvali i pohvali jer se Njegovo Božanstvo ogleda u stvaranju i oblikovanju. Na ovaj način se spaja hvalevrijedno Božanstvo i Njegova prva osobenost... stvaranje... Stvaranje počinje u dvjema najkrupnijim oblastima egzistiranja... nebesima i Zemlji...

zatim u najkrupnijim pojavama koje proistječu iz stvaranja nebesa i Zemlje shodno Njegovom željenom planiranju... tminama i svjetlosti... To su široki dodiri koji obuhvaćaju najveća tijela u vidljivom Kosmosu, ogromna prostranstva među njima i sveobuhvatne pojave proizašle iz njihovih kretanja u Kosmosu da ostavi u čudu one koji vide ovu ogromnu sveobuhvatnu stranicu koja govori o moći Onoga koji stvara i planira, a oni poslije svega ovoga ne vjeruju, nisu monoteisti i ne zahvaljuju, nego Allahu pripisuju druga i druge sa Njim izjednačavaju.

Pa opet oni koji ne vjeruju - druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!

(6/1)

Kakve li ogromne razlike između dokaza koji govore u Kosmosu i siromašnih tragova u dušama ljudi! Kakvog li paradoksa koji izjednačava ova velika nebeska tijela, ova velika prostranstva i ove univerzalne pojave, štaviše, čak i povećava...

Drugi dodir:

On vas od zemlje stvara i čas smrti određuje, i samo On zna kada će Smak svijeta biti, a vi opet sumnjate (6/2).

To je dodir ljudske egzistencije koja je nastala poslije Kosmosa i poslije pojave tnine i svjetlosti. Ljudski dodir života u ovome tihom Kosmosu, čudnovati dodir ponosa iz mračne i tamne gline u prijatnu svjetlost života koji je u punom i lijepom skladu sa "tminama i svjetlom". Pored ovoga dodira tu su i drugi dodiri koji se uklapaju: određeni čas smrti, kao prvi dodir, i proživljenje poslije smrti, kao drugi dodir. Dva dodira, jedan naspram drugog, u utihnuću i kretanju kao što su mrtva ilovača i stvarni život u rastu jedan naspram drugog. Između oba ova upoređenja je ogromna udaljenost u biti i vremenu. Sve ovo je imalo cilj da u ljudsko srce unese uvjerenje u Allahovo planiranje, uvjerenje u susret sa Allahom. Međutim, oni kojima se sura obraća sumnjaju u ovo i nisu u to uvjereni:

A vi opet sumnjate (6/2).

Treći dodir obuhvaća oba prva u jednom okviru i potvrđuje istovjetno Allahovo Božanstvo u svemiru i ljudskom životu:

On je Allah na nebesima i na Zemlji, On zna i što krijete i što pokazujete, i On zna ono što radite (6/3).

Onaj koji je stvorio nebesa i Zemlju jeste Allah na nebesima i Zemlji. On sam na njima posjeduje Božanstvo. Svi zahtjevi Božanstva ostvareni su na nebesima i Zemlji od pokoravanja zakonima koje je Allah na njima postavio i izvršavanje samo Njegovog naređenja.

Ista je stvar i u životu čovjeka. Allah je čovjeka stvorio kao što je stvorio i nebesa i Zemlju. On je u svojoj prvoj formi stvoren od ilovače ove zemlje, a svojstva i osobenosti kojima je opskrbljen, a koja su od njega napravila čovjeka, bila su opskrba od Allaha. Čovjek je sa svoje tjelesne strane pokoran Allahovom zakonu kojeg mu je Allah uspostavio - bio on zadovoljan ili ne - a koji mu daje egzistenciju Allahovom voljom, a ne njegovom ili voljom roditelja. Oni se sastaju, ali oni nisu u stanju da djetetu u majčinoj utrobi pruže egzistenciju. Dijete se rađa shodno zakonu koji je Allah postavio, a koji se odnosi na vrijeme trudnoće i okolnosti rađanja. Ono udiše zrak koji je Allah stvorio u određenim količinama i onoliko koliko to Allah hoće. Ono osjeća i izražava bol, glad i žeđ, jede i pije, jednom riječju, živi prema Allahovom zakonu bez svoje volje i svoga izbora... Isto kao i nebesa i Zemlja...

Allah (Uzvišeni) zna šta krijete i šta pokazujete i zna ono što radite tajno i javno.

Čovjeku je prikladnije da slijedi Allahov zakon u svome slobodnom životu - u onome što prihvaća kao ideološko poimanje, uvažava vrijednosti i životne prilike - kako njegov prirodni život kojim vlada Allahov zakon ne bi bio u suprotnosti sa njegovim praktičnim životom u vrijeme kada njime vlada Allahov vjer zakon kako ne bi došlo do isključivanja, sukobljavanja i razilaženja među ovim zakonima: jedan Božanski, a drugi ljudski, a to dvoje nije isto...

Ovaj sveobuhvatni tekst na početku sure obraća se ljudskom srcu i razumu sa dokazom "stvaranja" i dokazom "života" predstavljenim u obzorjima i dušama, ali ona se ovim ne obraća njima polemikom, teologijom ili pak filozofijom, nego govorom koji nadahnjuje, koji budi prirodu buduću da je sučeljava sa postupkom stvaranja i oživljavanja, sa postupkom pozornosti i razmišljanja u obliku utvrđivanja, a ne u obliku polemike, sa snagom ubjedenja koje izvire iz Allahovog određenja iz

unutrašnjeg prirodnog svjedočenja istinitosti ovog određenja o onome što vidi.

Postojanje nebesa i Zemlje i njihovo upravljanje sukladno ovom jasnom sistemu, nastanak života - a ljudski život je vrhunac toga - i njegovo kretanje u pravcu u kome se kreće i jedno i drugo suočavaju ljudsku prirodu sa Istinom i u njoj budi uvjerenje o Allahovoj Jednoti. Allahova Jednota je pitanje koje ova sura želi da utvrdi, ali to utvrđuje ne samo ova sura, nego cijeli Kur'an. To nije pitanje Allahovog "postojanja". Vječiti problem u povijesti čovječanstva je problem istinskog nepoznavanja Allaha sa Njegovim stvarnim atributima. To nije problem vjerovanja u Njegovo postojanje.

Arapski politeisti sa kojima se ova sura sučeljava nisu nikada poricali Allaha. Oni su priznavali Njegovo (Uzvišeni) postojanje i Njegove attribute. On je Stvoritelj. On je Onaj koji vlada. On je Onaj koji opskrbljuje. On je Onaj koji oživljava i usmrćuje i mnoge druge attribute kao što i sam Kur'an utvrđuje u suočavanju sa njima i navođenju njihovih riječi. Međutim, njihovo odstupanje koje ih je vezalo za politeizam jeste to što oni nisu ispovijedali to što su priznavali: što nisu sudili prema Allahovom zakonu, što nisu negirali saučesnike Allahu u upravljanju životom, što nisu uzeli Allahov zakon kao jedini zakon i što nisu odbili princip da im presude u životu donosi neko drugi osim Allaha.

Ovo je to što ih je vezalo za politeizam i bezvjerstvo iako su vjerovali u postojanje Allaha (Uzvišenog) i Njemu pripisivali attribute o kojima je bilo riječi, a na osnovu kojih je bilo nužno da On sam presuđuje u svim njihovim pitanjima, jer je On Stvoritelj, Onaj koji opskrbljuje, Onaj koji sve posjeduje, kako su i priznavali. Njihovo sučeljavanje na početku ove sure sa Allahovim atributom stvaranja Kosmosa i čovjeka, Njegovim upravljanjem Kosmosom i čovjekom, Njegovim znanjem onoga što oni rade javno i tajno i što čine jeste uvod da se On (Uzvišeni) ne može upoređivati sa drugim u suverenitetu i zakonodavstvu, kao što smo kazali u sumarnom predstavljanju linija sure i njenog programa.

Dokaz stvaranja i dokaz života - kao što su valjani u suočavanju politeista za utvrđivanje Allahove Jednote i Njegove vlasti, valjani su i za suočavanje sa savremenom, ispraznom džahilijetskom nečistoćom u nijekanju Allaha.

Činjenica je da postoji velika sumnja u tome koliko su ateisti iskreni sami sa sobom. To je, kako se pokazuje, bio samo manevar u lice crkvi koji

su iskoristili Jevreji zbog njihove želje u rušenju osnovnih postulata ljudskog života kako na Zemlji osim njih ne bi ostao niko ko bi bdio nad ovom osnovom - kako kazuje Protokol Cionskih mudraca - i odatle bi došlo do pada čovječanstva pod njihovu vlast, jer su oni jedini koji mogu čuvati istinski izvor snage koji posjeduje vjera.

Jevreji - ma šta postigli svojim obmanama i podvalama - ne mogu pobijediti ljudsku prirodu koja u svojoj postojanosti posjeduje vjeru u Božiju egzistenciju - iako ponekad zaluta istinskoj spoznaji Boga sa Njegovim istinskim atributima, kao što ona i skrene neobjedinjavanjem Njegove vlasti u svome životu i tako se veže za politeizam i ateizam. Međutim, neke duše pokvare svoju prirodu i prijemnici prestanu da prihvataju i da se odazivaju prirodi. Sa ovim dušama, samo sa njima može da uspije varka Jevreja koji imaju za cilj da negiraju postojanje Allaha u njima. Međutim, ove duše pokvarene prirode su malobrojne i usamljene u ljudskoj cjelokupnosti u svakom vremenu. Pravi i istinski ateisti danas na Zemlji ne prelaze nekoliko miliona u Rusiji i Kini među stotinama miliona nad kojima vladaju ateisti pomoću gvožđa i vatre i pored uloženog truda u prošlih četrdesetak godina da se svim sredstvima vjera potisne.

Jevreji će imati uspjeha na drugom polju, a to je pretvaranje vjere u apstraktne osjećaje i obrede i njen progon iz stvarnog života obmanjivanjem onih koji vjeruju da i dalje mogu biti vjernici u Allaha uz druga božanstva koja će ozakoniti njihov život bez Allaha. Na taj način oni će doći do stvarnog rušenja čovječanstva, čak i sa obmanom da ono i dalje vjeruje u Allaha.

Oni ciljaju na islam, prije bilo koje vjere, jer oni iz povijesti znaju da ih ništa ne može pobijediti osim ove vjere kada bude regulisala život i da su oni njene sljedbenike uvijek pobjeđivali kada god nisu primjenjivali zakon ove vjere u svome životu iako su tvrdili da su muslimani, vjernici u Allaha. Ova obmana o postojanju vjere - koja ne postoji u životu ljudi - neophodna je za uspjeh zavjere... ili Allahova dozvola da se ljudi trgnu iz ove letargije!

Čini mi se - a Allah to najbolje zna - da su Jevreji, cionisti i kršćani, križari, i jedni i drugi, očajavaju ove vjere na ovom islamskom širokom prostoru u Africi, Aziji i Evropi... izgubili su nadu da ljude preobrate u ateizam - putem materijalizma - kao što su izgubili nadu da ih preobrate u druge vjere putem kolonijalizma i misionarstva... jer ljudska priroda odbija da prihvati ateizam, čak i među politeistima, a još više među muslimanima.

Druge vjere nisu odvažne da izvrše upad u srce koje je spoznalo ili naslijedilo islam!

Vjerujem - a Allah to najbolje zna - njihov ih je neuspjeh i razočarenje sa ovom vjerom odvratilo od sučeljavanja sa islamom javno putem komunizma i misionarstva i usmjerilo na traganje za drugim putevima, gorim i podmuklijim. Pribjegli su uspostavljanju sistema i oblika u ovom području i obukli ga u ruho islama bez vjere, ali i bez njenog negiranja u cijelosti, zatim su pod ovim lukavim zastorom provodili u djelo plan i program na koji ukazuju kongresi misionarstva i protokoli cionizma, pa i ovo nisu uspjeli u dužem periodu potpuno realizirati!

Ovi sistemi i oblici podigli su bajrak islama - ili, u najmanju ruku, objavili su svoje poštovanje vjeri - a vladali onim što nije objavljeno od Allaha i Allahov zakon silom izvukli iz života, dozvolili ono što je Allah zabranio; publikovali materijalistička shvaćanja i vrijednosti o životu i moralu i tako uništavali islamsko shvaćanje i vrijednosti. Sva sredstva informiranja usmjerili su na rušenje islamskih moralnih vrijednosti i vjerska shvaćanja i usmjeravanja izvršavajući ono na što ih upućuju kongresi misionarstva i protokoli cionizma o neophodnosti izvođenja muslimanke na ulicu i praveći je objektom zavođenja u društvu u ime razvoja civilizacije, potrebe rada i proizvodnje, dok su na drugoj strani milioni bez posla, na ivici gladi, olakšavajući sredstva razvrata i gurajući oba spola odjednom na rad i usmjeravanje. Sve ovo se dešava, a oni ipak tvrde da su muslimani i da poštuju vjeru, a ljudi u zabludi vjeruju da žive u muslimanskom društvu i da su muslimani. Zar neki od njih ne poste i klanjaju?! Što se tiče toga da vlast pripada samo Allahu ili i drugim božanstvima, to je ono čime su zavaravani od strane krstaša, cionista, misionara, kolonijalista, orijentalista, dirigiranih sredstava informiranja koja su ih ubijedila da to nema veze sa vjerom i da muslimani mogu biti muslimani u Allahovoj vjeri, dok njihov život može da počiva na shvatanjima, vrijednostima i zakonima koji nisu izvedeni iz vjere!

Revnost u obmani i zabludi od strane svjetskog cionističkog i križarskog pokreta, zdušnost u prerušavanju iznjedrila je vještačke ratove, hladne i vruće, i vještačka neprijateljstva u mnogim oblicima između nje i ovih sistema koje je proizvela i koje moralno i materijalno pomaže, čuva javno i tajno njena obavještajna pera, stavlja njoj u službu i direktnu zaštitu!

Ovi vještački ratovi i neprijateljstva raspiruju i uvećavaju dubinu prijevare i na taj način skreću pažnju sa agenata koji dovršavaju ono što oni nisu mogli tokom tri stoljeća i više u rušenju vrijednosti i moralnih vrлина, satiranju doktrine i shvaćanja i obnažavanje muslimana od njihovog prvog

i najjačeg izvora, a to je uspostava života na osnovama vjere i šeriata, zatim provođenje u djelo plana iz protokola cionizma i misionarskih kongresa, ravnodušno pod prismotrom i uhićenjem.

Ako je ostao i jedan dio ovog prostora koji nije pokoren prijevarom, koji se nije predao ovom opijumu u ime krivotvorene vjere, u ime vjerskih instrumenata za reviziju osnovnog Teksta za zamjenu islama sa kufrom, za prihvatanje nemorala i razvrata kao progressa, napretka i razvoja... ako je ostao i jedan dio kao ovaj, onda je tom dijelu nametnut rat i lažne optužbe do potpunog poraza dok svjetske agencije i sredstva informiranja o tome šute!!!

Ovo, uz shvaćanje dobrih, naivnih muslimana da je to lični, odnosno nacionalni obračun koji nema nikakve veze sa ratom protiv njihove vjere i koji u toj naivnosti kreću - samo oni koje obuzima zanos za vjerom i moralom i ukazuju na male propuste, razilaženja i pokušena djela smatrajući time da su izvršili svoju obavezu i dužnost, dok se s druge strane vjera iz osnova i u cijelosti ruši, a Allahove prerogative uzurpiraju nasilnici, taguti, za koga im je naređeno da ga ne vjeruju, on kontrolira njihov život potpuno i podrobno!

Jevreji cionisti i kršćani križari zadovoljno trljaju ruke zbog uspjeha, poslije velikog i dugog razočarenja da ovu vjeru unište ateizmom, odnosno da ljude odvrate od nje misionarstvom...

Međutim, nada u Allaha je velika, pouzdanje u ovu vjeru je duboko. Oni smišljaju spletke, a Allah to umije najbolje. On je taj koji kaže:

I oni lukavstva svoja pletu, a Allah zna za lukavstva njihova, samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti. Nemoj ni pomisliti da Allah neće održati obećanje Svoje poslanicima Svojim - Allah je, uistinu, silan i strog (14/46,47).

Što se tiče sučeljavanja dokaza stvaranja i života sa ateističkom tupoglavošću, to sučeljavanje je jako i naspram njega ateisti ne nalaze ništa osim odbijanja, pogrešnih zaključaka i poricanja.

Postojanje od samog početka ovoga Kosmosa, sa ovim posebnim sistemom traži samo po sebi logiku prirode, ali i logiku svjesnog razuma da iza svega stoji Stvoritelj i Ravnatelj...

Distanca između postojanja i nepostojanja je prostor koji ljudsko shvaćanje ne može da premosti, bez poimanja Boga koji organizira, stvara i proizvodi ovo postojanje.

Oni koji ne vjeruju oslanjaju se na ovu prazninu i pokušavaju da je popune svojom tvrdoglavošću. Oni kažu da nema potrebe za pretpostavkom da je nepostojanje prethodilo postojanju. Jedan od njih je i filozof poznat kao "filozof životnog elana" za koji se borio u svome sučeljavanju sa materijalizmom. Na osnovu ovoga neki zavedeni muslimani su ukazivali na njega i njegovo mišljenje, koristili to u potpori Allahove vjere kao da je Allahu potrebno mišljenje jednog od Njegovih robova. Ovaj filozof je Bergson, Jevrej.

On kaže da Kosmosu i njegovom postojanju nije prethodilo nepostojanje. Pretpostavka postojanja nepostojanjem nepostojećeg proizilazi iz prirode ljudskog razuma koji može da shvaća samo na ovaj način.

Na šta se Bergson, dakle, oslanja u dokazivanju da postojećem Kosmosu nije prethodilo nepostojće?

Na razum? Ne, jer razum, kao što je poznato, može da shvati samo ono što postoji poslije nepostojanja! Na objavu od Allaha? On to ne zagovara, iako kaže da je sufijska intuicija uvijek nalazila Boga i mi ovoj intuiciji treba da vjerujemo. (Bog o kome Bergson govori nije Allah. To je život, životni elan kao nadsvijet). Pa gdje je onda taj treći izvor na kome počiva ova filozofija Bergsona u dokazivanju da postojećem Kosmosu nije prethodilo nepostojće!? Mi to ne znamo!

Mora se prihvatiti shvaćanje Stvoritelja koji je ovaj život stvorio. Mora se pribjeći ovome shvatanju radi objašnjenja samog postojanja Kosmosa. Kako objasniti stanje u kome nije postojalo ono što apsolutno postoji, ali to je osuđeno da postoji po zakonima koji se ne mijenjaju, u kojima je sve izračunato, u kojima čovječiji razum, najviše što može da dokuči, doseže do dijelova toga Kosmosa, nakon dugog razmišljanja.¹⁰

¹⁰Bjegunci od crkve koja se drsko ponašala prema ljudima u ime Boga; njihova glavna preokupacija u 18. i 19. stoljeću bila je negacija Boga. "Idealisti" su uzeli "razum" i dali mu sva Božija svojstva i attribute. "Materijalisti" su uzeli "prirodu" i dali joj sva ova svojstva i attribute, jer ni jedni ni drugi nisu imali izlaza osim da pretpostave nešto što je izvan dometa ljudske snage, na što bi se oslonili u tumačenju ovog postojanja i svega onoga što je u vezi sa njim. Oni su htjeli samo da negiraju Boga i da se spase od vlasti crkve!!!

Isti je slučaj i sa nastankom života i prostorom između njega i materije; bez obzira kakav bio materijalni dokaz, makar to bila i emanacija - nije moguće objasniti život osim samo postojanjem Allaha, Stvoritelja i Ravnatelja. On je stvorio Kosmos u takvom stanju koje je omogućavalo nastanak i razvoj života na njemu i garantirao njegovo opstojanje poslije nastanka. Ljudski život sa svojim osobenostima predstavlja stepen iznad običnog života. Njegove osnove su u zemlji, u materiji ove zemlje i njenoj vrsti. Tu mora da postoji volja Ravnatelja koji dariva život, koji dariva ljudske osobenosti namjerno i drage volje.

Sav trud kojeg su ateisti uložili da bi objasnili nastanak života bio je uzaludan - kod ljudskog razuma osobno. Posljednje što sam pročitao u ovoj oblasti jeste pokušaj Duranta, američkog filozofa, na zbližavanju između vrste kretanja u atomu, a on to naziva stepenom života, i vrste života u živim bićima! To je očajnički trud kako bi se popunila praznina između mrtve materije i punog života s namjerom odricanja od Boga koji stvara živo iz neživog!

Međutim, ovaj očajnički pokušaj ne koristi ni njemu niti materijalistima u bilo čemu. Ako u ovome životu postoji skriveni atribut u materiji, a iza te materije ne postoji druga, voljna snaga, šta je to što život čini u kosmičkoj materiji da se pojavljuje u stupnjevima od kojih su neki razvijeniji i složeniji od drugih, pa se u atomu pojavljuje samo mehanički, nesvjesni pokret, a u biljnom životu u formi organa, a onda se u drugim živim bićima pojavljuje u formama koje su složenije i kompliciranije...

Šta je to što je materiju učinilo - koja u sebi, kao što kažu, nosi život - da neke materije uzmu više elemenata života od drugih, bez volje Ravnatelja? Šta je to što je zatomljeni život u materiji učinilo da se razlikuje u svome razvoju i putu napretka?

Mi razumijemo ovu razliku onda kad zaključimo da tamo postoji volja Ravnatelja koja to slobodno odabire. Međutim, kada postoji materija (živa, pretpostavimo!) sama od sebe, onda nije moguće ljudskom umu da shvati ovu razliku ili da je objasni!

Islamsko objašnjenje nastanka života u nejednakim stupnjevima jeste jedino rješenje za ovu pojavu koju ne mogu da objasne materijalisti.

I kada smo odlučili da u ovome *Okrilju Kur'ana* ne izlazimo iz kur'anskog programa, onda mi ovdje nećemo ići dalje u suočavanju ateista sa dokazima stvaranja, planiranja i života. Kur'an nije učinio pitanje Allahovog opstojanja svojim pitanjem. Allah zna da priroda odbija da

prihvati ovu ateističku glupost. Stvarni problem je problem Allahove Jednote i priznavanja Njegove vlasti u životu čovjeka. To je problem kojeg se drži ova sura u ovoj cjelini koju smo izložili.

« وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ * فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ ، فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ لَكُمْ ، وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا ، وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ ، فَاهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ، وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا آخَرِينَ .

« وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَى كِتَابٍ فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا : إِنَّ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ .

« وَقَالُوا : لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ ! وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ، ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ * وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكَ لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا ، وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبَسُونَ .

« وَلَقَدْ أَسْتَهْزِئُ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ ، فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * قُلْ : سِيرُوا فِي الْأَرْضِ ، ثُمَّ أَنْظِرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ » ..

A nevjernicima ne dođe nijedan dokaz od Gospodara njihova od koga oni glave ne okrenu (6/4).

Oni smatraju da je laž Istina koja im dolazi, ali, njih će sigurno stići posljedice onoga čemu se rugaju (6/5).

Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali (6/6).

A i da ti Knjigu na papiru spustimo i da je oni rukama svojim opipaju, opet bi sigurno rekli oni koji neće da vjeruju: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina" (6/7).

Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!" A da meleka pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni cigli čas vremena im ne bi više dao (6/8).

A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno (6/9).

Poslanicima su se i prije tebe rugali, pa je one koji su im se rugali stiglo baš ono čemu su se rugali (6/10).

Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!" (6/11).

Ovo je slijedeći val u prologu ove sure poslije prvog vala punog širokih naznaka... Vala koji je zapljusnuo čitav Kosmos istinom o Božijoj egzistenciji koja se otkriva u stvaranju nebesa i Zemlje, u davanju tnina i svjetla, zatim u stvaranju čovjeka od tvari ove zemlje i određivanju njegovog suđenog časa koji završava smrću, zadržavajući tajnu drugog roka koji je predviđen za proživljenje, i u poznavanju onoga što ljudi kriju i ispoljavaju i u poznavanju onoga što rade tajno i javno...

Ova Božija egzistencija koja se otkriva u svom punom sjaju u obzorjima i ljudima jeste jedina i jedinstvena egzistencija, jeste egzistencija kojoj nema slične, jer nema drugog Stvoritelja osim Allaha. To je također sveobuhvatna, nenadmašna i svemoćna egzistencija, tako da nijekanje i okretanje glave od ovih nepobitnih dokaza u okrilju ove egzistencije izgleda posve ružan čin koji nema nikakvog oslonca i čiji protagonist nema nikakve isprike...

Stoga kontekst izlaže stav nevjernika koji se suprotstavlja islamskom učenju u okrilju ove sveobuhvatne, nenadmašne i svemoćne egzistencije, tako da ovaj stav izgleda posve ružan i odvratn čin čak i u osjećanjima njegovih zagovornika koje ovaj Kur'an suočava sa ovom istinom! Kur'an ovu bitku dobiva već u prvom sučeljenju, dobiva je u dubinama ljudske prirode, uprkos njihovu vidljivom protivljenju i tvrdoglavosti!

Kontekst u ovom valu iznosi sliku tvrdoglavosti i umišljenosti, sučeljavajući se s njima prijetnjom jedanput i usmjeravajući srca da vide kakva je sudbina zadesila one koji su poricali odbranije drugi put. Kontekst u toj slici donosi nekoliko impresija i nadahnuća, nakon potresa koji je prošao u ovom prvom velikom valu.

A nevjernicima ne dođe nijedan dokaz od Gospodara njihova od koga oni glave ne okrenu (6/4).

Oni smatraju da je laž Istina koja im dolazi, ali, njih će sigurno stići posljedice onoga čemu se rugaju (6/5).

Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali (6/6).

Oni tvrdoglavo i uporno zauzimaju stav poricanja i odbijanja. Ono što njima nedostaje nisu dokazi koji zovu u vjeru, nisu znakovi koji upućuju na istinitost ove vjere i onoga ko u nju poziva, nisu to argumenti koji govore da iza ovog poziva i iza Poslanika stoji istinsko Božanstvo, nego je ono čemu i sami pozivaju da se vjeruje i da mu se potpuno predaje, nije to što njima nedostaje, već ono što njima nedostaje jeste želja i volja da udovolje tom pozivu i da mu se odazovu. Njih je tvrdoglavost i upornost obuzela tako snažno da ih to njihovo odbijanje sprječava da razgledaju i razmisle:

A nevjernicima ne dođe nijedan dokaz od Gospodara njihova od koga oni glave ne okrenu (6/4).

Kad je stvar ovakva, kad je odbijanje namjerno i smišljeno - uprkos brojnosti argumenata, mnoštvu dokaza i jasnoći činjenica - prijetnja kaznom će vjerovatno izazvati potres koji će otvoriti prozore urođene ljudske prirode kada se s nje ukloni barijera oholosti i tvrdoglavosti:

Oni smatraju da je laž Istina koja im dolazi, ali, njih će sigurno stići posljedice onoga čemu se rugaju (6/5).

To je Istina koja im dolazi od Stvoritelja nebesa i Zemlje, od Stvoritelja tmina i svjetla, od Stvoritelja čovjeka od zemlje, od Allaha na nebesima i na Zemlji koji zna i što kriju i što pokazuju i koji zna ono što oni rade... To je Istina koju oni smatraju da je laž; štaviše, oni ustrajavaju u laži, potpuno okreću glavu od dokaza i rugaju se pozivanju u vjeru... Zato neka očekuju da će ih sigurno stići posljedice onoga čemu se rugaju!

Kontekst ih ostavlja pred ovom uopćenom prijetnjom čiju prirodu i rok ne znaju... Ostavlja ih da svaki čas očekuju posljedice onoga čemu se rugaju, s obzirom na to da će im se otkriti Istina pred očekivanom, a nepoznatom kaznom!

U situaciji u kojoj im se prijeti kaznom skreće im pažnju, poglede, srca i umove na sudbine naroda koji nisu vjerovali prije njih. Oni su neke od tih naroda poznavali kao što su Adov narod u Ahkafu i Semudov u Hidžru, pored čijih su preostalih ruševina prolazili Arabljani u vrijeme svojih putovanja zimi na jug i ljetnih putovanja na sjever. Kao što su također prolazili pored Lútovih gradova srušenih sa zemljom, pričajući priče koje prenose oni koji žive u njihovom okruženju. Kontekst im, dakle, skreće pažnju na ove sudbine, a neke od njih su im veoma poznate:

Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali (6/6).

Zar oni ne znaju sudbine minulih generacija? Allah im je davao velike mogućnosti, davao im je sredstva moći i vlasti kakva nije dao Kurejšijama sa Arabijskog poluotoka kojima se ovom prilikom obraća. Slao im je obilnu kišu koja je u njihovim životima stvarala obilje i plodnost i koja im je donosila izobilje opskrbe... A šta poslije? Oni su grijeshili prema svome Gospodaru pa ih je Allah zbog grijehova njihovih kaznio i poslije njih stvorio novo pokoljenje koje je naslijedilo Zemlju nakon njih. A oni su otišli tako da Zemlja nije ni obraćala pažnju na njih! Nju su naslijedili drugi narodi! Kako su samo beznačajni moćnici između ljudi koji niječu i glave okreću! Kako su oni ništavni kod Allaha! Štaviše, kako su također bezvrijedni za Zemlju! Oni su uništeni i otišli u nepovrat tako da Zemlja nije ni osjetila tu prazninu i to iščeznuće. Nju je nastanilo drugo pokoljenje, Ona je nastavila da se kreće i kruži kao da tu ti stanovnici nisu ni postojali. Život je nastavio teći i kretati se kao da tu ti živi nisu ni bili!

To je činjenica koju ljudi zaboravljaju kad im Allah da mogućnosti na zemlji... Oni zaboravljaju da su ove mogućnosti date Allahovim određenjem da ih u njima iskuša, da vidi da li će se u tome držati zavjeta datog Allahu i njegovih uvjeta, da li će samo Njega obožavati i jedino od Njega primati zakone i upute - s obzirom na to da je On Posjednik i Vlasnik, a oni zastupnici na posjedu - ili će se preobratiti u tirane koji će sebi pripisivati prava Božanstva i njegove osobenosti i ponašati se u onome što im je dato na raspolaganje i upravljanje poput Posjednika i Vlasnika, a ne poput namjesnika i zastupnika...

To je činjenica koju zaboravljaju ljudi, osim onih koje Allah sačuva, pa tada odstupaju od Allahovog zavjeta i uvjeta o namjesništvu, radeći mimo Allahovog Zakona i ne shvaćajući na početku puta posljedice ovog

odstupanja. Porok se postepeno širi i oni u njemu klize a da to i ne osjećaju, dok ne dođe propisani rok i ne ispuni se Allahovo obećanje... Načini na koje oni skončaju su različiti: jedanput ih Allah kažnjava potpunim uništenjem - kaznom koju im šalje iznad njihovih glava i ispod njihovih nogu kao što se desilo mnogim narodima -, drugi put ih kažnjava tako da silu jedni drugih iskuse, pa jedni druge kažnjavaju, jedni druge ruše, jedni druge uznemiravaju i jedni nisu sigurni od drugih, tako da njihova moć na kraju oslabi, Allah ih prepušta nekim drugim Svojim robovima - pokornima ili grijешnicima - koji ih dobro protresu i iščupaju iz onoga što im je dato, a potom Allah postavi za zastupnike nove ljude da i njih iskuša u onome što im je dao... Ovako se odvija Zakonski poredak... Sretan je onaj ko shvati da je to Zakon i ko shvati da je to iskušenje pa radi prema Allahovom zavjetu u onome što mu je dato u zastupništvo. A nesretan je onaj ko zanemari ovu činjenicu, pa pomisli da je to dobio svojim znanjem, da je to dobio svojim lukavstvom ili da je to dobio nasumice bez snovanja!

Ono što zbija zavarava ljude jeste to što oni vide da bezbožni razvratnik, raskalašeni pokvarenjak i nevjerni ateist imaju velike mogućnosti i vlast na zemlji, a da ih Allah ne kažnjava... Međutim, ljudi zaista žure... Oni vide samo početak puta ili njegovu sredinu, a ne vide njegov kraj... A kraj puta se ne vidi dok ne dođe! On se ne vidi osim u sudbinama minulih naroda koji su postali predmet razgovora... Časni Kur'an upućuje na ove sudbine kako bi shvatili zavedeni koji u svom kratkom i osobnom životu ne vide kraj puta, pa ih obmanjuje ono što vide u svom kratkom životu misleći da je to kraj puta!

Ovaj tekst u Kur'anu: *Pa smo ih, zbog grijehova njihovih uništavali* (6/6) i njemu slični, a koji se često ponavlja u Kur'anu, utvrđuje jednu činjenicu, ustanovljava jedan zakon i potvrđuje jedan aspekt islamskoga tumačenja historijskih događaja...

On potvrđuje činjenicu da grijesi uništavaju njihove počiniocce i da je Allah taj ko uništava grijешnike zbog njihovih grijeha. Ovo je Zakon koji se odvija, makar ga pojedinac i ne zamijetio u svom kratkom životu, ili ga nije primijetila jedna generacija u svom ograničenom vijeku. Međutim, to je Zakon prema kome idu narodi u kojima se raširi grijeh i kada njihov život počiva na grijehu... To je isto tako jedan aspekt islamskog tumačenja historije: uništavanje jednih pokoljenja a predavanje zastupništva drugim pokoljenjima uzrokovano je činjenjem grijeha u biću dotičnih naroda, a koje ima za posljedicu stvaranje stanja koje završava uništenjem, bilo da ih pogodi brza nesreća od strane Allaha - kao što se desilo u toku stare

historije - ili postepenim, sporim i prirodnim rastakanjem koje zahvata biće naroda - vremenom - kada oni ogreznu u grijehu!

Pred nama je u bliskoj historiji - relativno bliskoj - dovoljno primjera učinaka i rezultata moralnog pada, raširenog nemorala, pretvaranja žene u draž i ukras, luksuza i izobilja, zabave i razonode... Pred nama je sasvim dovoljno primjera koliko je sve ovo djelovalo na propast Grka i Rimljana - koji su postali teme razgovora - kao i propasti čiji počeci jasno dolaze do izražaja, a čiji se kraj nazire negdje na vidiku savremenih naroda, poput Francuske i Engleske, uprkos vidljivoj moći i ogromnom bogatstvu.¹¹

Materijalističko tumačenje historije potpuno isključuje ovaj aspekt u svom tumačenju faza razvoja pojedinih naroda i historijskih događaja, jer je njegovo stanovište da u principu eliminiše moralni faktor iz života i da odbacuje vjersko načelo na kome ovaj faktor počiva... Stoga je ovo tumačenje prisiljeno da se služi smiješnim naklapanjima u objašnjavanju događaja i faza u životu čovječanstva koje se ne mogu drugačije protumačiti osim na temelju vjerskog načela.

Islamsko tumačenje - u svojoj sveobuhvatnosti, ozbiljnosti, istinitosti i realnosti - ne zanemaruje utjecaj materijalnih faktora - što materijalističko tumačenje drži da je to sve - već materijalnim faktorima daje ono mjesto koje oni zaslužuju u širokoj sferi života kao što ističe druge djelotvorne faktore koje ne poriče niko osim tvrdoglavi ljudi koji nisu svjesni realnosti egzistencije... Islamsko tumačenje ističe da Allahovo određenje postoji iza svake stvari; ono ističe unutrašnju promjenu u savjestima, osjećajima, uvjerenjima i pojmovanjima; ono ističe stvarno ponašanje i moralni faktor... Ono ne zanemaruje nijedan od faktora po kojima se odvija Allahov Zakon u životu.¹²

Zatim kontekst nastavlja slikajući prirodu tvrdoglavosti iz koje izbija to okretanje glave. On crta veoma neobičan tip ljudskog roda. Međutim, to je tip koji se, uz to, ponavlja i kojeg čovjek nalazi u svakom vremenu, u

¹¹V. poglavlje *Tehabbut we idtirab* u knjizi *El-Islamu we muškilatu'l-hadareti*, zatim poglavlje *Šehadetu't-tarih* i poglavlje *Šehadetu'l-qarni'l-išrin* u knjizi *Et-tetawwur we's-sebat fi hajati'l-bešerije*.

¹²V. više knjigu *Hasaisu't-tesawuri'l-islamijji ve mequmatuhu*.

svakoj sredini i u svakoj generaciji... To je tip oholog i umišljenog čovjeka čije oči bode Istina, ali je on ne vidi! To je osoba koja negira ono što se inače ne negira, jer je to tako očito i jasno da se protivnik stidi to negirati! U najmanju ruku, to je neka vrsta stida!... Kur'an ocrtava ovaj lik tako očito u samo nekoliko riječi, već kako to čini Kur'an na način svog kreativnog i nedostižnog izražavanja u izrazu i slici. ¹³

A i da ti Knjigu na papiru spustimo i da je oni rukama svojim opipaju, opet bi sigurno rekli oni koji neće da vjeruju: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina" (6/7).

Ono što njih čini da okreću glave od Allahovih dokaza nije to što je argument istinitosti ovih dokaza slab ili nejasan ili što se u vezi s njim umovi razilaze, već ono što njih čini da zauzimaju ovakav stav jeste gruba oholost i drska tvrdoglavost! To je istrajavanje na odbijanju, negiranju i neuzimanju u obzir argumenata ili nerazmišljanje o njemu od samog početka i u principu! Zato kad bi Uzvišeni Allah objavio Svome Poslaniku (alejhi's-selam) ovaj Kur'an ne putem Objave, čiji način oni ne vide, već ga spustio na papiru koji se može vidjeti, opipati i osjetiti, zatim kad bi oni svojim rukama opipali ovaj papir - a ne da to čuju od drugih ili da to vide samo svojim očima -, oni, opet, ne bi priznali ono što vide i što dotiču, štaviše, rekli bi odlučno i sigurno:

Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina (6/7).

Ovo je drska slika, odvratna do te mjere da izaziva gnušanje i neprijateljstvo onoga ko je gleda! To je slika koja ide dotle da tjera čovjeka da joj se primakne i da je išamara, jer sa ovim naravima nema mjesta argumentu, raspravi i dokazu!

Njeno predstavljanje na ovaj način - a to je slika koja ilustrira istinite tipove koji se ponavljaju - ima dva ili više ciljeva.

Ova slika samim protivnicima otjelovljuje suštinu njihovog ružnog, odvratnog i mrskog stava, poput nekog ko daje ogledalo čovjeku ružnog lica i neobičnog izgleda da se sam vidi u ovom ogledalu i da se zastidi od samog sebe!

Ona istovremeno mobilizira svijest i savjest vjernika da zauzmu oponirajući stav prema nevjernicima i negirajući odnos prema

¹³Vidi u knjizi *Et-taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*, poglavlje *Tarikatu'l-Qur'an* i poglavlje *Nemaziđu bešerije*.

poricateljima. Ona učvršćuje njihova srca u Istini tako da na njih ne utječe atmosfera poricanja, nijekanja, spletkarenja i vrijeđanja koja ih okružuje.

Ona isto tako inspiriše Allahovom blagošću koja ne požuruje sa ovim protivnicima i poricateljima iako su oni odvratni i bestidno tvrdoglavi.

Sve je ovo oružje i akcija za borbu koju je muslimanska zajednica u to vrijeme vodila ovim Kur'anom u sučeljavanju sa politeistima.

Poslije toga iznosi jedan primjer između mnogih prijedloga koji su davali politeisti, a koji karakterizira spletkarenje i tvrdoglavost, kao što ga karakterizira neznanje i loše poimanje... Naime, oni predlažu da Uzvišeni Allah pošalje Poslaniku (alejhi's-selam) meleka koji će mu praviti društvo u priopćavanju vjere i koji će mu potvrditi da je on Poslanik koga je poslao Allah... Zatim im objašnjava koliko u ovom prijedlogu ima neznanja o prirodi meleka i o Allahovom Zakonu, o njihovom slanju, kao što im objašnjava Allahovu milost prema njima u tome što im ne udovoljava onome što oni predlažu:

Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!" A da meleka pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni cigli čas vremena im ne bi više dao (6/8).

A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno (6/9).

Ovaj prijedlog koji su bili predložili idolopoklonici, a koji su prije njih predlagali mnogi narodi - kao što Časni Kur'an kazuje u svojim kazivanjima - i kur'anski odgovor na ovaj prijedlog na ovom mjestu, ovo i jedno i drugo izaziva nekoliko činjenica na koje ćemo se ovdje vratiti koliko to mogućnosti dozvoljavaju:

Prva je činjenica da ti idolopoklonici između Arabljana nisu nijekali Allaha, već su željeli dokaz da je Poslanik (alejhi's-selam) poslan od Njega i da je ova Knjiga koju im on uči uistinu objavljena od Allaha. Zato su predlagali konkretan prijedlog, a to je da mu Allah pošalje meleka koji će mu praviti društvo u tom pozivu i potvrđivati istinitost njegovih riječi... Ovo je bio samo jedan od mnogobrojnih prijedloga slične vrste koje je Kur'an spomenuo na različitim mjestima. Nešto poput ovog navodi se u suri El-Isra, a ono sadrži i ovaj prijedlog. Svi prijedlozi ove vrste, pak, ukazuju na tvrdoglavost koju je opisao prethodni ajet, kao što ukazuju na nepoznavanje mnogih kosmičkih činjenica i mnogih stvarnih vrijednosti: *Mi u ovom Kur'anu objašnjavamo ljudima svakojake primjere, ali većina ljudi nikako neće da vjeruje, i govore: "Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz*

zemlje živu vodu ne izvedeš; ili dok ne budeš imao vrt od palmi i loze, pa da kroz njeg svukuda rijeke provedeš; ili dok na nas nebo u parčadima ne oboriš, kao što tvrdiš; ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš; ili dok ne budeš imao kuću od zlata ili dok se na nebo ne uspneš; a nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo.” Reci: “Hvaljen neka je Gospodar moj! - zar ja nisam samo čovjek, poslanik?” A ljude je, kada im je dolazila Objava, odvrćalo od vjerovanja samo to što su govorili: “Zar je Allah kao poslanika čovjeka poslao?” Reci: “Kad bi na Zemlji meleki smireno hodili, Mi bismo im s neba meleka za poslanika poslali” (17/89-95).

Iz prijedloga poput ovih dolazi do izražaja tvrdoglavost kao što dolazi do izražaja neznanje... U protivnom, oni su u moralu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam), koga poznaju dobro iz dugog iskustva, imali što im ukazuje na njegovu iskrenost i njegovo povjerenje. Oni su ga prozvali Vjernim i ostavljali su kod njega svoje stvari na čuvanje čak i onda kad su s njime bili u najvećim razmiricama. Kad je Poslanik (alejhi's-selam) odselio iz Mekke u Medinu, ostavio je svoga amidžića Aliju (neka je Allah njime zadovoljan) da Kurejšijama vrati njihove pohranjene stvari koje su još bile kod njega, u situaciji kad su se s njim bili toliko razišli da su bili planirali njegovo ubistvo! Također je njegova iskrenost kod njih bila dobro poznata kao i njegovo povjerenje. Naime, kada ih je on prvi put zajednički i javno pozvao da izađu na Safu - kada mu je to naredio njegov Gospodar - i kada ih je upitao da li će mu povjerovati ako im on saopći jednu vijest, svi su mu odgovorili da oni vjeruju da je on iskren... Pa ako su željeli da znaju koliko je iskren, imali su za to argument u njegovoj prošlosti, jer su znali da je iskren i da govori istinu... U kontekstu ove sure će doći istinita Allahova vijest Svome Poslaniku da ga oni ne okrivljuju da je lažac: *Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi* (6/33)... To je samo želja za poricanjem i okretanjem glave. To je tvrdoglavost i smatranje sebe većim od Istine. Oni ne sumnjaju u Poslanikovu (alejhi's-selam) iskrenost!

Zatim, oni su u samom Kur'anu imali istinitiji dokaz od ovih materijalnih dokaza koje su tražili. Ovaj Kur'an je, zbilja, sam po sebi svjedok, po svom izrazu, potom po sadržaju ovog izraza, da je on od Allaha... Oni nisu poricali Allaha... Oni su - sigurno - to osjećali i to znali... Oni su svojim osjećanjem za književni umjetnički jezik znali domete ljudskih mogućnosti. Oni su znali da je ovaj Kur'an iznad mogućnosti koje su ljudi u stanju dostići. Ovo ne negira niko osim tvrdoglav čovjek koji nalazi istinu u sebi i zatim je sakrije! Također, kur'anski sadržaj od vjerskog poimanja, preko programa koga slijedi da učvrsti ovo vjerovanje

u ljudskoj spoznaji, do vrste inspirativnih činilaca i doticaja, sve je to bilo nepoznato u prirodi ljudskih poimanja i ljudskih programa, u ljudskim načinima interpretacije i izražavanja... Arabljanima nije bio skriven osjećaj za ovo u dubinama njihovih duša. Same njihove riječi i njihovo stanje potvrđuje da oni nisu sumnjali da je ovaj Kur'an od Allaha...

Ovako izgleda da ovi prijedlozi nisu bili zarad traženja argumenata već su bili jedno od sredstava za dovodenje u nepraviliku druge strane, jedan metod od metoda tvrdoglavosti, jedan od planova zanovijetanja i protivljenja. Oni su bili onakvi kako ih Uzvišeni Allah kvalificira u prethodnom ajetu: *A i da ti Knjigu na papiru spustimo i da je oni rukama svojim opipaju, opet bi sigurno rekli oni koji neće da vjeruju: "Ovo nije ništa drugo do prava vradžbina"* (6/7).

Druga je činjenica da su Arabljani znali za meleke i da su oni tražili da Allah Svome Poslaniku pošalje meleka koji će s njim pozivati i potvrđivati njegove riječi... Međutim, oni nisu poznavali prirodu ovih stvorenja koju zna samo Allah. Zato su oni lutali, nepromišljeno i bez argumenata govorili o poimanju ovih stvorenja, o vrsti njihove veze sa njihovim Gospodarom i o vrsti njihove veze sa Zemljom i njenim stanovnicima... Časni Kur'an iznosi mnoge zablude Arabljana i paganske legende u vezi melekima, korigujući ih sve kako bi se ispravilo poimanje onih koji su od njih krenuli putem ove vjere i kako bi njihovo poznavanje Kosmosa i stvorenja koja ga nastanjuju bilo ispravno. Zato je islam - s ovog stanovišta - bio program za preorijentaciju razuma i osjećaja, kao što je bio program za preusmjeravanje srca i savjesti i program za preobražaj stanja i prilika...

Od arapskih zabluda i neznanja iz džahilijetskog vremena Kur'an navodi da su oni meleke držali Allahovim kćerima! Neka je uzvišen Allah od onoga što mu oni pripisuju! Oni su, zatim, mislili da se njihovo zauzimanje kod Allaha ne odbija! Najvjerovatnije da su i neki veliki kipovi bili simboli meleka! Kur'an isto tako kazuje ove njihove riječi kako su tražili da Allah pošalje Svome Poslaniku meleka da potvrđuje istinitost njegovog poziva...

Tu njihovu prvu zabludu Kur'an je ispravio i korigirao na različitim mjestima, poput ovog navedenog u suri En-Nedžm:

Šta kažete o Latu i Uzzau i Menatu, trećoj najmanje cijenjenoj? - Zar su za vas sinovi, a za Njega kćeri?! To bi tada bila podjela nepravedna. - To su samo imena koja ste im vi i preci vaši nadjenuli, Allah o njima nikakav

dokaz nije poslao; oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava Uputa. Ne može čovjek da ostvari sve što poželi, Allahu pripada i onaj i ovaj svijet! A koliko na nebesima ima meleka čije posredovanje nikome neće biti od koristi, sve dok Allah to ne dozvoli onome kome On hoće i u korist onoga kojim je zadovoljan. Oni koji ne vjeruju u onaj svijet nazivaju meleke imenima ženskim, a o tome ništa ne znaju, slijede samo pretpostavke, a pretpostavka istini baš nimalo ne koristi (53/19-28).

Također im je korigirao njihovu drugu zabluđu u vezi sa poimanjem prirode meleka u ova dva ajeta ove sure kao i na mnogim drugim mjestima:

Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!" A da meleka pošaljemo, s njima bi svršeno bilo, ni cigli čas vremena im ne bi više dao (6/8).

Ovo je jedan vid upoznavanja sa ovim stvorenjima od strane Allahovih robova... Oni predlažu da Allah pošalje meleka. Međutim, Allahov zakon o slanju meleka - kada se šalju na Zemlju narodu koji ne vjeruje u svoga poslanika - određuje da se meleki šalju da unište taj narod i da ostvare Allahovo određenje o njegovoj propasti. Zato, da je Allah uslišao prijedlog idolopoklonika među Arabljanima i da je poslao meleka, s njima bi bilo svršeno, bili bi uništeni i ne bi, poslije silaženja meleka, nijedan trenutak bili ostavljeni! Pa je li to, onda, to što oni žele i što predlažu? Zar ne osjećaju Allahovu milost u tome što nije udovoljio njihovom prijedlogu o svojoj očitoj propasti?! Ovako ih kontekst suočava licem u lice sa Allahovom milošću i Njegovom blagošću prema njima, kao i sa njihovim nepoznavanjem svog vlastitog interesa i sa njihovim neznanjem o Allahovom zakonu o slanju meleka... Oni ovim neznanjem, koje skoro da im upropasti i uništi život, odbijaju Uputu, odbijaju milost i uporno i tvrdoglavo traže dokaz!

Drugu stranu upoznavanja sa ovim stvorenjima od strane ljudi sadrži drugi ajet:

A da ga melekom učinimo, opet bismo ga kao čovjeka stvorili i opet bismo im učinili nejasnim ono što im nije jasno (6/9).

Oni predlažu da Uzvišeni Allah pošalje meleka Svome Poslaniku (alejhi's-selam) da mu potvrđuje njegov poziv... Međutim, meleki su druga stvorenja, a ne ljudska bića. Oni su stvorenja posebne prirode koju poznaje samo Allah. Meleki - kao što o njima kaže Allah, a mi nemamo o njima nikakvog znanja osim ono što nam o njima kaže Onaj ko ih je stvorio - ne

mogu da hodaju po Zemlji u svom obliku u kome ih je Allah stvorio, jer oni nisu od stanovnika ove planete; međutim, oni - uz to - imaju neke karakteristike koje im daju mogućnost da uzmu ljudski oblik kad obavljaju neku od svojih funkcija u ljudskom životu, poput dostavljanja Objave, ili uništenja nevjernika koje Allah želi uništiti, ili davanja podrške vjernicima, ili suprotstavljanja i ubijanja njihovih neprijatelja... pa do posljednjih dužnosti, o kojima govori Kur'an, a koji budu zaduženi od strane svoga Gospodara ne griješeći Allahu u onome što im naredi i čineći ono što im je naredeno.

Da je Allah htio poslati meleka koji će potvrditi istinitost Njegovog Poslanika, on bi se ljudima ukazao u liku čovjeka - a ne u svom liku meleka - tako da bi njime stvar postajala nejasnom po drugi put! Ako im je već nejasna istina kad im Muhammed (alejhi's-selam) kaže: Ja sam Muhammed koga poznajete, mene je Allah poslao vama da vas opominjem i da vam donosim radosne vijesti, kako bi im tek bilo nejasno kad bi im došao melek - u liku čovjeka koga ne poznaju - i rekao im: Ja sam melek, mene je Allah poslao da potvrdim istinitost Njegovog Poslanika, međutim, oni ga vide kao čovjeka kao što je bilo koji od njih?! Oni brkaju jednostavnu istinu. Da je Allah poslao meleke, on bi ga opet čovjekom učinio i opet bi im ostala nejasna istina koja im je i do tada bila nejasna. Oni nikad ne bi našli put do uvjerenja!

Ovako Uzvišeni Allah otkriva njihovo neznanje o prirodi Njegovih stvorenja, kao što je njima otkrio njihovo nepoznavanje Njegovih Zakona... Tome treba dodati da im je otkrio njihovu čangrizavost i tvrdoglavost koja nema nikakvog opravdanja, oslonca i argumenta!

Treća činjenica koju iznosi ovaj kur'anski tekst jeste priroda islamskog poimanja i načela ovog poimanja - u koji spadaju ti vidljivi i nevidljivi svjetovi o kojima islam uči muslimana da ih prvo shvati i spozna i da s njima naposljetku saobraća - a u te nepoznate svjetove spada i svijet meleka. Islam je vjerovanje u meleke proglasio za jedno od načela islamskog vjerovanja, bez koga nema potpunog vjerovanja... Vjerovanje u Allaha, Njegove meleke, Njegove knjige, Njegove poslanike, Sudnji dan i da je po Njegovom određenju dobro i zlo...

Prethodno smo *U okrilju Kur'ana*, govoreći u prologu sure El-Beqare, spomenuli nešto što bi se ukratko moglo sažeti u to da vjerovanje u nevidljivo predstavlja ogroman skok u čovječijem životu, da njegov izlazak iz tijesnog kruga osjetilnog do spoznaje da postoji nevidljivo i nepoznato čije je postojanje moguće i čije je poimanje moguće, jeste - bez

sumnje - skok iz kruga životinjskih osjetila u područje ljudske spoznaje i da je zatvaranje ovog područja pred ljudskom spoznajom korak nazad, a to je ono što čine materijalistički pravci i čemu poziva "progresivnost"! Mi ćemo - ako Bog da - govoriti opširnije o gajbu kad se budemo susreli sa slijedećim ajetom u ovoj suri: *U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna* (6/59), a ovdje ćemo govor o svijetu nevidljivog svesti na meleke.

Islamsko poimanje o svijetu nevidljivog sadrži učenje da postoje Allahova stvorenja koja se zovu meleki. Kur'an nas obavještava o jednom broju njihovih atributa koji je dovoljan za ovo poimanje i koji je dovoljan za saobraćanje s njima u granicama toga poimanja.

Oni su jedno od Allahovih stvorenja koja obožavaju Allaha i koja su Mu potpuno pokorna. Ona su blizu Allaha - ne znamo kako niti znamo precizno vrstu blizine -: *Oni govore: "Milostivi ima dijete!" Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani. Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi. On zna šta su radili i šta će uraditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni su i sami, iz strahopoštovanja prema Njemu, brižni* (21/26-28). *A oni koji su kod Njega ne zaziru da mu se klanjaju, i ne zamaraju se, hvale Ga noću i danju, ne malaksavaju* (21/19-20).

Oni drže Prijestolje Milostivog i oni će Prijestolje okruživati na Sudnjem danu - ne znamo kako jer mi znamo o ovom nevidljivom svijetu samo onoliko koliko nam je to Allah otkrio: *Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj* (40/7)... *I vidjećeš meleke kako prijesto okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: "Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!"* (39/75).

Oni su čuvari Dženneta i čuvari Džehennema, oni će stanovnike Dženneta dočekivati sa selamom i dovom, a stanovnike Džehennema će dočekivati sa prijekorom i prijetnjom: *Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari njegovi će ih upitati: "Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali i opominjali vas da ćete ovaj vaš Dan doživjeti?" - "Jesu" - reći će oni - "ali, još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti". I reći će se: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti!" Grozna li prebivališta onima koji su se oholili! A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u džennet biti povedeni, i kad do njega dođu, - a kapije njegove već širom otvorene-, čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu*

ćete vječno boraviti!" (39/71-73)... Mi smo čuvarima vatre meleke postavili (74/31)...

Oni saobraćaju i surađuju sa stanovnicima Zemlje na razne načine:

Oni su, prema Allahovom naređenju, njihovi čuvari koji ih prate i koji bilježe sve što oni urade. Oni im uzimaju dušu kada im smrtni čas nastupi: *On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu (6/61)...* Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega, - po Allahovom naređenju nad njim bdiju (13/11)... On ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan Onaj koji bdije (50/18)...

Oni dostavljaju Objavu poslanicima, neka je na njih Allahov salavat i selam... Uzvišeni Allah nas je obavijestio da je Džibril (alejhi's-selam) taj ko obavlja ovu dužnost: *On šalje meleke s Objavom, po volji Svojoj, onim robovima Svojim kojima hoće: "Opominjite da nema Boga osim mene i bojte Me se!" (16/2)...* Reci: *"Ko je neprijatelj Džibrilu? a on, Allahovom voljom, tebi stavlja na srce Kur'an"* (2/97)... Uzvišeni Džibrila opisuje da je on razborit, ogromne snage, i da ga je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) vidio u njegovom melekskom obliku dva puta, a u drugim oblicima mu je dolazio u slijedećim mahovima Objave: *Tako Mi zvijezde kad zalazi, vaš drug nije s pravog puta skrenuo i nije zalutao! On ne govori po hiru svome - to je samo Objava koja mu se obznani, uči ga jedan ogromne snage, razboriti koji se pojavio u liku svome na obzoru najvišem, zatim se približio, pa nadnio - blizu koliko dva luka ili bliže - i objavio robu Njegovu ono što je objavio, srce nije poreklo ono što je vidio, pa zašto se prepirete s njim o onom što je vidio? On ga je i drugi put vidio, kod Sidretu-l-muntehaa kod kojeg je džennetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo - pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio, vidio je najveličanstvenija znamenja svoga Gospodara (53/1-18).*

Oni silaze da učvrste, pomognu i podrže vjernike u njihovoj borbi sa neistinom i šejtanom: *Onima koji govore: "Gospodar naš je Allah" pa pošlje ostanu pri tome - dolaze meleki: "Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se džennetu koji vam je obećan (41/30)..." Kad si ti rekao vjernicima: "Zar vam neće biti dovoljno da vam Gospodar vaš tri hiljade meleka u pomoć pošalje? Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježjenih." To je Allah učinio da vas obraduje i da time pouzdanje u srca vaša ulije, - a pobjeda dolazi samo od Allaha, Silnog i Mudrog (3/124-126).... Kad je Gospodar tvoj nadahnuo meleke: "Ja sam s vama, pa učvrstite one koji vjeruju!" U srca*

nevjernika Ja ću strah uliti, pa ih vi po šijama udarite, i udarite ih po prstima (8/12).

Oni su zauzeti pitanjem vjernika, oni veličaju svoga Gospodara i oni mole oprost grijeha vjernicima od svoga Gospodara. Oni se za njih mole kod svoga Gospodara upravo onako kako to čini zaljubljenik okupiran onim u koga je zaljubljen: *Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprosteni grijesi vjernicima: "Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne ružnih djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!" (40/7-9).*

Oni će vjernike obradovati Džennetom kad im budu duše uzimali, dočekivati ih radosnom viješću na budućem svijetu i pozdravljati ih selamom u Džennetu: *One kojima će meleki duše uzeti - a oni čisti, i kojima će govoriti: "Mir vama! Uđite u džennet zbog onoga što ste činili!" (16/32)... Edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov - oni koji su bili čestiti - i meleki će im ulaziti na vrata svaka: "Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!" (13/23-24).*

Oni će dočekati nevjernike u Džehennemu s prijekorom i prijetnjom - kao što je rečeno -, kao što se protiv njih bore u bitkama za Istinu. Oni nevjernicima uzimaju duše uz grdnju, udaranje i poniženje:... *A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali." (6/93)... A kako će tek biti kad im meleki budu duše uzimali udarajući ih po obrazima i po leđima njihovim! (47/27)...*

Meleki su imali vezu s ljudima od stvaranja njihovog oca Adema, a ova veza se protekla po širini i dužini života čak i u sferu vječnog života na način na koji smo mi ukazali u prethodnima kur'anskim izvocima. Veza i odnos meleka sa ljudskim rodом navode se na mnogim mjestima, poput ovog u suri El-Beqare: *A kada Gospodar tvoj reče melekima: "Ja ću na Zemlji namjesnika postaviti!" - oni rekoše: "Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv prolijevati? A mi Tebe veličamo i hvalimo i, kako Tebi dolikuje, štuujemo." On reče: "Ja znam ono što vi ne znate." I pouči On Adema nazivima svih stvari, a onda ih predoči melekima i reče: "Kažite Mi*

nazive njihove, ako istinu govorite!" "Hvaljen nek si!" - rekoše oni - "mi znamo samo ono čemu si nas Ti poučio; Ti si Sveznajući i Mudri." "O Ademe", - reče On - "kaži im ti nazive njihove!" I kad im on kaza njihove nazive, Allah reče: "Zar vam nisam rekao da samo Ja znam tajne nebesa i Zemlje i da samo Ja znam ono što javno činite i što krijete!" A kad rekosmo melekima: "Poklonite se Ademu!" - oni se pokloniše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i postade nevjernik (2/30-34).

Ovo prostrano polje na kome se spaja život ljudskog roda sa melekima predstavlja širinu poimanja, širinu u shvaćanju istina ovog Bitka, širinu u osjećajima i širinu u duhovnoj i idejnoj aktivnosti koju islamsko poimanje omogućava muslimanu. Kur'an mu pokazuje ovo široko polje i svijet nevidljivog koji je spojen sa vidljivim svijetom u kome je on situiran.

Oni koji hoće da pred čovjekom zatvore ovo polje, čitavo polje nevidljivog svijeta, doista žele najveće zlo... Oni žele da čovjekov svijet zatvore i svedu na domen opipljivog, bliskog i ograničenog. Oni time žele da ga gurnu u svijet životinje. Međutim, Allah je čovjeka odlikovao snagom poimanja kojom on shvaća ono što ne može shvatiti životinja. On ga je odlikovao da živi sa širokom spoznajom i prostranim osjećajima, da se svojim umom i srcem okrene ovom svijetu i da se očisti težeci svim svojim bićem za ovim svjetlom!

Arabljeni su u svom džahilijetu - uza sve grješke koje je taj džahilijet imao u poimanju - bili (sa ovog stanovišta) napredniji od pristalica savremenog (naučnog) džahilijeta, koji izvrgavaju ruglu sve što spada u nevidljivi svijet! Oni vjerovanje poput vjerovanja u ove nevidljive svjetove smatraju naivnim i nenaučnim! Oni "nevidljivo" stavljaju na jedan, a "naučno" na drugi tas vage! Mi ćemo kad se susretnemo sa riječima Uzvišenog: *U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna (6/59)* raspravljati o ovoj tvrdnji koja nema uporišta u nauci kao što nema uporišta u vjeri. Ovdje ćemo se, međutim, zadovoljiti sa nekoliko kraćih riječi u vezi sa melekima.

Mi pitamo: šta to zagovornici "naučnog" racionalizma imaju od samog znanja koje im nameće da tako kategorički negiraju ova stvorenja zvana meleki i da ih isključuju iz sfere poimanja i vjerovanja? Šta to oni imaju od znanja koje ih na to obavezuje?

Njihovo znanje nije u stanju da negira postojanje drugog vida života, drugačijeg od ovog poznatog života na Zemlji, na drugim planetama čija se atmosfera, priroda i uvjeti razlikuju od atmosfere, prirode i uvjeta na

Zemlji... Zašto onda tako kategorični negiraju ove svjetove kad ne posjeduju nijedan argument za negiranje njihove egzistencije?

Mi ih ne pozivamo na sud naše vjere niti na sud riječi Uzvišenog Allaha, već ih pozivamo na sud "njihove nauke", koju oni uzimaju za boga... Mi ne vidimo da ima išta drugo do sama oholost - bez ikakvog dokaza iz te nauke - da je to što ih navodi na ovo "nenaučno" negiranje samo zato što su ovi svjetovi nevidljivi!? Mi ćemo vidjeti kad budemo raspravljali o ovom problemu da je nevidljivi svijet koji oni negiraju jedina činjenica čiju egzistenciju ova "nauka" danas kategorički potvrđuje, čak i u svijetu vidljivog, koga ruke dotiču i oči vide.

Ova cjelina završava iznošenjem kazivanja o tome šta se dogodilo sa onima koji su se rugali poslanicima. U njoj je i poziv nevjernicima da razmisle o sudbinama svojih prethodnika i poziv da putuju po Zemlji i vide ove sudbine koje govore o Allahovom Zakonu koji se odnosi na one koji se rugaju i koji kažu:

Poslanicima su se i prije tebe rugali, pa je one koji su im se rugali stiglo baš ono čemu su se rugali (6/10).

Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!" (6/11).

Ovaj obrt - poslije spominjanja njihovog okretanja glave iz oholosti i tvrdoglavosti, poslije objašnjenja koliko čangrizavosti i neznanja ima u njihovim prijedlozima kao i koliko Allahove milosti i blagosti ima u tome što nije udovoljeno ovim prijedlozima - ima dva očita cilja.

Prvi je da utješi Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i da ga razveseli zbog onoga što je doživljavao od tvrdoglavosti onih koji glavu okreću i upornosti onih koji u laž utjeruju, da Poslanikovo (alejhi's-selam) srce nađe smirenje u zakonu Uzvišenog Allaha po kome će biti kažnjeni oni koji su u laž utjerivali poslanike i koji su im se rugali, zapravo da ga utješi i kaže mu da ovo okretanje glave i utjerivanje u laž nije ništa novo u historiji poziva u Istinu. Nešto slično su doživljavali poslanici prije njega, pa su oni koji su se rugali našli zasluženu kaznu i stiglo ih je baš ono čemu su se rugali, a Istina je pobijedila neistinu, na kraju krajeva...

Drugi cilj je da srca onih Arabljana koji su Poslanika u laž ugonili i koji su mu se rugali dotakne sudbinama njihovih prethodnika iz reda onih koji su poslanike lažnim smatrali i koji su im se rugali, da ih opomene ovim sudbinama koje ih očekuju ako i oni pribjegu rujanju, omalovažavanju i utjerivanju u laž. Allah je uništio mnoge narode - prije njih - koji su bili moćniji i imali više mogućnosti na Zemlji od njih, bili bogatiji i u većem izobilju, kao što im je to rekao u uvodu ove cjeline koja trese srca ovim realnim i zastrašujućim skretanjem pažnje.

Ono što izaziva pozornost jeste ova kur'anska smjernica:

Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!" (6/11).

Putovanje po Zemlji radi istraživanja, razmišljanja i uzimanja pouke, radi spoznavanja Allahovih zakona ucrtanih u događaje i zbivanja, registrirane u vidljivim spomenicima i u historiji koja se prenosi putem neuobičajenih pričanja o tim spomenicima o njihovoj zemlji i o njihovom narodu, putovanje na ovakav način radi ovog cilja i sa ovom sviješću bile su potpuno nove stvari za Arabljane i one predstavljaju veličinu skoka koji je islamski Božanski program napravio s njima prenoseći ih iz njihovog džahilijeta na taj nivo svijesti, misli, pogleda i saznanja.

Oni su putovali po svijetu i krstarili po njegovim krajevima radi trgovine i životnih potreba i svega onoga što je u vezi sa životom, poput lova i ispaše... Međutim, da po njemu putuju prema nekom odgojnoobrazovnom programu, to je bilo novo za njih. Ali ovaj novi program ih je na to obavezivao uzimajući ih za ruku sa džahilijetskog dna i vodeći ih putem kojim se uspinje do visokih visina koje su, na kraju, dostigli.

Tumačenje ljudske historije prema programskim pravilima poput ovih kojima je Kur'an usmjeravao Arabljane i prema općim zakonima čije će se posljedice ostvariti kao što su se ostvarili i uzroci - sa Allahovom dozvolom - a koje ljudi mogu da opaze i da grade svoje pojmove na premisama i konkluzijama i da spoznaju njihove faze i periode, ovaj program za tumačenje povijesti u cjelini bio je potpuno nova stvar za ljudski um uopće u to vrijeme. Jer najviše moguće što se prenosilo iz historije i što se kodificiralo od vijesti puka su viđenja ili pripovijedanja o događajima, običajima i ljudima koja nisu bila povezana nikakvom analitičkom ili organskom metodom koja bi određivala vezu među događajima kao što se određuje veza između premisa i konkluzija i između

faza i perioda... Potom je došao kur'anski program uzdižući čovječanstvo na ovo obzorje i propisujući mu metod posmatranja događaja ljudske povijesti. Ovaj metod nije jedna faza u metodama ideje i spoznaje, već je to upravo program... On je to što jedino može dati ispravno tumačenje ljudske povijesti.¹⁴

Oni koji su iznenađeni ovim strašnim skokom koji su ostvarili Arabljeni za četvrt stoljeća u vrijeme Muhammedovog (alejhi's-selam) poslanstva, a to je period koji uopće nije dovoljan za iznenadnu promjenu ekonomske situacije, oni će prestati biti iznenađeni ako svoju pažnju sa istraživanja ekonomskih faktora usmjere na istraživanje tajne u ovom novom Božanskom programu koji im je donio Muhammed (alejhi's-selam) od strane Sveznanog Allaha... Jer se u ovom programu krije mudžiza, u ovom programu se krije tajna koju oni dugo traže kod lažnog božanstva koji je uspostavio materijalizam u novije vrijeme, božanstva ekonomije...

U protivnom, gdje je taj iznenadni ekonomski preokret na Arabijskom poluotoku? Preokret je nastao iz vjerskih poimanja i sistema vlasti, idejnih programa, moralnih vrijednosti, spoznajnih ciljeva i društvenih prilika. Sve je ovo nastalo za vrijeme od četvrt stoljeća!

Ovaj obrt: *Reci: "Putujte po svijetu, zatim pogledajte kako su završili oni koji su poslanike lažnim smatrali!"* (6/11), pored skretanja pažnje koje je navedeno na početku ove cjeline u riječima Uzvišenog Allaha: *Zar oni ne znaju koliko smo Mi naroda prije njih uništili, kojima smo na Zemlji mogućnosti davali kakve vama nismo dali i kojima smo kišu obilatu slali i učinili da rijeke pored njih teku, pa smo ih, zbog grijehova njihovih, uništavali, i druga pokoljenja, poslije njih, stvarali* (6/6), pored sličnih skretanja pažnje u ovoj suri i u ovom Kur'anu, sve ovo obrazuje jedan aspekt novog programa, potpuno novog za ljudsku misao. To je vječni program. To je, također, jedinstven program...

« قُلْ : لَمَنْ مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ؟ قُلْ لِلَّهِ ، كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ،
لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ، الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ *
وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ .

¹⁴V. *Et-Tefsiru'l-islamijju li't-tarih* u knjizi *Hasaisu't-tesawuri'l-islamijji we muqawimatuhu*, II.

« قُلْ : أَغَيَّرَ اللَّهُ أَخْخَذُ وَلِيًّا فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ؟
 قُلْ : إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ، وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * قُلْ :
 إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ * مَنْ يُصْرِفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُ ،
 وَذَلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ * وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ، وَإِنْ يَمْسَسْكَ
 بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ * وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ، وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ .
 » قُلْ : أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً ؟ قُلْ : اللَّهُ ، شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ، وَأَوْحَى
 إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنَ لِأُنْذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ . أَأَنْتُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً
 أُخْرَى ؟ قُلْ : لَا أَشْهَدُ . قُلْ : إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ ، وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ .. »

Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?" - i odgovori: "Allahovo!" On je Sebi propisao da bude milostiv. On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikakve sumnje; oni koji su sebe upropastili, pa - i oni neće vjerovati (6/12).

Njemu pripada sve što postoji u noći i danu; On sve čuje i sve zna (6/13).

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, stvoritelja nebesa i Zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naredeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju !" (6/14).

Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu" (6/15).

A onaj ko toga dana bude pošteđen, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh (6/16).

Ako te od Allaha neka nevolja pogodi, - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari, - pa, samo je On Svemoćni, (6/17)

i jedini On vlada robovima Svojim; On je Mudar i Sveznajući (6/18).

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i

drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Ovaj novi val visokog dostignuća i jake intonacije uslijedio je nakon razgovora o opovrgavanju, suprotstavljanju i ismijavanju i nakon strašnih prijetnji koje ga prožimaju i kojima je završavao taj razgovor, sa usmjeravanjem pogleda i srca ka uzimanju u obzir borbe koju vode oni koji opovrgavaju i koji se ismijavaju. Ovaj novi val uslijedio je poslije ranijeg uvodnog vala vezanog za razgovor o onima koji negiraju i koji je iznio činjenicu Božanstva koja se ogleda na širokom kosmičkom području i dubokoj oblasti čovjeka. On također izlaže činjenicu Božanstva i u drugim oblastima sa novim intonacijama i novim djelotvornim faktorima, tako da osvrt o negiranju dolazi između vala otvaranja i ovog vala i javlja se u krajnjem negiranju i grozoti.

Prvi val izložio je činjenicu Božanstva predstavljenu u stvaranju nebesa i Zemlje, tmine i svjetla, činjenicu stvaranja čovjeka od blata, i izložio određenje života čovjeka do prvog edžela, naznačio i drugi edžel - njegovo proživljenje, potvrđujući sveobuhvatnost Allahova Božanstva na nebesima i Zemlji, potvrđujući da Njegovo znanje obuhvata i tajne i javne stvari i sve što ljudi steknu u tajnosti i javnosti. Ovo sve nije izloženo radi teološkog dokazivanja ili negativnog filozofskog teoretisanja, nego je dato skladno činjenicama u životu čovjeka - kako bi se čovjek u cjelini predao Allahu, od čega nema odstupanja ni radi koga, niti može sumnjati u ovu Jednotu, data je da potvrdi univerzalnost Božanstva u pitanju Svemira i ljudskog života u tajnosti i javnosti, da postavi prirodne rezultate ovih činjenica u punoj predanosti i priznavanju suverenosti samo Allahu u životu na Zemlji kao i puno priznanje ove suverenosti Allahu u kosmičkim pitanjima.

Ovaj novi val također ima cilj da istakne činjenicu Božanstva predstavljenu u vlasti i aktivnosti, u opskrbi i staranju, u moći i pobjedi, u koristi i šteti, ali ne kao što ističu teološka kazivanja ili negativna filozofska teoretisanja, nego da potvrdi Jednotu zaštitništva koju nameću ove činjenice, Jednotu smjernice, punog predanja i klanjanja, da se zaštitništvo i usmjerenje smatraju manifestacijom pune predanosti i klanjanja. Kada je naredeno Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da osudi uzimanje za zaštitnika bilo koga do Allaha, postalo je jasno da je ova osuda uspostavljena prvo na principu da je Allah taj koji hrani, a Njega ne hrane, zatim na drugom principu: da uzimanje drugoga za zaštitnika osim Allaha ništi punu naredenu predanost i naredbu da se Allahu ne pripisuje sudrug.

Izlaganje činjenice Božanstva popraćeno je u ovoj slici radi ovog cilja, cijelom grupom djelotvornih i snažnih faktora koje čine srca slobodnima. Ovo počinje sa izlaganjem činjenice vlasništva svega i svačega, činjenice da je Allah taj koji hrani, a ne biva hranjen, zatim sa izlaganjem strašne kazne koja se smatra samo kao milost Allahova i velika nagrada, isticanjem moći i sposobnosti protiv zla i dobra, oholosti i poraza, mudrosti i iskustva, a zatim dolazi strašna i potresna intonacija predstavljena u strašnoj i veoma strogoj naredbi: Reci... Reci... Reci!

Kada je završeno ovo izlaganje sa njegovim svim snažnim djelotvornim faktorima, uslijedio je završetak sa jakim i zvonkom intonacijom naglašavanja očitovanja monoteizma, osudi politeizma i konačnom razlučivanju popraćeno također strogom naredbom u svakom odjeljku riječima Reci: *"Ko je svjedok najpouzdaniji?"...I odgovori: "Allah."* ... Reci: *"Ja ne tvrdim."* ... Reci: *"Samo je On - Bog"* (6/19). Ovo sve snažno izljuje na cjelokupnu atmosferu užasan strah, daje cjelokupnoj naredbi pečat strogosti i zaplašivanja.

Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?" - I odgovori: "Allahovo!" On je Sebi propisao da bude milostiv. On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikakve sumnje; oni koji su sebe upropastili, pa - i oni neće vjerovati. Njemu pripada sve što postoji u noći i danu; On sve čuje i sve zna (6/12-13).

Ovo je stav suočavanja radi objašnjenja i iskazivanja, zatim radi razlučivanja. Tada započinje usmjeravanje Vjerovjesnika (alejhi's-selam) ka suočavanju sa politeistima kojima je poznato da je Allah Stvoritelj, ali ga oni zamjenjuju sa drugim koji ništa ne stvara, nego Mu čine sudruga kod postupanja u svom životu, započinje usmjeravanje Vjerovjesnika ka suočavanju sa politeistima, pitanjem o vlasništvu nakon stvaranja, vlasništvu svega što je na nebesima i na Zemlji, ispitujući detaljno ovim pitanjem granice tog vlasništva u mjestu.

Sve ono što je na nebesima i na Zemlji (6/12) govori o činjenici o kojoj se oni nisu sporili, a koju Kur'an navodi na drugim mjestima potvrđujući time njihovu kompletnu odluku riječima:

Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?" - i odgovori: "Allahovo!" (6/12).

Pored sve zablude u poimanju koje su Arapi ispoljavali u svom džahilijetu, proističe da su oni tada bili iznad, u ovom smislu, savremenog "učenog" džahilijeta koji ne priznaje ovu istinu i čija je priroda zatvorena i poremećena te je ne može da uoči. Arapi u predislamsko doba poznavali su i iskazivali da Allahu pripada sve što je na nebesima i Zemlji, ali nisu gradili na ovoj istini njene logičke rezultate - da je Allah Jedini taj kome pripada suverenitet u cjelokupnom vlasništvu, da bez Njegove dozvole i zakona niko ne može raspolagati tim vlasništvom. Na ovaj način oni se smatraju politeistima i njihov život tog perioda nazvan je džahilijetom. Kako onda postupiti sa onima koji uzurpiraju suverenitet u svemu i svačemu od kompetencije Allaha (Uzvišeni) i prisvajaju je sebi? Čime da se obilježe oni i kako da se opiše njihov život? Mora im se dati drugo obilježje, ne politeizam, nego nevjerovanje, tama, nasilje i grijeh, kako to potvrđuje i Allah (Uzvišeni), bez obzira kako se oni molili u islamu, bez obzira kakvo svojstvo im stoji ubilježeno u rodnom listu.

Vraćajući se na ovaj ajet, naći ćemo da kontekst povezuje sa ovim iskazom o vlasništvu Allahovom (Uzvišeni) nad svime što je na nebesima i na Zemlji, da je Allah (Uzvišeni):

Sebi propisao da bude milostiv (6/12).

Allah (Uzvišeni) - On je vlasnik. O tome se ne može sporiti onaj koji spori. Međutim, zahvaljujući Allahovoj dobroti, On je Sebi propisao da bude milostiv, propisao milost Svojom voljom i htijenjem, milost koju ne nameće neko ko nameće, niti predlaže neko ko predlaže, niti zahtijeva neko ko zahtijeva, osim Njegova slobodna Volja i Njegovo plemenito Božanstvo. To je milost, to je pravilo Njegovog određenja, pravilo Njegova postupka sa ljudima na ovom i budućem svijetu. Prema tome, vjerovanje u ovo pravilo ulazi u obilježje islamskog poimanja. Allahova milost prema ljudima jeste glavni temelj čak i kod Njegovog iskušavanja ljudi katkada raznim nevoljama. On ih iskušava da bi pripremio grupu ljudi ovim iskušenjem, da ponese Njegov emanet nakon izbavljenja, osamostaljenja, spoznaje, svijesti i spremnosti i pripreme kroz ovo iskušenje, da bi se uočila razlika između lošeg i dobrog, da bi se znalo ko slijedi Vjerovjesnika, a ko odstupa od njega, *da nevjernik ostane nevjernik poslije očigledna dokaza, i da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza (8/42).* Milost je u svemu tome očevdna.

Allahova milost, iako dotiče samo neka mjesta i pojave, obuhvata sva pokoljenja. Nema nijednog momenta a da ljudi nisu obuhvaćeni Njegovom milošću. Mi smo spomenuli milost i kod iskušenja nevoljama jer se to iskušenje javlja kad ljudi zastrane, odvoje se.

Mi ne pokušavamo pobrojati sva mjesta koja su obuhvaćena Allahovom milošću ili mjesta na kojima se ona manifestira premda ćemo ukratko ukazati na neka od tih mjesta dalje u tekstu. Međutim, mi ćemo pokušati da se zadržimo malo pred ovim kur'anskim čudnim tekstom koji glasi:

On je Sebi propisao da bude milostiv (6/12).

Ovaj tekst ponavlja se i na drugim mjestima u ovoj suri sa malom razlikom, kao što će doći: *Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv (6/54).*

Ono što privlači pažnju čovjeka u ovom tekstu jeste dobrota na koju smo ranije ukazali, dobrota Stvoritelja, Vlasnika, Gospodara pobjedonosne moći Koji vlada ljudima. To je dobročinstvo Allaha (Uzvišeni) Koji je Svojom milošću obuhvatio sve ljude na ovaj način, obavezujući se na to, propisujući Sebi obavezu da bude milostiv. On to čini kao Svoj zadatak prema ljudima svojevolum i apsolutnim htijenjem. To je veličanstvena istina čijem se naslađivanju, razmišljanju i uživanju čovjek ne može suprotstaviti kada pokuša da razmisli o ovoj čudnoj slici.

Privlači pažnju i drugo dobročinstvo koje se manifestira u Njegovom kazivanju ljudima kakvu je On milost propisao na Sebe kao obavezu. Sama pažnja da ih je On obavijestio o ovoj činjenici odražava drugu Allahovu dobrotu koja nije ništa manja od prethodne dobrote. Ko su ti ljudi da zaslužuju toliku pažnju da ih snađe i obuhvati Allahova volja i da se to saopći riječima Allaha (Uzvišeni) preko Njegova Poslanika? Ko su oni? To je sveopća dobrota koja se izliva obilato i proističe iz plemenitog Allahova morala.

Razmišljanje o ovoj činjenici na ovaj način dovodi srce u položaj oduševljenja i iznenađenja, uljudnosti i mira, čije se ni marginalne strane ne mogu riječima opisati.

Ove činjenice i osjećaji koje one u srcu čovjeka izazivaju nisu date ljudskom izrazu da ih predoči makar ljudsko srce bilo i pripremljeno da ih okusi, a ne da ih spozna.

Predstavljanje ove činjenice u islamskom poimanju formira jedan osnovni vid poimanja istine Božanstva i povezivanja ljudi sa tom istinom. To je lijepo, smirivajuće, drago i prijatno poimanje, čime se čovjek čudi onima koji prigovaraju stvorenjima koji istupaju protiv islamskog poimanja u ovoj oblasti jer islamsko poimanje ne pripisuje nijednom čovjeku sinovstvo Allahovo kao što to tvrde iskrivljena crkvena poimanja. Islamsko poimanje, kada se izdigne iznad ovakvih dječaćkih poimanja, dostiže istovremeno odslikavanje milostivih odnosa između Allaha i ljudi, nivo kojeg ljudski izraz ne može opisati, nivo koji oduševljava srce slatkoćom ukusa i visinom njegove intonacije.

Allahova milost izliva se obilato na sve ljude, obuhvata ih sve. Zahvaljujući njoj, oni egzistiraju i održavaju svoj život. Božija milost javlja se u svakom momentu Bitka i svakom momentu života svih bića. Što se tiče ljudskog života posebno, mi nismo u stanju da ga pratimo u svim slučajevima i pojavama, ali možemo podsjetiti samo na neke trenutke iz njegove velike oblasti.

Božija milost odražava se prvo u egzistiranju samog čovječanstva u njegovu nastanku, o čemu ono ništa ne zna, o davanju čovjeku ovog ljudskog plemenitog postojanja sa svim specifičnostima u tom postojanju, čime je čovjek odabran nad mnogim živim bićima u svijetu.

Ova milost se odražava i u potčinjavanju svemirske snage i moći onoliko koliko je Allah odredio da se one potčine čovjeku. Ovo je ta opskrba u najširoj i najobuhvatnijoj sadržajnosti u kojoj čovjek ispoljava radost u svakom času svoga života.

Ova milost ispoljava se i u Allahovom poučavanju čovjeka dajući mu, prvo, spremnost za spoznaju i određujući skladnost između te njegove spremnosti i nagovještaja i dara Kosmosa. Ovo je spoznaja kod koje nesretnici ističu rivalstvo Allahu, a On im je dao tu nauku, on je taj koga je Allah opskrbio u najširem smislu.

Allahova milost ispoljava se i u Njegovoj zaštiti ovog stvorenja nakon što ga je postavio zastupnikom na Zemlji, stalnim upućivanjem poslanika tom stvorenju sa uputom kad god to stvorenje zaboravi ili zaluta, uzme ga i povede sa blagošću kad god ono zaroni u zabludu i ne čuje poziv onoga koji upozorava i ne pokorava se upozorenju. Ovo sve je veoma lahko Allahu, međutim, Allahova milost, sama Allahova milost je ta koja mu daje rok i sama Allahova blagost jeste ta koja ga obuhvata.

Božija milost javlja se i u Allahovom (Uzvišeni) prelaženju preko loših djela čovjeka, kada čovjek uradi nešto što ne valja iz neznanja, a onda se pokaje. Sa uzimanjem milosti kao obaveze na Sebe, misli se na oprost onome ko pogriješi pa se pokaje.

Allahova milost javlja se i u kažnjavanju za loše djelo time što On kažnjava za učinjeno loše djelo u istom omjeru tog djela, a javlja se i u nagrađivanju za dobro djelo u uvećanom omjeru za deset puta ili još više koliko On hoće. Allahova milost javlja se i u u brisanju lošeg djela dobrim djelom. Sve je to Allahov dar. Niko ne može ući u Džennet svojim djelom ako ga Allah ne obuzme Svojom milošću, čak ni Poslanik (alejhi's-selam), kao što kaže o sebi u punoj spoznaji o nemoći čovjeka i dobroti Allaha.

Naše ograničenje na praćenje Božije milosti u onome u čemu se ona odražava i iznošenje nedostatka i nemoći čovjeka preče je i bolje. Uostalom, mi ne možemo u tome ništa postići jer samo jedan tren u kome Allah otvara vrata Svoje milosti srcu čovjeka vjernika pa se vjernik spoji s Njim, upozna Ga i pokori se Njemu (Uzvišeni), Allah ga zaštititi u Svome tasu i omogućiti mu mir u Svome hladu, i samo jedan ovakav tren onespособljava ljudsku moć da uživa u tome i da objasni Božiju milost, a kamoli da je opiše i izrazi se o njoj.

Da pogledamo kako Vjerovjesnik (alejhi's-selam) predstavlja ovu milost, što nju približava srcu čovjeka.

Buhari i Muslim navode hadis svojim senedom od Ebu Hurejrea (Bog mu se smilovao) da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: **"Kada je Allah odredio ovo stvorenje"** (a kod Muslima stoji: "Kada je stvorio ovo stvorenje") **zapisao je u Knjizi koja je kod Njega iznad Arša: "Moja milost je pretekla Moju srdžbu"**. Buhari navodi u drugoj verziji: "Moja milost nadvladala je Moju srdžbu". Buhari i Muslim prenose od Ebu Hurejrea da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: **"Allah je Svoju milost podijelio na sto dijelova, zadržao kod Sebe devedesetdevet, a stoti dio spustio na Zemlju. Na osnovu tog dijela stvorenja su međusobno tako milostiva da i životinja, zahvaljujući toj milosti, diže svoju nogu da ne pričepi svoje mladunče."**

Muslim prenosi svojim senedom od Selmana Farisije (Bog mu se smilovao) da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: **"Allah ima stotinu milosti. Jedna od njih je ona koja unosi milost među Njegova stvorenja, a devedesetdevet je ostalo za Sudnji dan."**

Muslim na drugom mjestu kaže: **“Onoga dana kada je Allah stvorio nebesa i Zemlju stvorio je i sto milosti. Sve su te milosti između nebesa i Zemlje, a samo jednu od tih milosti spustio je na Zemlju. Tom milošću majka ukazuje svoju milost prema djetetu, divlja životinja i ptica ukazuju milost i pažnju prema svojim mladunčadima, a kad dođe Sudnji dan, Allah će tu milost dopuniti preostalom milošću.”**

Ovo Vjerovjesnikovo nadahnjujuće predstavljanje približava ljudskoj spoznaji poimanje milosti Allaha Uzvišenoga. Kada se pogleda taj pažljivi odnos i milost majki prema njihovoj djeci među živim stvorenjima, njihovo uživanje u tome i oduševljenje time, zatim na milost i sažaljenje ljudskih srca prema djeci i starijima, prema slabima i bolesnima, prema rodbini, dragima i prijateljima i na pažnju ptica i divljači prema mladunčadi, što dovodi čojeka do zbunjenosti i čuđenja, primijetit će da je sve ovo izliv jedne milosti od Allahovih (Uzvišeni) brojnih milosti. Ovo čini jedan korak naprijed da bi se čovjek približio spoznaji i poimanju ove velike milosti.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nije se klonio da obavijesti i podsjeti ashabe o ovoj velikoj milosti.

Omer ibni Hatab (Allah mu se smilovao) kaže: **“Dovedena pred Vjerovjesnika jedna zarobljenica. Kad ta žena htjede zadojiti jedno dijete koje je nosila iz zarobljeništva, uze ga, nasloni na stomak i zadoji. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) tada kaže: “Zar vi mislite da će ova žena baciti svoje dijete u pakao?” Mi odgovorismo: “Ne, tako nam Boga, ona pokazuje da to neće učiniti,” a na to će Resulullah: “Allah je milostiviji prema ljudima od ove žene prema ovom djetetu” (Buhari i Muslim).**

Kako da ne, ova žena je milostiva prema svom djetetu - samo zbog izliva jedne od brojnih milosti Allaha.

Iz podučavanja Vjerovjesnika (alejhi's-selam) svojih ashaba ovoj kur'anskoj istini na ovaj nadahnjujući način, on je napravio drugi iskorak da se ashabi ugledaju na ovo Allahovo ponašanje u Njegovoj milosti, da ispoljavaju jedan prema drugom samilost, odnosno samilost prema svemu živome, kako bi im srca okusila slast samilosti dok je prakticiraju međusobno, kao što je to izraženo ranije u Allahovom postupku prema njima.

Ibni Amr ibni As (Bog im se smilovao) kaže da je Resulullah (alejhi's-selam) rekao: **“Oni koji su milostivi i Allah Uzvišeni je**

Milostiv prema njima. Budite milostivi prema svakom na Zemlji, prema vama će biti milostiv svako i sve što je na nebesima” (Ebu Dāvūd i Tirmizi).

Džerir (Bog mu se smilovao) kaže da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: **“Allah neće biti milostiv prema onome ko ne ispoljava milost prema ljudima**” (Muslim, Buhari i Tirmizi).

U verziji Ebu Dāvūda i Tirmizija, koji prenose od Ebu Hurejrea (Bog mu se smilovao), stoji da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: **“Milost neće biti odstranjena ni od koga osim zločinca”**.

Od Ebu Hurejrea se također prenosi da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) poljubio Hasana sina Alijina u prisustvu Akrea ibni Habisa. Akre ibni Habis tada reče: “Ja imam deset sinova i nisam poljubio ni jednog od njih.” Vjerovjesnik (alejhi's-selam) pogleda ga i dodade: **“Ko nije milostiv prema drugom ni prema njemu se neće biti milostivo**” (Muslim i Buhari).

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nije se zadržao kod poučavanja svojih ashaba (Bog im se smilovao) da budu milostivi samo prema ljudima. On ih je učio da milost njegova Gospodara obuhvata sve, da je vjernicima naređeno da se ponašaju kao što se Allah ponaša prema njima, da čovjek neće dostići vrhunac ljudskosti sve dok ne bude ispoljavao samilost prema svemu živom, ponašajući se onako kako se Allah (Uzvišeni) ponaša prema živom. Njegovo podučavanje ashaba uzimalo je smjer ili metod koji nadahnjuje i koji nas obavezuje.

Ebu Hurejre (Bog mu se smilovao) kaže da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) ispričao da je jedan čovjek išao negdje, a bio jako žedan. Pronašao je jedan bunar, spustio se u nj i napio, potom izašao, kad tamo - pas se oblizuje i ždere zemlju od žeđi. Čovjek u sebi dodade: “Ovo pašče je toliko ožednilo kao što sam ja bio ožednio.” Pa se opet spusti u bunar, napuni vodom svoju mestvu, a onda je približi paščetu i napoji ga. Bog mu je na tome zahvalio i oprostio mu.” Neki rekoše: - Božiji Poslaniče, imamo li mi za lijep postupak sa životinjama nagradu. - Nato Vjerovjesnik reče: **“Za sve što diše dobije se nagrada**” (Malik, Buhari i Muslim).

Na drugom mjestu se navodi da je neka prostitutka primijetila jednog toplog dana pašče kako kruži oko jednog bunara isplaženog jezika zbog žeđi. Ta je žena sputila se do bunara, napojila ga pa joj je time oprošteno.

Abdurrahman ibni Abdullah prenosi od svoga oca (Bog im se smilovao) da je rekao: **"Bili smo na jednom vojnom putovanju sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam) primijetili smo jednu pticu sa dva ptica pa smo joj ptice uzeli. Ta ptica spuštala se krilima i približavala zemlji. A kada je došao Vjerovjesnik (alejhi's-selam) upitao je: "Ko je nanio bol ovoj ptici zbog njenih ptica, neka joj vrati!" Primijetio je mravinjak kako smo ga spalili pa reče: "Ko je ovo spalio?" Mi odgovorismo: - Mi. - Nato će Resulullah: "Niko nema pravo uznemiravati vatrom, do Gospodar te vatre" (Ebu davud).**

Ebu Hurejre (Bog mu se smilovao) kaže da je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) rekao: **"Mrav je ujeo jednog od naših poslanika pa je naredio da se spali taj mravinjak. Tada mu je Allah objavio: "Zbog toga što te je ujeo jedan mrav, ti si spalio jedan cio ummet koji veliča Allaha" (Buhari i Muslim).**

Ovako je poučavao Vjerovjesnik (alejhi's-selam) svoje ashabe uputi Kur'ana da osjete slast Allahove milosti kroz svoje prakticiranje te milosti. Nisu li oni međusobno jedan prema drugome milostivi samo zbog jedne od brojnih Allahovih milosti?!

Ustaljenje ove činjenice u poimanju muslimana izgrađuje u njegovu osjećaju, u njegovom životu i njegovom ponašanju, jaki dojam tako da je teško sve to pobrojati, pa je neophodno da se zadovoljimo brzim ukazivanjem na to, kako ne bismo iskoračili, iz okvira *U okrilju Kur'ana*, na neki drugi problem.

Osjećaj ove činjenice na ovakav način izliva u srce vjernika smirenost i pouzdanje u svoga Gospodara; čak i onda kada prolazi kroz iskušenja i nevolje zbog grijeha i propusta, on je duboko uvjeren da milost stoji iza svakog trena, svake situacije i svakog stanja, da njegov Gospodar nije njega izložio iskušenju zbog toga što ga je odbacio ili protjerao iz Svoje milosti, jer Allah nikog ne izgoni iz Svoje milosti ko mu se obrati, nego ljudi sami sebe izgone iz ove milosti kada ne budu vjerovali u Allaha, odbacivali Njegovu milost i udaljavali se od Njega.

Ova smirenost i predanost Allahovoj Uputi ispunjava srce stabilnošću i strpljenjem, nadom i smirenošću. Ono je tada u tasu ljubavi, počiva u njenom okrilju sve dok se ne udaljuje od Allaha.

Osjećaj ove Istine na ovaj način mobilizira kod vjernika stid prema Allahu. Težnja za oprostom i milošću ne vuku ga ka grijehu, kao što neki

hoće reći, nego stid prema Allahu mobilizira oprost i milost. Srce koje se usuđuje da griješi je srce koje nije okusilo pravu slatkoću imana. Zbog toga ja nisam u stanju shvatiti ili prihvatiti ono što kažu neke sufije da oni pribjegavaju u grijeh da bi osjetili slatkoću blagosti, ili oprosta, ili milosti. Ovo nije logično i nije u skladu sa Allahovom milošću.

Svijest o ovoj istini na ovaj način snažno djeluje na moral vjernika. Vjernik zna da mu je naređeno da se ponaša kako se Allah (Uzvišeni) ponaša prema čovjeku, zna dok posmatra sebe preplavljenog Allahovom milošću mada pri sebi ima nedostataka, grijeha i propusta. To ga sve uči kako da on bude milostiv, kako da oprašta. Upravo onako kao što smo primijetili kod Vjerovjesnikovog (alejhi's-selam) poučavanja ashaba koji se oslanja kod ovog poučavanja na ovu značajnu veliku činjenicu.

Među oblastima Allahove milosti koje potvrđuje časni ajet u kome se govori da je Allah uzeo na Sebe obavezu i propisao da će ih sve okupiti na Sudnjem danu stoji:

Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?" - i odgovori: "Allahovo!" On je Sebi propisao da bude milostiv. On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikakve sumnje (6/12).

Iz ove obavezne milosti, iz tog okupljanja, u što nema sumnje, okupljanja na kojemu se razvija i pažnja Allaha (Uzvišeni) prema ljudima - a On ih je stvorio radi izvjesnog dijela, učinio ih zastupnicima na ovoj Zemlji radi izvjesnog cilja, nije ih stvorio bez razloga, niti ih je ostavio u apsurd, nego će ih sakupiti na Sudnjem danu, Danu koji je kraj kruženja u kome će se vratiti ljudi kao što se vraća putnik ili turist svome mjestu. Tamo će im se predočiti zasluga njihovog truda i isplatiti nagrada za njihov rad na ovom svijetu. Ništa od njihovog truda, nikakva nagrada neće biti zagubljena. Oni će dobiti ono što su zalužili na Sudnjem danu. I u ovoj pažnji zablistat će milost u jednoj od njenih manifestacija kao što će se očitovati kroz Allahov dar u kažnjavanju za učinjeno djelo kaznom ravnom tom djelu, a za učinjeno dobro djelo, nagradom ravnom deset puta tom djelu, pa i više kome On hoće. On će prijeći preko toga kod onoga kome htjedne. Sve je to u pojavnosti milosti koja se očituje u ovoj skupini.

Arabljeni u predislamskom periodu, tj. prije nego što im je Allah darovao ovu vjeru i uzdigao ih na časni nivo, negirali su Sudnji dan postupajući kod toga isto onako kao što postupaju ljudi "učenog", savremenog džahilijeta. Zbog toga je i ovo izraženo veoma sažeto,

potvrđujući to raznim potvrdama, da će oni biti suočeni sa tim opovrgavanjem.

On će vas na Sudnjem danu sakupiti, u to nema nikave sumnje (6/12).

Ovog dana bit će gubitnici samo oni koji nisu vjerovali na ovom svijetu, a ovi drugi neće izgubiti ništa, već će dobiti. Oni prvi će izgubiti sve pa i sami sebe, neće moći da se vrate da steknu bilo šta. Ne znači li to da čovjek stiće samo za sebe? A ako on izgubi i sama sebe, pa šta će onda dobiti, za koga će raditi i sticati?

Oni koji su sebe upropastili, pa - i oni neće vjerovati (6/12).

Oni koji su upropastili svoju dušu, oni su je izgubili, neće im se vjernička duša povratiti. Ovo je precizan termin o realnoj situaciji. Oni koji ne vjeruju u ovu vjeru, a snažno su pozivani i po prirodi navođeni na znakove vjerovanja, oni mora da su izgubili prije toga svoju prirodu, mora biti da su aparati prijema i prirodnog uslišavanja u njihovim bićima bili pokvareni, pohabani ili prekriveni i omotani. U takvoj situaciji oni su izgubili i svoje duše - sebe upropastili, gubeći aparat prijema i prirodnog živog uslišavanja u svojim bićima. Jasno, oni kao takvi ne vjeruju, jer oni nemaju duše onakve kakve imaju vjernici. Ovo je pravi smisao i objašnjenje zašto nisu vjerovali pored brojnosti dokaza koji ukazuju na vjerovanje oko njih. Ovo je faktor koji će definirati njihovu sudbinu toga dana. To je veliki gubitak koji je baziran na njihovom ranijem gubitku njihovih duša, na njihovom upropaštavanju samih sebe.

Kontekst dalje nastavlja da detaljno izlaže bića u vremenu kao što je to činio i u prošlom ajetu na određenom mjestu, da bi potvrdio da je Allah (Uzvišeni) Jedini Koji raspolaže vlasništvom ljudi, da On (Uzvišeni) sve zna i čuje sve što okružuje ta bića.

Njemu pripada sve što postoji u noći i danu; On sve čuje i sve zna (6/13).

Najpribližnije objašnjenje riječi Uzvišenoga *Ma sekene* - sve što postoji jeste da je ova riječ izvedena iz riječi *es-sukna* - stanovi, kao što spominje Zemahšeri u *Kešafu*, a što bi značilo sve ono što koristi dan i noć za smiraj, a to su sva živa bića. To potvrđuje da vlasništvo svega na svijetu pripada samo Allahu kao što je i ranije potvrđeno, da vlasništvo nad svim živim bićima pripada Allahu (Uzvišeni). Međutim, u prvom ajetu: *Upitaj: "Čije je sve ono što je na nebesima i na Zemlji?"* - i odgovori: *"Allahovo!"* (6/12), temeljno su ispitana živa bića sa gledišta mjesta, a u ovom drugom ajetu: *Njemu pripada sve što postoji u noći i danu* (6/13) detaljno su ispitana živa

bića sa gledišta vremena. Ovakvi primjeri prisutni su u kur'anskom izrazu koje će čovjek primijetiti kada se posveti temeljnom istraživanju. Ovo je objašnjenje kojim smo se mi zadovoljili kod ova dva ajeta među brojnim objašnjenjima.

Pogovor na dva svojstva *čuti i znati* daju saznanje da se time obuhvataju sva bića i sve osobine tih bića koje ističu politeisti, a s kojima se suočava ovaj tekst. Iako su monoteisti prihvatili monoteizam Stvoritelja i Vlasnika, ipak su oni dodjeljivali svojim božanstvima, po njihovoj tvrdnji, dio ploda, životinja i djece, o čemu će biti riječi na kraju ove sure. Njima se prigovara zbog odluke vezane za vlasništvo svega Allahu, a oni i pored toga dodjeljuju nešto od toga svojim božanstvima bez Allahove dozvole. Istovremeno, ovdje se priprema potvrda o specifičnosti vlasništva, što će uslijediti u ovom pasusu, o specifičnosti gospodstva i starateljstva koje pripada samo Allahu, s obzirom da je On Jedini Vlasnik u posjedovanju svega na svakom mjestu i u svako vrijeme, Jedini čuje i zna sve, kao i sve drugo što se o stvarima govori.

A sada kada je već potvrđeno da je Allah, Jedini On, Stvoritelj i da je Allah, Jedini On, Vlasnik dolazi do žestoke osude traženja pomoći od drugoga mimo Allaha, osude klanjanja drugome, a ne Allahu i uzimanja za zaštitnika nekoga mimo Allaha. Ovdje se potvrđuje da se ovo protivi istini predanja Allahu, jer bi to bio politeizam koji se nikada ne može spojiti sa islamom. Ovdje se spominju svojstva Allaha (Uzvišeni): da je On Stvoritelj nebesa i Zemlje, da je On Skrbnik koji hrani, da je On Onaj koji može i naštetiti i koristiti i da je On Moćni i Pobjedonosni. Ovdje se spominje i zaplašujuća i strašna muka i natkriva mjesto u cjelini okriljem Uzvišenoga, a spominje se i strah predstavljen u intonaciji strašna odjeka.

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog, osim Allaha, Stvoritelja nebesa i zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji mu druge ravnim smatraju!" Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu." A onaj ko toga dana bude pošteđen, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh. Ako te od Allaha neka nevolja pogodi, - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo

dobro podari, - pa, samo je On Svemoćni, i jedini On vlada robovima Svojim; On je Mudar i Sveznajući (6/14-18).

Ovo je pitanje uzimanja samo Allaha za zaštitnika u pravom smislu značenja riječi "zaštitnik", tj. uzimanje samo Allaha za Gospodara i Zaštitnika Kome čovjek diže ruke pri klanjanju u punoj skrušenosti, samo Njegovoj suverenosti, samo Njemu predajući klanjanje i obrede klanjanja, uzima samo Njega za Pomagača, tražeći samo od Njega pomoć, oslanja se samo na Njega i usmjerava samo Njemu pri nevoljama. Ovo je pitanje doktrine u njenoj suštini, pa ili iskren biti prema Allahovoj zaštiti u pravom smislu ovog značenja, a to bi bio islam, ili uzeti sebi za božanstvo drugoga mimo Allaha u bilo kojoj formi, a to bi bio politeizam koji se ne može nikada naći sa islamom u jednom srcu.

Ovi ajeti potvrđuju ovu činjenicu najsnažnijim tekstom i nadubljom intonacijom.

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha, Stvoritelja nebesa i zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju!" (6/14)

To je snažna i dojmliiva logika prirode. Kome pripada zaštitništvo i kome čovjek da se obraća? Kome, a ako ne Stvoritelju nebesa i Zemlje koji ih je i stvorio i razvio? Kome, ako ne Skrbniku svega što je na nebesima i Zemlji, Onome koji hrani, a ne traži hranu?

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osim Allaha...?" (6/14), a to su svojstva Allaha (Uzvišeni). Koja logika dozvoljava da se uzme neko drugi za zaštitnika mimo Allaha? Koga da uzme čovjek za zaštitnika da mu pritekne u pomoć? Pa, Allah je Taj Koji je stvorio nebesa i Zemlju, pa Njemu pripada vlast na nebesima i Zemlji. Ko bi ga uzeo za zaštitnika da ga opskrbi i hrani, pa Allah je Taj Skrbnik. On je taj Koji hrani sve što se nalazi na nebesima i na Zemlji. Pa zašto starateljstvo tražiti od drugoga, a ne od Onoga Kome pripada i vlast i Koji opskrbljuje?

A onda...*Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i "nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju" (6/14).* Islam i nepoliteizam imaju određeno značenja, a to je da ne uzimaš zaštitnika osim Allaha. Uzimanje zaštitnika mimo Allaha u bilo kom smislu smatra se politeizmom, a politeizam ne može biti islam.

Jasno je definirano: ovo pitanje ne prihvata ublaživanje niti razvodnjavanje. Ili samo Allahu (Uzvišeni) pripada usmjeravanje, primanje, pokornost, povinjanje, klanjanje, traženje pomoći od Njega i priznavanje samo Njemu suverenosti u svemu, a odbijanje priznavanja drugog božanstva mimo Allaha, zaštićivanje srca i rada u obredu i zakonu samo Njemu bez sudruga, ili sve ovo, a to je islam, ili prihvatanje još nekoga za božanstvo kod klanjanja Allahu u bilo čemu spomenutom, a to bi bio politeizam, koji se nikada ne može sastati sa islamom u jednom srcu.

Vjerovjesniku (alejhi's-selam) naređeno je da kaže ovu osudu u lice politeistima koji su ga pozivali na blagost ulagivajući se da ustupi neko mjesto njihovim božanstvima u njegovoj vjeri, u zamjenu da oni uđu s njim u ovu vjeru, ali da on ostavi njima neke specifičnosti božanstva koje bi oni prakticirali u cilju zadržavanja svog položaja, oholosti i interesa. Međutim, njihovim potraživanjima odgovoriti značilo bi oponašanje zabrane i dozvole u zamjenu da on, Muhammed (alejhi's-selam) prestane sa svojim suprotstavljanjem, a oni njega da postave za svoga glavaru, da mu međusobno saberu i predaju ogromna sredstva i ožene ga s najljepšom djevojkom.

Oni su bili spremni na mučenje, borbu i egzemplarnu kaznu, bili su spremni na zavođenje, interes i blagost.

U ovim dvojnim pokušajima sa Vjerovjesnikom (alejhi's-selam) njemu je naređeno da ovu ponudu odbaci otvoreno i jasno, izjavljujući to na način koji ne dopušta ni najmanje razvodnjavanje.

Naređeno mu je također da im u srca ubaci strah u vrijeme dok se njemu najavljuje ozbiljnost naredbe i obaveze, da ne uslijedi Allahova kazna ako pogriješi u onome što mu je naređeno u vezi sa islamom i monoteizmom.

Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu." A onaj ko toga dana bude pošteđen, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh (6/15-16).

Ovo je slikanje stvarnosti osjećaja Vjerovjesnika (alejhi's-selam) spram naredbe njemu upućene od strane njegova Gospodara i otjelovljenja straha od Allahove kazne, straha koga može odstraniti od čovjeka samo Allahova milost i jasan uspjeh. Istovremeno, to je potresni napad na srca politeista toga vremena i srca onih koji pripisuju u svakom drugom vremenu sudruga Allahu. To je potresni napad koji predočava kaznu tog Velikog dana, kaznu koja traži žrtvu kružeći iznad nje u težnji da je

dograbi. Nesretnika od te kazne može odbraniti samo snaga Moćnoga Koji uzima za povodac tu kaznu i odvaja je od žrtve. Dah čitaoca od ovog slikanja zastaje. Ono je predstavljeno u sceni u kojoj se iščekuje ova posljednja slika.¹⁵

Zatim, zašto da se uzima drugi zaštitnik mimo Allaha, zašto da čovjek izloži sebe politeizmu koji je zabranjen i da se suprotstavi islamu koji je čovjeku naređen? Zašto da navuče na sebe kroz grijeh ovu strašnu kaznu? Je li to zbog neke nade koja bi mu možda privukla korist, otklonila kakvu štetu u njegovu ovosvjetskom životu? Je li to nada u pomoć ljudi kad ih zadesi nesreća, je li to nada da će mu ljudi pomoći u izobilju? Sve je ovo u Allahovoj ruci, On ima apsolutnu moć nad svijetom uzroka. Njemu pripada moć nad svim ljudima, kod Njega je mudrost i znanje zašto se nešto sprječava, a drugo daje.

Ako te od Allaha neka nevolja pogodi, - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari, - pa, samo je On svemoćni, jedino On vlada robovima Svojim, On je Mudar i Sveznajući (6/17-18).

To je slijeđenje fiks ideja, slijeđenje bezumnosti. To je slijeđenje gomile želja i straha, trenutnih mišljenja i varki. To je očitovanje - teofanija u plaštu svjetla doktrine, rastakanje imana i jasnoće poimanja, istine spoznaje o istinitosti Allaha. To je zbog složenosti ovog pitanja što ga kur'anski kontekst tretira na ovom mjestu i na mnogim drugim mjestima.

Na kraju dolazi vrhunac dostignuća u ovom valu, dolazi snažno odjekujuća intonacija kod mjesta svjedočenja, upozorenja, razlučivanja i čišćenja od pridruživanja politeizmu. Sve je to dato u jako zvonkom tonu i strašnom završetku.

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

¹⁵V. poglavlje *Tariqatu'l-Qur'an* u djelu *Et taswiru'l-feni fi'l-Qur'an*.

Smjenjivanje slogova jednih za drugim... A to smjenjivanje i intonacija u ovom ajetu su veoma čudni. Ovo smjenjivanje slogova i intonacije radi ocrtavanja mjesta jednog po jednog i scene za scenom - skoro da progovore crte lica i unutrašnja uzbuđenja slušaoca kad ga sluša ili čitaoca kad ga čita.

Ovo je taj Vjerovjesnik (alejhi's-selam) kome je naredena od njegovog Gospodara ova naredba, ovo je taj Vjerovjesnik koji se suočava sa politeistima koji uzimaju sebi za zaštitnike drugoga mimo Allaha, koji im daju izvjesne Božanske kompetencije zajedno sa Allahom, koji pozivaju Vjerovjesnika (alejhi's-selam) da ih ostavi onakve kakvi jesu a da ih on uvede u ono što je njemu objavljeno kao da je to moguće da se dogodi i kao da je moguće da se islam i politeizam spoje u jednom srcu na ovaj način kako to oni zamišljaju. To je ono što još uvijek ljudi i u naše vrijeme tako shvaćaju da je moguće da bude čovjek predan Allahu, musliman, dok istovremeno prihvata drugoga mimo Allaha i dok se on kao takav povinjava drugome, ne Allahu, traži pomoć od drugoga, ne od Allaha, i uzima sebi za zaštitnika drugoga, a ne Allaha.

Ovo je taj Vjerovjesnik (alejhi's-selam) koji se suočava sa ovim politeistima da bi im objasnio raspuće između njegove i njihove vjere, raspuće između monoteizma i njihova politeizma, između njegova islama i njihova džahilijeta, da im istakne i potvrdi da nema mjesta susretu između njega i njih sve dok se ne prođu svoje vjere i ne ostave je i prihvate islam, da nema povoda za izmirenje o ovom pitanju jer je to mjesto na kome se on rastavlja od njih na samom početku.

Ovo je moment gdje se javlja scena svjedočenja javno, otvoreno:

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" (6/19).

Koji je svjedok u ovom cjelokupnom Kosmosu najpouzdaniji? Ko je svjedok čije svjedočenje nadvisuje ostala svjedočenja? Ko je taj svjedok čije je svjedočenje odlučno i kategorično kod ovog pitanja iza koga nema mjesta za drugo svjedočenje?

Radi apsolutne općenitosti, kako ne bi preostalo ništa u ovom Kosmosu čije se mjerilo ne bi moglo označiti kao svjedočenje, pitanje glasi: *Reci: Ko je svjedok najpouzdaniji? (6/19).*

Isto onako kao što je Vjerovjesniku (alejhi's-selam) naredeno da pita, naredeno mu je i da odgovori, jer niko drugi ne može ni odgovoriti,

kako su priznali sami sagovornici. Niko drugi ne može ni odgovoriti o naredbi i realnosti:

... i odgovori: "Allah!" (6/19).

Da, Allah (Uzvišeni). On je najpouzdaniji svjedok. On je Taj koji kazuje istinu. On je Taj koji najbolje razlučuje. On je Taj iza čijeg svjedočenja nema drugog svjedočenja, niti riječi poslije Njegove riječi. Kad On nešto kaže, prestane priča, pitanje je presuđeno.

I tad im je objasnio činjenicu da je Allah (Uzvišeni) najpouzdaniji svjedok, upoznao ih da je On (Uzvišeni) svjedok između njega i njih o ovom pitanju:

On će između mene i vas svjedok biti (6/19).

Riješeno je: On je svjedok između mene i vas. Ovo cjepkanje u tekstu je najpovoljnije u atmosferi ove scene. Ono je bolje nego da je bilo povezano pretpostavimo sa: *Reci: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti"*.

Kada je potvrđen princip arbitraže Allaha (Uzvišeni) kod ovog pitanja, njima je saopćeno da svjedočenje Allaha (Uzvišeni) sadrži ovaj Kur'an koji je objavljen Vjerovjesniku, da njime upozori njih i svakog drugog do koga dopre Kur'an u životu, Vjerovjesnik (alejhi's-selam), ili poslije njegove smrti do koga dođe ovaj Kur'an. Kur'an je dokaz protiv njih i protiv svih onih do koga je Kur'an dopro, jer Kur'an sadrži u sebi svjedočenje Allaha o ovom osnovnom pitanju, a na ovom pitanju počiva i ovaj i budući svijet. Na njemu počiva cjelokupni Kosmos. I svijet čovjeka je tu uključen.

A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominjem (6/19).

Svim ljudima kojima je saopćen ovaj Kur'an na jeziku koga oni razumiju i do koga je došao njegov sadržaj Kur'an će biti svjedok. Na tome je uspostavljen dokaz do koga je stiglo upozorenje, i ako taj porekne ovo saopćenje, na njemu će se obistinuti kazna. (Međutim, onaj koji ne razumije jezik Kur'ana, ne razumije sadržaj, Kur'an neće biti kao dokaz protiv njega. Grijeh će tada pasti na one koji su odgovorni za ovu vjeru, one koji mu nisu prenijeli na njegovu jezik ono što je potrebno da shvati sadržaj ovog svjedočenja, a to znači ako sadržaj Kur'ana nije preveden na njegov jezik.)

Ako im je saopćeno da je svjedočenje Allaha (Uzvišeni) sadržano u ovom Kur'anu, njima je saopćen i sadržaj ovog svjedočenja u formi izazova i nijekanja njihova svjedočenja, a koje se u osnovi razlikuje od Allahova svjedočenja. Muhammed (alejhi's-selam) ih obaviještava da negira ovo njihovo svjedočenje i da ga odbacuje, da on govori o sasvim drugome i potvrđuje suprotno njihovom svjedočenju. Muhammed (alejhi's-selam) će potvrditi svome Gospodaru apsolutnu Jednotu i Božanstvo koje pripada samo Njemu, i da se on odvaja od njih; na ovom principu, na samom raspuću, da on diže ruke od njihovog politeizma u formi prijetnje i tvrdnje.

Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova? Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Kur'anski tekstovi sa ovim svojim odlomcima i ovim svojim intonacijama potresaju srca toliko da to čovjek ne može objasniti. Ja ne želim obustaviti ovaj izliv u srce čovjeka bilo kakvim objašnjenjem.

Međutim, ja hoću da se osvrnem na pitanje koje sadrži ovaj dio teksta i o kome je bilo riječi. Ovo pitanje koje izlaže kur'anski tekst u ovim ajetima jeste pitanje zaštitništva, monoteizma i razlučivanja, jeste pitanje islamske doktrine, jeste najveće pitanje u toj doktrini. Vjernička skupina danas dostojna je da se zadrži pred ovom Božanskom cjelinom mnogo duže.

Ova skupina suočava se danas sa kompletnim džahilijetom na Zemlji isto onako kako se suočavala muslimanska zajednica kada su joj bili objavljeni ovi ajeti, da definira svoj stav u svjetlu ovih ajeta - da bi nastavila svoj put koristeći se tim svjetlom. Zbog toga je potrebno da se duže zadrži pred ovim ajetima da bi ocrkala sebi put prema uputi iz njih.

Došlo je vrijeme kao što je bilo tada kada je čovječanstvu objavljena ova vjera. Ljudi su se vratili na isti položaj na kome su bili onda kada je objavljen ovaj Kur'an Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i kada im je došao islam objašnjavajući svoj glavni princip: "svjedočenje da nema drugog Boga osim Allaha". Svjedočenje da nema drugog Boga osim Allaha znači upravo ono kako se izrazio o tome Rebi ibni Amir, poslanik vođe muslimana pred Rustemom, glavnim vođom Perzijanaca. Rustem ga je

tom prilikom upitao: "S čim ste vi došli?", a on je odgovorio: "Allah nas je poslao da izvedemo svakoga ko hoće da se oslobodi klanjanja čovjeku i da se klanja jedino Allahu. Da svakoga kome je ovaj svijet postao tijesan izvedemo na širinu ovog i budućeg svijeta. Da iz nasilja vjera izvedemo u pravednost islama." Ovaj izaslanik znao je da Rustem i njegov narod ne obožavaju cara u svojstvu božanstva i stvoritelja Kosmosa, ne klanjaju se pred njim u formi poznatog klanjanja, nego oni primaju i prihvaćaju njegove zakone, i kroz ono što islam odbacuje i čemu se protivi oni ga obožavaju. Dalje, ovaj izaslanik obavijestio je Rustema da ih je Allah poslao da izvedu ljude ispod njihova sistema i situacije u kojima se čovjek klanja čovjeku koji ističe da posjeduje Božanske osobine, a to su suverenost, zakonodavstvo, pokornost ovom suverenitetu i ovim zakonima (a to su vjere), poslao ih je Allah da izvedu narode da se klanjaju samo Allahu i da prihvate pravdu islama.

Vrijeme se je vratilo u dane kao kada je ova vjera bila dostavljena čovječanstvu da prizna samo Allaha bez drugog božanstva. Ljudi su se odmetli i predali klanjanju drugim ljudima, povratili su se u nasilje, povratili su se od osnovne islamske sentence "nema drugog Boga osim Allaha" mada jedna grupa stalno ponavlja sa minareta "la ilahe illellah", ne shvaćajući i ne spoznavajući smisao tih riječi, ne interesujući se za njihov smisao, a ponavljaju ih. Ne odbijaju zakon "suverenosti" za koju ljudi tvrde da njima pripada, a suverenost je sinonim za Božanstvo, da li neko tvrdio to kao pojedinac ili neka zakonodavna institucija ili narod. Ni pojedinac ni institucija ni narod nisu nikakvo božanstvo. Prema tome, oni nemaju ni prava na suverenitet. Međutim, čovječanstvo se povratilo u džahilijet i odmetlo od sentence "la ilahe illellah", dalo ovim ljudima specifičnosti božanstva, ne izražavajući jedinstvo Allaha niti da samo Njemu pripada zaštitništvo.

Čovječanstvo, u cjelini, to je uradilo podrazumijevajući tu i one koji sa minareta ponavljaju širom istoka i zapada Zemlje riječi "la ilahe illellah" bez smisla i ikakve realnosti. Ovi su veći grijешnici i zasluđuju veću kaznu na Sudnjem danu, jer su se oni povratili da se klanjaju ljudima, nakon što im je objašnjena uputa i nakon što su nekada bili u Allahovoj vjeri.

O, kako je potrebno ovoj muslimanskoj zajednici danas da se duže zadrži pred ovim jasnim ajetima!

O, kako joj je potrebno da se zadrži pred ajetom koji govori o zaštitništvu:

Reci: "Zar da za zaštitnika uzmem nekog drugog osima Allaha, stvoritelja nebesa i zemlje? On hrani, a Njega niko ne hrani!" Reci: "Meni je naređeno da budem prvi među onima koji se pokoravaju", - i: "Nikako ne budi od onih koji Mu druge ravnim smatraju!" (6/14).

To je zbog toga da se zna da uzimanje za zaštitnika bilo koga osim Allaha, u svakom smislu značenja "zaštitnika", znači povinjavanje, pokoravanje, traženje pomoći, a to se suprotstavlja islamu, jer je to politeizam. Islam je došao da izbavi ljude iz voda politeizma, da bi znali, prvo, da sve ono u čemu se predstavlja zaštitništvo osim Allaha, znači prihvatanje suvereniteta nečijeg drugog, ne Allahovog, suvereniteta u svijesti i životu. To je nešto što danas prakticira čovječanstvo u cjelini bez izuzetka. I zbog toga, nek se zna, težnja je danas izvesti cijelo čovječanstvo iz faze obožavanja i klanjanja čovjeka čovjeku ka klanjanju samo Allahu i da se to suprotstavlja džahilijetu na isti način kao što se suprotstavio Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i muslimanska zajednica kada su primili ove ajete.

O, kako je potrebno da muslimanska zajednica, u svom suprotstavljanju džahilijetu pridruži činjenice i osjećaje koje izlijevaju u srce vjernika slijedeći ajeti:

Reci: "Ako ne budem poslušan svome Gospodaru, ja se plašim patnje na Velikom danu." A onaj ko toga dana bude pošteđen, On mu se smilovao, i to je očiti uspjeh. Ako te od Allaha neka nevolja pogodi, - pa, niko je osim Njega ne može otkloniti; a ako ti kakvo dobro podari, pa, samo je On Svemoćni, i jedini On vlada robovima Svojim; On je Mudar i Sveznajući (6/15-18).

O, kako je potrebno svakom ko se suočava sa džahilijetom, nasilnikom i okrutnikom, da se suprotstavi tvrdoglavosti džahilijeta, skretanju i spletkama, smutnji i slabosti, o, kako je potrebno svakome ko se suočava sa ovakvim zlom da pridruži u svom srcu ove činjenice i ove osjećaje, osjećaje straha grijeha i zaštitništva od drugoga mimo Allaha, straha strašne kazne koja predstoji svakom grijешniku, o, kako je potrebno da zna i da je uvjeren da štetu i korist daje Allah, da je Allah iznad ljudi i da ne može biti pogovora na Njegov sud, niti se može odbiti ono što On presudi. Srce kome se nisu pridružile ove činjenice i ovi osjećaji neće biti u stanju podnijeti obavezu "izgradnje" islama ponovo u sučeljavanju sa nasilnim džahilijetom. To su ogromne obaveze pod kojima se potresaju čitava brda.

Zatim, o, kako je potrebno ovoj vjerničkoj grupi, nakon što se uvjerila u istinu svojih obaveza na Zemlji danas, i nakon što je postala jasna istina ove doktrine kojoj ova skupina poziva da prihvati zaštitništvo Allaha, nikog drugoga, a što proističe iz ovih činjenica i što govori njihov smisao, i nakon što ta vjernička grupa pridruži sebi te činjenice i takve osjećaje u svom velikom zadatku - kako joj je potrebno da zauzme stav svjedočenja, prekidanja, razlučivanja i dizanja ruku od politeizma kakvog prakticira današnji džahilijet, a njegov način prakticiranja je isti kao što ga je prakticirao tadašnji džahilijet, i da kaže ono što je bilo naredeno Vjerovjesniku (alejhi's-selam), da kaže i baci u lice džahilijeta ono isto što je u lice tadašnjeg džahilijeta bacio plemeniti Vjerovjesnik, realizirajući naredbu svoga Gospodara:

Reci: "Ko je svjedok najpouzdaniji?" - i odgovori: "Allah, On će između mene i vas svjedok biti. A meni se ovaj Kur'an objavljuje i da njime vas i one do kojih on dopre opominje. Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Vjernička grupa treba zauzeti ovakav stav prema džahilijetu koji je preplavio cijelu Zemlju, mora se njemu baciti u lice sa daleko glasnijom riječju ove Istine, riječju odlučnosti koja razdvaja i snažno potresa, a onda se obratiti Allahu znajući i imajući u vidu da je On najmoćniji, da je On iznad ljudi, da su ti ljudi među kojima su i nasilnici i silnici slabiji od mušice: *A ako bi im mušica nešto ugrabila, oni to ne bi mogli od nje izbaviti (22/73).* Oni nikome ništa ne mogu naštetiti bez Allahove dozvole, oni nikome ništa ne mogu koristiti bez Allahovog dopuštenja, Allah dominira nad tim, ali većina ljudi to ne znaju!

Muslimanska zajednica mora se također uvjeriti da ona neće biti pomognuta niti će se ostvariti njoj Allahovo obećanje na Zemlji prije nego što se odvoji džahilijet od Istine na raspuću, prije nego što se oglasi riječ Istine u lice nasilniku, prije nego se izrazi svjedočenje protiv džahilijeta ovakvim svjedočenjem, prije nego se upozori ovakvim upozorenjem, obavijesti ovakvim obavještenjem, razdvoji ovakvim razdvajanjem i povuče iz voda džahilijeta ovakvim povlačenjem.

Kur'an nije objavljen da se okrene prema historijskim događajima nego je to cjeloviti program koji nije ograničen vremenom ni mjestom. To je program koga se prihvaća muslimanska zajednica gdje god ona bila kada se nađe u sličnoj poziciji u kakvoj je bila muslimanska zajednica u vrijeme objave Kur'ana. Muslimanska zajednica je danas u istoj takvoj

situaciji. Vrijeme se vratilo u dane objave Kur'ana, čiji je cilj bio širenje islama, pa neka je sasvim jasna i uvjerljiva činjenica ove vjere i svijest o Allahovoj moći i pobjedi o konačnom razdavanju i odvajanju od neistine i predstavnika te neistine, neka ovo bude spremnost muslimanske zajednice, a Allah je najbolji zaštitnik i najmilostiviji!

« الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ .

« وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ؟ إِنَّهُ لَا يُدْلِحُ الظَّالِمُونَ * وَيَوْمَ نَخَشِرُهُمُ جَمِيعًا ، ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا : آيِنَ شُرَكَائِكُمْ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ؟ ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فَتِنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا : وَاللَّهِ رَبَّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ * انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ ، وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ .

« وَمِنْهُمْ مَن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ، وَجَعَلْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ، وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهَا ، حَتَّى إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ * وَهُمْ يَبْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ ، وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ * وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا : يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ ، وَلَا نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبَّنَا ، وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ * بَلْ بَدَأَ لَهُمْ مَا كَانُوا يُخْفُونَ مِنْ قَبْلُ ، وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ ، وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ .

« وَقَالُوا : إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا ، وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ * وَلَوْ تَرَى إِذْ وَقَفُوا عَلَى رَبِّهِمْ قَالَ : أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ ؟ قَالُوا : بَلَى وَرَبَّنَا ! قَالَ : فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ .

« قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ حَتَّى إِذَا جَاءَتْهُمْ السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا : يَاحَسْرَتَنَا عَلَى مَا فَرَطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَى ظُهُورِهِمْ ، أَلَا سَاءَ

مَا يَزِرُونَ ! * وَمَا أُحْيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ، وَلِلْآخِرَةِ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ ،
أَفَلَا تَعْقِلُونَ ؟ » .

Oni kojima smo Knjigu dali poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje; oni koji su sebe upropastili, pa - oni neće vjerovati (6/20).

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži ili ne priznaje dokaze Njegove? Nepravedni zaista neće uspjeti! (6/21).

A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upitamo one koji su druge Njemu ravnim smatrali: "Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?" (6/22).

neće im ništa drugo preostati nego da reknu: "Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" (6/23).

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! (6/24).

Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali. A kada ti dolaze da se s tobom raspravljaju, govore oni koji ne vjeruju: "To su samo izmišljotine naroda davnashnjih!" (6/25).

Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju, i sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju (6/26).

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!" (6/27).

Ne, ne! Njima će očividno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili da rade ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivi, (6/28)

i rekli bi: "Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti oživiljeni!" (6/29).

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarom, svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako

nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30).

Oni koji ne vjeruju da će pred Allaha stati nastradaće kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: "O, žalosti naše, šta smo sve na Zemlji propustili!" i grijehe svoje će na leđima svojim nositi, a užasno je ono što će uprtiti! (6/31).

Život na ovom svijetu je samo igra i zabava, a onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite? (6/32).

Ova cjelina jeste povratak sučeljavanju sa mnogobošcima koji poriču Časni Kur'an, koji poriču proživljavanje poslije smrti i budući svijet... Međutim, ona se s njima ne suočava odslikavajući mnogobožačku upornost i tvrdoglavost niti se s njima suočava slikajući sudbine njihovih minulih predaka koji su isto to poricali - kao što je prethodno bilo riječi u ovoj suri - već ih suočava sa njihovom sudbinom na dan proživljenja koji oni poriču i sa njihovom kaznom na budućem svijetu koji oni negiraju... Suočava ih sa ovom kaznom i tom sudbinom kroz žive i očite prizore... Suočava ih s tim na dan kad su oni svi proživljeni i kad im se postavlja pitanje puno prijekora i grdnje, pitanje puno diskreditacije i čuđenja: *Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali? (6/22)*, dok su oni u strahu i jezi, jadu i zaprepaštenju, kunući se Allahom i priznajući jedino Njega za Gospodara: *Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali! (6/23)*...Suočava ih sa ovim, a oni su zaustavljeni pred Džehennemom uhićeni time u strahu i grozoti, u kajanju i gubitku govoreći: *Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara svoga ne poričemo i da vjernici postanemo! (6/27)*, oni se tope od stida i kajanja, od straha i užasa, dok ih On, Uzvišeni, pita: *"Zar ovo nije istina?" (6/30)*, a oni odgovaraju: *"Jeste, tako nam Gospodara našeg!" (6/30)*. Međutim, ovo im priznanje neće ništa pomoći: *On će reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30)*...Suočavaju se sa ovim, a već su sebe upropastili i sve izgubili; došli su noseći svoj teret na svojim leđima i grcajući od tuge i žalosti zato što su propustili budući svijet i što su uzeli posao na gubitak!

Prizor za prizorom. Svaki prizor trese srca, rastavlja zglobove, drma biće i otvara oči i srce - onome kome Allah hoće da otvori oči i srce - za Istinu s kojom ih suočava Allahov Poslanik (alejhi's-selam) i za Knjigu koju poriču, mada oni kojima je data Knjiga prije njih poznaju ovu Knjigu kao što sinove svoje poznaju!

Oni kojima smo Knjigu dali poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje; oni koji su sebe upropastili, pa - oni neće vjerovati (6/20).

U Časnom Kur'anu je više puta spomenuto da sljedbenici Knjige - a to su Jevreji i kršćani - poznaju ovaj Kur'an ili znaju za istinitost Muhammedovog (alejhi's-selam) poslanstva i da je ovaj Kur'an njemu objavio Allah... Spominjanje ove istine je ponovljeno kako u sučeljavanju sa samim sljedbenicima Knjige kada su prema Poslaniku (alejhi's-selam) i ovoj vjeri zauzimali opozicioni, negatorski, ratni i neprijateljski stav (ovo je većinom bilo u Medini), tako i u sučeljavanju sa idolopoklonicima Arapima, kako bi se i oni upoznali da sljedbenici Knjige, koji poznaju prirodu Objave i nebeskih knjiga, poznaju ovaj Kur'an i poznaju istinitost Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) znaju da je to Objava koju mu je objavio njegov Gospodar kao što je objavljivao poslanicima prije njega.

Ovaj ajet je - kao što smo to uzeli za preovlađujuće mišljenje - mekkanski, spominjanje u njemu sljedbenika Knjige na ovaj način, dakle, znači da je to bilo sučeljavanje sa idolopoklonicima i stavljanje njima do znanja da ovaj Kur'an koji oni poriču poznaju sljedbenici Knjige kao što poznaju svoje sinove. Ako većina njih nije povjerovala u Kur'an, to je stoga što su oni sebe upropastili, pa nisu vjerovali. Njihov slučaj je kao i slučaj idolopoklonika koji su sebe upropastili pa nisu prihvatili ovu vjeru! Cijeli kontekst prije i poslije ovog ajeta govori o mnogobošcima, što preteže da je ovaj ajet mekkanski kako smo ranije rekli upoznaajući se sa ovom surom.

Komentatori Kur'ana, tumačeći ovu tvrdnju: *Oni kojima smo Knjigu dali poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje (6/20)*, držali su se mišljenja da oni znaju da je Kur'an uistinu objavljen od Allaha ili da je Poslanik (alejhi's-selam) uistinu poslanik od Allaha, koji mu objavljuje ovaj Kur'an.

Ovo je stvarno jedna strana značenja teksta, međutim, mi - pozivajući se na historijsku realnost i stav sljedbenika Knjige prema ovoj vjeri u toj realnosti - primjećujemo i drugu stranu značenja teksta, koje je, vjerovatno, Uzvišeni Allah želio da nauči zajednica muslimana kako bi se ono učvrstilo u njenoj svijesti tokom historije kad se bude sa ovom vjerom sučeljavala sa sljedbenicima Knjige.

Sljedbenici Knjige znaju da je ova Knjiga Istina od Allaha, pa, odatle, znaju koju ona moć i snagu krije, koje dobro i dobrotu sadrži i koju motivirajuću energiju daje narodu koji vjeruje u vjeru koju je ona donijela, u moral koji iz nje proizilazi i u sistem koji na njoj počiva. Oni potpuno

računaju na ovu Knjigu i njene sljedbenike i oni dobro znaju da im Zemlja neće biti široka a da će biti prostrana za sljedbenike ove vjere! Oni zaista znaju kakvu Istinu ona sadrži, a znaju i to koliko su oni u laži. Znaju da se ova vjera neće moći pomiriti niti nastaviti sa džahilijetom u koji su oni dospjeli i u koji je zapao njihov narod, njegov moral i njegove strukture. Znaju, odatle, da je to borba koja se neće smiriti sve dok se džahilijet ne povuče sa ove Zemlje i dok ne preovlada ova vjera i dok samo Allahova vjera ne ostane..., odnosno, da vlast na cijeloj Zemlji postane Allahova, a da se protjeraju oni koji vrše nasilje nad Allahovom vlašću sa čitave zemlje... Samo tako ova vjera postaje Allahova!

Sljedbenici Knjige dobro znaju ovu istinu u ovoj vjeri... I poznaju je po njoj kao što poznaju svoje sinove... Oni iz generacije u generaciju izučavaju ovu vjeru, detaljno i studiozno, istražujući tajne njene snage i puteve i prolaze kojima ona osvaja ljudske duše. Oni ozbiljno ispituju kako mogu da unište usmjeravajuću snagu u ovoj vjeri. Kako da ubace sumnju i podozrenje u srca njenih sljedbenika? Kako da u njoj izvrnu smisao riječima s njihovih mjesta? Kako da odvrte te njene sljedbenike od istinskog znanja o njoj? Kako da je iz aktivnog pokreta, koji ruši laž i džahilijet, koji povraća Allahovu vlast na zemlji i progoni nasilnike nad ovom vlašću i koji čini da samo Allahova vjera ostane kako sljedbenici Knjige teže da je iz aktivnog pokreta pretvore u hladni kulturni pokret, u mrtva teorijska istraživanja, u prazne teološke, fikhske ili sektaške rasprave? Kako da njeno pojmovlje i shvatanje preliju u forme, sisteme i koncepcije koje su njoj strane i za nju razarajuće, obmanjujući njene sljedbenike da je njihovo vjerovanje poštovano i zaštićeno?! Kako da na kraju ispune prazninu vjerovanja drugim koncepcijama, drugim shvatanjima i drugim interesiranjima, kako bi dotukli preostale emotivne korijene blijedog vjerovanja?!

Sljedbenici Knjige proučavaju ovu vjeru ozbiljno, studiozno i detaljno ne zato što istražuju istinu - kao što zamišljaju naivni pripadnici ove vjere -, niti da budu pravični prema ovoj vjeri i njenom porijeklu - kao što pretpostavljaju neki zavedeni kada vide priznanje nekog istraživača ili orijentaliste o dobroj strani ove vjere! - Ne! Već oni ovako ozbiljno, studiozno i detaljno proučavaju ovu vjeru jer ispituju kako da je ubiju! Jer oni ispituju njene puteve i putiće do ljudske prirode kako bi ih zatvorili ili razmekšali! Jer oni ispituju tajne njene snage kako bi joj se njom suprotstavili! Jer oni žele da saznaju kako to ona sebe izgrađuje u ljudima kako bi po tom uzoru izgradili oprečne koncepcije kojima žele da ispune praznine u dušama ljudi!

Oni je zbog svih ovih ciljeva i okolnosti poznaju kao što poznaju svoje sinove!

Zato je naša obaveza, upravo naša, da to znamo... Da, uz to, znamo još i to da smo mi preči da poznajemo svoju vjeru kao što poznajemo svoje sinove!

Historijska realnost kroz četrnaest stoljeća govori o jednoj činjenici... To je činjenica koju je potvrdio časn Kur'an u ovom ajetu: *Oni kojima smo Knjigu dali poznaju Poslanika kao što poznaju sinove svoje (6/20)*... Međutim, ova činjenica je posebno u ovom vremenu kristalno jasna i vidljiva... Studije koje se pišu o islamu u ovo vrijeme dostigle su takav nivo da se prosječno izdaje jedna knjiga sedmično na nekom od stranih jezika. Ove studije govore da sljedbenici Knjige znaju svaku sitnu i krupnu stvar o prirodi ove vjere i njenoj historiji, o izvorima njene moći, o sredstvima kojima joj se treba suprotstaviti i o načinima na koje treba srušiti njen utjecaj na usmjerenje uopće! Većina njih - što je i prirodno - ne govori otvoreno o ovoj svojoj namjeri, jer znaju da je otvoreni napad na ovu vjeru izazivao ushićenje za odbranu i suprotstavljnje, znaju da su pokreti koji su ustali da odbace oružani napad na ovu vjeru - predstavljeni u kolonijalizmu - bili utemeljeni na bazi vjerske svijesti ili u najmanju ruku na vjerskim emocijama, kao što znaju da će nastavljnje napada na islam - makar i u idejnom i misaonom obliku - izazivati to ushićenje za odbranu i otpor! Zato ih većina pribjegava podmukliem sredstvu. Pribjegavaju hvaljenju ove vjere kako bi uspavali probuđena osjećanja, kako bi omamili gotovu ushićenost i kako bi zadobili povjerenje i pouzdanje čitalaca... Potom sipaju otrov u čašu i nude je napunjenu... Pišu... Ova vjera je velika blagodat... Samo treba da evoluiru u svojim shvaćanjima kao i da evoluiru u svojoj organizaciji kako bi išla ukorak sa suvremenom "humanističkom" civilizacijom! Treba da ne zauzima protivnički stav prema promjenama do kojih je došlo u društvu, prema oblicima vlasti i prema moralnim vrijednostima! Treba - na kraju - da se pretvori u oblik vjerovanja u srcima a da pusti da stvarni život uređuju teorije, iskustva i metode suvremene "humanističke" civilizacije! Da samo blagoslovi iskustva i metode koje zemaljski bogovi odrede i propišu... Tako će ostati velikom vjerom!!!

Prilikom iznošenja aspekata moći i dubine u ovoj vjeri - što s vanjske strane gledajući izgleda u formi licemjerne pravičnosti i omamljujuće hvale - pisac ima na umu svoje sunarodnike, sljedbenike Knjige, da ih upozori na opasnost ove vjere i na tajne njene snage, on ovom iluminirajućom svjetlošću ide ispred razarajuće aparature kako bi ona

svoje udarce upravela na cilj i kako bi poznavali ovu vjeru kao što poznaju svoje sinove!

Tajne ovoga Kur'ana će ostati da se trajno otkrivaju njegovim saputnicima, uvijek nove, kad god žive u njegovom okrilju i vodeći bitku za vjerovanje, razmatrajući svjesno historijske događaje i svjesno prateći sadašnja zbivanja i gledajući Allahovim svjetlom koje otkriva istinu i osvjetljava put.

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži ili ne priznaje dokaze Njegove? Nepravedni zaista neće uspjeti! (6/21).

A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upitamo one koji su druge Njemu ravnim smatrali: "Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?"
(6/22)

neće im ništa drugo preostati nego da reknu: "Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" (6/23)

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! (6/24).

Ovo je nastavak suočavanja mnogobožaca sa suštinom onoga čime se oni bave i ovo je kvalifikacija njihovog stava i djela u određenju Uzvišenog Allaha... To je suočavanje koje počinje potvrdnim pitanjem o njihovoj nepravdi koju čine lažući na Allaha tako što su tvrdili da su oni u vjeri s kojom je došao Ibrâhim (alejhi's-selam) i tako što su tvrdili da je ono što oni proglašavaju dozvoljenim i zabranjenim od stoke, hrane i obreda - kao što će doći na kraju ove sure, a što je popraćeno riječima Uzvišenog: *tvrdi oni* (6/138) - da je to Allahova odredba... A, ustvari, nije Njegova odredba... To je isto kao ono što neki danas tvrde da su u vjeri s kojom je došao Muhammed (alejhi's-selam) govoreći za sebe da su muslimani! To je samo laž na Allaha, jer oni izdaju propise, prave planove i stvaraju vrijednosti sami od sebe, uzurpirajući tako Allahovu vlast i pripisujući je sebi i tvrdeći da je to upravo Allahova vjera. Neki koji su prodali svoju vjeru da bi za nju kupili mjesto u najnižim dijelovima Džehennema im to potvrđuju, tvrdeći da je to Allahova vjera! Ovdje se također osuđuje njihovo nepriznavanje Allahovih dokaza sa kojima je došao Poslanik (alejhi's-

selam). Oni su te dokaze odbacili, suprotstavili im se i negirali ih kazavši da oni nisu od Allaha, dok za ono što oni prakticiraju i rade u svom džahilijetu tvrde da je to od Allaha! To je isto kao ono što se danas dešava sa sljedbenicima današnjeg džahilijeta... Potpuno isto kao što liči jaje jajetu.

Suočava se s njima osuđujući to sve i kvalificirajući to najvećom nepravdom:

Ima li nepravdnijeg od onoga koji o Allhu govori laži ili ne priznaje dokaze Njegove (6/21).

Nasilje ili nepravda je ovdje aluzija na širk i mnogoboštvo i to u formi nečega što je ružno i odvratno. To je pretežan izraz za širk u kur'anskom kontekstu, upravo onda kada hoće da širk učini ogavnim i nečim od čega treba bježati. To je stoga što je širk nasilje nad Istinom, nasilje nad čovjekom i nasilje nad ljudima. To je nasilje nad pravom Uzvišenog Allaha da bude jedini i da bude obožavan bez saučesnika. To je nasilje nad čovjekom jer ga ono šalje na mjesto gubitka i propasti. To je nasilje nad ljudima jer su oni potčinjeni drugima, a ne svom istinskom Gospodaru, što se njihov život upropaštava odredbama i planovima koji su utemeljeni na ovom nasilju... Odatle je širk velika nepravda, kao što kaže Gospodar svjetova, i odatle on i njegovi sljedbenici neće uspjeti...

Nepravedni zaista neće uspjeti (6/21).

Uzvišeni Allah utvrđuje univerzalnu činjenicu i kvalificira konačan učinak mnogoboštva i mnogobožaca - ili nepravde i nepravednih pa zato ništa ne znači ono što kratkovide oči vide uspjehom i spasom na kratke staze... To je obmana koja vodi gubitku i propasti... A čiji je to govor od Allahovog istinitiji?

Ovdje odslikava njihov neuspjeh na Dan okupljanja i polaganja računa u ovom živom, očitom i inspirativnom prizoru:

A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upitamo one koji su druge Njemu ravnim smatrali: "Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?" (6/22).

neće im ništa drugo preostati nego da reknu: "Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" (6/23).

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! (6/24).

Širka ima raznih vrsta, božanstava ima raznih vrsta, mnogobožaca ima raznih vrsta...Nije ovo naivna slika koja se danas pokazuje ljudima kada čuju riječ širk, riječ božanstva i riječ mnogobošci, slika koja govori da su postojali tamo neki ljudi koji su obožavali kipove, kamenje, drveće, zvijezde ili vatru... itd., nije to ta jedina slika širka!

Širk u svojoj biti jeste priznavanje nekom drugom, mimo Uzvišenog Allaha, jednu od osobenosti Božanstva... Svjedno je da li je to vjerovanje u rasprostiranje Njegove volje na događaje i moći stvorenja, ili je približavanje nekome ili nečem drugom, mimo Allaha, pobožnim obredima, zakletvom i tome slično, ili je primanje zakona od drugog mimo Allaha za uređenje životnih situacija... Sve su to oblici širka ili mnogoboštva koje praktikuju razne vrste mnogobožaca uzimajući razne vrste božanstva!

Kur'an Časni sve ovo naziva širkom i daje prizore Sudnjeg dana koji predstavljaju ove oblike širka, mnogobožaca i božanstava. On ne svodi širk na jedan oblik, niti svodi kvalifikaciju širka na jednu kvalifikaciju. On ne pravi razliku u sudbini i kazni između raznih vrsta mnogobožaca na ovom i budućem svijetu.

Arap su prakticirali sve ove vrste širka.

Vjerovali su da postoje bića, Allahova stvorenja, koja imaju učešća - posredstvom obaveznog zauzimanja kod Allaha - u usmjeravanju događaja i sudbina, poput meleka, ili posredstvom njihove moći da mogu nanijeti štetu, poput džinnova, oni lično ili posredstvom vraća i čarobnjaka, ili putem ovog ili onog, poput duša očeva i djedova, i sve ono što su označavali kipovima koje su nastanjivale duše ovih bića a koje su vraći prizivali, pa su im one odobravale ono što su odobravale, a zabranjivale ono što su zabranjivale... Vraći su, ustvari, ta božanstva!

Practicirali su širk vršenjem obreda ovim kipovima i prinošenjem žrtava i zavjetima - činili su to, ustvari - svećenicima. Neki su, opet, preuzevši to od Persijanaca, vjerovali u zvijezde i njihovo učestvovanje u usmjeravanju događaja - posredstvom pridruživanja Allahu - vršeći također i njima obrede (pa otuda veza spomenutog kazivanja o Ibrāhimu (alejhi's-selam) u ovoj suri sa temom sure kao što će doći)...

Također su praticirali treću vrstu širka tako što su za sebe donosili - posredstvom svećenika i starješina - zakone, vrijednosti i običaje koje Allah nije dozvolio... Tvrđili su ono što danas neki ljudi tvrde da je ovo upravo Allahov šeriat!

Na ovom prizoru, prizoru sakupljanja i suočavanja - suočava mnogobošce - sve vrste mnogobožaca sa svim oblicima širka - pitajući ih o božanstvima - sve vrste božanstava - gdje su ta božanstva? Jer im nema traga, ona od svojih sljedbenika ne odgone strah niti odstranjuju kaznu:

A na Dan kada ih sve sakupimo, pa upitamo one koji su druge Njemu ravnim smatrali: "Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali?"

(6/22).

Prizor je očit, sakupljanje se dogodilo i mnogobošcima se postavlja to veliko i bolno pitanje:

Gdje su vam božanstva vaša koja ste bogovima držali? (6/22).

Ovdje strah čini svoje... Ovdje se ljudska priroda razgolićuje i s nje se skidaju sve one naslage koje su je prekrivale na ovom svijetu. Ovdje iz prirode i sjećanja nestaje - kao što nestaje u stvarnosti i suštini - postojanje božanstava, pa osjećaju da nije bilo širka, da nije bilo božanstava... Da ovo ništa nije postojalo ni u suštini ni u stvarnosti... Oni se ovdje "tale" i ispituju (*juftenun*), tako da nestaje troska i otpada jalovina - kao što se tali zlato na vatri da se očisti od gure i troske -:

neće im ništa drugo preostati nego da reknu: "Allaha nam, Gospodara nam našeg, mi nismo nikoga Allahu ravnim smatrali!" (6/23).

Istina koja se ukazala poslije ispitivanja ili istina koju je kristaliziralo iskušenje jeste da se oni odriču čitave svoje prošlosti i da priznaju jedino Allaha za Gospodara; da se lišavaju širka koga su prakticirali u svom ovosvjetskom životu... Međutim, tamo ne koristi priznavanje istine i odricanje od neistine... To je, dakle, nevolja to što predstavljaju te njihove riječi, a nije spas... Rok je prošao... Danas je dan za nagradu ili kaznu, a nije za djelo... Danas je dan za ustanovljenje onoga što je bilo, a ne za opozivanje onoga što je bilo...

Zato Uzvišeni Allah, diveći se Svom Poslaniku, slejhi's-selam, potvrđuje stanje ovih ljudi, da su oni sami sebi slagali onoga dana kada su ove saučesnike uzeli za božanstva, s obzirom na to da nema njihovog saučesništva sa Allahom u suštini i da su danas zaboravili ono što su izmišljali, pa su priznali istinu nakon što su zaboravili izmišljotinu:

Gledaj kako će oni sami sebi lagati, a neće im biti onih koje su bili izmislili! (6/24).

Laž koja je dolazila od njih bila je laž na same njih. Oni su sami sebi lagali i varali onoga dana kada su Allahu pridružili druga i kada su na Allaha rekli ovu laž. Međutim, to što su izmišljali je na Dan sakupljanja i polaganja računa otišlo i nestalo!

Ovo je to tumačenje, s kojim sam zadovoljan, njihove zakletve Allahom na Sudnjem danu dok su u Njegovom prisustvu da oni nisu bili mnogobošci. A o tumačenju da oni lažu sami sebe isto tako. Oni se, naime, ne usuđuju da na Sudnjem danu lažu Allahu i da se kunu da nisu bili mnogobošci, namjerno lažući Allaha - kao što kažu neki komentari -, jer oni na Sudnjem danu od Allaha neće moći nijednu riječ sakriti... Samo je to razgolićavanje prirode širka pred velikim strahom i brisanje te neistine i laži, tako da joj nema ni traga u njihovom osjećaju toga dana. Zatim se Uzvišeni Allah čudi njihovoj laži kojom su slagali sami sebi na ovom svijetu, a kojoj nema ni sjene u njihovom sjećanju niti u stvarnosti na Sudnjem danu!

... U svakom slučaju, Allah najbolje zna šta je htio reći... Ovo je samo jedna mogućnost...

Kontekst nastavlja dalje slikajući stanje jedne grupe mnogobožaca i određujući njihovu sudbinu na jednom od prizora Sudnjeg dana... On ih slika kako slušaju Kur'an isključene svijesti, oslijepljene prirode, prkosno i oholo, raspravljajući sa Allahovim Poslanikom (alejhi's-selam), ovako neshvatljivi i tvrdoglavi, tvrdeći da je ovaj Kur'an izmišljotina davnašnjih naroda, udaljavajući se da ga ne bi slušali i sprječavajući druge u tome... Ovako slika njihovo stanje na ovom svijetu na jednoj stranici, a na drugoj stranici slika prizor na kome su oni žalosni i potišteni, zadržani pred vatrom, zapravo okruženi vatrom koja ih suočava sa zastrašujućom sudbinom, kako malaksalo padaju i uzdišući se ruše jedan za drugim, želeći da budu povraćeni na ovaj svijet pa da zauzmu drugi stav u odnosu na ovaj koji ih je doveo do ove sudbine. Međutim, na ovu želju im se odgovara poniženjem i omalovažavanjem:

Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali. A kada ti dolaze da se s tobom

raspravljaju, govore oni koji ne vjeruju: "To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!" (6/25).

Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju, i sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju (6/26).

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!" (6/27).

Ne, ne! Njima će očividno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili da rade ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci, (6/28)

To su dvije stranice koje stoje jedna nasuprot druge: stranica na ovom svijetu na kojoj se ocrtava tvrdoglavost i odbijanje i stranica na drugom svijetu na kojoj se ocrtava kajanje i žaljenje... Njih crta kur'anski kontekst i izlaže ih na ovaj djelotvorni i inspirirajući način. On se njime obraća okorjeloj ljudskoj prirodi, potuno je tresući, ne bi li spao talog koji se za nju zalijepio, ne bi li se njeni kruti mandali otvorili i ne bi li se povratila razmišljanju o ovom Kur'anu prije nego što vrijeme istekne:

Ima onih koji dolaze da te slušaju, ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali (6/25)...

Zastori jesu brave koje onemogućavaju da se otvore ova srca pa da rasuđuju, a gluhoća je začepjenost ušiju koja im onemogućava da vrše svoju funkciju pa da čuju...

Ovi ljudski primjerci koji slušaju ali ne razumiju - kao da nemaju srca kojima shvaćaju, kao da nemaju ušiju kojima čuju... jesu primjerci koji se ponavljaju u svakoj generaciji i svakoj zajednici, u svakom vremenu i na svakom mjestu... To su ljudi, Ademovi sinovi... Međutim, oni slušaju govor, ali kao da ga ne čuju. Njihove uši kao da su gluhe pa ne vrše svoju funkciju. Njihov razum kao da je u kakvoj čahuri pa do njega ne dopiru značenja koja čuju uši!

Pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali. A kada ti dolaze da se s tobom raspravljaju, govore oni koji ne vjeruju: "To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!" (6/25).

Njihove oči također gledaju, ali one kao da ne vide, ili kao da ono što vide ne stiže u njihova srca i umove!

Pa šta je to snašlo ove ljude, šta misliš? Šta je to što se kod njih ispriječilo između prijema i uslišavanja, s obzirom na to da imaju uši, da imaju oči i da imaju razum? Uzvišeni Allah kaže:

Ali Mi smo na srca njihova zastore stavili, da Kur'an ne bi razumjeli, i gluhim ih učinili, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali
(6/25)...

Ovo izražava Allahovo određenje o njima da njihov razum ne može shvatiti niti razumjeti ovu istinu, da njihovi organi čula ne vrše svoju funkciju i ne prenose ovu istinu koju čuju do njihovih umova pa da se ovi odazovu, bez obzira na dokaze Upute koje vide i bez obrzira na nadahnuće vjerovanja.

Ostalo je da se dotaknemo Allahovog zakona u ovom određenju. Uzvišeni kaže: *One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti* (29/69)... On također kaže: *I duše i Onoga koji je stvorio pa joj put dobra i put zla shvatljivim učini, - uspjeće samo onaj ko je očisti, a biće izgubljen onaj ko je na stranputicu odvodi!* (91/7-10)... Allahova je osobenost da upućuje onoga ko se bori i trudi da dostigne Uputu i da spašava onoga ko se očisti i iščisti... Međutim, ovi se nisu okrenuli Uputi kako bi ih Allah uputio, oni nisu pokušali da upotrijebe prirodne aparate recepcije u sebi samima pa da im Allah olakša da se odazovu... Ovi su na samom početku zanemarili svoju prirodnu aparaturu pa je Allah između njih i Upute postavio zastor, tako da je Njegovo određenje o njima, ovakvo kakvo jeste, kao kazna za njihov prvi čin i za njihovu prvu namjeru... Svaka stvar biva po Allahovom određenju, a Allahovo određenje je da On upućuje onoga ko se bori i trudi i da spašava onoga ko se očisti. Allahovo određenje je da On na srca onih koji se odriču stavlja zastore da ne razumiju Kur'an, i gluhim ih čini, pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali... Oni koji svoju zabludu, svoj širk i svoje grijehе prenose na Allahovo htijenje s njima i na Allahovo određenje o njima, oni u tome svakako pretjeruju i Uzvišeni Allah ih dočekuje sa istinom, navodeći njihove riječi u vezi sa ovim i smatrajući ih nerazumnim:

Oni koji Njemu druge smatraju ravnim govore: "Da je Allah htio, ne bismo se ni mi ni preci naši, pored Allaha, nikome klanjali i ne bismo, bez Njegove volje, ništa zabranjenim smatrali." Tako su isto i oni prije njih postupali. A zar su poslanici bili dužni što drugo već da jasno obznane? Mi smo svakom narodu poslanika poslali: "Allahu se klanjajte, a kumira se klonite!" I bilo je među njima onih kojima je Allah na Pravi Put ukazao, a i onih koji su zaslužili da ostanu u zabludi; zato putujte po svijetu da vidite

kako su završili oni koji su poslanike u laž utjerivali (16/35-36). Ovo upućuje na to da im je Allah porekao njihove riječi i da su zabludu zaslužili - poslije opomene - svojim djelom.

Oni koji su pokrenuli pitanja određenja i sudbine, predodređenja i slobodne volje, čovjekove volje i njegovog djela... da od njih stvore teološka istraživanja koja će se povinovati pretpostavkama i hipotezama koje oblikuju njihovi umovi, ostavljaju po strani kur'ansku metodu u iznošenju ovog pitanja u njegovoj stvarnoj, utvrđenoj i jednostavnoj formi koja potvrđuje da svaka stvar biva po Allahovom određenju. Čovjekovo usmjerenje prema ovome ili onome ulazi u okvire njegove prirode u kojoj ga je Allah stvorio i na koju je djelovalo Allahovo određenje pa je bila takva kakva jeste. Čovjekovo usmjerenje prema ovome ili onome rezultira određenim rezultatima i posljedicama na ovom i budućem svijetu na koje također djeluje Allahovo određenje pa biva... Na ovaj način ishodište svega ovisi o Allahovom određenju... Ali na način na koji čovjekova volja koja mu je poklonjena izaziva ono što što mu je Allahovo određenje propisalo... Iza ove konstatacije nema ništa drugo do rasprave koje vode svadi!

Mnogobošcima su bili izloženi znaci Upute, dokazi Istine i nadahnuća vjerovanja u ovom Kur'anu koji ih upravlja na Allahove dokaze u njima i na horizontima koji su, sami po sebi, dovoljni - kad bi se srca prema njima usmjerila - da zasviraju na strunama ovih srca, da u njima prodrmaju sanjiva mjesta prijema, pa da ih probudi i oživi kako bi primila i odazvala se... Međutim, oni se nisu borili da krenu Pravim Putem, već su zanemarili svoju prirodu i njene pobude, tako da je Allah između njih i nadahnuća Upute postavio zastor, tako da, kada su dolazili Poslaniku (alejhi's-selam), nisu dolazili otvorenih očiju, ušiju i srca, kako bi razmišljali o onome što im on govori kao što razmišlja onaj ko traži Istinu, već da raspravljaju i da traže povoda za odbijanje i poricanje:

A kada ti dolaze da se s tobom raspravljaju, govore oni koji ne vjeruju: "To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!" (6/25).

Riječ *esatir* je množina od *usture*, a znači: priča, bajka, legenda ili mit. Njima su nazivali priče koje su sadržavale neobične stvari i čuda vezana za bogove i heroje u paganskim pričama. Arapima je bilo najbliže persijsko paganstvo i njihovi mitovi.

Oni su dobro znali da ovaj Kur'an nisu izmišljotine davnašnjih naroda, već su raspravljali i tražili motive za odbijanje i poricanje i istraživali su daleke izgleda za sumnju... Oni su u onome što im se citiralo

iz Kur'ana nalazili kazivanja o poslanicima i njihovim narodima i kazivanja o sudbinama ranijih naroda koji su poricali vjeru, pa su iz potvore i sličnosti, ili su to bili uzroci, za ova kazivanja i cijeli Kur'an rekli: *"To su samo izmišljotine naroda davnašnjih!"* (6/25).

Zalažući se da odvрати ljude od slušanja ovog Kur'ana i da potvrdi ovu potvoru, potvoru da je ovaj Kur'an samo izmišljotina davnašnjih naroda, Malik ibni Nadr, koji je znao napamet persijske mitove o Rustemu i Isfendijaru, persijskim mitskim herojima, sjedio je blizu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) koji je učio Kur'an, govoreći ljudima: "Ako vam Muhammed priča priče davnašnjih naroda, ja imam bolje priče!" Zatim bi im pričao mitove koje je znao kako bi ih odvratio od slušanja Časnog Kur'ana!

Njihovi prvaci su također zabranjivali ljudima da slušaju Kur'an, a i sami su se udaljavali da ga ne slušaju, bojeći se utjecaja i uslišavanja:

Oni zabranjuju da se u Kur'an vjeruje, i sami se od njega udaljavaju, i sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju (6/26).

Oni su bili uvjereni da Kur'an nisu izmišljotine davnašnjih naroda i da njegovo poređenje sa izmišljotinama predašnjih naroda ne bi koristilo kad bi se ljudima dopustilo da ga slušaju! Kurejševički prvaci nisu se plašili za sebe od utjecaja ovog Kur'ana koliko su se plašili za svoje sljedbenike. Pa nije, dakle, bilo dovoljno da u borbi između Istine koja se probija svojom moćnom silom i slabe neistine koja se bila skoro srušila da Nadr ibni Haris sjedi pričajući ljudima legende davnašnjih naroda! Stoga su zabranjivali svojim pristalicama da slušaju ovaj Kur'an kao što su sami sebe udaljavali od njega, bojeći se da ne padnu pod njegov utjecaj i ne odazovu se. Priča Ahnesa ibni Šurejka, Ebi Sufjana ibni Harba i Amra ibni Hišama koji su se borili protiv privlačnosti Kur'ana koja je njih same privukla da ga kriomice slušaju, poznata je u Poslanikovoј biografiji.¹⁶

Sav ovaj trud koji su ulagali kako bi spriječili sebe i druge da ne slušaju ovaj Kur'an, jer mogu pasti pod njegov utjecaj i odazvati se njegovom pozivu, sav ovaj trud oni su u suštini ulagali da sami sebe upropaste, kako potvrđuje Uzvišeni Allah:

I sami sebe upropaštavaju, a da i ne primjećuju (6/26).

¹⁶ Sira Ibni Hišama, I. Također je spomenuta u *Okrilju Kur'ana*, 6, str. 56.

A zar ne upropaštava samog sebe onaj ko se bori da on sam i drugi uz njega ne bude upućen, miran i spašen na ovom i budućem svijetu?

Zaista su jadni ti čija je sva briga da zatvore put sebi i ljudima sa sobom do Allahove Upute! Jadni, zbilja! Makar bili i u odeždi moćnika i silnika! Jadni, jer oni ne upropaštavaju do sami sebe na ovom i budućem svijetu. Makar im izgledalo, njima i onima koji su zavarani pjenom, da su neko vrijeme na dobitku i da su spašeni.

Pa ko hoće da vidi neka pogleda drugu stranicu koja stoji naspram ove prve stranice:

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: "Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!" (6/27).

To je potpuno suprotan prizor onom njihovom prizoru sa ovog svijeta... Prizor pokornosti, klanjanja, postuđenosti i žaljenja, naspram prizora odbijanja, raspravljanja, zabranjivanja, udaljavanja i širokih pretenzija!

A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani (6/27)...

Da ti je vidjeti taj prizor! Da ti je da ih vidiš zarobljene vatrom koju ne mogu izbjeći i od koje ne mogu pobjeći! Tu ne mogu raspravljati i obmanjivati!

Da ti je vidjeti, pa bi vidio šta zastrašuje! Vidio bi ih kako govore:

Da nam je da povraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo! (6/27)

Oni sada znaju da su to bili *dokazi Gospodara našeg!* Oni žele da budu povraćeni na ovaj svijet. Tada neće biti poricanja tih dokaza i tada će postati vjernici!

Međutim, to su samo puste želje koje se ne mogu ostvariti!

Oni zaista ne poznaju svoju prirodu. To je priroda koja ne vjeruje. Ove njihove riječi o sebi da ne bi poricali kad bi bili povraćeni i da bi vjernici postali samo su laž i one se ne bi podudarile sa suštinom onoga što bi oni radili kad bi se kojim slučajem moglo udovoljiti njihovom zahtjevu! Oni govore ove riječi samo zato što im one otkrivaju njihova loša djela i njihove loše posljedice onoga što su ranije krili od svojih pristalica kako bi ih obmanuli da su oni u pravu, da su sigurni i da su spašeni:

Ne, ne! Njima će očividno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili da rade ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci, (6/28)

Allah zaista poznaje njihovu prirodu i njihovu upornost u laži. On zna da je jeza izazvana strašnim prizorom u vatri je to što je odvezalo njihove jezike ovim željama i ovim obećanjima: *a kada bi i bili povraćeni, opet bi nastavili da rade ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci (6/28)...*

Kontekst ih ostavlja na ovom jednom prizoru, a ovaj odgovor ih je po licu udario poniženjem i poricanjem!

Kontekst ih ostavlja da otvori dvije nove stranice koje također stoje jedna nasuprot druge. Na njima im crta dva prizora suprotna jedan drugom. Jedan je na ovom svijetu, gdje odlučno tvrde da nema proživljenja ni sakupljanja, da nema polaganja računa ni kazne, a drugi je na budućem svijetu, gdje su zaustavljeni pred svojim Gospodarom koji ih pita o tome u čemu su se našli: *"Zar ovo nije istina?"* Pitanje trese i topi. Odgovaraju osramoćeni i poniženi: *"Jeste, tako nam Gospodara našeg!"* Tada ih dočekuje bolna patnja zbog toga što nisu vjerovali. Kontekst zatim nastavlja da slika njihov prizor kad Sahat oživljenja iznenada dođe, nakon što nisu vjerovali da će pred Allaha stati, pa ih obuzme žalost noseći svoje grijehe na leđima! Na kraju utvrđuje suštinu vrijednosti ovog i budućeg svijeta na ispravnoj Allahovoj vagi:

i rekli bi: "Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti oživljeni!" (6/29).

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarom, svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30).

Oni koji ne vjeruju da će pred Allaha stati nastradaće kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: "O, žalosti naše, šta smo sve na Zemlji propustili!" i grijehe svoje će na leđima svojim nositi, a užasno je ono što će uprtiti! (6/31).

Život na ovom svijetu je samo igra i zabava, a onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite? (6/32).

Pitanje proživljenja, polaganja računa i nagrade i kazne na drugom svijetu jedno je od osnovnih pitanja vjerovanja u islamu. To je pitanje na kome počiva zgrada ovog vjerovanja poslije pitanja jednote Božanstva. To je pitanje bez koga i bez čega ova vjera - kao vjerovanje i ideja, kao etika i ponašanje, kao zakon i sistem - ne može postojati.

Ova vjera, koju je Allah usavršio, kojom je upotpunio Svoju blagodat prema onima koji u nju vjeruju i kojom je zadovoljan da im ona bude vjera - kao što im je to rekao u Svojoj Knjizi - jeste u svojoj suštini potpun program u svojoj strukturi. U njemu je u potpunom skladu njegovo doktrinalno poimanje sa njegovim etičkim vrijednostima i njegovim zakonodavnim ustrojstvom. A sve to stoji na jednom temelju, na istini o jednom Božanstvu i istini o budućem životu.

Život - po islamskom poimanju - nije to ovaj kratki period koji predstavlja životnu dob pojedinca, nije to ovaj ograničeni period koji predstavlja životni vijek jednog naroda, kao što nije ni ovaj osvjedočeni period koji predstavlja čitav život čovječanstva na ovom svijetu.

Život je - u islamskoj koncepciji - duži u vremenu, širi u horizontima, proteže se u svjetovima i raznovrsniji je u suštini od tog perioda koga vide, koga naslućuju i koga kušaju oni koji u svojoj računici zanemaruju drugi svijet i ne vjeruju u nj.

Život se - po islamskom poimanju - proteže u vremenu tako da obuhvata ovaj osvjedočeni period - period ovosvjetskog života i period onosvjetskog života, čije trajanje zna samo Allah i u poređenju sa kojim se život na ovom svijetu mjeri samo jednim sahatom u danu!

Proteže se u prostoru tako da se ovoj Zemlji na kojoj žive ljudi dodaje drugi svijet: Džennet koji je prostran kao nebesa i zemlja i Džehennem koji je prostran toliko da može primiti sva pokoljenja koja su nastanjivala lice Zemlje milionima miliona godina!

Proteže se u svjetovima tako da obuhvata ovaj vidljivi Bitak pored nevidljivog Bitka čiju suštinu zna samo Allah i o kome mi znamo samo onoliko koliko nas je o tome obavijestio Allah. To je Bitak koji počinje od trenutka smrti i završava na budućem svijetu. Svijet smrti i svijet budućeg života, oboje je Allahova tajna. U ta oba svijeta proteže se čovjekovo postojanje u oblicima koje zna samo Allah.

Život se proteže u svojoj suštini pa obuhvata ovaj poznati nivo na ovom svijetu do tih novih nivoa na budućem svijetu, u Džennetu i u Džehennemu podjednako. To su različiti oblici života koji po okusu nisu kao okusi života na ovom svijetu. Ovaj svijet - u poređenju sa drugim - ne vrijedi ni koliko krilo komarca!

Ljudska ličnost - u islamskom poimanju - u svom Bitku proteže se kroz ove dimenzije u vremenu, kroz ove horizonte u prostoru i kroz ove dubine i nivoe u svjetovima i životima. Njeno poimanje čitavog Bitka i njeno poimanje ljudskog Bitka se proširuje, njeno iskustvo u životu se produbljuje i njena interesiranja, težnje i vrijednosti rastu skladno tom protezanju u dimenzijama, horizontima, dubinama i nivoima... Dok oni koji ne vjeruju u buduću svijet - njihovo poimanje kosmičkog Bitka i njihovo poimanje ljudskog Bitka se sve smanjuje, jer oni sebe i svoja poimanja, svoje vrijednosti i svoje sukobe guraju i sabijaju u tu tijesnu, malu i mizernu jazbinu ovoga svijeta!

Od ove razlike u poimanju počinje razlika u vrijednostima, počinje razlika u sistemima. Iz ovoga postaje kristalno jasno da je ova vjera savršen i skladan program za život, iz ovoga proizlazi vrijednost budućeg svijeta u strukturi islama kao poimanja i vjerovanja, kao morala i ponašanja, kao zakona i sistema.

Čovjek koji živi u ovim širokim prostranstvima u vremenu, prostoru, svjetovima i okusima drugačiji je od čovjeka koji živi u toj tijesnoj rupi za koju se hrve s drugima ne očekujući naknadu za ono što mu promakne niti nagradu za ono što čini i za ono što mu se učini, osim na ovoj zemlji i od ovih ljudi!

Širina, dubina i raznovrsnost u poimanju stvara prostranstvo u duši, veličinu u intresiranjima i uzvišenost u osjećajima! Iz toga, upravo iz toga, proizilazi moral i ponašanje drugačije od morala i ponašanja onih koji žive u rupama! Kada se širini, dubini i raznovrsnosti poimanja doda priroda ovog poimanja, vjerovanje u pravednu nagradu na budućem svijetu i u veličinu i skupocjenost naknade za ono što promakne, čovjek je spreman da ulaže na putu Istine, dobra i čestitosti, znajući da je to Allahova odredba i da će mu to biti nadoknađeno i da će za to biti nagrađen. Moral pojedinca je dobar i on se pravilno ponaša - ukoliko je uvjeren u buduću svijet kakav je on u islamskom poimanju - kao što je dobro stanje i poredak u društvu čiji članovi ne dopuštaju da ono bude loše i da se mijenja nagore, jer oni znaju da njihova šutnja na izopačenost neće ih lišiti samo dobra na ovom

svijetu i njegovih dobara, već će ih isto tako lišiti naknade na budućem svijetu, pa će izgubiti i ovaj i budući svijet!

Oni koji izmišljaju laži o vjerovanju u budući svijet, govoreći da ono poziva na pasivnost na ovom svijetu, na zanemarivanje ovog svijeta, na njegovo napuštanje bez truda da se on poboljša i popravi i na njegovo prepuštanje silnicima i smutljivcima gajeći nade u budući svijet, oni koji ovako potvaraju vjerovanje u budući svijet - oni potvori pridodaju i neznanje! Oni miješaju između vjerovanja u budući svijet - kako je ono u iskrivljenim crkvenim učenjima - i vjerovanja u budući svijet kako je ono u ispravnoj Allahovoj vjeri. Ovaj svijet - prema islamskom poimanju - jeste njiva budućeg svijeta. Borba na ovom svijetu za svekoliko poboljšanje ovog života, otklanjanje zla i anarhije, uzvratanje na napad na Allahovu vlast na njemu, udaljšavanje tiranina i ostvarenje pravde i dobra za sve ljude, sve je ovo opskrba za budući svijet. To je ono što borcima otvara vrata Dženneta i što im nadoknađuje ono što su izgubili u borbi sa zlom i štetu koja im je nanesena.

Kako se to slaže s vjerom čija su ovo poimanja da njeni pripadnici ostave ovaj svijet da ustaje i zaplijesni, da se pokvari i poremeti, da se u njemu proširi nepravda i tiranija, ili da zaostane u dobru i izgradnji, a oni žele budući svijet i očekuju nagradu od Allaha na tom svijetu?

Ako ljudi u nekim periodima i žive pasivno, puštajući da nered, zlo, nepravda, tiranija, zaostalost i neznanje preplave ovaj njihov svijet - tvrdeći da pripadaju islamu -, oni to sve, ili nešto od toga, čine zato što je njihovo poimanje islama oslabilo i zastranilo i zato što se njihovo uvjerenje u budući svijet poljuljalo i postalo preslabo. Sigurno to ne čine zato što tvrdo vjeruju u istine ove vjere i što su uvjereni u susret sa Allahom na budućem svijetu, jer nema niko ko je uvjeren u susret sa Allahom na budućem svijetu, ko je svjestan istine ove vjere a potom živi na ovom svijetu pasivno, zaostalo ili zadovoljan sa zlom, neredom i tiranijom.

Musliman živi život na ovom svijetu osjećajući da je on veći i uzvišeniji od njega. On uživa u njegovim dobrima ili se suzdržava od njih znajući da su ona dozvoljena na ovom svijetu, ali da su njemu posebno namijenjena na Sudnjem danu. On se bori da unaprijedi ovaj život i da upokori njegove snage i moći, znajući da je to obaveza namjesništva od Allaha u životu. On se bori protiv zla, anarhije i nepravde, računajući na štetu i žrtvu, čak i pogibiju na Allahovom putu, jer to priprema sebi za budući svijet. On zna iz svoje vjere da je ovaj svijet njiva za budući svijet, zna da nema nijednog puta koji vodi na budući svijet a da ne prolazi kroz

ovaj svijet, zna da je ovaj svijet malehan i sitan, ali je to Allahova blagodat preko koje se prelazi u veliku Allahovu blagodat.

U svakoj sitnici u islamskom sistemu primjetna je istina o budućem svijetu; u širini, ljepoti i veličini koje ona formira u poimanju; u finoći, čistoći, velikodušnosti, čvrstini u istini, suzdržljivosti i bogobojažnosti koje ona oblikuje u moralu; u tačnosti, sigurnosti i odlučnosti koje ona stvara u čovjekovoj aktivnosti.

Zbog svega toga, nema pravilnog islamskog života bez uvjerenja u budući svijet. Zbog svega toga je i ova naglašenost istine o budućem svijetu u Časnom Kur'anu...

Arap i u svom džahilijetu - i zbog ovog džahilijeta - nisu imali široke koncepcijske, čuvstvene i idejne horizonte za vjerovanje u drugi život osim ovozemaljskog života, niti u drugi svijet osim ovog prisutnog svijeta, niti da se ljudsko biće rasprostire po vremenima, horizontima i dubinama osim ovih opipljivih vremena. Osjećanja i poimanja bila su najsličnija životinjskim osjetilima i predodžbama. Oni su u ovome poput sadašnjeg džahilijeta... "Naučnog", kako insistiraju njegovi sljedbenici da ga nazivaju!

... i rekli bi: "Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti oživiljeni!" (6/29).

Uzvišeni Allah je znao da je apsurd da u okrilju ovakvog vjerovanja nastane human, dostojanstven i plemenit život. Na ovim tijesnim horizontima u osjećanju i poimanju koji čovjeka lijepe za zemlju i koji njegovo poimanje lijepe za ono što je opipljivo poput životinje... Na ovom tijesnom komadu vremena i prostora koji oslobađa bjesnilo u čovjeku, grabež za ograničenim uživanjem i robovanje ovim malim zadovoljstvima, kao što oslobađa strasti s njihovih stega da buču i galame nezadrživo, neprestano i besplatno, ako ove niske i sitne strasti koje skoro dostižu neobuzdanost životinje ne počnu same presuđivati!... U ovim sistemima i situacijama koji nastaju na zemlji i u kojima se gleda samo u ovaj tijesni komad vremena i prostora, bez pravde, milosti, pravičnosti i mjere... gdje se pojedinci bore jedan protiv drugog, gdje se klase bore jedna protiv druge, gdje se narodi bore jedni protiv drugih... Svi su pušteni u šumu, potpuno slobodno, tako da se ne uzdižu mnogo iznad divljih zvijeri i ljudoždera! Kao što danas vidimo u svijetu "civilizacije"! Na svakom mjestu!

Uzvišeni Allah je ovo sve znao. Znao je da Ummet kome je suđeno da mu povjeri zadaću nadzora nad ljudskim životom, da čovječanstvo

povede visokim visinama na kojima želi da izađe na vidjelo dostojanstvo čovječanstva u realnoj slici, da ovaj Ummet može ispuniti ovu svoju obavezu samo ako izađe sa svojim poimanjima i svojim vrijednostima iz te tijesne jazbine i zaputi se tim prostranim horizontima i prostorima... Iz tjeskobe ovog svijeta u prostranstvo ovog i budućeg svijeta...

Zato je bilo potrebno ovo naglašavanje istine o budućem svijetu. Prvo, jer je on istina, a Allah kazuje samo istinu, i drugo, jer je čvrsto vjerovanje u njega nužno radi upotpunjenja čovjekove čovječnosti u poimanju i vjerovanju, u moralu i ponašanju, u zakonu i sitemu.

Odatle i svi duboki i snažni akordi koje vidimo u ovom talasu nabujale rijeke ove sure. Akordi za koje Allah zna da će njima biti potresena i ganuta ljudska priroda pa će otvoriti svoje prozore, probuditi svoje aparate recepcije, da će se pokrenuti i oživjeti i pripremiti za prijem i odaziv... To i sve drugo što predstavlja istinu:

A da ti je vidjeti kako će, kada pred Gospodarom svojim budu zaustavljeni i kad ih On upita: "Zar ovo nije istina?" - odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" - a i kako će On reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30).

Ovo je sudbina onih koji su rekli: *Nema života osim na ovom svijetu i mi nećemo biti proživljeni!* (6/29). Ovo je njihov jadni, ponižavajući i sramotni prizor kad budu zaustavljeni pred svojim Gospodarom u čiji susret nisu vjerovali. Ne miču se smjesta i kao da su uhvaćeni za vratove dok stoje na ovom uzvišenom i zastrašujućem prizoru:

On pita: "Zar ovo nije istina?" (6/30).

To je pitanje koje ponižava i topi!

Oni će odgovoriti: "Jeste, tako nam Gospodara našeg!" (6/30).

Sada - zaustavljeni pred svojim Gospodarom, u poziciji u kojoj na ubjedljiv način negiraju da je tako!

Ukratko, kad veličina pozicije, strahota prizora i jezovitost sudbine odgovaraju jedno drugom, dolazi nebeska naredba o posljednjoj presudi:

On će reći: "E pa iskusite onda patnju zbog toga što niste vjerovali!" (6/30).

To je sudbina koja se podudara sa sudbinom stvorenja koja su sebi uskratila širinu ljudskog poimanja dajući prednost jazbini opipljivog

poimanja! Koja su odbila da se uzdignu na plemeniti ljudski horizont, koja su privržena zemlji i koja su svoj život uredila i žive na osnovu tog niskog i srozavajućeg poimanja! Ova stvorenja su se toliko odrodila da su sebe osposobila za ovu patnju koja odgovora prirodi onih koji ne vjeruju u budući svijet i koji su živjeli tim niskim nivoom života. To je nisko i srozavajuće poimanje!

Kontekst dopunjava prizor, koga je završio ovom nebeskom presudom, a u skladu sa veličinom, strahom i užasom, dopunjava potvrđivanjem njegove istine:

Oni koji ne vjeruju da će pred Allaha stati nastradaće kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: "O, žalosti naše, šta smo sve na Zemlji propustili!" (6/31). To je stvarni i apsolutni gubitak... Gubitak ovog svijeta provođenjem života na njemu na tom niskom nivou... Gubitak budućeg svijeta na način na koji smo to vidjeli... Stoga dolazi do tog iznenađenja na koje ti nemarni i te neznalice nisu računali:

Kad im iznenada Čas oživljenja dođe, i reći će: "O, žalosti naše, šta smo sve na Zemlji propustili!" (6/31).

Zatim slijedi njihov prizor poput životinja natovarenih tovarima:

I grijeha svoje će na leđima svojim nositi (6/31).

Čak su životinje u boljem položaju. One nose toware tereta, međutim, ovi nose toware grijeha! Životinje spuštaju ove toware i odlaze da se odmore, a ovi odlaze sa svojim tovarima u Džehennem ispraćeni grijesima:

A užasno je ono što će uprtiti! (6/31).

Pod okriljem ovog prizora koji govori o stradanju i propasti, a poslije tog prizora koji govori o strahu i jezi, dolazi ovaj posljednji tekst u ovoj cjelini da iznese istinu o težini ovog i budućeg svijeta na Allahovoj vagi, o vrijednosti ovog i budućeg svijeta na ovoj tačnoj teraziji:

Život na ovom svijetu je samo igra i zabava, a onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite? (6/32).

Ovo je konačna i apsolutna vrijednost ovog i budućeg svijeta po Allahovoj mjeri... Vrijednost jednog sahata u danu na ovoj maloj planeti može biti samo u tom smislu kad se mjeri sa vječnom vječnošću u tom širokom kraljevstvu. Vrijednost aktivnosti jednog sahata u ovom ibadetu

može biti samo igra i zabava kad se poredi sa dostojanstvenom ozbiljnošću na tom velikom drugom svijetu...

To je apsolutno vrednovanje... Međutim, ono u islamskom poimanju - kao što smo rekli - ne producira zanemarivanje ovog svijeta, ne stvara negativan stav prema njemu i ne traži izoliranost od njega. Ono što je bilo od zanemarivanja, pasivnosti i izoliranosti, naročito u nekim tesavufskim i asketskim pokretima, nije u osnovi proizišlo iz islamskog poimanja. To je zaraza crkvenih i monaških učenja, perzijskih poimanja i nekih grčkih iluminističkih tendencija koje su postale poznate poslije njihovog prenošenja u islamsko društvo!

Veliki uzori koji su predstavljali islamsko poimanje u najsavršenijoj formi nisu bili pasivni niti su se povlačili od života... Čitava generacija ashaba koji su savladali šejtana u sebi, kao što su ga savladali i u džahilijjskom sistemu koji je vladao unaokolo na zemlji, gdje je svaka vlast pripadala ljudima u imperijama, ova generacija koja je shvaćala vrijednost života na ovom svijetu onako kako je on procijenjen u Allahovom mjerilu, ona je ta koja je radila za budući svijet shodno ogromnim i pozitivnim tragovima koje je ostavila u realnom svijetu i ona je ta koja se posvetila životu sa raskošnom vitalnošću i ogromnom energijom na svakom od njegovih živih i mnogobrojnih polja.

Ova Božanska procjena života na ovom i budućem svijetu koristila im je jer oni nisu postali robovi ovog svijeta. Oni su njega savladali, a nije on njih savladao! Oni su njega pokorili i potčinili Allahu i Njegovoj vlasti, a nije on njih pokorio! Oni su na njemu izvršili ulogu Allahovog namjesnika sa svim onim što namjesništvo u ime Allaha zahtijeva, gradeći i uređujući, ali i tražeći u tom namjesništvu Allahovo zadovoljstvo i nadajući se ahiretu. Oni su zato pretekli one koji su tražili ovaj svijet na ovom svijetu, kao što su ih pretekli i u ahiretu!

Ahiret ili drugi svijet je nevidljiv, zato vjerovanje u nj znači širinu u poimanju i uzdizanje u pameti. Rad za njega je bolji za one koji se Allaha boje i njega priznaju, oni koji pameti imaju:

A onaj svijet je, zaista, bolji za one koji se Allaha boje. Zašto se ne opametite? (6/32).

Oni koji danas negiraju budući svijet zato što je on nevidljiv i nepoznanica prave su neznalice koje tvrde da znaju... Znanje je ono što znaju ljudi (kao što ćemo kasnije spomenuti) i u njemu ne postoji nijedna sigurna činjenica osim činjenice nevidljivog i činjenice nepoznatog!!!

« قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ ، فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ ، وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ * وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِّنْ قَبْلِكَ ، فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كَذَّبُوا وَآوَدُوا حَتَّىٰ أَنهَانَهُمُ النَّصْرُ مِنَّا ، وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ، وَلَقَدْ جَاءَكَ مِنْ نَّبِيِّ الْمُرْسَلِينَ * وَإِنْ كَانَ كِبَارُكَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنْ أُسْتَطِيعَتْ أَنْ تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُمْ بِآيَةٍ ! وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ ، فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ * إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ، وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَهُمُ اللَّهُ ، ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ .

« وَقَالُوا : لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ! قُلْ : إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَنْ يُنْزِلَ آيَةً ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ * وَمَا مِن دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَلُكُمْ ، مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ ، ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ * وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمُّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ، مَن يَشَأِ اللَّهُ يُضِلِّهِ ، وَمَن يَشَأِ يُجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ » .

Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. Oni, doista, ne otkrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi (6/33).

A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša, - a niko ne može Allahove riječi izmijeniti -, i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti (6/34).

Ako je tebi teško to što oni glave okreću, onda, ako možeš, potraži kakav otvor u Zemlji ili kakve ljestve na nebo, pa im donesi jedno čudo! Da Allah hoće, On bi ih sve na Pravom Putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju! (6/35).

Odazvaće se jedino oni koji su poslušni. - A Allah će umrle oživjeti ; zatim, Njemu će se svi vratiti (6/36).

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!" Reci: "Allah je kadar da pošalje čudo, ali većina njih ne zna" (6/37).

Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas - u Knjizi Mi nismo ništa izostavili - i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim (6/38).

A oni koji dokaze Naše poriču gluhi su i nijemi, u tminama su. Onoga koga hoće - Allah ostavlja u zabludi, a onoga koga hoće - na Pravi Put izvodi (6/39).

U ovoj cjelini koja djeluje poput nabujalog talasa govor je upravljen Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam). Uzvišeni Allah ga na početku tog govora umiruje zbog optuživanja za laži koje doživljava od svog naroda. On je iskren i vjeran i oni ne drže da je on lažac već istrajavaju u poricanju Allahovih riječi, njihovom nepriznavanju i nevjerovanju zbog drugog razloga, a ne zbog toga što misle da je on lažac! Kao što ga tješi onim što se dešavalo njegovoj braći poslanicima prije njega, od utjerivanja u laž i mučenja, kao i onim čime su oni odgovarali, a to je strpljivost i izdržljivost, zatim onim čime je završavala njihova misija, a to je Allahova pomoć poslanicima, shodno Njegovom zakonu koji se ne mijenja... Kad je okončao sa tješenjem, radovanjem i umirivanjem, obraća se Poslaniku (alejhi's-selam) da mu potvrdi veliku istinu u vezi sa ovom misijom... Ona teče Allahovim određenjem prema Njegovom zakonu. Misionar nema nikakvog udjela u njoj osim da je dostavi i objasni... Allah raspolaže svom odredbom i misionar je samo dužan da ide shodno ovoj odredbi, ne požurujući nijedan korak i ne predlažući ništa Allahu, makar to bio lično on, Allahov Poslanik! On ne sluša prijedloge onih koji utjeruju u laž - niti ljudi uopće - u vezi sa programom misije, niti prijedloge dokaza i znakova koji mu se odrede. Živi koji slušaju odazvat će se, međutim, oni čija su srca mrtva, oni su mrtvi i oni se neće odazvati. Odredba pripada Allahu, ako hoće, oživjet će ih, a ako hoće, ostavit će ih mrtve dok se ne vrate na Sudnji dan.

Oni traže nešto nadnaravno, na isti način kako se to dešavalo narodima prije njih. Allah je u stanju da pošalje čudo, međutim, On, Uzvišeni, to ne želi - zbog neke Svoje mudrosti. Pa ako je Poslaniku teško što oni glave okreću, onda neka on svojim ljudskim naporom pokuša donijeti nekakvo čudo! Uzvišeni je Allah Stvoritelj svih stvorenja, On posjeduje tajne njihovog stvaranja i mudrost različitosti njihovih osobina i čudi. On ostavlja one ljude koji dokaze poriču gluhim i nijemim, u tminama. On ostavlja u zabludi onoga koga hoće, a na Pravi Put izvodi

onoga koga hoće, shodno onome što On zna o mudrosti stvaranja i raznovrsnosti...

Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi (6/33).

Arap i idolopoklonici u džahilijetu - naročito onaj sloj Kurejševića koji se suprotstavljao misiji - nisu sumnjali u iskrenost Muhammeda (alejhi's-selam). Oni su ga poznavali kao iskrenog i vjernog i nisu znali da je ijedanput slagao u svom dugom životu među njima prije poslanstva. Također, ovaj sloj koji je predvodio opoziciju njegovoj misiji nije sumnjao u istinitost njegovog poslanstva, kao ni u to da ovaj Kur'an nije ljudski govor i da ljudi ne mogu ponuditi govor sličan njemu.

Međutim, oni su - uprkos tome - odbijali da javno izraze istinu i da uđu u novu vjeru! Oni to nisu odbijali zbog toga što Poslaniku (alejhi's-selam) nisu vjerovali već zato što je njegova misija predstavljala opasnost po njihov utjecaj i položaj. Ovo je taj uzrok zbog koga su oni odlučili da poriču Allahove riječi i da ostanu u mnogoboštvu u kome su i bili.

Predaje koje potvrđuju stvarne uzroke ovog stava Kurejševića i suštinu njihove sumnje u ovaj Kur'an su mnogobrojne.

Ibni Ishāk kaže: "Prenio nam je Muhammed ibni Muslim ibni Šihab Zuhri da su mu prenijeli da su Ebu Sufjan ibni Harb, Ebu Džehel ibni Hišam i Ahnes ibni Šurejk ibni Amr ibi Vehb Sekafi, saveznik plemena Zuhre, izašli jedne noći da slušaju Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) dok on klanja noću u svojoj kući. Svaki od njih je našao sebi mjesto sa koga će slušati, ali nijedan nije znao za mjesto drugog. Noć su proveli slušajući ga. Kada je svanulo, udaljili su se. Međutim, sreli su se na putu i uzeli razgovarati. Jedan drugom su rekli: "Nemojte više dolaziti, jer ako vas vidi neki njihov glupak, izazvat ćete ga!" Zatim su se razišli. Druge noći su se ponovo vratili svaki na svoje mjesto i proveli noć slušajući ga. Kada je svanulo, udaljili su se i sreli na putu rekavši jedan drugom ono što su rekli prvi put. Opet su se razišli. Treće noći je svaki zauzeo svoje mjesto i proveo noć slušajući ga. Kada je svanulo, udaljili su se i sreli se na putu i jedan drugom rekli: "Nećemo ići dok ne damo jedan drugom riječ da se nećemo više vraćati. Dali su jedan drugom riječ da to neće više činiti!" Zatim su se

razišli... Kada je osvanulo, Ahnes ibni Šurejk je uzeo svoj štap i otišao do Ebu Sufjana ibni Harba i ušao mu u kuću rekavši: "Reci mi, Ebu Hanzala, šta ti misliš o onome što si čuo od Muhammeda?" Odgovorio je: "Ebu Sa'lebe, tako mi Boga, čuo sam stvari koje znam i znam šta se hoće njima reći, a čuo sam i stvari čije značenje ne znam niti znam šta se hoće njima reći." Ahnes je odgovorio: "I ja mislim tako čime si se ti zakleo." Zatim je izašao od njega i otišao do Ebu Džehela i ušao mu u kuću rekavši: "Ebu Hakeme, šta misliš o onome što si čuo od Muhammeda?" Odgovorio je: "A šta sam čuo?" Dodao je: "Mi i Beni Abdu Menaf osporavamo jedni drugima ugled... Pohlepni oni, pa pohlepni i mi, zaprtili se oni, pa se zaprtili i mi, dali oni, pa dali i mi, tako da smo klečali jedni drugima se oslanjajući na koljena i bili jednaki jedni drugima. Oni su rekli: Među nama će biti poslanik kome će doći Objava s Neba, kada ćemo ovo dočekati? Tako mi Boga, mi u njega nikad nećemo vjerovati niti ćemo mu povjerovati!" rekao je. Ahnes je samo ustao od njega i ostavio ga.

Ibni Džerir - preko Hasana i Huseina od Suddija - prenosi u vezi sa Allahovim riječima: *Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi...* Kad je bio dan Bedra, Ahnes ibni Šurejk je rekao pripadnicima plemena Zehre: "O, sinovi Zehra, Muhammed je vaš sestrić, vi ste preči da zaštitite svoga sestrića. Ako je poslanik, zašto se danas borite protiv njega, a ako je lažac, bili ste preči da se prodete sestrića. Stanite dok se ne sretnem sa Ebu Hakemom, ako pobijedi Muhammed, vratit ćete se mirno, a ako izgubi Muhammed, vaši vam neće ništa!" Tada je Ahnes dobio takvo ime, a prije se zvao Ubejj. Ahnes se sreo sa Ebu Džehelom, osamio se s njim i rekao mu: "O, Ebu Hakeme, reci mi o Muhammedu, govori li istinu ili laže? Ovdje nema niko od Kurejšija osim mene i tebe da čuje naš razgovor!" Ebu Džehel je odgovorio: "Teško tebi! Tako mi Boga, Muhammed govori istinu, Muhammed nije nikad lagao, ali ako Benu Kusajj preuzmu zastavu, pojenje hodočasnika, vratarsku službu i poslanstvo, šta će preostati ostalim Kurejšijama?" To je o Njegovim riječima: *Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi.*

Primjećujemo da je ova sura mekkanska i da je ovaj ajet mekkanski, dok je spomenuti događaj bio u Medini na dan Bedra... Međutim, ako znamo da su oni ponekad govorili za poneki ajet: "To su Njegove riječi, tako i tako...", vežući taj ajet za neki događaj o čemu u tekstu nema uporišta da je on objavljen povodom tog događaja, već što se njegov smisao

podudara sa tim događajem, bez obzira na to je li to bilo ranije ili poslije, mi ne smatramo neobičnom ovu predaju...

Ibni Ishāk je rekao: "Prenio mi je Jezid ibni Zijad, ovaj od Muhammeda ibni Ka'ba Kurezija, da je rekao: Prenijeli su mi da je Utbe ibni Rebi'a - tada je bio poglavar - rekao jednog dana sjedeći u kurejševičkom klubu, a Allahov Poslanik (alejhi's-selam) u džamiji: "Kurejšije, hajde da ja odem do Muhammeda, da razgovoram s njim i da mu ponudim neke stvari, možda prihvati nešto od toga, mi ćemo mu dati šta god hoće, samo neka nas se klone?" To je bilo onda kada je Hamza, neka je Allah s njim zadovoljan, primio islam, pa su vidjeli da se broj drugova Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) povećava i umnožava, pa su rekli: "Svakako, Ebu Velide, idi i razgovaraj s njim!" Utbe je otišao, sjeo do Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i uzeo s njim govoriti: "Bratiću moj, ti znaš kako visoko mjesto zauzimaš među nama u plemenu i položaj u rodu. Međutim, unio si u svoj narod veliku pometnju, razbio si im zajednicu, srušio si im njihove snove, obeščastio si njome njihove bogove i njihovu vjeru, proglasio si nevjernicima njihove pretke! Slušaj me, ponudit ću ti neke stvari, razmisli o njima, možda ćeš neke prihvatiti." Allahov Poslanik (alejhi's-selam) odgovori: "Reci, Ebu Velide, slušam." Tada je on rekao: "Bratiću moj, ako tim s čime si došao želiš bogatstvo, sakupit ćemo ti toliko našeg bogatstva da ćeš biti najbogatiji među nama. Ako time želiš ugled, postaviti ćemo te za našeg poglavara tako da ništa nećemo odlučiti bez tebe. Ako time želiš vlast, postaviti ćemo te za našeg vladara. Ako je to što ti dolazi zloduh koga se ne možeš osloboditi, tražit ćemo ti ljekare i uložiti ćemo naše imetke da te od toga izliječimo, jer pratilac često nadvlada čovjeka tako da se treba od njega liječiti..." Ili je tako nešto rekao... Kada je Utbe završio, a Allahov Poslanik ga saslušao, upitao ga je: "Jesi li završio, Ebu Velide?" Odgovorio je: "Jesam." Poslanik je rekao: "Slušaj ti mene". Odgovorio je: "To činim". Onda je rekao: *"U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ha - mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog. Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju, vjesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje..."* (41/1-4). Zatim je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nastavio da mu je uči. Kada je to Utbe čuo, pažljivo je slušao, stavio ruke na leđa, na njih se naslonio i slušao ga. Kada je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) učeći stigao do sedžde, učinio je sedždu, a potom rekao: "Čuo si, Ebu Velide, ono što si čuo, eto tebe, eto toga"... Utbe je otišao do svojih drugova. Neki od njih su rekli jedni drugima: "Kunemo se Bogom, Ebu Velid se vratio drugačijeg lica nego što je otišao!" Pošto je sjeo, upitaše ga: "Kakvu nam vijest donosiš, Ebu Velide?" On odgovori: "Vijest koju vam donosim jeste da sam

čuo riječi, tako mi Boga, kakve njima slične nikad nisam čuo! Tako mi Boga, to nije magija, to nije poezija i to nije vraćanje! O Kurejšije, poslušajte me i prepustite to meni... Pustite tog čovjeka i to u čemu je on, povucite se od njega! Tako mi Boga, njegove riječi koje sam čuo imat će sigurno veliki odjek! Ako ga unište Arapi, drugi će vas osloboditi truda oko njega. A ako on pobijedi Arape, njegova vlast je i vaša vlast, njegova slava je i vaša slava, s njim ćete biti najsretniji ljudi!" Oni rekoše: "Općinio te, Boga mi, Ebu Velide, svojim jezikom!" "Ovo je moje mišljenje, a vi radite kako hoćete!" reče Ebu Velid na kraju.

Begavi u svom Tefsiru prenosi hadis - sa svojim senedom - ¹⁷ od Džabira ibni Abdullaha (neka je Allah njime zadovoljan) da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nastavio sa učenjem do riječi Uzvišenog: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Ada i Semuda..."*, pa ga je Utbe uhvatio za usta moleći ga za milost. Vratio se svojim kući, a nije otišao Kurejšijama, izolirajući se od njih... Do kraja hadisa... Kada su s njim potom o tome razgovarali, odgovorio je: "Uhvatio sam ga za usta, moleći da prestane, jer znate da Muhammed kad nešto kaže, ne laže, pa sam se pobojavao da se neće spustiti kazna!"

Rekao je Ibni Ishāk: "Kod Velida ibni Mugirea sastala se nekolicina Kurejšija - bio je najstariji među njima - a bila je već prispjela sezona hodočašća. On im je rekao: "Kurejšije! Evo, došla je ova sezona. Dolazit će nam arapske delegacije. Oni su čuli za slučaj ovog vašeg žitelja. Zauzmite o njemu jedno mišljenje i nemojte različito govoriti pa da jedni druge pobijate i da vam se govori pobijaju." Oni mu rekoše: "Pa eto, ti, Ebu Abdi Šemse, reci, ustanovi nam mišljenje koje ćemo zastupati!" Odgovorio je: "Ne, ne, nego vi recite, ja ću slušati." Rekoše: "Reći ćemo da je svećenik." Odgovorio je: "Ne, tako mi Boga, on nije svećenik. Vidjeli smo svećenike i ono nije pjevušenje svećenika niti njegovo rimovano pojenje!" Rekoše: "Reći ćemo da je lud!" Odgovorio je: "Ne, nije lud. Vidjeli smo ludilo i upoznali ga. Ono nije gušenje od ludila, obuzetost ludilom, a ni uznemirenost koja dolazi od ludila!" Rekoše: "Reći ćemo da je pjesnik!" "Ne, nije pjesnik. Mi znamo svu poeziju, sve metrove redžez i hezedž, ono što je preuzeto, ono što je pravilnih i ono što je nepravilnih stopa, nije poezija!" Rekoše: "Reći ćemo da je čarobnjak!" Odgovorio je: "Ne, nije ni čarobnjak. Vidjeli smo čarobnjake i njihove čarolije. Ono nije njihovo puhanje ni njihovo bajanje!" Rekoše: "Pa, dobro, šta ćemo reći, Ebu Abdi

¹⁷U njegovom senedu je Abdullah Kindi Kufi o kome je Ibni Kesir rekao da je "donekle slab".

Šemše?” Odgovorio je: “Tako mi Boga, njegov govor ima slast, stablo mu je jako, a grane plodne. Vi ne možete ništa od ovoga reći a da se ne zna da je to neispravno. Najbliže bi se moglo reći za njega da je vrač. Ono što govori je vradžbina, rastavlja sina od oca, brata od brata, muža od žene, čovjeka od familije.” S tim mišljenjem su otišli od njega. Sjedili bi na putevima kojima ljudi prolaze - kada su došli u vrijeme hadždža - i niko ne bi prošao a da ga ne bi upozorili na njega i rekli mu šta je s njim!

Ibni Džerir je rekao: “Prenio nam je Ibni Abdul Eala, prenio nam je Muhammed ibni Sevre, ovaj od Muammera, ovaj od Ubade ibni Mensura, ovaj od Ikrima: Velid ibni Mugire je došao Poslaniku (alejhi's-selam). On mu je učio Kur'an, pa on kao da se raznježio prema Poslaniku. To je stiglo do Ebu Džehela ibni Hišama, pa mu je došao i rekao: Amidža, tvoj narod hoće da ti sabere nešto imetka! Upitao je: A zašto? Odgovorio je: Pa da ti ga daju. Ti si otišao do Muhammeda padajući pod njegov uticaj! (Pokvarenjak je htio da izazove njegovu taštinu upravo u onome u čemu je znao da se najviše ponosi!) Odgovorio je: Kurejšije znaju da sam ja među njima najbogatiji! Ovaj je rekao: Pa, reci o njemu neku riječ iz koje će tvoj narod znati da ti poričeš ono što on govori i da ga ti mrziš! Odgovorio je: Pa dobro, šta ću reći o njemu? Tako mi Boga, nema među vama niko da zna poeziju bolje od mene, da poznaje njen metar redžez, njene pjesme i poeziju džina bolje od mene! Tako mi Boga, ono što on govori nije slično ničemu od ovoga. Tako mi Boga, njegov govor koji govori ima slast, u njemu je draž, on ruši ono što je ispod njega, on je visoko i ne može se nadvisiti. Ovaj je rekao: Tako mi Boga, tvoj narod neće biti zadovoljan dok ne kažeš nešto na nj... Odgovorio je: Pusti me dok razmislim o tome... Pošto je razmislio rekao je: Ovo nije ništa drugo do vradžbina koja se naslijeđuje. Naslijeđuje je od drugog. Pa je objavljeno: *Meni ostavi onoga koga sam ja izuzetkom učinio* (74/11), do: *Nad njim su devetnaesterica* (74/30).”

U drugoj predaji stoji da su Kurejšije rekle: “Ako je Velid promijenio vjeru, promijenit će je sve Kurejšije!” Ebu Džehel je rekao: “Ja ću vas poštedjeti truda oko njega!” Otišao je k njemu... On je - poslije dugog razmišljanja - rekao: “To je vradžbina koja se naslijeđuje. Zar ne vidite da to razdvaja čovjeka od porodice, djece i prijatelja?!”

Sve ove predaje jasno govore da ovi nevjernici nisu vjerovali da im Allahov Poslanik (alejhi's-selam) laže o onome što im dostavlja, već su oni insistirali na svom mnogoboštvu zbog razloga, poput ovih, koji su navedeni u predajama, a glavni razlog je što su pretpostavljali da će ta misija preuzeti vlast koju su oni uzurpirali i koju su vršili, a to je, ustvari, jedino Allahova vlast, što je smisao svjedočenja da nema drugog Boga osim Allaha na

kome se temelji islam. Oni su dobro poznavali značenje svoga jezika i nisu htjeli da priznaju značenje ovog svjedočenja, jer ono predstavlja pravu revoluciju na svaku vlast u životu ljudi osim na Allahovu... Istinu je rekao Veliki Allah:

Mi znamo da tebe zaista žalosti to što oni govore. Oni, doista, ne okrivljuju tebe da si ti lažac, nego nevjernici poriču Allahove riječi (6/33).

Nasilnici na ovom mjestu znači: nevjernici, kao što preovladava u kur'anskom izrazu.

Kontekst produžava poslije tješnja Poslanika (alejhi's-selam) i objašnjenja stvarnih uzroka za stav poricatelja prema njemu i njegovoj misiji i prema Allahovim ajetima koji govore da je on uistinu poslanik i da je istina ono s čime je došao, pa produžava poslije ovoga sa podsjećanjem Poslanika na ono što se dešavalo njegovoj braći poslanicima prije njega - a došlo mu je nekih vijesti o njima u ovom Kur'anu -, zatim ga podsjećaju na strpljivost i istrajnost na putu koju su poslanici ispoljili sve dok im nije došla Allahova pomoć. Ovo čini da potvrdi da je ovo zakon misije koji se ne mijenja, da ga ne mogu izmijeniti prijedlozi raznih predlagača, kao što ga ne može ubrzati bez obzira na muke, utjerivanje u laž i brige koje pogadaju poslanike:

A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša, - a niko ne može Allahove riječi izmijeniti -, i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti (6/34).

Povorka poziva Allahu je veoma duboko ukorijenjena u historiji. Ona se proteže kroz tokove vremena, čvrsto idući po prokrčenom putu i neprestano koračajući utrtom linijom, pravilnih koraka i stabilnih nogu. Njen put zakrčuju zločinci svih vrsta i suprotstavljaju joj se pristalice onih koji su zalutali i onih koji su na vlasti. Muke su snalazile sve poslanike, krv je tekla a tijela se komadala... Ali povorka je na svom putu, ne poginje se, ne povija se, ne odustaje i ne skreće... Kraj se zna, bez obzira koliko dugo trajalo i bez obzira koliko put bio dug... Allahova pomoć je uvijek na kraju puta:

A poslanici su i prije tebe lažnim smatrani, pa su trpjeli što su ih u laž ugonili i mučili sve dok im ne bi došla pomoć Naša, - a niko ne može Allahove riječi izmijeniti -, i do tebe su doprle o poslanicima neke vijesti (6/34).

Riječi koje Uzvišeni Allah govori Svome Poslaniku (alejhi's-selam)... Riječi da opomenu, razvesele, utješe i pomognu... One jasno ocrtavaju put

onima koji će pozivati Allahu poslije Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i tačno preciziraju njihovu ulogu, kao što im prikazuju poteškoće i prepreke na putu, zatim što ih očekuje poslije svega toga na kraju puta...

One ih uče da je Allahov zakon u pogledu poziva Allahu jedan, da je poziv jedan, nedjeljiva cjelina... To je misija koju većina ljudi dočekuje poricanjem, a njeni nosioci doživljavaju muke... Poslanici trpe utjerivanje u laž i strpljivo podnose muke... Zakon na kraju donosi pobjedu... Međutim, ona dolazi u svoje vrijeme. Ne požuruje je činjenica što su poslanici nevini, dobronamjerni, odani i što trpe muke i utjerivanje u laž, niti što zalutali i odlutali zločinci mogu da muče odane, nevine i dobronamjerne! Također je ne požuruje da dođe prije roka ni činjenica što njen odani nosilac, koji se potpuno lišio sebe i svojih prohtjeva, samo želi da iz ljubavi uputi svoj narod, da je žalostan zbog zablude i nesreće u kojoj se nalaze i zbog propasti i patnje koja ih očekuje na ovom i budućem svijetu... Ništa je od toga ne požuruje da dođe prije roka... Allah ne požuruje zbog toga što se žuri nekom od Njegovih stvorenja. Niko ne može Njegove riječi izmijeniti bez obzira na to da li se one odnose na naizbježnu pobjedu ili zapisani čas.

Zaista, stroga ozbiljnost i definitivna odlučnost pored umirivanja, tješnja i razveseljavanja...

Potom stroga ozbiljnost dostiže svoju krajnju granicu u sučeljavanju sa onim što možda okupira dušu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) a to je ljudska želja koja strasno čezne za tim da uputi svoj narod, želja koja pogleda da se usliša njihovom zahtjevu za nekim čudom ne bi li krenuli Pravim Putem. To je želja koja je bila zaplavila srca nekih muslimana u to vrijeme. To je prirodna ljudska želja. Međutim, s obzirom na ozbiljnost koja je u prirodi ove misije, njenog programa i uloge poslanika u njoj, kao i uloge svih ljudi, dolazi to strogo sučeljavanje u Kur'anu Časnom:

Ako je tebi teško to što oni glave okreću, onda, ako možeš, potraži kakav otvor u Zemlji ili kakve ljestve na nebo, pa im donesi jedno čudo! Da Allah hoće, On bi ih sve na Pravom Putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju! (6/35).

Odazvaće se jedino oni koji su poslušni. - A Allah će umrle oživjeti ; zatim, Njemu će se svi vratiti (6/36).

Zaista je to veliki strah koji izbija iz uzvišenih riječi... Čovjek nije u stanju da shvati suštinu ove zapovijedi osim ako sebi ne predoči da ove riječi upućuje Gospodar svjetova Svome plemenitom Poslaniku... Strpljivom Poslaniku iz grupe odlučnih poslanika... Poslaniku koji je toliko

pretrpio od svog naroda, strpljiv, nadajući se nagradi od Boga, koji ih nije prokleo Nuhovom (alejhi's-selam) dovom, a tolike je godine podnosio da bi to uništilo i dobrodušnost dobrodušnog!

... To je Naš zakon, Muhammede! Ako je tebi teško što oni glave okreću, ako ti teško pada njihovo utjerivanje u laž i ako želiš da im doneseš kakvo čudo, onda, dakle, ako si u stanju, nađi kakav otvor u Zemlji ili ljestve na nebu, pa im donesi neko čudo!

... Njihova uputa ne zavisi od toga hoćeš li im ti donijeti čudo. Nije ono što nedostaje upravo to dokaz koje će ih uputiti Istini, kako ti kažeš... Da Allah hoće, On bi ih sve na Pravom Putu sakupio, tako što bi njihovu iskonsku prirodu iz temelja formirao tako da ne zna ništa drugo do Upute - kakvi su meleki, - ili tako što bi usmjerio njihova srca učinivši ih sposobnim da prime ovu uputu i da joj se odazovu, ili tako što bi pokazao kakvu neuobičajenu pojavu koja bi im svima povila vratove, ili preko nekog drugog sredstva, a o svima njima odlučuje Allah!

Međutim, Uzvišeni, - zbog vrhovne mudrosti koja obuhvata čitav Bitak - stvorio je ovo stvorenje koje se zove čovjek radi utvrđene zadaće koja nalaže - po Njegovom univerzalnom i vrhovnom određenju - da on ima utvrđene predispozicije koje nisu predispozicije meleka, a u koje spada i različitost u sklonostima, različitost u prijemu dokaza upute i nadahnuća vjerovanja i različitost u odazivanju ovim dokazima i nadahnućima, sve to u granicama sposobnosti za usmjerenje i u mjeri po kojoj je pravedno da uz nju ide i različitost u nagrađivanju za Uputu i zabludu...

Zato ih Allah nije sve na Pravom Putu sakupio Svojom stvaralačkom odredbom, ali im je naredio Uputu i ostavio da biraju između pokornosti i grijeha, a na kraju će dobiti pravednu nagradu... Pa znaj to i ne budi od onih koji to ne znaju!

Da Allah hoće, On bi ih sve na Pravom Putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju! (6/35).

Ja strašne riječi! Ja odlučne smjernice! Međutim, to je situacija koja iziskuje strahotu riječi i odlučnost usmjerenja...

Poslije toga slijedi objašnjenje iskonske ljudske prirode prema kojoj je On ljude stvorio i njihovih različitih pozicija u suočavanju sa Uputom kojoj ne manjkaju dokazi niti fali argument:

Odazvaće se jedino oni koji su poslušni. - A Allah će umrle oživjeti ; zatim, Njemu će se svi vratiti (6/36).

Ljudi se suočavaju sa ovom istinom sa kojom im dolazi Poslanik od strane Allaha podijeljeni u dvije grupe:

- grupa živih, čija su prirodna sredstva recepcije u njima živa, aktivna, otvorena... Oni se odazivaju Uputi koja je snažna, jasna, saglasna i konvergentna sa iskonskom ljudskom prirodom do te mjere da je dovoljno da je ljudsko biće čuje pa da joj se odazove:

Odazvaće se jedino oni koji su poslušni (6/36)...

- grupa mrtvih, čija je iskonska ljudska priroda onespособljena tako da ne čuje i ne prima, pa prema tome i ne odaziva se... Ono što joj nedostaje - to nije ova istina koja ne bi nosila svoj dokaz, njen dokaz je skriven u njoj i kada dođe do iskonske ljudske prirode, naći će u njoj svoju potvrdu - već ono što nedostaje ovoj grupi ljudi jeste život iskonske prirode i oživljavanje sredstava recepcije u njoj po samom prijemu! Poslanik kod ovih nema nikakve mogućnosti, s njima nema nikakve mogućnosti za argumentaciju. Njihovo stanje ovisi o Allahovoj volji, ako hoće, oživjet će ih ako primijeti kod njih nešto što zaslužuje da ih oživi, a ako hoće, neće ih oživjeti na ovom svijetu i ostat će tako mrtvi u životu dok se Njemu ne vrate na budućem svijetu.

A Allah će umrle oživjeti; zatim, Njemu će se svi vratiti (6/36).

Ovo je to kazivanje o odazivanju i neodazivanju! Ono otkriva suštinu čitave situacije, određuje obavezu Poslanika i njegov angažman i ostavlja cijelu stvar Naredbodavcu da o njoj odluči kako On hoće.

Od obraćanja Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) sa ovom činjenicom kontekst prelazi na kazivanje o slanju kakve nadnaravnosti koje traže mnogobošci i na objašnjenje koliko u ovom zahtjevu ima nepoznavanja Allahovog zakona i lošeg razumijevanja Njegove milosti prema njima što im nije udovoljio ovom prijedlogu nakon koga bi odmah bili uništeni da im je na njega udovoljeno! Također iznosi jedan aspekt preciznosti Božanskog planiranja koje obuhvata sva živa bića i inspiriše mudrošću univerzalnog zakona za sva ova bića. Kontekst završava utvrđivanjem tajni i zakona koji se kriju iza upute i zablude po kojima se odvija slobodna Allahova volja.

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!" Reci: "Allah je kadar da pošalje čudo, ali većina njih ne zna" (6/37).

Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svijetovi su poput vas - u Knjizi Mi nismo ništa izostavili - i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim (6/38).

A oni koji dokaze Naše poriču gluhi su i nijemi, u tminama su. Onoga koga hoće - Allah ostavlja u zabludi, a onoga koga hoće - na Pravi Put izvodi (6/39).

Tražili su kakav natprirodni znak poput natprirodnih materijalnih pojava koje su pratile ranija poslanstva. Nisu se zadovoljavali vječnim dokazom Kur'ana koji se obraća razboritoj ljudskoj spoznaji, koji oglašava doba ljudske zrelosti, koji poštuje ovu zrelost pa joj se obraća ovim uzvišenim govorom i koji ne završava nestankom generacije koja vidi tu neobičnu materijalnu pojavu, zapravo, ostaje vječno da se licem u lice suočava sa ljudskom spoznajom svojim i'džazom ili nemogućnošću oponašanja do Sudnjeg dana...

Tražili su neobičnu pojavu, a nisu razmišljali o Allahovom zakonu po kome On kažnjava one koji poriču poslanstvo poslije dolaska te neobične pojave i uništava ih na ovom svijetu. Oni ne shvaćaju Allahovu mudrost u tome što im nije poslao tu neobičnu pojavu. Allah zna da će oni i nju poreći poslije njenog događanja - kao što se dogodilo sa narodima prije njih - pa će zaslužiti propast. Allah, međutim, želi da im da vremena kako bi vjerovao onaj ko hoće od njih da vjeruje, a onaj ko neće da vjeruje Allah će iz njega izvesti vjerničko potomstvo. Oni ne zahvaljuju na Allahovoj blagodati koju im je ukazao kroz to što im je dao vremena i kroz to što nije udovoljio njihovom prijedlogu čije loše posljedice ne znaju!

Kur'an spominje ovaj njihov prijedlog komentarišući da većina njih ne zna šta se iza njega krije, kao što ne znaju Allahovu mudrost koja leži iza neudovoljavanja ovom njihovom prijedlogu. Kur'an također potvrđuje Allahovu moć da pošalje neobičan znak, međutim, Njegova mudrost je ta koja tako zahtijeva, i Njegova milost, koju je Sebi propisao, jeste ta koja sprječava nesreću:

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!" Reci: "Allah je kadar da pošalje čudo, ali većina njih ne zna" (6/37).

Kur'anski kontekst uzima jedan drugi nježniji put i prilaz njihovim srcima. Uzima da u njima budi moć opažanja i razmišljanja o dokazima

upute i nadahnućima vjerovanja koji se nalaze u svijetu oko njih ne bi li o njima razmislili i opametili se:

Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas - u Knjizi Mi nismo ništa izostavili - i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim (6/38).

Ljudi nisu jedini u ovom Kosmosu da bi njihovo postojanje bila slučajnost i da bi njihov život bio uzaludan! Okolo njih su druga živa bića i sva su ona organizirana u zajednice, što otkriva da iza toga stoji svrha, plan i mudrost, kao što ukazuje na jednost Stvoritelja i jednost planiranja kome su podređena sva Njegova stvorenja...

Zaista nema životinje koja ide po Zemlji - a ovo obuhvata sva živa bića od insekata preko gmizavaca do kralježnjaka - niti ptice koja leti na krilima po zraku - a ovo obuhvata sve ptice, kukce i ostala stvorenja koja lete, nema živog bića na ovoj Zemlji a da nije organizirano u zajednicu koja ima iste osobine i jedan način življenja... Upravo isto kao ljudski rod... Allah nije ostavio ništa od Svojih stvorenja a da nije obuhvaćeno planom i utvrđeno znanjem... Na koncu će se sva stvorenja sakupiti pred svojim Gospodarom, pa će im On presuditi kako hoće...

Ovaj kratki ajet - povrh toga što iznosi odlučnu tvrdnju o suštini života i živih bića - trese srce jer prikazuje horizonte potpune kontrole, širokog planiranja, sveobuhvatnog znanja i apsolutne moći Uzvišenog Allaha... O svim ovim aspektima mi ne možemo šire govoriti kako ne bismo izašli iz programa *Okrilja Kur'ana*,¹⁸ pa prelazimo preko toga kako bismo išli ukorak sa kontekstom... Prvi cilj ovdje jeste okrenuti srca i umove prema činjenici da u postojanju ovih stvorenja, organiziranih na ovakav način, obuhvaćenih planom do u preciznosti i utvrđenih u Allahovom znanju, potom njihovo sakupljanje pred njihovim Gospodarom na kraju kruga, leži krupna i vječna istina čiji su dokazi i znakovi veći od znakova i neobičnih pojava koje vidi samo jedna grupa ljudi!

Ovaj krug - ili ovaj talas - završava potvrdom da iza upute i zablude stoji Allahova volja i zakon koji ukazuje na iskonsku ljudsku prirodu u slučajevima upute i zablude:

¹⁸V. više poglavlje *Haqiqatu'l-uluhiyye, Haqiqatu'l-hajat i Haqiqatu'l-insan* u knjizi *Hasaisu't-tesawuri'l-islamiji ve muqawimatuhu*, II.

A oni koji dokaze Naše poriču gluhi su i nijemi, u tminama su. Onoga koga hoće - Allah ostavlja u zabludi, a onoga koga hoće - na Pravi Put izvodi (6/39).

Ovo je ponavljanje potvrde činjenice koja je prošla u ovom krugu o odazivanju onih koji čuju i o smrti onih koji se ne odazivaju. Međutim, u drugoj slici i drugom prizoru... oni koji poriču ove Allahove dokaze razasute po stranicama bitka i koji poriču Njegove druge dokaze registrirane na stranicama ovoga Kur'ana, oni poriču zato što su aparati za prijem u njima pokvareni... Oni su gluhi, ne čuju, nijemi, ne govore, utonuli u tmine, ne vide! Oni nisu takvi po svojoj tjelesnoj građi, oni imaju oči, uši i usta... Međutim, njihova spoznaja ne funkcionira, pa kao da ova osjetila ne primaju i ne prenose!... To je zaista tako, jer ovi ajeti sami po sebi imaju djelotvornost, učinak i utjecaj, kad bi bili primljeni i stigli do svijesti!... Njima niko neće okrenuti glavu a da mu iskonska ljudska priroda nije pokvarena i da nije dostojna za tako visok nivo života.

Iza svega toga je Allahova volja... Slobodna volja koja je odredila da ovo stvorenje koje se zove čovjek bude ove dvojne sklonosti za uputu i zabludu, prema izboru i znanju, a ne prema odluci i moranju... Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, a na Pravi Put izvodi onoga koga hoće, upravo tom Svojom voljom, koja pomaže onoga ko ulaže trud, a ostavlja u zabludi onoga ko se uporno protivi. Ova volja ne čini nepravdu nikome.

Čovjekovo usmjerenje da traži uputu ili njegovo usmjerenje u pravcu zablude proizilaze iz njegove prirode u kojoj ga je Allah stvorio Svojom voljom. I ovo i ono usmjerenje stvoreno je s početka Allahovom voljom. Rezultate koji proizilaze iz ovog i onog usmjerenja, iz upute i zablude, također stvara Allah Svojom voljom. Volja je, dakle, ta koja čini i ona je apsolutna. Polaganje računa, nagrada i kazna zasnivaju se na čovjekovom usmjerenju kojim on raspolaže iako je predispozicija za dvojno usmjerenje, u osnovi, Allahova volja...¹⁹

Sada, a nakon što smo završili sa izlaganjem ovog dijela konteksta, zastat ćemo nakratko da bismo izvukli pouku iz smjernica koje su u njemu date svima onima koji pozivaju u ovu vjeru u svakoj generaciji. To činimo

¹⁹ Vidi poglavlje *Et-tewazun* u prvom dijelu *El-Hasais*

zato što domet smjernica u ovom dijelu konteksta prevazilazi konkretan historijski period i proteže se na sve generacije i sve propovjednike razrađujući plan i program poziva u ovu vjeru, program koji nije ograničen vremenom i prostorom. Mi nismo u stanju ovdje ići u detalje svih aspekata ovog plana i programa, pa ćemo se samo, dakle, zadržati na glavnim oznakama na tom putu.

Zaista je put pozivanja Allahu pretežak i prekriven mnogim neugodnostima. Iako Allahova pomoć istini, bez sumnje, stiže i ova pomoć, međutim, dolazi u onom roku koji odredi Allah, prema Svom znanju i Svojoj mudrosti. Vrijeme i rok Allahove pomoći je tajna i njega ne zna niko, čak ni Poslanik. Poteškoće na ovom putu dolaze iz dva osnovna faktora: prvo, iz poricanja i okretanja glave od strane onih s kojima se ovaj poziv susreće u početku, zatim, objavljivanje rata i mučenje propovjednika, i drugo, iz ljudske želje koja leži u misionarovoj duši da uputi ljude Istini čiju je on vlast okusio i čiji je okus spoznao, kao i iz zagriyanosti za Istinom i želje da je obznani! Ova želja nije ništa manje teška od poricanja, okretanja glave, rata i mučenja. Sve su to uzroci poteškoća na ovom putu!

Kur'anska smjernica u ovom dijelu konteksta tretira ovu poteškoću sa oba njena aspekta... Tekst potvrđuje da oni koji poriču ovu vjeru ili ratuju protiv njenog poziva, sigurno znaju da je ono čemu se pozivaju Istina kao i da Poslanik koji je došao od strane Allaha govori istinu, međutim, oni se, uprkos tome znanju, ne odazivaju i tvrdoglavo istrajavaju u svom nijekanju, jer imaju želju i hir za okretanjem glave i poricanjem! Ova istina sobom nosi i dokaz svoje istinitosti, jer se obraća iskonskoj ljudskoj prirodi i ona joj se odaziva - ako je ova priroda živa i ako su aparati za recepciju u njoj ispravni: *Odazvaće se jedino oni koji su poslušni* (6/36)... Međutim, oni koji negiraju - njihova srca su mrtva, oni su mrtvi, gluhi i nijemi, u tminama su. Poslanik ne može dozvati mrtve ni gluhe. Propovjednik ne može oživjeti mrtve. To je samo Allahova stvar... To sve s jedne strane, a s druge strane Allahova pomoć će doći, u to nema nikakve sumnje... Sve što je u tome jeste da ona teče prema Allahovom zakonu i Allahovom određenju. Pa kao što Allahov zakon ne žuri i Njegove riječi se ne mijenjaju u pogledu dolaska pomoći na kraju, također se on ne mijenja i ne žuri u pogledu zacrtanog roka... Allah ne žuri zbog toga što propovjednici trpe muke i utjerivanje u laž - makar to bili i poslanici - jer je predanost samog propovjednika Allahovom određenju bez žurbe, njegovo podnošenje muka bez uzrujavanja i njegovo uvjerenje u povoljan ishod bez sumnje - upravo to što se traži i što stoji iza odgađanja pomoći do njenog zacrtanog roka.

Ova kur'anska smjernica tačno određuje ulogu Poslanika u ovoj vjeri - i ulogu propovjednika poslije njega u svakoj generaciji - a to je dostavljanje, ustrajnost na putu i podnošenje teškoća puta... A što se tiče upute ili zablude ljudi, to je izvan granica njegove obaveze i njegove moći... Uputa i zabluda slijede Božanski zakon koji se ne mijenja, njega ne može izmijeniti ni njegova mrzovolja prema nekome ko se protivi i napada... Njegova ličnost nema nikakvog značaja u ovom pitanju i on neće polagati račun za broj ljudi koji su prihvatili Uputu, već će polagati račun kako je dostavio, koliko je bio strpljiv, koliko je slijedio i koliko je ustrajao u tome što mu je bilo naredeno... Poslje toga, pitanje ljudi je prepušteno Gospodaru svjetova... *Onoga koga hoće - Allah ostavlja u zabludi, a onoga koga hoće - na Pravi Put izvodi* (6/39)... *Da Allah hoće, On bi sve na Pravom Putu sakupio* (6/35)... *Odazvaće se jedino oni koji su poslušni* (6/36). A ranije smo objasnili vezu Allahove slobodne volje u upućivanju i ostavljanju u zabludi sa usmjerenjem ljudi i njihovim ulaganjem napora u tom pogledu, pa mislimo da je to dovoljno.

Stoga zastupnik poziva u ovu vjeru ne treba udovoljavati preijedlozima onih kojima se upućuje ovaj poziv a koji imaju cilj modificirati program njegovog poziva i skrenuti ga sa njegove Božanske prirode. On isto tako ne treba pokušavati da dotjeruje ovu vjeru i prilagođava je shodno njihovim željama, prohtjevima i strastima... Mnogobošci su tražili neuobičajene pojave - shodno običaju njihovog vremena i shodno nivou njihove spoznaje - kao što o njima govori Kur'an na mnogim mjestima. O tome u ovoj suri stoji: *Oni govore: "Trebalo je da mu se pošalje melek!"* (6/8)... *Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!"* (6/37)... *Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom, da će, ako im dođe čudo, sigurno zbog njega vjernici postati* (6/109)... U drugim surama nalazimo nešto što više izaziva čuđenje od ovih prijedloga. Poput onog što o njima kazuje u suri El-Isra: *I govore: "Nećemo ti vjerovati sve dok nam iz zemlje živu vodu ne izvedeš; ili dok ne budeš imao vrt od palmi i loze, pa da kroz njeg svukuda rijeke provedeš; ili dok na nas nebo u parčadima ne oboriš, kao što tvrdiš; ili dok Allaha i meleke kao jamce ne dovedeš; ili dok ne budeš imao kuću od zlata ili dok se na nebo ne uspneš; a nećemo vjerovati ni da si se uspeo sve dok nam ne doneseš Knjigu da je čitamo"* (17/90-93)... I poput onoga što o njima kazuje u suri El-Furkan: *I oni govore: "Šta je ovom "poslaniku", on hranu uzima i po trgovima hoda; trebalo je da mu se jedan melek pošalje da zajedno s njim opominje, ili da mu se spusti kakvo blago ili da ima vrt iz kojeg bi se hranio"?* (25/7-8).

Direktna kur'anska smjernica u ovom dijelu sure jeste zabrana Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i vjernicima da požele da im se pošalje čudo - bilo kakvo čudo - koje oni traže. Poslaniku (alejhi's-selam) rečeno je: *Ako je tebi teško to što oni glave okreću, onda, ako možeš, potraži kakav otvor u Zemlji ili kakve ljestve na nebo, pa im donesi jedno čudo! Da Allah hoće, On bi ih sve na pravom putu sakupio; zato nikako ne budi od onih koji to ne znaju! Odazvaće se jedino oni koji su poslušni. - A Allah će umrle oživjeti; zatim, Njemu će se svi vratiti* (6/35-36). A vjernicima koji su u sebi poželjeli da se udovolji mnogobošcima u njihovom zahtjevu za čudom kada su se zakleli Allahom, tom najtežom zakletvom, da će, ako im dođe čudo, sigurno zbog njega vjernici postati, njima je rečeno: *Sva čuda su samo u Allaha!*" A odakle vi znate da će oni, kad bi im ono došlo, vjernici postati, i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali, i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni? (6/109-110)... Da znaju, prvenstveno, da ono što nedostaje onima koji niječu i poriču nije znak i dokaz Istine, već ono što njima nedostaje jeste da oni ne čuju, da su mrtvi, da im Allah nije dodijelio uputu - shodno Allahovom zakonu o uputi i zabludi kao što smo prethodno rekli - zatim da znaju da ova vjera slijedi zakon koji se ne mijenja i da je on jači od padanja pod utjecaj želji kojekvih predlagača i njihovih prohtjeva!

Ovo nas vodi u najšire polje ove kur'anske smjernice... Ono nije specifično za određeno vrijeme, niti ograničeno na jedan događaj, niti vezano za određen prijedlog. Vrijeme se mijenja, želje ljudi se izražavaju u drugim prijedlozima. Protagoniste poziva u Allahovu vjeru ne treba da zanesu prohtjevi ljudi... Želja za udovoljavanjem prijedlozima raznih predlagača je to što vodi neke protagoniste islamske misije danas u pokušaju kristaliziranja islamskog učenja u formi "doktrinalne teorije" na papiru, poput onoga što nalaze u zemaljskim doktrinalnim teorijama koje ljudi formulišu za jedan određeni vremenski period, međutim, prolaskom vremena, ispostavi se da su to bile sve same provalije, avanture i proturiječnosti!... To je to što neke protagoniste ove misije vodi pokušaju da kristaliziraju islamski sistem u formi projekta sistema - na papiru - ili u formi pojedinačnih zakona - takoder na papiru - koji će se suočiti sa situacijom u kojoj se nalaze sljedbenici sadašnjeg džahilijeta, a koja nema nikakve veze sa islamom (jer sljedbenici ovog džahilijeta govore: islam je vjerovanje i on nema nikakve veze sa općim i realnim sistemom za život!) i koji će im regulirati ovu situaciju dok će oni i dalje ostati u svom džahilijetu uzimajući za sudiju šejtana i ne sudeći ili ne presuđujući po Allahovom šeriatu... Sve su to mizerni pokušaji i muslimanu nije dozvoljeno da čini takve pokušaje kako bi udovoljio prevrtljivim oblicima

ljudskog mišljenja koje nije stalno. Musliman to ne smije činiti u ime razvoja sredstava poziva Allahu!²⁰

Najmizerniji od ovih pokušaja jeste pokušaj onih koji na islam stavljaju kojejakve maske i kvalificiraju ga onim kvalifikacijama koje u jednom vremenskom periodu imaju najvišu prođu među ljudima... Poput socijalizma, demokracije i tome slično... Oni misle da čine uslugu islamu ovim mizernim predstavljanjem!... Socijalizam je društvenoekonomski sistem koga su stvorili ljudi i on je podložan ispravnosti i grješci. Demokratija je sistem života ili vlasti koga su također stvorili ljudi, ona nosi sve osobine ljudskog dijela podložne pravilnosti i grješci također... Islam je sistem za život koji obuhvata doktrinalni koncept, društvenoekonomski sistem i izvršno organizacioni model... On je Allahovo djelo lišeno manjkavosti i mahane... Pa gdje je u odnosu na islam onaj ko hoće da se zauzme za program Uzvišenog Allaha kod ljudi kvalificirajući ga kvalifikacijom koja je ljudsko djelo? Zapravo, gdje je u odnosu na islam onaj ko hoće da se zauzme za Uzvišenog Allaha kod ljudi riječima koje su riječi ovih ljudi?!

Svo mnogoboštvo idolopoklonika u arapskom džahilijetu sastojalo se u tome što su oni posredovali kod Allaha preko nekih Njegovih stvorenja, uzimajući ih za zaštitnike:

A onima koji pored Njega uzimaju zaštitnike: "Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili" (39/3)... Ovo je pravi širk ili pripisivanje Allahu druga! A koje će se onda ime dati onima koji se ne zauzimaju kod Allaha posredstvom zaštitnika među ljudima već se oni - ja kave li pokude i odvratnosti! - zauzimaju za Uzvišenog Allaha kod ljudi učenjem ili programom koji je učenje i program tih ljudi?!

Islam je islam, socijalizam je socijalizam, a demokracija je demokracija... Islam je Allahov program i on nema drugog imena ni kvalifikacije osim imena koje mu je Allah dao i kvalifikacije kojom ga je on okvalificirao... Socijalizam i demokracija su ljudski programi i ljudska iskustva... Ako već hoće da ih izabiraju, neka ih izabiraju na ovom principu... Onaj ko poziva u Allahovu vjeru ne treba da udovoljava dražima modernih trendova, prevrtljivih ljudskih želja, misleći da tako čini dobro Allahovoj vjeri!

²⁰V. predgovor ovoj suri, kao i poglavlje *Tariqu'l-halasi* u knjizi *El-Islamu we muškilatu'l-hadareti*.

Mi pitamo ove koji svojoj vjeri ne pridaju nikakvu važnost i koji ne poznaju Allaha kako treba, pitamo ih, ako islam danas nudite pod imenom socijalizma i pod imenom demokracije, jer su ovo dva trenda savremenih pravaca, šta će sutra biti trend? Kapitalizam je u jednom vremenskom periodu bio omiljen sistem kod ljudi kad su oni pomoću njega izlazili iz feudalnog sistema! Također je apsolutizam u jednom vremenu bio potreban oblik vlasti u fazi nacionalnog objedinjavanja razbacanih provincija, kao što je bilo npr. u Njemačkoj i Italiji za vrijeme Bizmarka i Macinija! A sutra, ko zna šta će biti rasprostranjen oblik zemaljskih društvenih sistema i sistema vlasti koje ljudi donose za ljude? Pa kako ćete sutra govoriti o islamu, kako bi ga ponudili ljudima u formi koju ljudi vole?!

Kur'anska smjernica u ovom dijelu o kome mi govorimo - kao i u drugim dijelovima - sve ovo sadrži... Ona hoće da se nosilac ovog poziva uzdigne sa svojom vjerom da ne udovoljava onima koji daju kojekakve prijedloge, da ne pokušava ukrašavati ovu vjeru nekim drugim imenom i nazivom i da ne govori ljudima o njoj bez njenog programa i njenih sredstava... Allah nije ovisan ni o kome. Ko se ne odazove Njegovoj vjeri iz potčinjenosti Njemu, izvlačeći se iz potčinjenosti nekom drugom mimo Njega, ova vjera nema potrebe za njim, kao što Uzvišeni Allah nema potrebe ni za kim od pokornih ili grijешnika.

Zatim, ako ova vjera ima svoju originalnost u pogledu principa i osobenosti za koje Allah hoće da zavladaju čovječanstvom, ona također ima svoju originalnost u pogledu programa za rad i metode u obraćanju ljudskoj prirodi... Onaj ko je objavio ovu vjeru sa njenim principima i osobenostima, sa njenim dinamičnim programom i metodom jeste Uzvišeni Allah koji je stvorio čovjeka i koji zna šta mu sve njegova duša haje...

U ovom dijelu ove sure nalazi se jedan primjer kako se ova vjera obraća ljudskoj prirodi... Jedan od mnogobrojnih primjera... On povezuje iskonsku ljudsku prirodu sa kosmičkim bitkom i pušta da se kosmički ritmovi suoče sa ljudskom prirodom i izazovu pozornost ljudskog bića da primi ove ritmove... On zna da će se ono njima odazvati kad ovi ritmovi do nje stignu svom svojoj dubinom i snagom: *Odazvaće se jedino oni koji su poslušni* (6/36)...

Primjer sa kojim se suočavamo u ovom dijelu:

Oni govore: "Zašto mu Gospodar njegov ne pošalje kakvo čudo!" Reci: "Allah je kadar da pošalje čudo, ali većina njih ne zna" (6/37).

U ovom ajetu iznose se riječi onih koji poriču, koji glavu okreću i koji traže kakvu neobičnu pojavu koju će vidjeti njihova generacija i koja će prestati... Zatim dotiče njihova srca sa onim što se krije iza ovog prijedloga kad bi mu se udovoljilo! To je kazna i propast! Allah je u stanju poslati čudo... Međutim, Njegova milost je to što iziskuje da ga ne pošalje i Njegova Mudrost je to što zahtijeva da im se u tome ne udovolji.

Iznenada ih sa ovog tijesnog osnova u poimanju i razmišljanju Kur'an prebacuje u prostrani Kosmos, do krupnih znakova unaokolo, znakova u odnosu na koje je taj znak koji su oni tražili posve neznatan, do vječnih znakova usred Kosmosa koji gledaju sve generacije prije i poslije njih:

Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas - u Knjizi Mi nismo ništa izostavili - i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim (6/38).

To je krupna činjenica... To je činjenica koju je moglo samo njihovo opažanje u ono vrijeme da posvjedoči - s obzirom na to da oni tada nisu imali sistematiziranu nauku... To je činjenica koja okuplja životinje, ptice i insekte okolo njih u zajednice koje također imaju svoje karakteristike, osobenosti i organizacije... To je činjenica čiji se domet videnja proširuje kad god ljudsko znanje napravi korak naprijed, međutim, njihovo znanje se ništa ne povećava u odnosu na prvobitno stanje! Pored ove činjenice je jedna druga, nevidljiva činjenica koja je s njom povezana, a to je da Allahovo vječno znanje obuhvata sve i da Allah planira sve... Ovo je činjenica koju svjedoči ta prva vidljiva činjenica...

Gdje odlazi materijalno čudo koje su tražili pred velikim čudom koje vide svuda gdje pruže poglede, opažaje i srca i razmišljaju o onome što je bilo i šta će biti?

Kur'anski program - u ovom primjeru - ne nudi ništa više do da poveže ljudsku prirodu sa Bitkom, da otvori prozore između tog Bitka i ljudske prirode i da pusti da ovaj ogromni i neobični Bitak udara svojim teškim i dubokim akordima po čovjekovom biću...

Kur'anski program ljudskoj prirodi ne nudi umne i teorijske teološke rasprave, niti joj nudi skolastičke rasprave (poput apologetika), što je strano islamskom programu, niti joj, pak, nudi racionalističku ili senzualističku filozofiju, već joj nudi ovaj realni Bitak - sa njegova dva svijeta, svijetom nevidljivog i svijetom vidljivog - ostavljajući je da se s njim spoji i podudari, da od njega primi i odazove se, ali sve u okrilju određenog

programa koji je neće pustiti da ona - dok prima i uzima od Bitka - luta po bespućima i tjesnacima.

Odjeljak završava komentarom o stavu onih koji poriču ove velike znakove:

A oni koji dokaze Naše poriču gluhi su i nijemi, u tminama su. Onoga koga hoće - Allah ostavlja u zabludi, a onoga koga hoće - na pravi put izvodi (6/39).

Taj odjeljak utvrđuje suštinu stanja i prirodu onih koji poriču... Gluhi su i nijemi, u tminama su... Potvrđuje Allahov zakon u pogledu upute i zablude... On je skopčan sa Allahovom voljom za ovo ili ono, shodno iskonskoj ljudskoj prirodi prema kojoj je On stvorio ljude.

Time se povezuju aspekti islamskog poimanja cijele ove odredbe, pored toga što se razjašnjava program povezivanja u Allahovu vjeru i određuje pozicija nosioca ovog poziva dok se on kreće sa ovom vjerom suočavajući se sa ljudima u svakoj situaciji i u svakoj generaciji...

Nadamo se da će u ovim doticajima - pored onoga što je prethodilo u uvodu ove sure - o programu biti ono što osvjetljava put... A pomoć je od Allaha...

« قُلْ : أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ ، أَعْبَرِ اللَّهُ تَدْعُونَ ، إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ؟ * بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ ، فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ - إِنْ شَاءَ - وَتَنْسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ .

« وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ ، فَآخَذْنَاهُمْ بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ * فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا ! وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ ، وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمُ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً ، فَاذَاهُمْ مُبْلِسُونَ * فَقَطَّعَ دَابِرَ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

« قُلْ : أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلَى قُلُوبِكُمْ مَنْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ ؟ انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ !
 « قُلْ : أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَنَا كُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَعْتَهُ أَوْ جَهَنَّةٌ ؛ هَلْ يَهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ ؟

« وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ ، فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ * وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ » ..

Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha priznavali?" (6/40).

Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali (6/41).

A poslanike smo i narodima prije tebe slali i nemaštinom i bolešću ih kažnjavali ne bi li poslušni postali (6/42).

Trebalo je da su poslušni postali kad bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova su ostala tvrda, a šejtan im je lijepim prikazivao ono što su radili (6/43).

I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili, (6/44)

i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah Gospodar svjetova ! (6/45).

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio i srca vaša zapečatio, koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?" Pogledaj kako dokaze iznosimo, a oni opet glavu okreću (6/46).

Reci: " Kažite vi meni, ako bi vas Allahova kazna stigla neočekivano ili javno, zar bi iko drugi do narod nevjernički nastradao?" (4/47).

Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju ; neka se zato oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju (6/48).

A one koji u dokaze Naše ne vjeruju stići će kazna; zato što grešno postupaju (6/49).

Ovdje - u ovoj cjelini - kur'anski kontekst suočava prirodu mnogobožaca sa Allahovom snagom, zapravo, suočava njih sa samom njihovom prirodom kada se ona pogleda oči u oči sa Allahovom silom. Kada ona sa sebe zbací sve naslage u susretu sa strahom i kada je protrese taj strah tako da te naslage same otpadnu! Kada zaboravi priču o lažnim bogovima i iz istih stopa se okrene svom Gospodaru koga poznaje u dubini svoje duše moleći jedino Njega za izbavljenje i spas!

Zatim ih vodi za ruke i zaustavlja nad sudbinama njihovih minulih predaka. Na putu im pokazuje kako teče Allahov zakon i kako djeluje Allahovo određenje. Njihovim očima i opažanjima otkriva kako im se postepeno primiće Allahovo određenje poslije njihovog utjerivanja u laž Allahovih poslanika. Otkriva im kako im je slao iskušenje za iskušenjem - iskušenje bijedom i bolešću, zatim iskušenje blagostanjem i izobiljem - i kako im je davao priliku za prilikom da se osvijeste. Međutim, oni su iscrpili sve prilike, njih je zavelo izobilje nakon što ih nije probudila nedaća, pa je djelovalo Allahovo određenje shodno svom važećem zakonu. Kazna im je došla iznenada i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova (6/45).

Ovaj prizor koji dobro trese srca jedva da se izgubi iz vida a dolazi drugi prizor u kome se oni također izlažu Allahovoj sili koja ih lišava njihovog sluha i njihovog vida i stavlja pečate na njihova srca, a zatim ne nalaze drugog boga, osim Allaha, koji će im povratiti sluh, vid i svijest.

U suočavanju sa ova dva užasna i zastrašujuća prizora kontekst im govori o zadaći poslanika... Njihova zadaća je donošenje radosnih vijesti i opominjanje... Iza toga nema ništa drugo... Nije njihovo da donose čuda niti da udovoljavaju prijedlozima kojekavih predlagača! Oni samo dostavljaju, raduju i opominju. Zatim vjeruje jedan dio ljudi i radi dobro pa bude siguran od straha i spasi se od žalosti, a ne vjeruje jedan dio ljudi, pa ga zbog ovog okretanja glave i poricanja stigne kazna. Zato, ko hoće neka vjeruje, a ko hoće neka ne vjeruje... To je sudbina.

Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha priznavali?" (6/40).

Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali (6/41).

Ovo je jedan dio sredstava Božanskog programa u obraćanju ljudskoj prirodi sa ovom vjerom, dio koji treba dodati ovom dijelu koji je prethodno objašnjen u predašnjem dijelu, kao i onome prije njega, a također i onome poslije njega u kontekstu ove sure.

Tamo joj se obraćao da joj kaže da se u svjetovima živih bića nalaze tragovi Allahovog planiranja i organiziranja i da joj kaže da Allahovo znanje uokviruje i obuhvata sve. Ovdje se, međutim, toj prirodi obraća Allahovom silom i govori o odnosu te prirode prema toj sili kada se s njom suoči u nekom njenom strašnom liku koji trese srca, tako da s njih spadaju naslage mnogoboštva, njihova priroda se oslobađa ovih taloga koji joj zastiru njeno znanje o njenom Gospodaru kao i njeno priznavanje Njegove jedinosti koje je čvrsto ukorijenjeno u njenim dubinama:

Reci: "Kažite vi meni, ako istinu govorite, kad bi vam došla Allahova kazna ili vas iznenadio Smak svijeta, da li biste ikog drugog osim Allaha priznavali?" (6/40).

To je suočavanje ljudske prirode sa predodžbom straha... Allahovom kaznom na ovom svijetu koja znači potpunu propast i uništenje ili neočekivani dolazak smaka svijeta... Kada se iskonska ljudska priroda dotakne ovim dodirima i kada ona sebi predoči ovaj strah, ona shvata - a Allah zna da ona shvata - suštinu ove predodžbe, tresući se nad njom, jer ona predstavlja istinu skrivenu u toj prirodi. Uzvišeni Stvoritelj zna da je istina skrivena u toj prirodi pa joj se On obraća posredstvom predodžbe, i ona se zatrese, zadrhti i obnaži!

On ih pita tražeći da iskreno odgovore jezikom kako bi to bio izraz iskrenosti njihove prirode:

Da li biste ikog drugog osim Allaha priznavali? (6/40).

Zatim požuruje i potvrđuje iskren odgovor, podudaran sa onim što je stvarno u njihovoj prirodi, makar to jezici i ne izgovarali:

Njega biste samo molili da, ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili, a ne bi vam ni na um pali oni koje ste Mu ravnim smatrali (6/41).

Zapravo, Njega samo molite, a zaboravljate sve svoje mnogoboštvo! Strah tada obnažuje vašu iskonsku prirodu, pa se ona okreće tražeći spas samo u Allaha i zaboravlja da Mu je ikog ravnim smatrala, zapravo zaboravlja samo pripisivanje Allahu druga... Njeno priznavanje svoga Gospodara je urođena istina u njoj, a što se tiče ovog pripisivanja Allahu druga, to je površinska kora koja je prolazna stvar uzrokovana drugim faktorima. To je površinska kora naslage koja se na nju navukla. Kada je zatrese strah, ova naslaga otpada, ova kora leti, otkriva se prava suština i priroda se pokreće svojim prirodnim pokretom prema svome Svoritelju moleći Ga da od nje otkloni strah kome ona ne može ništa i kome ništa nije sposobna učiniti...

Ovo je slučaj iskonske ljudske prirode kad se pogleda oči u oči sa strahom, čime kur'anski kontekst suočava mnogobošce... Što se tiče odnosa Uzvišenog Allaha, njega kontekst utvrđuje kroz samo suočavanje. On otkloni od njih ono za što su Ga molili - ako hoće - jer je Njegova volja slobodna i ničim nije ograničena. On, ako hoće, odazove se pa od njih otkloni sve ili dio onoga za šta su Ga molili, a ako hoće, ne odazove se, prema Svom određenju, mudrosti i znanju.

Ovo je stav iskonske ljudske prirode prema širku ili pripisivanju Allahu druga koga ona pokatkad prakticira zbog devijacije koja je iznenada snađe, a što je posljedica raznovrsnih faktora koji prekrivaju svjetlo istine koje se u njoj krije... Istine koja je usmjerena prema svom Gospodaru i spoznaji Njegove jedinstosti... Pa kakav je onda njen odnos prema ateizmu i negiranju Allahove egzistencije uopće?

Mi duboko sumnjamo - kao što smo ranije rekli - da su oni koji prakticiraju ateizam u ovom njegovom obliku iskreni u onome što tvrde da vjeruju. Mi sumnjamo da uopće postoji stvorenje koje je stvorila Allahova ruka da može doći na takv stepen da se u njemu potpuno izbriše pečat ruke koja ga je stvorila, kad u srži njegovog bića postoji ovaj pečat pomiješan sa svakom ćelijom i svakim atomom njegove tjelesne strukture!

Duga historija gnusnog kažnjavanja, divljački sukob sa Crkvom, gušenje i suzbijanje, Crkvino poricanje prirodnih pobuda u čovjeku, iako je i sama bila ogrezla u devijantnim zadovoljstvima, pa do kraja ove nesretne historije koju je Evropa živjela duga stoljeća, to je ono što je na kraju Evropu gurnulo u ovaj talas ateizma, bježeći u blato od odvratnog pijanstva.²¹

²¹V. poglavlje *El-Fisamu'n-nekidu* u knjizi *El-Mustaqbelu li haze'd-din*.

Jevreji su zloupotrijebili ovu historijsku realnost i udaljili kršćane daleko od njihove vjere, kako bi im oni postali poslušni i kako bi lakše među njima mogli širiti raspuštenost i nesreću, te kako bi im bilo omogućeno da ih upotrijebe - kao magarce - kako kaže Talmud i Protokoli cionskih mudraca... Jevreji ništa ne bi od ovoga postigli da nisu zloupotrijebili tu nesretnu evropsku historiju da bi u ateizam gurnuli ljude koji su bježali od Crkve.

Uza sav ovaj iscrpljujući napor oličen u pokušaju komunizma - a to je jedna židovska organizacija - da proširi ateizam, više od pola stoljeća i uz znanje moćne državne mašinerije, sam ruski narod je u dubini svoje iskonske prirode ostao da žudi za vjerom u Boga... Okrutni Staljin - kako ga predstavlja njegov nasljednik Hruščov - bio je prisiljen da se pomiri sa Crkvom za vrijeme Drugog svjetskog rata i da pusti iz zatvora patrijarha, jer mu je pritisak rata bio toliko zavrnuo šiju da je priznao da je vjera u Boga duboko ukorijenjena u iskonskoj prirodi ljudi, bez obzira kakvo bilo njegovo mišljenje i mišljenje ateističke vladajuće manjine oko njega.

Jevreji su pokušali - uz pomoć "magaraca" koje su angažirali među križarima - proširiti talas ateizma među narodima koji ispovijedaju islam kao svoju ideologiju i vjeru. Iako je islam bio izbljedio i uvehnuo u ovim ljudima, ipak se talas koga su pustili preko "heroja" Ataturka u Turskoj povukao uprkos svemu što su uložili u njega i u "heroja", uprkos svoj slavi i pomoći, uprkos svim napisanim knjigama o "heroju" i pionirskom eksperimentu koga je izveo... Zato su napravili zaokret u novim eksperimentima koristeći se Ataturkovim iskustvom, a to je da na novim eksperimentima ne ističu bajrak ateizma, već bajrak islama, kako se ne bi sudarali sa iskonskom prirodom kao što se sudario Ataturkov eksperiment. Zatim oni ispod ovog bajraka postavljaju što žele, barušnine prljavštine i moralni razvrat, te razna sredstva za razaranje cjelokupnog ljudskog potencijala u islamskom području.

Međutim, pouka koja ostaje iza svega toga jeste da iskonska ljudska priroda dobro poznaje svoga Gospodara i priznaje Njegovu jedinstvo. Ako ovu prirodu neko vrijeme i prekriju kakve naslage, one sve spadaju s nje kad nju zatrese strah, ona se tada potpuno oslobađa i vraća svom Gospodaru kao što ju je prvi put stvorio, vjerna, pokorna, skrušena... Laž nikad neće izaći kao pobjednik dok na Zemlji ima neko ko izbacuje ovaj povik, a lice Zemlje, bez obzira na njihove napore, neće biti bez onoga ko će upućivati ovaj povik.

A poslanike smo i narodima prije tebe slali i nemaštinom i bolešću ih kažnjavali ne bi li poslušni postali (6/42).

Trebalo je da su poslušni postali kad bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova su ostala tvrda, a šejtan im je lijepim prikazivao ono što su radili (6/43).

I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili, (6/44)

i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah Gospodar svjetova ! (6/45).

Ovo je iznošenje jednog primjera Allahove kazne. Primjer je iz stvarne historije. On iznosi i objašnjava kako se ljudi izlažu Allahovoj kazni, kakve su posljedice njihovog izlaganja kazni, kako im Allah pruža priliku za prilikom i kako im šalje upozorenje za upozorenjem. Međutim, kad ljudi zaborave ono čime su opominjani, kad ih nevolja ne okrene Allahu i poslušnosti i kad ih blagodat ne uputi na zahvalnost i oprez od novog iskušenja, to je znak da je njihova priroda toliko truhla da nema izgleda da se popravi i da je njihov život toliko sagnjio da više nije za ostanak, onda se na njima ispuni Allahova Riječ i na njihovo područje se spusti propast od koje nema spasa ni njihovim boravištima...

A poslanike smo i narodima prije tebe slali i nemaštinom i bolešću ih kažnjavali ne bi li poslušni postali (6/42).

Trebalo je da su poslušni postali kad bi im kazna Naša došla! Ali, srca njihova su ostala tvrda, a šejtan im je lijepim prikazivao ono što su radili (6/43).

Ljudska stvarnost je poznavala mnogo ovih naroda o kojima Kur'an kazuje čovječanstvu mnoge vijesti o njima prije rođenja historije koju je stvorio čovjek! Historija koju su zabilježili ljudi je skoro rođena, mlada i ona jedva pamti malo iz stvarne historije čovječanstva na ovoj zemlji! Ova historija koju je stvorilo čovječanstvo - pored toga što je kratka - krcata je lažima i netačnostima. Ona je nemoćna i nesposobna da obuhvati sve stvaralačke i pokretačke faktore ljudske historije, od kojih se jedni kriju u dubinama ljudske duše a drugi su dobro prekriveni zastorom nevidljivog tako da se pokazuju samo neki. Ali ljudi i u ovim što se pokazuje griješe u njihovom sabiranju, griješe u njihovom tumačenju, kao što griješe i u razlikovanju tačnih od netačnih, osim u malom broju slučajeva. Zato je

tvrdnja svakog čovjeka da je u potpunosti obuhvatio znanjem ljudsku historiju, da je u stanju da je tumači "naučno" i da odlučno tvrdi da će se neki događaji naizbježno dogoditi u budućnosti najveća laž koju može da iznese čovjek! Čudno je da to poneki i tvrde! Još je čudnije da u to neki vjeruju! Da makar taj koji to tvrdi kaže da on govori o predviđanjima, a ne o neizbježnostima, bilo bi to lakše probavljivo... Međutim, ako taj ko izmišlja nađe naivne koji će mu povjerovati, zašto ne bi izmišljao?!

Allah zna istinu, On zna šta je bilo i zašto je bilo, pa kazuje ljudima - iz Svoje milosti i dobrote - jedan aspekt tajni Svoga zakona i određenja, da budu oprezni i da se opamete, kao i da shvate skrivene faktore i vidljive uzroke koji se nalaze u historijskoj realnosti, tumačeći im ovu realnost potpuno i ispravno. Iza ove spoznaje moguće je da pretpostave šta će biti oslanjajući se na Allahov zakon koji se ne mijenja... Ovaj zakon koji Allah njima otkriva...

U ovim ajetima je slika i prikaz jednog primjera koji se ponavlja u raznim narodima... To su narodi kojima su dolazili poslanici, međutim, oni su poricali ono čime su opominjani, pa ih je Allah kaznio neimaštinom i bolešću, u imecima i životima, u stanjima i prilikama... Bila je to neimaština i bolest koja nije dostigla stepen Allahove kazne o kojoj je govorio prethodni ajet, a to je potpuno uništenje i iskorjenjenje...

Kur'an je spomenuo konkretan primjer ovog naroda i njegovo kažnjavanje neimaštinom i nevoljom u kazivanju o faraonu i njegovom narodu: *I Mi smo faraonov narod gladnim godinama i nerodicom kaznili, da bi se opametili. I kad bi im bilo dobro, oni bi govorili: "Ovo smo zaslužili", a kad bi ih snašla kakva nevolja, Musau i onima koji su s njim vjerovali tu nevolju bi pripisali. Ali ne! Njihova nevolja je od Allaha bila, samo što većina njih nije znala! I govorili su: "Kakav god nam dokaz doneseš da nas njime općaraš, mi ti nećemo vjerovati!" Zato smo Mi na njih slali i poplave, i skakavce, i krpelje, i žabe, i krv - sve jasna znamenja, ali su se oni oholili, narod zlikovački su bili (7/130-133).*

To je samo jedan od mnogobrojnih primjera na koji ukazuje ovaj ajet.

Allah ih je kaznio neimaštinom i nevoljom da bi se vratili sebi i da bi ispitali svoje savjesti i svoju stvarnost, ne bi li pod pritiskom nevolje postali poslušni i pokorni Allahu i ne bi li se odrekli svoje tvrdoglavosti i oholosti, a iskrenim srcima zamolili Allaha da im otkloni nevolju, pa da im Allah otkloni nevolju i da im otvori vrata milosti... Međutim, oni nisu uradili ono što je bilo dostojno uraditi. Oni nisu potražili utočište kod Allaha, nisu se

odrekli inata, nije ih nevolja opametila, nije im otvorila oči i nije im omekšala srca. Šejtan je bio iza njih i sve im lijepim prikazivao zabludu i tvrdoglavost u kojoj se nalaze:

Ali, njihova srca su ostala tvrda, a šejtan im je lijepim prikazao ono što su radili (6/43).

Srce koje nevolja ne vrati Allahu je skamenjeno srce u kome nema nimalo mokrine koju bi nevolja mogla iscijediti! Ono i umire, a nevolja ne može da u njemu izazove osjećanje! U njemu su onesposobljena prirodna sredstva za recepciju tako da ne može osjetiti ovaj opominjući ubod koji upozorava živa srca da prime i odazovu se. Nevolja je Allahovo iskušenje čovjeku! Ko je živ ona ga probudi, otvori mu mandale na srcu i vrati ga Allahu. Ona mu bude milost koju je Allah Sebi propisao... A ko je mrtav - ona mu je samo teret, ona mu ne koristi ništa već mu izbija ispriku i argument iz ruku, ona je za njega prava nesreća i priprema za kaznu!

Ovi narodi o kojima Uzvišeni Allah kazuje vijesti o njima Svom Poslaniku (alejhi's-selam) a i onima poslije njega iz njegovog Ummeta, nisu se ništa okoristili ovom nevoljom. Oni se nisu pokorili Allahu i nisu se udaljili od onoga što im je šejtan prikazivao lijepim, nisu se prošli okretanja glave i inata... Ovdje im Uzvišeni Allah pruža novo uživanje i primamljuje ih novom udobnošću:

I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili, (6/44)

i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah Gospodar svjetova ! (6/45).

Blagostanje je također iskušenje kao i nevolja. Međutim, ono je teži i viši stupanj iskušenja od nevolje! Allah iskušava blagostanjem kao što iskušava i nevoljom. Podjednako iskušava pokorne i griješne. I jednim i drugim... Vjernika iskušava nevoljom pa je strpljiv, a iskušava ga i blagostanjem pa je zahvalan. Njemu je svako stanje dobro... U hadisu se kaže: **Čudan je vjernik: njegovo svako stanje je dobro i niko nije u takvom položaju kao on; ako ga zadesi sreća, zahvalan je i bude mu dobro, a ako ga zadesi nesreća, strpi se i bude mu dobro.** (Muslim).

Što se tiče ovih naroda koji su poricali poslanike, a o kojima Allah ovdje kazuje vijesti, kada su zaboravili ono čime su opominjani - a Uzvišeni Allah je znao da će oni doživjeti propast jer ih je iskušavao neimaštinjom i

bolešću pa se nisu pokorili - njima će biti otvorena vrata svega kako bi bili kažnjeni poslije ovog iskušenja.

Kur'anski izraz *Mi bismo im kapije svega otvorili* (6/44) slika hranu, dobra, užitke i vlast... Sve to pritječe poput poplave, bez prepreka i ograda! Sve im to dolazi bez napora i truda, čak bez pokušaja!

Zaista je to čudan prizor. On slika stanje u pokretu, upravo na način neobičnog kur'anskog slikanja.²²

A kad bi se onome što im je dato obradovali (6/44)...

Njih su preplavila dobra i zapljusnula opskrba. Oni su utonuli u uživanje i radost u tome, bez zahvalnosti i spominjanja onoga koji je to dao. Srca su im se potpuno ispraznila od spomena na Blagotvorca, od straha od Njega i od bogobojažnosti prema Njemu. Njihova interesiranja su se svela na uživanje u slastima i predanost strastima. Njihov život je postao prazan od velikih interesiranja, što je i običaj onih koji su utonuli u zabavu i naslade. To je slijedilo pokvarenost sistema i prilika nakon pokvarenosti srca i morala. Jedno i drugo dovelo je do svojih prirodnih rezultata, do pokvarenosti čitavog života... Tada je stupio rok Allahovog zakona koji se ne mijenja:

Iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili (6/44)...

Kazna ih je stigla neočekivano. Oni su odsutni duhom i opijeni. Smeteni su i izgubili nadu u spas. Nisu u stanju razmišljati. Najednom su svi uništeni, svi do posljednjeg čovjeka.

I zameo bi se trag narodu koji je činio zlo (6/45).

Izraz *dabiru'l-qaumi* znači posljednji pojedinac iz tog naroda, zapravo onaj koji se nalazi na samom kraju. Pa ako je i ovaj uništen, njihovi prvaci su bili preči! A izraz *koji je činio zlo* ovdje znači: oni koji nisu vjerovali, jer Kur'an na većini mjesta nevjerovanje i mnogoboštvo izražava zlom i nepravdom, a nevjernike i mnogobošce naziva nepravednicima i nasilnicima...

I neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova! (6/45).

²²Vidi poglavlje *Tariqatu'l-Kur'an* u knjizi *Et-Taswiru'l-fennijju fi'l-Qur'an*.

Ovo je komentar na iskorjenjivanje nasilnika (mnogobožaca) nakon ovog postepenog Božanskog primicanja i teške kazne. Može li Allahu zahvaliti na blagodati većoj od blagodati čišćenja Zemlje od nasilnika, ili na milosti većoj od Njegove milosti koju je ukazao svojim robovima ovim čišćenjem?

Allah je uništio Nuhov, Hudov, Salihov i Lútov narod, kao što je uništio faraone, Grke, Rimljane i druge prema ovom zakonu. Iza prosperiteta njihovih civilizacija, zatim njihovog uništenja, krije se nevidljiva tajna Allahove odredbe. Ovo je moć vidljiva iz Njegovog zakona i ovo je Božansko tumačenje ove poznate historijske stvarnosti.

Ovi narodi su imali takvu civilizaciju, takve mogućnosti i takvo blagostanje da ono ništa nije zaostajalo - ako u nekim aspektima nije bilo i bolje - za onim što imaju narodi danas. Bili su silni i utonuli u izobilje i uživanje. Bili su opčinjeni onim u čemu su se nalazili i potčinjeni drugima koji nisu poznavali Allahov zakon o nevolji i blagostanju.

Ovi narodi nisu shvaćali da postoji zakon, niži su osjećali da ih Allah postepeno vodi u propast shodno ovom zakonu. One koji se kreću u njihovoj sredini opčinjava trenutni sjaj, uznosi ih blagostanje i moć, vara ih Allahovo obilje koje daje ovim narodima koji ne vjeruju Boga niti hoće da znaju za Njega i koji ustaju protiv Njegove vlasti, pripisujući sebi osobenosti Njegovog Božanstva, praveći nered na Zemlji i čineći nasilje ljudima nakon što su učinili nasilje nad Allahovom vlašću.

Gledao sam, za vrijeme boravka u Sjedinjenim Američkim Državama, svojim očima potvrditi riječi Uzvišenog Allaha: *I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili (6/44)...* Vidio sam da prizor koga slika ovaj ajet, prizor u kome naviru sve vrste dobara i opskrbe bez ikakve mjere, vidio sam da taj prizor nigdje na čitavoj Zemlji nije tako zorno oličen kao što je tamo!

Gledao sam kako su ljudi zaslijepljeni blagostanjem u kome žive. Oni imaju osjećaj da sve ovo ovisi o bijelom čovjeku i da je njemu posvećeno. Njihov način ophođenja sa obojenim ljudima je neprihvatljiv, okrutan, brutalan i odvratn! Njihova oholost prema ostalim ljudima na Zemlji ne može se porediti sa ohološću nacizma prema Jevrejima, koji je poznat na cijeloj Zemlji, tako da je to postalo ime za rasističku oholost... Amerikanac - bijelac ovo prakticira prema obojenim ljudima u žešćoj i grubljoj formi! Pogotovo ako su obojeni ljudi muslimani.

Gledao sam sve ovo i sjetio se ovog ajeta pribojavajući se Allahovog zakona. I evo, skoro vidim njegove korake kako se primiću bezbrižnima:

A kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili, i zameo bi se trag narodu koji je činio zlo, i neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova! (6/44-45).

Iako je Allah dokinuo kaznu iskorjenjivanja poslije poslanstva posljednjeg Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) neke vrste kazne su ostale. Čovječanstvo - pogotovo oni narodi kojima su vrata svega otvorena - podnosi mnoge te kazne, uprkos ovim obilnim prinosima i ovim velikim prihodima!

Duševna patnja, duhovna bijeda, seksualna nastranost i moralni razvrat, od čega pate ovi narodi danas, skoro da bacaju u sjenu proizvodnju, blagostanje i uživanje i skoro da čitavom životu daju pečat nesreće, depresije i bijede.²³ Pored ovog postoje i vijesnici skandala moralno političke prirode u kojima se prodaju državne tajne i događa izdaja nacije u naknadu za sitne želje i ekscentričnosti. To su predznaci koji na kraju ne promašuju cilj!

Sve je ovo samo početak puta... Istinu je rekao Allahov Poslanik (alejhi's-selam) kada je kazao: "Kada vidiš da Allah daje čovjeku od ovog svijeta - uprkos tome što griješi - ono što voli, znaj da je to postepena kazna"... Zatim je proučio: *I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili; a kad bi se onome što im je dato obradovali, iznenada bismo ih kaznili i oni bi odjednom svaku nadu izgubili...* (6/144) (Ibni Džerir i Ibni Ebi Hatem).

Uz to, međutim, treba upozoriti da Allahov zakon o uništenju (neistine) predstavlja da na Zemlji postoji (Istina) koja je predstavljena u (jednom narodu). Zatim Allah istinom suzbije neistinu, istina je uguši i laži nestane... Zato, neka sljedbenici Istine nikako ne sjede skrštenih ruku čekajući da se Allahov zakon provede bez njihovog angažiranja i napora. U tom slučaju oni ne predstavljaju Istinu i nisu je dostojni, jer su lijeni i sjede... Istinu predstavlja samo ovaj narod koji ustane da uspostavi Allahov suverenitet na Zemlji i ukloni uzurpatore tog suvereniteta, one koji sebi pripisuju posebnost Božanstva. Ovo je prva istina i prava istina... *A da Allah ne suzbija ljude, jedne drugima, na Zemlji bi, doista, nered nastao* (2/251).

²³Šire v. poglavlje *Tehabbut we idtirab* u knjizi *El-Islamu we muškilatu'l-hadareti*.

Poslije toga kur'anski kontekst zaustavlja one koji ne vjeruju u Allaha pred Allahovom kaznom, koja ih pogađa u njihova tijela, sluh, vid i srca. Oni su nemoćni da otklone tu kaznu, zapravo, ne nalaze nikakvog drugog boga, osim Allaha, koji bi im vratio njihov sluh, vid i srca ako bi im Allah to oduzeo:

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allah sluha vašeg i vida vašeg lišio i srca vaša zapečatio, koji bi vam bog, osim Allaha, to vratio?" Pogledaj kako dokaze iznosimo, a oni opet glavu okreću (6/46).

To je slikovit prizor koji otjelovljuje njihovu nemoć pred Allahovom kaznom, s jedne strane, i predstavlja im suštinu onoga što smatraju ravnim Allahu, pored Njega kad se nađu u posve ozbiljnoj situaciji, s druge strane... Međutim, ovaj prizor ih potresa iz dna duše... Stvoritelj iskonske ljudske prirode zna da ona shvata koliko u ovom slikovitom prizoru ima ozbiljnosti i kakva se istina krije u njegovoj pozadini. Ona shvata da je Allah u stanju da njome ovo učini, da je u stanju da oduzme sluh i vid i da zapečati srca, tako da ovi organi ne mogu vršiti svoju funkciju. Ona zna da - ako to On učini - nema nikakvog drugog boga osim Njega koji će otkloniti ovu kaznu...

U okrilju ovog prizora, koji izaziva jezu u srcima i krvnim sudovima i koji istovremeno potvrđuje ispraznost vjere u mnogoboštvo i zabludu uzimanja zaštitnika mimo Allaha, u okrilju ovog prizora čudi se slučaju ovih kojima iznosi raznovrsne dokaze, a oni, zatim, okreću glavu poput deve koja ima primaknute butine a razmaknuta kopita, odnosno skreće na stranpoticu zbog bolesti od koje boluje!

Pogledaj kako dokaze iznosimo, a oni opet glavu okreću (6/46).

To je čuđenje koje je popraćeno scenom odvrćanja i izbjegavanja, poznatoj kod Arapa, a koja ih podsjeća na prizor bolesne deve²⁴ pa to u duši izaziva podsmijeh, prijezir i odvratnost!

Prije nego što su došli sebi od dojma tog izglednog budućeg prizora, dočekuje ih novim strahovanjem, koje Allahu nije daleko, u kome im

²⁴ Više v. poglavlje *Et-Tahjilu'l-hissijju we't-tedžsimu* i poglavlje *Tarikatu'l-Qur'an* u djelu *Et-Taswiru'l-fennijju fi'l-Qur'an*.

pokazuje njihovu propast - kao nasilnika, odnosno nevjernika - slikajući propast nasilnika kada ih iznenadi Allahova kazna ili kada se oni s njom suoče i kada im ona dođe sasvim neočekivano ili kada ih snađe potpuno budne i svjesne.

Reci: "Kažite vi meni, ako bi vas Allahova kazna stigla neočekivano ili javno, zar bi iko drugi do narod nevjernički nastradao?" (4/47).

Allahova kazna može doći u bilo kom obliku i u bilo kojoj situaciji. Svejedno je da li im kazna došla neočekivano kad su omamljeni i ne očekuju je ili im ona došla javno kad su budni i pripralni, propast će zadesiti nasilnike - odnosno nevjernike, kao što je većina izraza ove vrste u Kur'anu - i pogoditi samo njih dok ostale neće. Oni je nikako neće moći otkloniti, bilo da im dođe iznenada ili javno. Oni su preslabi da bi je mogli od sebe otkloniti, makar se s njom i suočili! I niko je od njihovih zaštitnika koje Allahu smatraju ravnim neće moći od njih otkloniti. Svi su oni Allahovi slabašni robovi!

To je predvidljiva situacija koju im kontekst izlaže da bi se nje čuvali i da bi se čuvali njenih uzroka prije nego što dođe. Uzvišeni Allah zna da iznošenje ove predvidljive situacije u ovom prizoru govori ljudskom biću riječima koje ono poznaje u svojoj dubini i koje zna istinu koja iza njih stoji, a od koje srca hvata strah!

Kad kontekst dostigne najvišu visinu izlaganjem ovih uzastopnih prizora, inspirativnih zaključaka i ritmova koji nose opomenu u dubine duše, završava objašnjenjem funkcije poslanika od kojih njihovi narodi traže čuda. Međutim, njihova je zadaća samo da dostavljaju, da donose radosne vijesti i da opominju. Ljudi su poslije toga slobodni da se opredijele, pa shodno tome kakav stav zauzmu, on rezultira i posljednjim obračunom:

Mi šaljemo poslanike samo zato da donose radosne vijesti i da opominju ; neka se zato oni koji vjeruju i dobra djela čine ničega ne boje i ni za čim nek ne tuguju (6/48).

A one koji u dokaze Naše ne vjeruju stići će kazna; zato što grešno postupaju (6/49).

Ova vjera je spremala čovječanstvo za umnu zrelost i osposobljavala ga u potpunosti da koristi ovo uzvišeno sredstvo koje je Allah podario čovjeku da spozna Istinu čiji su dokazi rasuti po stranicama Univerzuma, fazama života i tajnama stvaranja, Istinu koju je Kur'an došao da otkrije, rasvijetli i usmjeri ljudsku spoznaju prema njoj.

Sve je ovo iziskivalo da čovječanstvo iz doba opipljivih čuda, koja su povijala vratove i prisiljavala poricatelje na pokornost pred silom materijalnog čuda, vidljivog očima, prijeđe u doba u kome će ljudska spoznaja biti usmjerena na opažanje čudesnih djela iz Allahove kreacije u cijelom Univerzumu, jer su ona sama po sebi neponovljiva čuda. Međutim, ona su trajna čuda na kojima počiva priroda egzistencije i od kojih se sastoje njeni temelji. Ovo je iziskivalo da se ovoj spoznaji obrati jasnom Knjigom od strane Allaha, nenadmašnom u izrazu, nenadmašnom u programu i nenadmašnom u organskom i dinamičnom društvenom ustrojstvu koje bez premca namjerava formirati i kome ni poslije njega neće biti ravnog!

Ova stvar je zahtijevala dug odgoj i dugo usmjeravanje kako bi se ljudska spoznaja privikla na ovu vrstu prijelaza i na ovaj nivo uspona i kako bi se čovjek usmjerio da čita hod Bitka svojom ljudskom spoznajom u okrilju Božanske smjernice, kur'anskog reguliranja i poslaničkog odgajanja. Da čita ovaj hod transcendentnim i realnim afirmativnim čitanjem, istovremeno daleko od programa apstraktnih intelektualističkih koncepcija koje su vladale u grčkoj filozofiji i kršćanskoj teologiji i daleko od programa materijalističkih senzualističkih koncepcija koje su prevladale jednim dijelom te filozofije kao i u nekim segmentima indijske, egipatske, budističke i vatropokoničke filozofije, uz napuštanje naivnog senzualizma koji je vladao u arapskim predislamskim religijama!

Jedna strana tog odgoja i usmjeravanja predstavljena je u zadaći Poslanika i suštini njegove uloge u poslanstvu na način na koji je izlažu ova dva ajeta kao što će je izložiti slijedeća cjelina konteksta sure. Poslanik je čovjek, Allah ga šalje da raduje i opominje i ovdje završava njegova uloga, a počinje odazivanje ljudi kroz koje se očituje Allahova odredba i Njegova volja, da bi se stvar okončala Božanskom nagradom ili kaznom shodno ovom odazivu. Onaj ko vjeruje i radi dobra djela - u njemu je oličeno vjerovanje, za nj nema straha od onoga što će doći i on ne treba ni za čim tugovati zbog onoga što je prošlo. Postoji oprost za ono što je prošlo, a sevap za ono što je bilo dobro. A oni koji nisu vjerovali u Allahove dokaze koje je donio Poslanik, a na koje su im skretale pažnju stranice ovog Univerzuma - njih će stići kazna zbog njihovog nevjerovanja koje je ovdje

izraženo Njegovim riječima: *Zato što grešno postupaju* (6/49), s obzirom na to da Kur'an naziva, pretežno, mnogoboštvo nevjerovanjem, nasiljem i grijehom na većini mjesta...

To je posve jasan i jednostavan koncept u kome nema nikakvih komplikacija i nejasnoća. To je posve jasno objašnjenje Poslanika i njegove uloge, kao i djelokruga Njegovog angažiranja u ovoj vjeri. Koncept koji izdvaja Uzvišenog Allaha u Božanstvu i Njegovim posebnostima. Koncept koji sve pripisuje Allahovoj volji i Njegovu određenju, koji daje čovjeku kroz to slobodu usmjerenja i čini ga odgovornim za ovo usmjerenje i koji precizno određuje sudbine Allahu pokornih i grijешnika. Kocept koji demantira sve mitove i nejasne predodžbe o prirodi Poslanikovoju i njegovoj ulozi, predodžbe koje su vladale u neznabožackim društvima. On time prevodi čovječanstvo u fazu mentalne zrelosti ne vodeći ga kroz labirinte intelektualističkih filozofija i teoloških rasprava koje su iscrpljivale snagu ljudskog mišljenja generacijama i generacijama!

« قُلْ : لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ ، وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ ، وَلَا أَقُولُ لَكُمْ : إِنِّي مَلَكٌ . إِنِ اتَّبَعُ إِلَّا مَا يُوْحَىٰ إِلَيَّ . قُلْ : هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ؟ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ؟ »

« وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ أَنْ يُخْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ * وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ . مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ، وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ ، فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ * وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوا : أَهَؤُلَاءِ مَنْ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا ؟ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ * وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ : سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ، كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ : أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ، ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ ، فَاِنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ . »
« وَكَذَلِكَ نَقُصُّ الْأَيَّاتِ ، وَلِنَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ . . »

Reci: "Ja vam ne kažem: "U mene su Allahove riznice", niti: "Meni je poznat nevidljivi svijet", niti vam kažem: "Ja sam melek" - ja slijedim samo ono što mi se objavljuje." Reci: "Zar su isto slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne razmislite?" (6/50).

I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati - da bi se Allaha bojali (6/51).

I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu - ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih otjerao, nasilnik bio (6/52)

I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: "Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?" - A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni! (6/53).

A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: "Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz lakomislenosti učini, pa se poslije pokaje i popravi, - pa, Allah će doista oprostiti i samilostan biti" (6/54).

Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grešnici (6/55).

Ova cjelina predstavlja nastavak suočavanja mnogobožaca sa suštinom poslanstva i prirodom Poslanika, a u povodu njihovog zahtjeva za čudima - za koja smo neke primjere spomenuli u prethodnom odlomku - i nastavak korigiranja neznabožačkih poimanja - ljudskih općenito, o poslanstvima i poslanicima, nakon što je ovo poimanje pokvarilo arapsko i neznaboštvo drugih naroda u njihovoj okolini. Ova poimanja su se bila udaljila od suštine poslanstva i poslaničke misije, kao i od suštine Objave i suštine poslanika, tako da su se u njih bile uvukle legende, mitovi, predrasude i zablude, pomiješalo se poslanstvo sa čarobnjaštvom i proricanjem, kao što se pomiješala Objava sa duhovima i ludošću. Od Poslanika se bilo počelo tražiti da proriče nepoznato, da pravi čuda i da čini ono što su ljudi bili navikli da čini onaj ko priziva duhove i da čini ono što čini čarobnjak! Zatim je došlo islamsko vjerovanje da Istinom suzbije laž, da Istina uguši laž i da laži nestane. Došlo je islamsko vjerovanje da vjerskom poimanju vrati njegovu jasnoću, jednostavnost, ispravnost i realnost i da sliku poslanstva i lik poslanika oslobodi legendi, mitova, predrasuda i zabluda koje su se raširile u svim neznaboštvima. Arapskim mnogobožcima su bila najbliža neznaboštva sljedbenika Knjige, Jevreja i

kršćana, bez razlike na narode i sekte, a svima je bilo zajedničko nakaženje slike poslanstva i skrnavljenje lika poslanika što je moguće gore!

Nakon razjašnjenja suštine poslanstva i biti poslanika i njihovog prezentiranja ljudima u formi koja je lišena svih predrasuda i zabluda koje su se bile objesile o sliku poslanstva i o lik poslanika, Kur'an predstavlja svoje vjerovanje ljudima oslobođeno svih draži koje su izvan njegove prirode i od svih lažnih ukrasa koji su iznad njegove suštine. Poslanik koji predstavlja ovo vjerovanje ljudima jeste čovjek, on ne posjeduje Allahove riznice, on ne poznaje nevidljivi svijet i on im ne govori: *"Ja sam melek"*... On ne prima ni od kog drugog osim od svog Gospodara i ne slijedi ništa drugo osim ono što mu se od Njega objavljuje. Oni koji prihvataju njegov poziv najčasniji su ljudi kod Allaha i poslanik je dužan da s njima bude nerazdvojan, vedar i veseo i da im prenese da je Allah sam Sebi propisao da bude milostiv prema njima i da im oprost. Poslanik je isto tako dužan da opominje one čije se savjesti pokreću od straha od budućeg svijeta kako bi stigli na stepen da se pokreću od straha od Allaha. Na ovo, i jedno i drugo, svodi se Poslanikova zadaća, kao što se na ljudsku prirodu i primanje Objave svodi njegova suština. Jedino tako će u poimanjima biti ispravne zajedno njegova zadaća i njegova suština. Zatim, ovom korekcijom i ovom opomenom postaje očividnijim put kojim skreću grijешnici na raspuću, izlazi na vidjelo istina i neistina, nestaje nejasnoće i predrasude oko prirode poslanika i oko suštine poslanstva, kao što nestaje nejasnoće oko suštine Upute i suštine zablude i dolazi do jasnog i ubjedljivog razdvajanja između vjernika i nevjernika.

U toku razjašnjenja ovih činjenica kontekst izlaže aspekte istine o Božanstvu i vezu Poslanika i svih ljudi - pokornih i grijешnih- s njom, kao što govori o prirodi Pravog Puta i prirodi skretanja s puta u odnosu na ovu Istinu. Nalaženje Pravog Puta do nje predstavlja vid, a skretanje s puta koji vodi do nje predstavlja sljepilo. Allah je Sam Sebi propisao da bude milostiv, a ta Njegova milost predstavljena je u oprost i razrješenju ljudi od grijeha koje poćini iz neznanja kada se od njih pokaju i poslije toga poprave. On hoće da put kojim idu grijешnici bude očevidan, pa da vjernik ostane vjernik poslije očigledna dokaza, a da onaj ko je u zabludi ostane u zabludi poslije očigledna dokaza te da ljudi jasno zauzimaju svoje stavove bez predrasuda i sumnji...

Reci: "Ja vam ne kažem: "U mene su Allahove riznice", niti: "Meni je poznat nevidljivi svijet", niti vam kažem: "Ja sam melek" - ja slijedim samo ono što mi se objavljuje." Reci: "Zar su isto slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne razmislite?" (6/50).

Svoje glavi i prkosni između Kurejšija tražili su da Allahov Poslanik (alejhi's-selam) učini jednu neobičnu pojavu preko koje će mu povjerovati - a oni su, kao što smo rekli, znali da je on iskren i nisu u nj sumnjali. Jedanput su tražili da ova pojava bude pretvaranje brda Safe i Merve u zlato! Drugi put su tražili da ova brdašca udalji iz Mekke i da na njihovom mjestu bude plodna i zelena površina obrasla usjevima i plodovima! Treći put su tražili da im predkaže događaje koji će im se desiti u budućnosti! Četvrti put su tražili da mu side melek! Peti put su tražili da mu se s neba spusti knjiga napisana na papiru koju bi oni vidjeli... Pa do kraja zahtjeva koji su se krili iza njihove upornosti i tvrdoglavosti!

Međutim, ideju za sve ove zahtjeve oni su našli u tim predrasudama i bajkama koje su bile okružile sliku poslanstva i lik poslanika u neznaboštvima u njihovoj okolini, a najbliže su im bile predrasude sljedbenika Knjige i njihove legende o poslanstvu, nakon što su odstupili od jasne istine o ovim pitanjima koja su im donosili njihovi poslanici...

U različitim su mnogoboštvima živjeli razni oblici lažnih proroštava koja su sebi pripisivali proroci, a u njih vjerovali zavedeni... Od tih proroštava su proroštva čarobnjaštva, vraćanja, proricanje iz zvijezda i ludilo! Proroci tvrde da imaju sposobnost poznavanja nevidljivog svijeta, sposobnost uspostavljanja kontakta sa duhovima i dušama i sposobnost potčinjavanja prirodnih zakona pomoću vraćanja i čarolije ili pomoću prizivanja i molitvi ili, pak, nekim drugim sredstvima i metodama. Svima njima je zajedničko predrasuda i zabluda, a poslije toga se razilaze u vrsti, obliku, ceremonijalu i metodu.

"Proroštvo čarobnjaštva je većinom povjereno zlim duhovima koje to proroštvo koristi da bi imalo uvid u nepoznato ili ovladalo događajima i stvarima. Proroštvo čarobnjaka je većinom prepušteno bogovima. Bogovi nisu pokorni čarobnjaku, međutim oni udovoljavaju njihovim molbama i molitvama i otvaraju mu zasune nepoznatog na javi ili u snu, pokazujući mu put znacima i snovima, a ne udovoljavajući mu ostalim molbama i molitvama! Proroštvo čarobnjaka i proroštvo maga razlikuje se od proroštva ekstaze i "svetog" ludila, jer čarobnjak i mag znaju šta traže i oni izravno žele ono što traže čarolijama i molitvama, međutim, onaj ko je u stanju ekstaze ili svetog ludila, on je bespomoćan, njegov jezik izgovara

nejasne riječi i on ih ne razumije, a vjerovatno ih nije ni svjestan. Često u narodima među kojima je rasprostranjeno proroštvo ekstaze, sa osobom koja je u stanju ekstaze ide tumač koji tvrdi da zna smisao njenog govora i značenje njenih simbola i znakova. U Grčkoj su osobu u ekstatičnom stanju nazivali manti, a tumača profetom, odnosno, onaj ko govori u ime nekog drugog. Upravo iz ove riječi Evropljani su izveli riječ poslanstvo sa svim njegovim značenjima. Rijetko kad se saglase proroci i osobe u ekstatičnom stanju izuzev u slučaju da čarobnjak preuzme tumačenje i saopćavanje značenja i sadržaja simbola i znakova koje izgovara osoba u ekstatičnom stanju. U većini slučajeva, oni se razilaze i dolaze u sukob, jer su različiti po svojoj društvenoj funkciji i različiti po prirodi obrazovanja i sredine. Osoba koja se bavi mantikom buntovnik je i ona se ne pridržava ceremonijala i konvencija, dok je čarobnjak konzervativan i on svoje obrazovanje u većini nasljeđuje od svojih očeva i djedova. Čarobnjaci su vezani za sredinu u kojoj se podižu hramovi i samostani za te svrhe u bližim ili daljim krajevima. Ekstaza nije ovisna o ovoj sredini, jer ona često može obuzeti osobu koja se bavi mantikom u mnoštvu ljudi kao što je obuzme i u nekom za to pripravljenom mjestu.”²⁵

“Broj poslanika u izraelskim plemenima je bio toliko velik da se iz toga da razumjeti da su oni u tim vremenima ličili pristalicama zikra i dervišima derviških redova u modernim vremenima. U nekim vremenima bilo ih je na stotine i oni su u svojim zajednicama uveli rituale koje uvode ovi derviši da time postignu stanje ekstaze, jedanput mučenjem tijela, a drugi put slušanjem muzičkih instrumenata.

U Prvoj knjizi Samuilovoj stoji:

Tada posla Saul ljude da uhvate Davida; i oni vidješe zbor proroka gdje prorokuju, a Samuilo im starješina. I duh Gospodnji dođe na poslanike Saulove, te i oni prorokovahu. I kad to javiše Saulu, on posla druge poslanike, ali i oni prorokovahu; te Saul opet posla treće poslanike,

²⁵ Iz knjige *Haqaiqu'l-islami we ebatilu husumihi* od profesora Mahmuda Akkada, str. 60. Mi ovo prenosimo iz ove knjige da potkrijepimo ono što navodimo na ovom mjestu, a ne potvrđujući metod autora u njegovoj tvrdnji o evoluciji forme božanstva i forme poslanstva u religijama - uključujući i nebeske religije- dok nije dostigla svoje savršenstvo u islamu. Ova forma je jedna u svim ispravnim objavljenim religijama. Ništa ne znače devijacije koje su u njih unesene nakon što su se njihovi pripadnici odmetnuli u neznaboštvo, što su izvitoperili nakon što su donijeli poslanici i što su to podvrgli svojim neznabožničkim poimanjima... Kur'an Časni, koji je najvjerodostojiniji registar, potvrđuje ovo što kažemo. Također ništa ne znače ni pretpostavke ni sumnje koje iznose zapadnjački teoretičari religije u vezi s ovim.

ali i oni prorokovahu... Pa skide i on haljine svoje sa sebe, i prorokova i on pred Samuilom, i padnuvši ležao je go vas onaj dan i svu noć...”

Također u Prvoj knjizi Samuilovoj stoji:

“... I kad uđeš u grad, srest će te gomila proroka, silazit će s gore, a pred njima psaltiri i bubnji i svirale i gusle; i oni će prorokovati. I sići će na te duh Gospodnji, te ćeš prorokovati s njima, i postat ćeš drugi čovjek.”

Proroštvo je bilo nasljedna umješnost i profesija koju su primali sinovi od očeva, kao što stoji u Drugoj knjizi o carevima: “A sinovi proročki rekoše Jelisiju: gle, mjesto gdje sjedimo pred tobom tijesno nam je. Nego hajde da otidemo na Jordan.”

Oni su imali posao u vojsci u svojoj službi, kao što je navedeno u Prvoj knjizi dnevnika: “I odvoji David s vojvodama za službu sinove Asafove i druge koji će prorokovati uz gusle i psaltire i kimvale.”²⁶

Tako su neznaboštva - a među njima i neznaboštva koja su deformirala ispravno poimanje koje su donijele nebeske religije - obilovala ovim pogriješnim predstavama o prirodi poslanstva i prirodi poslanika. Ljudi su od onoga ko tvrdi da je poslanik očekivali stvari poput ovih. Jedanput su od njega tražili da predskazuje nepoznato, a drugi put da utječe na kosmičke zakone prorokovanjem ili vraćanjem... Iz ovog su izvora bili i prijedlozi mnogobožaca upućeni Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam). Radi korekcije ovih zabluda i predrasuda, u Časnom Kur'anu su više puta ponavljane tvrdnje o prirodi poslanstva i prirodi Poslanika... U te ponovljene tvrdnje spada i ova:

Reci: “Ja vam ne kažem: “U mene su Allahove riznice”, niti: “Meni je poznat nevidljivi svijet”, niti vam kažem: “Ja sam melek” - ja slijedim samo ono što mi se objavljuje.” Reci: “Zar su isto slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne razmislite?” (6/50).

Poslaniku (alejhi's-selam) naređuje njegov Gospodar da sebe predstavi običnim čovjekom lišenim svih predrasuda o prirodi poslanika i poslanstvu koje su vladale neznaboštvima. Također mu se naređuje da i ovo samo vjerovanje predstavi bez svih primamljivih podsticaja, bez bogatstva i bez ikakvih pretenzija... To je vjerovanje koje nosi poslanik koji nema ništa drugo do Allahovu Uputu da mu osvijetljava put!

²⁶Prethodni izvor, str. 66.

On ne slijedi ništa drugo osim Allahovu Objavu koja ga uči onome što nije znao... On ne leži na Allahovim riznicama da iz njih obilno daje onima koji ga slijede, on nema ključeve nepoznatog kako bi svojim sljedbenicima rekao ono što će biti, niti je, pak, melek kao što su tražili da im Allah pošalje meleka... On je samo čovjek - poslanik, a ovo je jedino vjerovanje u svom čistom, jasnom i jednostavnom obliku...

Ovo vjerovanje je zaista zov ove iskonske ljudske prirode, ono je temelj ovoga života i vodič na putu do ahireta i do Allaha. Njemu je samom po sebi nepotreban bilo kakav lažni dekor... Ko ga hoće kao takvo, on ga je dostojan i ono je za njega vrijednost veća od bilo koje druge vrijednosti. A ko ga hoće kao robu na tržištu interesa, on ne shvaća njegovu prirodu i on ne zna njegovu vrijednost, jer mu ono neće dati opskrbu ni bogatstvo...

Zbog svega toga naređuje se Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) da ga ponudi ljudima ovakvo kakvo jeste, lišeno svakog lažnog dekora, jer mu je nepotreban bilo kakav dekor, kao i da znaju oni koji se zaklanjaju za njegovo okrilje da se ne zaklanjaju za riznice blaga, niti za čast ovog svijeta, niti, pak, za pravljenje razlike među ljudima osim po bogobožnosti, već se zaklanjaju za Allahovu Uputu, a to je najčasnije i najveće bogatstvo.

Reci: "Ja vam ne kažem: "U mene su Allahove riznice", niti: "Meni je poznat nevidljivi svijet", niti vam kažem: "Ja sam melek" - ja slijedim samo ono što mi se objavljuje" (6/50).

Zatim da znaju da oni tada ulaze na svjetlo i na vidno, a izlaze iz mraka i sljepila:

Reci: "Zar su isto slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne ramislite?" (6/50).

Zatim, slijeđenje samo Objave jeste uputa i vid, a onaj ko je ostavljen bez ovoga vodiča napušten je i on je slijep... Ovo je to što ovaj ajet jasno i odlučno potvrđuje... Pa kakva je, onda, uloga ljudskog razuma na ovom planu?

Ovo je pitanje čiji je odgovor u islamskom poimanju jasan i jednostavan. Ovaj razum koji je Allah podario čovjeku sposoban je primiti tu Objavu i shvatiti njeno značenje... Ovo je i njegova funkcija i zadaća... Zatim, to je i njegova prilika da uđe u okrilje svjetla i Upute i da bude podešen prema ovom pravom regulatoru kome je laž strana bilo s koje strane.

Međutim, kad se ljudski razum osamostali sam za sebe, daleko od Objave, on se, tada, izlaže grješki i devijaciji, izlaže se lošem viđenju, lošoj procjeni i lošem planiranju.

On se svemu ovome izlaže zbog same prirode svoje konstrukcije da Bitak posmatra parcijalno, a ne jedinstvenom cjelinom. Iskustvo za iskustvom, događaj za događajem, slika za slikom... Njemu je nemoguće da Bitak vidi u njegovoj cjelokupnosti, kako bi na osnovu ovog cjelovitog pogleda donosio norme i kako bi na osnovu njega uspostavio sistem u kome je primjetna univerzalnost i međusobna ravnoteža... Stoga on ostaje - ako je udaljen od Allahovog programa i Njegove Upute - da stalno eksperimentiše, da mijenja norme i zamjenjuje sisteme, vrti se između akcije i reakcije, tumara između krajnje desnice i krajnje ljevice... On u svemu tome uništava draga ljudska bića i plemenite ljudske aparate... A kad bi se slijedila Objava, ljudi bi bili zaštićeni od čitavog ovog zla, eksperimenti i promjene bi se vršile na stvarima, materijalima, aparatima i mašinama... To je prirodno područje razuma u kome se on može osamostaliti, jer bi šteta na kraju bila počinjena na materijalima i stvarima, a ne ljudima i dušama!

On se svemu ovome izlaže - nakon što se izlaže po prirodi svoje konstrukcije - i zbog toga što su u ljudskom biću ugrađene strasti, prohtjevi i sklonosti koje moraju imati regulator koji će garantirati da one vrše svoju funkciju u produženju i unapređenju ljudskog života, ne prekoračujući ovu sigurnu granicu, što bi odvelo uništenju i izopačenju života! Ovaj regulator ne može biti samo ljudski razum, pa je nužno da i ovaj razum koji se ljulja pod pritiskom ovih strasti, prohtjeva i sklonosti - a njih ima raznih vrsta - ima regulator koji će i samoga njega regulirati i koji će ga čuvati pošto ga udalji od kojekakvih nenormalnosti, regulator kome će se ovaj razum obratiti sa svakim eksperimentom i sa svakim sudom - na području ljudskog života - da pomoću njega procijeni svoj eksperiment i svoj sud i da pomoću njega odredi svoj pravac i svoj postupak!

Oni koji tvrde da je ljudski razum na istom stepenu u pogledu tačnosti kao i Objava, s obzirom na to da su oboje - razum i Objava - Allahovo djelo, pa je neophodno da se podudaraju, oni se oslanjaju na konstatacije o vrijednosti razuma koje su iznijeli neki filozofi, a koje nije rekao Allah Uzvišeni!

Oni koji smatraju da razum može zamijeniti Objavu - čak i kod pojedinaca među ljudima, bez obzira na veličinu njihovog uma i razuma - oni govore o ovome problemu ono što Allah ne govori. Allah je odredio da

Njegov dokaz ljudima bude Objava i poslanstvo, a nije odredio da ovaj dokaz bude njihov ljudski razum, pa čak ni njihova iskonska priroda po kojoj ih je Allah stvorio, a koja zna za svoga Jedinog Gospodara i za vjerovanje u Njega. Uzvišeni Allah zna da sam razum zaluta i da sama ljudska priroda skrene, te da nema drugog zaštitnika ni razumu ni prirodi izuzev da Objava bude vodič i vođa, svjetlo i vid.²⁷

Oni koji tvrde da filozofija čini razum nezavisnim od vjere, ili da nauka - koja je jedan od proizvoda razuma - čovječanstvu zamjenjuje Allahovu Uputu, oni govore riječi koje nemaju uporišta ni u činjenicama, ni u stvarnosti... Stvarnost svjedoči da je ljudski život koji je uspostavljen na filozofskim učenjima ili na nauci najbjedniji život u kome čovjek živi mizerno, bez obzira na to koliko mu se kapije svega otvorile, bez obzira na to koliko se proizvodnja i prihodi umnogostručavali i bez obzira na to koliko sredstva za život i odmor postajali lakši u najširem smislu...²⁸ Naravno, nije alternativa ovome da se život uspostavi na neznanju i spontanosti! Oni koji stvar postavljaju ovako tendenciozni su! Islam je program za život koji ljudskom razumu osigurava garancije koje ga štite od nedostataka njegove vlastite strukture kao i od nedostataka koji dolaze od pritisaka strasti, prohtjeva i sklonosti. Potom mu uspostavlja osnove i postavlja pravila koja mu garantiraju ispravnost u njegovom okretanju nauci, spoznaji i eksperimentu, kao što mu garantiraju ispravan realan život u čijem okrilju živi - prema Allahovom zakonu - tako da realnost ne vrši na nj pritisak da skrene u svojim poimanjima i programima!

Razum udružen sa Allahovom Objavom i Njegovom Uputom vidi, a napuštanjem Allahove Objave i Njegove Upute - slijep je. Govor o tome da Poslanik(alejhi's-selam) prima samo iz Objave povezan je sa aluzijom na slijepilo i vid u formi pitanja koje podstiče na razmišljanje:

Ja slijedim samo ono što mi se objavljuje. Reci: "Zar su isti slijepac i onaj koji vidi? Zašto ne razmislite?" (6/50).

Povezivanje aluzija i njihov slijed na ovaj način, u kontekstu, jeste stvar koja ima značenje u kur'anskom izrazu... Razmišljanje je potrebno, a podsticanje na nj je kur'anski program. Međutim, to je razmišljanje koje je regulirano regulatorom Objave koji ide s njim gledajući u svjetlo, a nije

²⁷Vidi komentar riječi Uzvišenog Allaha: O poslanicima koji su radosne vijesti i opomene donosili, da ljudi poslije poslanika ne bi nikakva opravdanja pred Allahom imali (4/165), u *U okrilju Kur'ana*, 6, 26-30.

²⁸Vidi poglavlje *Tahabbut we i idtirab* u knjizi *El-Islam we muškilatul-hadareti*.

slobodno mišljenje koje tumara po tmni naslijepo, bez dokaza, bez upute i bez jasne Knjige...

Krećući se u sferi Objave, ljudski razum se ne kreće po tijesnom polju već se kreće po veoma prostranom polju... Kreće se po polju koje je čitav ovaj Bitak koji obuhvata vidljivi i nevidljivi svijet, kao što obuhvata dubine duše, poprište događaja i sve oblasti života... Objava ne sprječava razum ni od čega drugog osim od iskrivljivanja programa, od lošeg viđenja i od prevage prohtjeva strasti! Poslije toga ona ga tjera na akciju i aktivnost. Ovo uzvišeno sredstvo koje je Allah podario čovjeku, ovaj razum, podario mu ga je da djeluje i da bude marljiv pod zaštitom Objave i Božanske Upute... Tada, dakle, neće zalutati niti prijeći mjeru...

I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati - da bi se Allaha bojali (6/51).

I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu - ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih otjerao, nasilnik bio (6/52)

I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: "Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?" - A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni! (6/53).

A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: "Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz lakomislenosti učini, pa se poslije pokaje i popravi, - pa, Allah će doista oprostiti i samilostan biti" (6/54).

Ovo je zaista veličina ovog vjerovanja. Ovo je njegova superiornost nad lažnim zemaljskim vrijednostima. Ovo znači njegovu oslobođenost od sitnih ljudskih obzira...

Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) naređeno je da ga ponudi ljudima bez ikakvog dekora i sjaja i bez ikakvih apetita i draži za bilo čim od zemaljskih vrijednosti... Također mu je naređeno da svoju pažnju usmjeri na one za koje se nada da će se koristiti vjerom i da sebi prigli one

koji je primaju iskreno i koji se svojim srcima okreću samo Allahu želeći Njegovu naklonost, kao i da poslije toga ne pridaje nikakav značaj nijednoj lažnoj vrijednosti džahilijjetskog društva, niti nijednom sitnom ljudskom obziru.

I opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred Gospodarom svojim sakupljeni biti, kad osim Njega ni zaštitnika ni zagovornika neće imati - da bi se Allaha bojali (6/51).

Opominji Kur'anom one koji strahuju što će pred svojim Gospodarom biti sakupljeni u situaciji kad osim Njega neće biti drugog zaštitnika koji bi im mogao pomoći niti zagovornika koji bi ih mogao spasiti. Ne postoji nikakav zagovornik koji se može zauzeti kod Allaha osim sa Njegovim odobrenjem. Međutim, ni taj zagovornik se ne može zauzeti - poslije odobrenja - osim za one kojima je Allah zadovoljan da se za njih zauzima kod Allaha... Ovi čija srca osjećaju strah toga Dana u kome - osim Allaha - nema ni zaštitnika ni zagovornika, ovi su preči da ih se opominje, oni to bolje slušaju i oni će se time više okoristiti... Oni će se, tako se nadaju, na ovom svijetu čuvati onoga što ih može izložiti Allahovoj kazni na budućem svijetu. Opomena je saopćenje koje im govori čega treba da se čuvaju i prema čemu treba da budu oprezni. Ono je djelotvorno jer njihova srca motiviraju na čuvanje i oprez, tako da ne padaju u ono što im je zabranjeno nakon što im je to postalo jasno:

I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu (6/52).

Ne tjeraj ove koji su se predali Allahu i koji su Mu se okrenuli ibadetom i dovom ujutro i uvečer želeći Njegovu naklonost! Oni ne traže ništa osim Njegovu naklonost i Njegovo zadovoljstvo... To je slika potpune lišenosti, ljubavi i lijepog ponašanja... Niko od njih se ne okreće osim Allahu Jedinom u ibadetu i dovi. On ne može željeti Allahovu naklonost osim ako se samo Njemu nije predao. On ne može tražiti Allahovu naklonost osim ako njegovo srce nije već zavoljelo. On ne može izdvojiti Uzvišenog Allaha u dovi i ibadetu želeći Njegovu naklonost osim ako već nije naučio lijepo ponašanje i ako nije postao božanski živeći za Allaha i sa Allahom.

Osnova ovog kazivanja jeste da je jedna grupa uglednih Arabljana odbila da se odazove na poziv islama jer Muhammed(alejhi's-selam) daje utočište siromašnima i slabima, poput Suhejba, Bilala, Ammara, Habbaba,

Selnana, Ibni Mes'uda i njima sličnim... Na njima su bili ogrtači koji su zaudarali na znoj zbog njihova siromaštva. Njihov društveni položaj nije ih kvalificirao da kurejševička gospoda sjedi s njima u jednom društvu! Zato su ovi uglednici tražili od Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) da ih odvoji od sebe... On je to odbio... Onda su oni predložili da jedno mjesto odredi za njih, a drugo za uglednike na kome neće biti ovi siromašni i slabi, tako da ova gospoda ostane privilegirana, izdvojena i respektirana u džahilijjskom društvu! Poslanik (alejhi's-selam) iz želje da ovi prime islam bio je naumio da im udovolji ovoj želji... Uto mu je došla naredba od njegova Gospodara:

I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu (6/52)...

Prenosi Muslim od Sa'da ibni Vekkasa da je rekao: "Bili smo sa Poslanikom (alejhi's-selam), nas šest. Mušrici su rekli Poslaniku (alejhi's-selam): Otjeraj ove od sebe i neka se ne usuđuju da sjede s nama! Rekao je: "Tu sam bio ja, Ibni Mes'ud, jedan čovjek iz plemena Huzejl, Bilal, i još dvojica ljudi čija imena ne znam... U duši Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) javilo se to što je Allah htio da se javi, pa je govorio sam sa sobom. Potom je Uzvišeni Allah objavio: *I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu...*

Ovi uglednici širili su glasine o ovim nemoćnim ljudima koje je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) izdvajao u svoje društvo i kojima je posvećivao posebnu pažnju. Oni su ih napadali i vrijeđali zbog njihovog siromaštva i nemoći, govoreći da njihovo prisustvo u društvu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) prouzrokuje da gospoda bježi i neće da prihvati islam... Potom je Uzvišeni Allah donio odlučnu presudu o ovom zahtjevu, opovrgao njihovu tužbu u samom njenom osnovu i proglasio je ništavnom:

Ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih otjerao, nasilnik bio (6/52).

Oni zaista odgovaraju za sebe, a ti odgovaraš za sebe. To što su oni siromašni suđeno im je od Allaha u opskrbi, oni su za to odgovorni kod Allaha i ti s tim nemaš ništa. Isto tako za svoje bogatstvo i svoje siromaštvo ti si odgovoran kod Allaha i oni s tim nemaju ništa. Štaviše, ove vrijednosti nemaju nikakve veze sa pitanjem imana i njegovog stepena. Zato ti, ako ih otjeraš iz svog društva po mjeri siromaštva i bogatstva, onda ti ne mjeriš Allahovom mjerom i ne vrednuješ Njegovim vrijednostima, pa ćeš biti

nasilnik... A Bože sačuvaj da Allahov Poslanik (alejhi's-selam) bude nasilnik!

Tako su oni siromašnih džepova a bogatih srca ostali u društvu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam). Tako su slabo ugledni a jaki kod Allaha ostali na svom mjestu za koje ih je kvalificiralo njihovo vjerovanje i koje zaslužuju svojim ibadetom i dovama upućenim Allahu ne želeći njima ništa drugo osim Njegovu naklonost. Tako su se učvrstila mjerila i vrijednosti islama kako je to odredio Allah...

Tada su ovi uznositi i oholi uzeli govoriti: Kako Allah može da ovim nemoćnim i siromašnim između nas ukaže dobro? Da je to što je donio Muhammed dobro, oni nas u tome ne bi pretekli. Allah bi uputio nas prije nego njih! Nije razumno da ovi nemoćni i siromašni budu ti kojima je Allah, između nas, milost ukazao, a nas, koji smo časni i ugledni, ostavi!

Upravo je ovo bilo iskušenje koje je Allah odredio ovima koji su se uznosili bogatstvom i porijeklom, a koji nisu shvatili prirodu ove vjere i prirodu novog dunjaluka koji se rađao pred čovječanstvom, dunjaluka svijetlih vidika i dunjaluka koji će čovječanstvo uzdići do tih visokih visina koje su tada bile neobične za Arabljanu i za čitav svijet, a koje su još uvijek neobične za ono što oni nazivaju demokracijama svih oblika i imena!

I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: "Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?" (6/53).

Kur'anski kontekst ovako odgovara na ovo negodujuće pitanje koje postavljaju ovi uglednici:

A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni! (6/53).

Ovaj odgovor je pun nadahnuća i iluzija.

On prvenstveno potvrđuje da je uputa nagrada kojom Allah nagrađuje one za koje zna da će, ako budu na Pravom Putu, biti zahvalni na ovoj blagodati, a na kojoj se čovjek ne može nikad dovoljno nazahvaljivati, već Allah prima njegov napor i nagrađuje ga ovom velikom nagradom kojoj nije ravna nijedna druga nagrada.

Ovaj odgovor potvrđuje da blagodat vjerovanja nije skopčana ni sa kakvom sitnim zemaljskim vrijednostima koje vladaju ljudskim džahilijetima, već da Allah njom odlikuje one za koje zna da će biti na njoj

zahvalni pa nije važno jesu li to štićenici, nemoćni i siromašni. Allahovoj mjeri nema mjesta za sitne zemaljske vrijednosti kojima se ljudi uznose u džahilijetima ili neznabožačkim društvima!

On isto tako potvrđuje da otpor od strane onih koji pružaju otpor Allahovoj blagodati dolazi iz nepoznavanja suštine stvari i da raspodjela ove blagodati na ljude zavisi od savršenog Allahovog znanja onih koji je zaslužuju od ovih ljudi. Otpor onih koji pružaju otpor nije ništa drugo do neznanje i loše ponašanje prema Allahovom pravu...

Kontekst nastavlja naređujući Allahovom Poslaniku(alejhi's-selam), a pazite - on je Božiji poslanik, da ovima koje je Allah obasuo blagodatima prvenstva u islamu, a koje ismijavaju ti uglednici i plemići, prvi nazove selam i da ih obraduje milošću, koju je Allah sam Sebi propisao, a koja je predstavljena u Njegovom praštanju onome koji od njih učini kakvo ružno djelo iz neznanja, zatim se pokaje i poslije toga popravi:

A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: "Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz lakomislenosti učini, pa se poslije pokaje i popravi, - pa, Allah će doista oprostiti i samilostan biti" (6/54).

To je počast - poslije blagodati imana - olakšica pri polaganju računa i milost pri kažnjavanju, tako da Uzvišeni Allah propisuje Sebi da bude Milostiv prema onima koji vjeruju u Njegove riječi. Staviše, On naređuje Svome Poslaniku(alejhi's-selam) da im prenese ono što je njihov Gospodar Sebi propisao. Milost dostiže takav stepen da oprost i praštanje obuhvataju svaki grijeh kada se poslije pokaju i poprave. Neki neznanje tumače da je ono stalni pratilac činjenja grijeha, jer čovjek ne griješi osim iz neznanja. Na osnovu toga tekst obuhvata svaki grijeh koji njegov počinilac napravi pa se poslije pokaje i popravi. Ovo shvatanje potvrđuju i drugi tekstovi koji pokazuju da pokajanje od grijeha - ma kakav bio - i popravljjanje poslije njega zaslužuje oprost na temelju činjenice da je Allah Sam Sebi propisao milost...

Sada - nakon što smo završili sa izlaganjem ovog poglavlja sure - vraćamo se nekim predajama koje govore o okolnostima pod kojima su objavljeni ovi ajeti, kao i što ove predaje, uz kur'anske tekstove, kažu o suštini tog ogromnog skoka koga je ova vjera napravila sa čovječanstvom u to vrijeme, tako da je čovječanstvo danas ispod tog nivoa koga je tada bilo dostiglo i sa koga se dobrahno vratilo nazad...

Ebu Džafer Taberi je rekao: "Prenio nam je Henad ibni Siri, a ovaj od Ebu Zejda, a ovaj od Eš'asa, a ovaj od Kerdusa Sa'lebija, a ovaj od Ibni Mes'uda, da je rekao: Prošla jedna grupa Kurejšija pored Poslanika (alejhi's-selam) a kod njega su bili Suhejb, Ammar, Bilal, Habbab i njima slični neumućni muslimani, pa rekoše: - Muhammede, zar se zadovoljavaš tim ljudima između svog naroda? Jesu li to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao? Zar da mi slijedimo ove? Otjeraj ih od sebe! Možda ćemo te mi, ako ih otjeraš, slijediti! - Pa je objavljen ovaj ajet: *I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i uvečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu... I tako Mi jedne drugima iskušavamo...* do kraja ajeta."

Također je rekao: "Prenio nam je Husejn ibni Amr ibni Muhammed Ankazi rekavši: Prenio nam je Ubejj, prenio nam je Esbat od Suddija, ovaj od Ebi Seida Ezdija - ovaj je bio karia plemena Ezd - a ovaj od Ebi Kenuda, a ovaj od Habbaba o Allahovim riječima, neka je veliko Njegovo spominjanje: *I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu...* do riječi: *jer bi nasilnik bio...* Rekao je: Došao je Akra' ibni Habis Temimi i Ujejne ibni Hisn Fezari i našli Poslanika (alejhi's-selam) kako sjedi sa Bilalom, Suhejbom, Ammarom i Habbabom, sa ljudima koji su spadali u neumućne muslimane. Pošto su ih ugledali, omalovažavali su ih. Prišli su Poslaniku i rekli mu: - Mi bismo voljeli da nama odrediš mjesto kraj sebe gdje ćemo sjediti i po kome će Arabljani znati našu vrijednost. Tebi dolaze delegacije Arabljana i mi se stidimo da nas oni vide da sjedimo sa ovim robovima. Kada ti mi dođemo, ti ih digni da ne sjede s nama; a kada mi odemo, ti opet sjedi s njima ako hoćeš! - Odgovorio je: - Hoću! - Rekoše: - Obaveži se ti na to nama pismeno. - Rekao je: - Pozvao je da mu se donese list, a pozvao je i Aliju da piše. Rekao je: - Mi smo sjedili na jednoj strani kad Džibril donese ovaj ajet: *I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu - ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih otjerao, nasilnik bio. I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: "Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?" - A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni! A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: "Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv... Allahov Poslanik (alejhi's-selam) bacio je list iz ruke, zatim nas je pozvao i mi smo mu prišli i on nam je rekao: "Mir vama! Gospodar vaš je Sam Sebi propisao da bude milostiv"... Sjedili smo s njim i kad je htio da ustane, ustao je, a nas ostavio. Pa je Allah objavio: Budi čvrsto uz one koji se Gospodaru svome mole ujutro i navečer u želji da naklonost Njegovu zasluže, i ne skidaj očiju svojih s njih iz želje za sjajem u životu na ovom svijetu (Kehf, 28).* Rekao je: Allahov Poslanik (alejhi's-

selam) još je sjedio s nama, i kada je došlo vrijeme da ustane, mi smo ustali ostavljajući njega da ustane poslije nas”.²⁹

Allahov Poslanik (alejhi's-selam) poslije toga je, kada bi ih ugledao, njima prvi nazivao selam i rekao: “Hvala Allahu koji je učinio da u mom Ummetu bude onih kojima mi je moj Gospodar naredio da im prvi nazovem selam.”

U Muslimovom *Sahihu* stoji: Prenosi se od Aiza ibni Amra da je Ebu Sufjan došao Selmanu, Suhejbu, Bilalu i grupi pa su oni rekli: “Bogami, Allahove sablje nisu našle svoj put do Allahovog neprijatelja!” Rekao je: - Pa je Ebu Bekr rekao: - Zar to kažete starješini i poglavaru Kurejšija? - Potom je došao Poslanik (alejhi's-selam) pa ga je o tome obavijestio. A on je rekao: “Ebu Bekre, vjerovatno si ih naljutio. Ako si njih naljutio, naljutio si svoga Gospodara.” Njima je onda otišao Ebu Bekr i rekao: - Braćo moja, jesam li vas naljutio? - Odgovorili su: - Ne, neka ti Allah oprost, brate naš...”

Potrebno je da se malo duže zadržimo na ovim tekstovima... Čitavo čovječanstvo je također potrebno da se na ovome zadrži i zastane... Ovi tekstovi ne predstavljaju puke principe, vrijednosti i teorije o pravima čovjeka! Oni su mnogo više od toga... Oni predstavljaju krupnu stvar koja se uistinu ostvarila u životu čovječanstva... Oni predstavljaju ogroman skok koji je ova vjera napravila sa cijelim čovječanstvom... Predstavljaju svijetlu liniju na horizontu koju je čovječanstvo doseglo jednog dana u svom realnom životu... Bez obzira na to koliko se čovječanstvo vratilo unazad od te svijetle linije na koju se bilo popelo čvrstim korakom na poticaj ove vjere, to ništa ne umanjuje od veličine tog skoka, od kolosalnosti te stvari koja se ostvarila jednog dana i od važnosti te linije koja je stvarno povučena u realnom životu ljudi... Vrijednost povlačenja ove linije i njeno dostizanje jednog dana leži u tome da čovječanstvo stalno pokušava da se do nje opet

²⁹Ibni Kesir je u svom *Tefsiru* ovaj hadis prokomentarisao ovako: “Ovo je garib hadis, jer je ovaj ajet mekkanski, a Akra' ibni Habis i Ujejne su primili islam prilično vremena poslije Hidžre”... Ja ne vidim da je ovaj komentar ispravan. Ovaj govor ove dvojice je zasigurno bio prije njihovog primanja islama. Oni ne govore ono što su rekli kad su postali muslimani! Stoga nema kontradikcije između ove predaje i između činjenice da su oni primili islam prilično poslije Hidžre. Njih dvojica su odbili tada da prime islam jer nije bilo udovoljeno njihovim riječima...

uzdigne. S obzirom na to da ju je već jednom dostiglo, ono je, dakle, u mogućnosti i stanju da to opet učini... Linija je tamo na obzoru, čovječanstvo je isto čovječanstvo, a ova vjera je ista ova vjera... Preostaje samo čvrsta volja, povjerenje i uvjerenje...

Vrijednost ovih tekstova jeste u tome što oni ocrtavaju današnjem čovječanstvu ovu uspinjuću liniju sa svim njenim tačkama i fazama... Islam je sa dna džahilijeta pokupio Arabljane i podigao ih na ovu visoku visinu, omogućivši im da s te visine pogledaju zemlju i uzmu čovječanstvo za ruku i povedu ga s tog istog dna na te visine koje su sami dostigli!

Što se tiče tog niskog dna na kome su Arabljani bili u svom džahilijetu - i na kome je bilo čitavo čovječanstvo -, ono je sasvim jasno predstavljeno u riječima one grupe Kurejšija: "Muhammede, zar se zadovoljavaš tim ljudima između našeg naroda? Jesu li to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao? Zar da mi slijedimo ove? Otjeraj ih od sebe! Možda ćemo te mi, ako ih otjeraš slijediti!" Ili je oličeno u omalovažavanju Akra'a ibni Habisa Temimija i Ujejneha ibni Hisna Fezarija, drugova Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) koji su među prvima primili islam, poput Bilala, Suhejba, Ammara, Habbaba i njima sličnih neimućnih muslimana, i u riječima njih dvojice koje su uputili Poslaniku (alejhi's-selam): "Mi bismo voljeli da nama odrediš mjesto pored sebe gdje ćemo sjediti i po kome će Arabljani znati našu vrijednost. Tebi dolaze delegacije Arabljana i mi se stidimo da nas oni vide kako sjedimo sa ovim robovima!"

...Ovdje se ukazuje džahilijet sa svojim prljavim licem, mizernim vrijednostima i sitnim obzirima... Pristrasnost porijekla i rase i uvažavanje bogatstva i klase... I drugi slični obziri. A neki od ovih nisu ni Arapi! Neki nisu ni plemićkog soja! Neki nisu ni bogati!... To su iste one vrijednosti koje se traže u svakom džahilijetu i nad kojima se ništa ne uzdiže današnji džahilijet na Zemlji u svojoj nacionalnoj, rasnoj i klasnoj mržnji!

Ovo je to dno džahilijeta... A na visokom vrhuncu je islam! Islam koji ne pridaje nimalo važnosti ovim mizernim vrijednostima, ovim sitnim obzirima i ovim bijednim zanosima!... Islam koji je sišao s neba, a nije nikako na Zemlji. Zemlja je bila ovo dno... Ovo dno koje ne može da urodi ovo neobičnom i plemenitom biljkom... Islam kome se povinjava - prvi koji se povinjava - Muhammed (alejhi's-selam) Allahov poslanik kome dolazi Objava s Neba, a koji je ranije bio prvak Hašimovića kad su Kurejšije bile na vrhuncu... Islam kome se pokorava Ebu Bekr, pratilac Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) u vezi sa "ovim robovima"... Da, ovi robovi koji

su se lišili robovanja svakom i postali robovi jedino Allahu, pa je s njima bilo ono što je bilo!

Kao što se nisko dno džahilijeta ocrtava u riječima ove grupe Kurejšija i u osjećanjima Akra'a i Ujejne, tako se visoki vrh islama ocrtava u zapovijedi Uzvišenog i Velikog Allaha Svome Poslaniku (alejhi's-selam):

I ne tjeraj od sebe one koji se ujutro i navečer Gospodaru svome mole želeći naklonost Njegovu - ti nećeš za njih odgovarati, a ni oni neće odgovarati za tebe, jer bi, ako bi ih otjerao, nasilnik bio (6/52)

I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: "Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?" - A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni! (6/53).

A kada ti dođu oni koji u riječi Naše vjeruju, ti reci: "Mir vama! Gospodar vaš je sam Sebi propisao da bude milostiv: ako neko od vas kakvo ružno djelo iz lakomislenosti učini, pa se poslije pokaje i popravi, - pa, Allah će doista oprostiti i samilostan biti" (6/54).

Visoki vrh islama je oličen u ponašanju Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) sa "ovim robovima" čiji je Gospodar njemu naredio da im prvi naziva selam, da bude strpljiv s njima i ne ustaje iz društva dok oni ne ustanu, a on je Muhammed ibni Abdullah ibni Abdulmutalib ibni Hašim, i on je - poslije toga - Allahov poslanik, najbolje Allahovo stvorenje i najveći od svih kojima je život počašćen!

Kao što je oličen u pogledu "ovih robova" na svoje mjesto kod Allaha, u njihovom pogledu na svoje sablje koje drže "Allahovim sabljama" i u njihovom pogledu na Ebu Sufjana, "starješinu i vođu Kurejšija", nakon što je njega gurnuo nazad u muslimanskim redovima, s obzirom na činjenicu da je bio među slobodnima koji su primili islam tek na Dan oslobođenja Mekke i postali oslobođeni amnestijom Allahovog Poslanika (alejhi's-selam), a njih je stavio naprijed, s obzirom na to da su među prvimima primili islam, što je za njega bilo teško iskušenje... Pošto ih je Ebu Bekr (neka je Allah njime zadovoljan) prekorio, upozorio ga je njegov prijatelj Allahov Poslanik (alejhi's-selam) da je možda naljutio "ove robove" pa će biti da je naljutio i Allaha. O, Allahu! Nijedan komentar ne može dostići ovaj domet i mi danas ne možemo ništa drugo osim da s njime neko vrijeme živimo! Odlazi Ebu Bekr (neka je Allah njime zadovoljan) nastojeći da udobrovolji "robove" kako bi zadovoljio Allaha: "Braćo moja, jesam li vas naljutio?" Pa odgovaraju: "Ne, brate, neka ti Allah oprosti!"

Koja je to krupna stvar koja se ostvarila u životu čovječanstva? Kakav je ogroman ovaj skok koji se desio u stvarnosti ljudi? Kakva je to promjena u vrijednostima i stavovima, u osjećanjima i poimanjima u jednom času? A zemlja - ista ona zemlja, sredina - ista ona sredina, ljudi - isti oni ljudi, ekonomija - ista ona ekonomija... Svaka stvar je kao što je bila, osim što je Objava sišla s Neba, jednom od ljudi, u njoj je Allahova moć... Ona se obraća ljudskoj prirodi iza naslaga, ona potiče one koji su pali dolje na dno, budi u njima poticaj da nastave put do visokih visina... Gore, gore... Tamo gdje je islam!

Zatim čovječanstvo nazaduje, vraća se natrag sa tog visokog vrha i ponovo pada na dno. Bude se ponovo - u Njujorku, Vašingtonu, Čikagu, Johaneshburgu i drugim gradovima u zemlji "civilizacije", bude se iz te smrdljive pristrasnosti, pristrasnost rase i boje, dižu se tu i tamo pristrasnosti patriotizma, nacionalizma i klasnih podjela koje nisu ništa manje smrdljive od tih pristrasnosti...

I ostaje islam tamo na vrhu... Gdje je zacrtana ona svijetla linija koju je čovječanstvo dostiglo... Ostaje islam tamo- milost od Allaha čovječanstvu - ne bi li ono podiglo svoje noge iz gliba, ne bi li podiglo svoje oči sa blata i po drugi put pogledalo u svijetlu liniju, ne bi li po drugi put čulo zov ove vjere i ispelo se ponovo na visoki vrh na poticaj islama...

Mi nismo u mogućnosti da - u granicama našeg programa u ovom okrilju - nastavimo dalje od ovih naznaka... Ne možemo ovdje napraviti tu dugu stanku kojoj pozivamo cijelo čovječanstvo da je napravi pred ovim tekstovima i njihovim značenjima. Pozivamo ga da pokuša pažljivo razmotriti taj krupni domet koji je, preko ovih tekstova i njihovih značenja jedanput došao do izražaja u historiji čovječanstva, kada se ono na poticaj islama diglo sa niskog dna džahilijeta i popelo na taj daleki visoki vrh, a potom ponovo palo na urlik "materijalne civilizacije" isprazne od duha i vjere! Također ga pozivamo da pokuša shvatiti mogućnosti do kojih je islam u stanju da ga odvede po drugi put, nakon što su propali svi eksperimenti, svi pravci, svi planovi, svi sistemi, sve ideje i sve koncepcije koje su ljudi sami sebi stvarali daleko od Allahovog programa i Njegove upute. Ova učenja nisu uspjela podići čovječanstvo po drugi put na taj vrh, ona nisu uspjela čovjeku osigurati njegova plemenita ljudska prava u njihovom čistom obliku i nisu uspjela u srca ljudi uliti mir, kao što je to svojevremeno ostvario islam sa tim krupnim skokom do koga je odveo čovječanstvo bez pokolja, bez progona, bez vanrednih mjera koje dokidaju temeljne slobode, bez straha, bez jeze, bez mučenja, bez gladi, bez

siromaštva i bez ijednog cilja koje sebi postavljaju prevrati i promjene ko pokušavaju napraviti ljudi u okrilju nesretnih sistema koje proizvode ljudi i u kojima ljudi obožavaju jedni druge, a ne Allaha.

Ovoliko nam je ovdje dovoljno... Dovoljno su nam snažna i duboka nadahnuća kojima emaniraju sami tekstovi i koja oni ulijevaju u prosvijetljena srca.³⁰

Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grešnici (6/55).

Ovim završava ovaj odlomak koji je posve jasno predstavio prirodu poslanstva i prirodu poslanika. Kao što je predstavio ovu vjeru lišenu svih lažnih ukrasa i dobro raščlanio gledišta i vrijednosti koje ovo vjerovanje treba da eliminiše iz života čovječanstva i gledišta i vrijednosti koje ono treba da ustanovi:

Tako Mi potanko izlažemo dokaze (6/55).

Ovakvim načinom, ovakvom metodom i ovakvom jasnošću i prodornošću mi potanko izlažemo dokaze koji u ovu Istinu ne ostavljaju nimalo sumnje i ne ostavljaju nikakve nejasnoće, tako da s njima ne ostaje potreba za traženjem čuda. Istina je jasna i stvar očevidna kad se izloži na način na koji to čini kur'anski kontekst na ovom primjeru.

Sve ovo što je prethodilo u ovoj suri od detaljnog objašnjenja dokaza Upute i nadahnuća vjerovanja, objašnjenja činjenica i utvrđivanja fakata, sve to ulazi u smisao i značenje riječi Uzvišenoga:

Tako Mi potanko izlažemo dokaze (6/55).

A što se tiče kraja ovog kratkog ajeta:

I da bi očevidan bio put kojim idu grijешnici (6/55).

³⁰ Radi upotpunjenja nekih aspekata videnja ove krupne činjenice konsultirati tumačenje riječi Uzvišenog Allaha: *On se namrštio i okrenuo zato što je slijepac njemu prišao (80/1-2)* u tridesetom džuzu ovog *Zilala* str. 39- 51.

On je posve neobičan! On otkriva plan kur'anskog programa u vjeri i u kretanju ove vjere! Ovaj program se ne zanima samo da objasni istinu i da je pokaže kako bi bio očevidan put dobrih vjernika, već se također zanima da objasni laž i da je otkrije kako bi također bio očevidan put zalutalih griješnika... Jasno raspoznavanje puta griješnika je nužno za raspoznavanje puta vjernika. To je isto kao linija koja razdvaja i koja se ucrtava na raskrsnici!

Ovaj program jeste program koga je ustanovio Uzvišeni Allah da saraduje sa ljudima... Jer Uzvišeni Allah zna da izgrađivanje vjerskog uvjerenja u istinu i dobro iziskuje viđenje suprotne strane, a to je laž i zlo. Iziskuje potvrdu da je ova gola laž i očito zlo a da je ono čista istina i pravo dobro... Snaga poleta za istinom ne proizilazi samo iz osjećaja onoga ko je uz istinu da je on u pravu, već isto tako i iz njegovog osjećaja da je onaj kome se suprotstavlja i protiv koga se bori u krivu i da slijedi put kojim idu griješnici, a koje Allah spominje u jednom drugom smislu: da je On dao da svakom vjerovjesniku bude neprijatelj neko od nevaljalaca: *Isto tako Mi smo dali da svakom vjerovjesniku nevaljalci neprijatelji budu* (25/31), kako bi se u dušu poslanika i u dušu vjernika usadila misao da oni koji se neprijateljski odnose prema njima jesu sigurno i uvjerljivo griješnici i nevaljalci.

Razotkrivanje nevjerovanja, zla i grijeha nužno je da bi bilo jasno vjerovanje, dobro i čestitost. Jasno raspoznavanje puta griješnika jeste jedan od ciljeva detaljnog Božanskog izlaganja dokaza. To je zbog toga što se bilo kakva pomućenost i bilo kakva nejasnoća u stavu griješnika i na njihovom putu vraća pomućenošću i nejasnoćom u stavu vjernika i na njihovom putu. To su dvije stranice koje stoje jedna nasuprot druge, to su dva puta koja se razilaze... Zato je neophodno da boje i linije budu jasne...

Odatle svaki islamski pokret mora otpočeti preciznim određenjem puta vjernika i puta griješnika. Mora otpočeti od definicije puta kojim idu vjernici i definicije puta kojim idu griješnici. Mora da se stavi adresa koja obilježava vjernike i adresa koja označava griješnike, u svijetu stvarnosti, a ne u svijetu teorije. Tako će protagonisti islamskog misionarstva i islamskog pokreta znati ko su vjernici, a ko griješnici oko njih, naravno poslije preciznog određenja puta kojim idu vjernici, njihovog programa i njihovih obilježja i preciznog određenja puta kojim idu griješnici, njihovog programa i obilježja, tako da neće dolaziti do miješanja puteva, neće dolaziti do sličnosti u adresama niti će dolaziti do zbrke u liku i osobinama između vjernika i griješnika...

Ovo precizno određenje je postojalo i ova jasnoća je bila potpuna onda kada se islam sučeljavao sa mnogobošcima na Arabijskom poluotoku. Put kojim su išli dobri vjernici bio je put Poslanika (alejhi's-selam) i onih koji su bili s njim, a put kojim su išli grijешnici i mnogobošci bio je put onih koji s njima nisu bili ušli u ovu vjeru... Ovim preciznim određenjem i ovom jasnoćom Kur'an je objavljivan, Uzvišeni Allah je potanko izlagao dokaze na taj način na koji je prethodno izloženo nekoliko primjera u ovoj suri - a među njima je i ovaj posljednji primjer - da bi bio očevidan put kojim idu grijешnici!

Svuda gdje se islam sučeljavao sa mnogoboštvom, idolopoklonstvom, ateizmom i izvitoperenim religijama preostalim iz religija nebeskog porijekla, nakon što su ih ljudske promjene izobličile i pokvarile, svuda gdje se islam sučeljavao sa ovim zajednicama i narodima, put kojim su išli dobri vjernici bio je jasan, a put kojim su išli mnogobošci, nevjernici i grijешnici, bio je također jasan... Tu nije bilo zbrke i nejasnoće!

Međutim, velika poteškoća s kojom se danas suočavaju stvarni islamski pokreti nije ni u čemu ovome... Ona je predstavljena u postojanju naroda koji vode porijeklo od muslimana i žive u zemljama koje su svojevremeno bile islamske zemlje, u kojima je gospodarila Allahova vjera i vladao Njegov šeriat... Zatim, ove zemlje i ovi narodi odjednom napuštaju islam u suštini, a izjavljuju ga formalno. Oni odjednom preodijevaju islamske principe u vjerskom pogledu i u praktičnom životu iako misle da po vjerskom uvjerenju pripadaju islamu! Islam jeste svjedočenje da nema nikakvog božanstva osim Allaha. A svjedočenje da nema božanstva osim Allaha predstavljeno je u čvrstom uvjerenju da je jedino Allah stvoritelj Kosmosa i da On njime raspolaže, da je jedino Allah taj kome se ljudi obraćaju svojim vjerskim obredima i cjelokupnom aktivnošću u životu i da je jedino On taj od koga ljudi primaju zakone i povinjavaju se Njegovom sudu u svim pitanjima iz svog života... Stoga koji god pojedinac nije posvjedočio da nema Boga osim Allaha - u ovom smislu i značenju - on nije istinski posvjedočio i on nije još ušao u islam, bez obzira na ime, zvanje i porijeklo. Koja god zemlja nije ostvarila svjedočenje da nema Boga osim Allaha u ovom smislu i značenju - to je zemlja koja ne vjeruje u Allahovu vjeru i ona još nije ušla u islam...

Na zemlji danas ima naroda čija su imena muslimanska i vode porijeklo od muslimana, na zemlji ima država koje su svojevremeno bile islamske zemlje, međutim, ti narodi danas ne svjedoče da nema Boga osim

Allaha - u tom smislu i značenju - niti te zemlje danas vjeruju u Allaha onako kako to zahtijeva ovaj smisao i ovo značenje.

Ovo je najteže s čime se suočavaju istinski islamski pokreti u ovim državama i sa ovim narodima!

Najviše od čega pate ovi pokreti jeste nedefiniranost, nejasnoća i neodređenost koja je obuzela značenje riječi "nema Boga osim Allaha" i značenje islama s jedne strane, i značenje mnogoboštva i značenje džahilijeta, s druge strane.

Najviše od čega pate ovi pokreti jeste nedovoljna izdiferenciranost puta kojim idu dobri vjernici i puta kojim idu griješni bezbožnici, što su se izmiješali biljezi i naslovi, što je došlo do zbrke u imenima i osobinama i što je raspuće u blatu tako da znaci nisu ni obilježeni!

Neprijatelji islamskih pokreta znaju za ovu šuplinu, zato neumorno rade da je prošire i zamagle i da na njoj naprave što veću zbrku i pometnju, tako da je i glasno izgovaranje istinite riječi optužba koja se kažnjava šćepavanjem *za kike* i *za noge* (50/41)... To je optužba za proglašavanje "muslimana" nevjernicima!!! Stvar pripadanja islamu i nevjerovanja postaje pitanje o kom se izricanje suda prepušta ljudskim običajima i njihovim konvencijama, a ne Allahovim niti riječima Allahovog Poslanika!

Ovo je ta velika poteškoća... ovo je također ta velika prepreka koju moraju prebroditi oni koji pozivaju Allahu u svakoj generaciji!

Pozivanje Allahu mora početi potpunim razjašnjenjem puta kojim idu vjernici i puta kojim idu griješnici. One koji pozivaju Allahu ne smije da u iznošenju istinite i odlučne riječi obuzme samilost i laskanje smije da ih u tome obuzme bojazan i strah ne smije da ih u tome ometu prijekori onih koji kore i povici onih koji viču: "Pogledajte, oni muslimane proglašavaju nevjernicima!"

Islam nije razvodnjen do ove mjere kako to misle zavedeni! Islam je jasan i nevjerovanje je jasno... Islam jeste svjedočenje da nema Boga osim Allaha, u tom smislu i značenju - pa onaj ko ne svjedoči na ovaj način i ko to ne uspostavi u životu na ovoj način, Allahov i sud Njegovog Poslanika o njemu jeste da je on pravi nevjernik, pravi nasilnik, pravi griješnik... Pravi zločinac.

Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grešnici (6/55).

Dakle, protagonisti poziva Allahu moraju prebroditi ovu prepreku i u njihovim dušama mora doći do ovog očividnog razjašnjenja, kako bi sve svoje snage angažirali na Allahovom Putu sa koga ih ne može odvratiti nikakva sumnja, omesti nikakva nejasnoća ni poremetiti nikakva zbrka. Oni svoju snagu i svoje potencijale ne troše osim ako nisu potpuno uvjereni da su oni muslimani, a da oni koji im stoje na putu, koji ih odvrćaju s tog puta i koji odvrćaju ljude s tog puta jesu grijешnici. Oni isto tako ne podnose teškoće puta osim ako nisu potpuno sigurni da je to pitanje nevjerovanja i vjerovanja, da su oni i njihov narod na raspuću, da su oni jednog milleta, a njihov narod drugog milleta, da su oni jedne vjere, a njihov narod druge vjere:

Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevdan bio put kojim idu grešnici (6/55).

Istinu je obznanio Uzvišeni Allah.

« قُلْ : إِنِّي نُهَيْتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ . قُلْ : لَا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ قَدْ ضَلَلْتُ إِذَا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ * قُلْ : إِنِّي عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّي وَكَذَّبْتُمْ بِهِ ، مَا عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ ، إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ يَقْضِي الْحَقَّ وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ * قُلْ : لَوْ أَنَّ عِنْدِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ، وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ * وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ ، وَبَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ، وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا ، وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ ، وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَابِسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ * وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ بِاللَّيْلِ ، وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ، ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَى أَجَلٌ مُسَمًّى ، ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ، ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ * وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ ، وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً ، حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا ، وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ * ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمْ الْخَلْقُ ، أَلَا لَهُ الْحُكْمُ ، وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ .

« قُلْ : مَنْ يُنَجِّيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً : لَئِنْ أَنْجَانَا مِنْ هَذِهِ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ؟ * قُلْ : اللَّهُ يُنَجِّيكُمْ مِنْهَا وَمِنْ كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنْتُمْ تُشْرِكُونَ .

« قُلْ : هُوَ الْقَادِرُ عَلَى أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّنْ فَوْقِكُمْ أَوْ مِنْ تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ ، أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيْعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُمْ بَأْسَ بَعْضٍ . انْظُرْ كَيْفَ نَصَرَفُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ » .

Reci: "Meni je zabranjeno da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate." Reci: "Ja se ne povodim za željama vašim, jer bih tada zalutao i ne bih na pravom putu bio" (6/56).

Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj, a vi Ga ne priznajete. Nije u mojoj vlasti ono što vi požurujete; pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji" (6/57).

Reci: "Da je u mojoj vlasti ono što požurujete, između mene i vas bilo bi svršeno, a Allah dobro zna nevjernike" (6/58).

U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59).

On vas noću uspavljuje, - a zna i šta ste preko dana griješili -, zatim vas budi, sve dok ne dođe čas smrti. Na kraju, Njemu ćete se vratiti i On će vas o onome što ste radili obavijestiti (6/60).

On vlada robovima Svojim i šalje vam čuware; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu (6/61).

Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti (6/62).

Reci: "Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja kada Mu se i javno i tajno ponizno molite: "Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni!" (6/63).

Reci: "Allah vas iz njih i iz svake nevolje izbavlja, pa vi ipak smatrate da ima Njemu ravnih" (6/64).

Reci: "On je kadar da pošalje protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili da vas u stranke podijeli i učini da silu jedni drugih iskusite." Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili! (6/65).

Ova cjelina predstavlja povratak govoru o "suštini Božanstva" nakon objašnjenja "biti poslanstva i Poslanika" u prethodnoj cjelini kontekstualno povezanoj s ovom, i nakon razjašnjenja puteva nevjernika i vjernika, kao što smo već obrazlagali na kraju prethodnog poglavlja.

Sušтина Božanstva se u ovoj cjelini očituje u raznim sferama i domenima. Ovdje ćemo ih rezimirati prije njihovog detaljnog razmatranja prilikom izlaganja kur'anskih tekstova:

- očituje se u srcu Poslanika (alejhi's-selam) koji u sebi nalazi dokaz od svoga Gospodara, apsolutno siguran u njega, tako da ga ne može pokolebati ni nevjerovanje onih koji ga u laž ugone. Stoga se on iskreno predaje svome Gospodaru, distancirajući se od svoga naroda, distancom onoga ko je ubijeden u njihovu zabludu i svoju Uputu:

Reci: "Meni je zabranjeno da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate." Reci: "Ja se ne povodim za željama vašim, jer bih tada zalutao i ne bih na pravom putu bio". Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj, a vi Ga ne priznajete. Nije u mojoj vlasti ono što vi požurujete; pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji" (6/56-57);

- očituje se u Allahovoj blagosti prema onima koji poriču i ne vjeruju i u neprihvatanju njihovog prijedloga da im pokaže materijalno, opipljivo čudo da im ne bi ubrzao kaznu zbog njihovog nevjerovanja, kako to zahtijeva Njegov zakon, a On to svakako može učiniti. Da je to što oni ubrzavaju i požuruju bilo u Poslanikovim (alejhi's-selam) rukama, ne bi ga zadržavao od njih i njegov ljudski karakter bi osjetio tjeskobu zbog njihovih postupaka i nevjerovanja. Ovo odlaganje i davanje vremena je jedan od znakova Allahove (Uzvišeni) blagosti i milosti i vid očitovanja Božanskih osobina: *Reci: "Da je u mojoj vlasti ono što požurujete, između mene i vas bilo bi svršeno, a Allah dobro zna nevjernike" (6/58);*

- očituje se u Allahovom poznavanju tajni (gajba), obuhvaćanju svega što se događa u Univerzumu tim znanjem i to kako dolikuje samo Njemu i što jedino On može vjerodostojno opisati:

U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59);

- očituje se u Allahovoj supremaciji i vladanju nad robovima u svim njihovim situacijama i stanjima; u snu i na javi, smrti i životu, dunjaluku i ahiretu:

On vas noću uspavljuje, - a zna i šta ste preko dana grijeshili -, zatim vas budi, sve dok ne dođe čas smrti. Na kraju, Njemu ćete se vratiti i On će vas o onome što ste radili obavijestiti (6/60).

On vlada robovima Svojim i šalje vam čuware; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu (6/61).

Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti (6/62);

- očituje se u prirodi samih nevjernika koji u momentu suočavanja sa strahotama mole samo Allaha da ih On otkloni od njih i spasi. A zatim Mu opet drugog ravnim smatraju čineći širk i zboravljaju da je Allah, kojeg ponizno mole da otkloni od njih nevolju, kadar protiv njih poslati raznovrsne kazne koje niko neće moći spriječiti:

Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti (6/62).

Reci: "Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja kada Mu se i javno i tajno ponizno molite: "Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni!" (6/63).

Reci: "Allah vas iz njih i iz svake nevolje izbavlja, pa vi ipak smatrate da ima Njemu ravnih" (6/64).

Reci: "On je kadar da pošalje protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili da vas u stranke podijeli i učini da silu jedni drugih iskusite." Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili! (6/65).

Reci: "Meni je zabranjeno da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate." Reci: "Ja se ne povodim za željama vašim, jer bih tada zalutao i ne bih na pravom putu bio" (6/56).

Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj, a vi Ga ne priznajete. Nije u mojoj vlasti ono što vi požurujete; pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji" (6/57).

Reci: "Da je u mojoj vlasti ono što požurujete, između mene i vas bilo bi svršeno, a Allah dobro zna nevjernike" (6/58).

Ovaj talas je prepun sugestivnih impulsa sublimiranih u različite ritmove i titraje koji suočavaju ljudsko srce sa suštinom Božanstva u raznim sferama i domenima. U ove duboko utjecajne impulse spada i taj ponavljani akord "Reci... reci... reci" koji se obraća Poslaniku (alejhi's-selam) sa zahtjevom da prenese i dostavi ono što mu Gospodar njegov objavljuje; ono osim čega drugo i ne posjeduje, niti se za njim povodi niti u njemu uputu i inspiraciju traži:

Reci: "Meni je zabranjeno da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate." Reci: "Ja se ne povodim za željama vašim, jer bih tada zalutao i ne bih na pravom putu bio" (6/56).

Allah (Uzvišeni) naređuje Svome Poslaniku da saopći idolopoklonicima (mušricima) da mu je Gospodar njegov zabranio klanjanje onima kojima se oni, pored Allaha, klanjaju i Njemu ravnim smatraju. To je tako zato što je njemu zabranjeno da se povodi za željama njihovim, a oni se klanjaju onima kojima se, pored Allaha, klanjaju iz prohtjeva i hira, a ne zbog znanja i istine; i ako bi i on slijedio te njihove želje i hirove, tada bi zalutao i ne bi na Pravom Putu bio. Njihove želje i prohtjevi odveli bi ga kao i njih u zabludu i stranputicu.

Allah (Uzvišeni) naređuje mu da se obrati paganima ovakvim obraćanjem i da konačno razluči s njima, kao što mu je nešto slično tome naredio ranije u ovoj suri:

Zar vi, zaista, tvrdite da pored Allaha ima i drugih bogova?" Reci: "Ja ne tvrdim." Reci: "Samo je On - Bog, i ja nemam ništa s tim što vi smatrate druge Njemu ravnim" (6/19).

Pagani (mušrici) su pozivali Poslanika (alejhi's-selam) da se složi i odobri njihovu vjeru pa će i oni odobriti njegovu; da sedždu učini njihovim bogovima pa će se i oni pokloniti njegovom Bogu. Kako je to moguće?! Kao da se širk i islam mogu spojiti u jednom srcu! Kao da obožavanje Allaha

može ići uz obožavanje nekog drugog! A to je nešto što se nikada ne može dogoditi. Allah (Uzvišenog) najneovisniji je od širka, od svih ortaka. On traži od Svojih robova da samo Njega obožavaju; ne prima od njih ibadet i obožavanja ako ga pomiješaju sa obožavanjem nekog drugog, bilo malo ili puno.

Iako je cilj i smisao ajeta da im Poslanik otvoreno kaže i saopći da mu je zabranjeno da se klanja bilo kome ili bilo čemu od onih kojima se oni klanjaju i koje, pored Allaha, prizivaju, izraz "kojima" u ajetu:

Reci: "Meni je zabranjeno da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate" (6/56), privlači i zadržava pogled. Riječ "kojima" upotrebljava se za razumna bića. Da se ovdje misli na kipove, kumire i sl. bila bi upotrijebljena riječ "što" umjesto riječi "kojima". Onda mora da se pod ovim izrazom "kojima" misli na drugu vrstu -, pored kipova, kumira i sl. - vrstu razumnih bića za koje se upotrebljava odnosna zamjenica "koji", pa taj oblik preovlađuje, te je za sve vrste upotrijebljen izraz koji se koristi kod opisa razumnih bića.

Ovakvo razumijevanje se slaže sa stvarnošću, s jedne strane, i slaže se sa islamskom terminologijom u ovoj oblasti, s druge strane.

S obzirom na stvarnost, vidimo da idolopoklonici (mušrici) nisu, pored Allaha, obožavali samo kumire i kipove. Oni su širk činili obožavanjem džina, meleka i ljudi. Oni su obožavali ljude samim time što su im davali pravo donošenja i kreiranja zakona za društvo i pojedince. Tako su im oni izmišljali i ustanovljavali zakone i običaje i sudili im u sporovima shodno običaju i vlastitom mišljenju.

Ovdje dolazimo do islamskih termina, s druge strane. Islam tu situaciju i aktivnost smatra širkom; drži da je arbitraža ljudi (neovisno od Objave - prim. prev.) u problematiki koja se tiče ljudi podizanje na njihov pijedestal Božanstva i njihovo promoviranje u kumire i bogove pored Allaha (Uzvišenog). A Allah to zabranjuje kao što zabranjuje činjenje sedžde kumirima i kipovima; i jedno i drugo su, prema islamskom učenju, istovjetne i istoznačne stvari: pripisivanje Allahu druga i klanjanje kumirima pored Allaha (Uzvišenog)!

Zatim dolazi, povezan sa prvim, drugi ajet koji, ga upotpunjuje:

Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj, a vi Ga ne priznajete. Nije u mojoj vlasti ono što vi požurujete; pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji" (6/57).

Ovo je Allahova (Uzvišeni) naredba Poslaniku da se javno i glasno suprotstavi i sučeli mnogobošce koji ne vjeruju u njegova Gospodara sa osobnim, očitim i nepokolebljivim uvjerenjem, jasnim unutrašnjim dokazom, dubokim osjećanjem svoga Gospodara, Njegove egzistencije, Jednoće, Objave. To je osjećaj koji imaju poslanici prema svome Gospodaru i o kojemu govore na ovakav ili sličan način:

Tako je rekao Nūh (alejhi's-selam): *"O narode moj", - govorio je on - "da vidimo! Ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On od Sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste slijepi za to, zar da vas silimo da to protiv volje vaše priznate"* (11/28).

Rekao je to i Salih (alejhi's-selam): *"O narode moj", - govorio je on - "da vidimo: ako je meni jasno ko je Gospodar moj i ako mi je On sam vjerovjesništvo dao, pa ko će me od Allaha odbraniti ako Ga ne budem slušao, ta vi biste samo uvećali propast moju"* (11/63).

Rekao je to i Ibrāhim (alejhi's-selam): *I narod njegov se s njime raspravljao: "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?"* (6/80).

Rekao je to i Jakub (alejhi's-selam) svojim sinovima: *A kad glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovo i on progleda. "Zar vam ne rekoh", - reče - "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate"* (12/96).

To je Istina Božanstva koja se očituje u srcima Njegovih dobrih robova (evlija), onih u čijim se srcima On očituje pa ga osjećaju prisutnim u njima. Tu istinu vide jasnom i očitom u dubinama svojih bića i ona ih puni uvjerenjem - čvrstom vjerom u nju. To je istina koju Poslanik, po naredbi Allahovoj, mora javno u lice saopćiti mnogobošcima, poricateljima koji traže od njega da čini natprirodne stvari kako bi povjerovali u Istinu koju im donosi od svoga Gospodara, Istinu koju on vidi potpunom i jasnom u dubinama svoga srca:

Reci: "Meni je doista jasno ko je Gospodar moj, a vi Ga ne priznajete" (6/57).

Tražili su od njega da im dođe sa natprirodnom stvari ili da im požuri s kaznom pa da onda povjeruju da je on Allahov Poslanik. A njemu se naređuje da im saopći i pojasni suštinu poslanstva i Poslanika i da u potpunosti napravi razliku između nje i Istine Božanskog Bića; da jasno i glasno kaže da nije u njegovoj vlasti i moći ono što oni požuruju; da je to samo u Allahovoj moći, da on nije Bog već poslanik:

Nije u mojoj vlasti ono što vi požurujete; pita se samo Allah, On sudi po pravdi i On je sudija najbolji" (6/57).

Spuštanje kazne na njih nakon mu'džize (natprirodnog čuda) i njihovog nevjerovanja u nju je presuda, a to je isključivo Allahovo pravo, samo se On pita, samo On sudi po pravdi i Istini, samo On će presuditi između sljedbenika i pobornika Istine i onih koji ne vjeruju u nju. Ni jedno ni drugo nije u vlasti bilo kojega stvorenja.

Na taj način se Poslanik (alejhi's-selam) ogradio od toga da on ima moć i vlast ili da se miješa u Allahovu odredbu i presudu koju će izreći Svojim robovima. To je Božiji prerogativ i isključivo Njegova kompetencija i osobenost, a on (Poslanik) samo je čovjek kome se objavljuje; njegovo je da dostavi Objavu i opomene, a ne da donosi presude i određuje sudbine. Ovo je vrhunac transcendencije i apstraktnosti Allahovog Bića i Njegovih osobina u odnosu na sva druga bića.

Zatim mu se naređuje da dirne i animira njihova srca i umove i da im skrene pažnju na jak dokaz da je to pitanje u domenu Allahove kompetencije i da je ostavljeno Njegovoj volji. Da je pitanje nadnaravnih čuda, u što spada i spuštanje kazne, u okviru njegove moći i ovlasti, a s obzirom da je on samo čovjek, ne bi se mogao suzdržati a da ne udovolji njihovom tako nasrtljivom i upornom traženju. Ali, s obzirom da je to pitanje isključivo u Allahovoj ruci i moći, a On je velikodušan i blag prema njima, ne dolazi im sa nadnaravnim čudom iza kojeg slijedi uništavajuća kazna ako ne povjeruju u njeg, kao što je to učinio sa onima prije njih:

Reci: "Da je u mojoj vlasti ono što požurujete, između mene i vas bilo bi svršeno, a Allah dobro zna nevjernike" (6/58).

Ljudska snaga ima granice kada je u pitanju strpljenje, blagost i davanje vremena. Samo je Blagi, Moćni i Veliki Allah blag prema ljudima i daje im vremena uprkos njihovom grijehu, odmetništvu i oholosti.

Istinu je obznanio Uzvišeni Allah. Čovjek vidi kod nekih ljudi postupke od kojih mu se grudi stežu i duša do grla dođe. Zatim posmatra i vidi da je Allahov posjed širok i za takve, da ih hrani, poji, ponekad i u izobilju, otvara im kapije svega. Čovjeku ne preostaje ništa drugo nego da kaže ono što je rekao i Ebu Bekr (Allah njime bio zadovoljan) dok su ga mnogobošci žestoko udarali tako da mu se nije razlikovalo oko od nosa: "Bože moj, kako si Ti samo blag, Bože moj, kako si samo blag!" To je samo Allahova blagost. On ih namamljuje odakle i ne znaju. *A Allah dobro zna nevjernike (6/58).*

On im sa znanjem produžuje vrijeme, ostavlja ih iz određenog razloga i mudrosti, blag je prema njima, a u mogućnosti je da udovolji njihovim prijedlozima, a potom ih kazni bolnom kaznom.

Kada je riječ o Allahovom poznavanju nevjernika, napraviti ćemo digresiju radi pojašnjenja Istine Božanstva. Ova Istina se jasno ukazuje u jednom od svojih jedinstvenih, ogromnih prostora i sfera, sferi nevidljivoga, skrivenih tajni. Allahovo znanje obuhvata područje gajba, kao što obuhvata i dopire i do svega drugog. Kur'an na jedinstven način predočava sliku tog znanja, ukazuje na njegovu širinu i obrise:

U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna, i On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru, i nijedan list ne opadne, a da On za nj ne zna; i nema zrna u tminama Zemlje niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59).

To je slika potpunog i sveobuhvatnog Allahovog znanja kojemu ništa ne izmiče ni vremenski ni prostorno, ni na Zemlji ni na nebu, ni na kopnu ni na moru, ni u utrobi zemlje ni u slojevima atmosfere, bilo živo ili mrtvo, suho ili vlažno.

Ali šta je ovo što mi kažemo uobičajenim ljudskim stilom u odnosu na taj čudesni kur'anski stil i ritam? Šta je ovo golo statističko nabranje u odnosu na to duboko-sugestivno kur'ansko izlaganje?

Ljudska mašta plovi iz ovog kratkog Teksta istražujući prostranstva poznatog i nepoznatog, nepojavnog i pojavnog svijeta; slijedi sjenu Allahovog znanja u prostranom Kosmosu i izvan granica ovog vidljivog Univerzuma. Osjećaji se tresu i titraju dok prima slike i prizore sa svih strana. Mašta istražuje, ili pokušava da istraži, zastore zapečaćenih tajni u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, dalekih daljina, horizonata i dubina. Svi ključevi su u Njega, samo ih On zna. Mašta kruži po nepoznanicama kopna, tajnovitim dubinama mora otkrivenim Allahovu znanju, posmatra lišće koje spada sa drveća, bezbrojno, a Allah zna svaki list koji padne ovdje - ondje, tu i tamo; vidi svako zrno skriveno u tminama zemlje, ne izmiče Njegovom znanju; zna svaku vlažnu ili suhu stvar u ovom prostranom Kosmosu; ništa ne izmiče sveobuhvatnom Allahovom znanju.

To je plovidba koja izaziva vrtoglavicu u glavama i zapanjenost u umovima; plovidba kroz prostranstva vremena i prostora, kroz dubine vidljivog i nevidljivog, poznatog i nepoznatog; putovanje u daljine, dubine, u beskraj. Mašta je nemoćna predočiti njegove oblike, a oni se ocrtavaju ovako precizno, savršeno i potpuno u nekoliko riječi... Doista je to kur'anski nadnaravni stil!

S koje god strane pogledamo ovaj kratki ajet, vidimo nadnaravni stil koji govori o izvoru Kur'ana.

Ako ga razmotrimo sa aspekta tematike i sadržaja, od prvog momenta kategorički zaključujemo da ovo nije ljudski govor; nema u njemu ljudskog otiska. Ljudska misao, kada govori o ovoj temi, sveobuhvatnosti znanja, ne zalazi u ove horizonte. Stanja i ishodišta ljudske misli u ovoj sferi imaju drugačiji pečat i omeđena su određenim granicama. Ona svoja shvatanja i gledanja o kojima govori preuzima iz oblasti predmeta svoje pažnje i zanimanja. A kakvo zanimanje ljudska misao ima za istraživanjem, zbrajanjem i registriranjem lišća koje opada sa drveća na cijeloj zemaljskoj kugli? Ta tema u osnovi nije u djelokrugu ljudske misli. Njoj ne pada na pamet niti se zanima za broj opalog lišća sa drveća na zemlji. I zato ona i ne kreće ovim smjerom niti na ovakav način govori o sveobuhvatnom znanju. Opalo lišće je stvar koju bilježi, spoznaje i o njemu govori njegov Stvoritelj.

Ljudska misao ne poklanja pažnju svakom skrivenom zrnu u tminama Zemlje. Najdalje dokle dopire ljudsko razmišljanje i briga je zrno koje oni u zemlju bacaju i skrivaju očekujući njegovo nicanje. A traganje za svakim zrnom u skrivenim tminama zemlje, ljudima nije ni na kraj pameti da se o tome brinu, niti da to postoji, niti da time iskažu svoje shvatanje sveobuhvatnog znanja. Skriveno zrno u tminama Zemlje stvar je o kojoj se brine Stvoritelj, bilježi je i o njoj govori.

Kakav interes i zanimanje ima ljudska misao za ovom sintagmom: *"Niti ičeg svježeg, niti ičeg suhog"*, pa najdalje dokle doseže ljudsko razmišljanje jeste iskorištavanje svježih i suhih stvari koje su u njihovom posjedu. Govor o ovim stvarima kao o dokazu sveobuhvatnog znanja nije uobičajen pravac njihovog razmišljanja niti način izražavanja. Svaka svježja i svaka suha stvar, to se može ticati samo Stvoritelja i samo On to može bilježiti i o tome govoriti.

Ljudi ne razmišljaju o tome da su svaki opali list, svako skriveno zrno, svaka svježja i suha stvar registrirani u jasnoj Knjizi, u pomno

čuvanom Registru. Šta se to njih tiče, kakve koristi od toga imaju? Zašto bi pridavali važnost njihovom registriranju? Onaj koji to broji i registrira je Vlasnik i Gospodar tih stvari, kojem ništa ne izmiče u Njegovom posjedu; bilo malo ili veliko, beznačajno ili značajno, skriveno ili vidljivo, nepoznato ili poznato, daleko ili blizu.

Ovaj kompletni, široki, duboki divni prizor, prizor opadajućeg lišća sa svih drveća na Zemlji, skrivenih zrna u zemaljskim tminama, mokrog i suhog na cijeloj zemaljskoj kugli, kao što nije predmet pažnje ljudskoj misli, također nije na dohvatu ljudskom oku niti ga ljudski pogled može dohvatiti. To je prizor koji se ovako kompletni, odjednom, otkriva samo pred Allahovim znanjem, koji sve nadzire, obuhvata i čuva, čija se volja i odredba veže za svaku stvar, malu kao i veliku, beznačajnu kao i značajnu, skrivenu kao i otkrivenu, nepoznatu kao i poznatu, udaljenu kao i blisku...

Oni koji imaju istančano osjećanje i bave se opisivanjem i istraživanjem, znaju dobro granice ljudskog shvatanja kao i granice ljudske izražajnosti; znaju, iz svog ljudskog iskustva, da sličan prizor ne može naumpasti ljudskom srcu, kao što također nije kadro izraziti se na ovakav način. Oni koji bi polemizirali o ovome neka razmotre i prouče sve što su ljudi do sada rekli, pa će vidjeti da li su ljudi uopće išli ovim smjerom!

Ovaj ajet i njemu slični u Kur'an-i Kerimu sam je dovoljan dokaz da se dode do spoznaje Izvora Časne Knjige.

Gledajući i razmatrajući ovaj ajet s aspekta umjetničke kreacije, u izražavanju uočavamo vrhunac ljepote i skladnosti koju ne poznaje ljudsko stvaralaštvo u ovoj savršenoj ljepoti:

U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna (6/59) - daljine, obzorja, dubine apsolutno nepoznatog u vremenu i prostoru, u prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, u životnim događajima, u sanjarenjima i promišljanjima duha.

I On jedini zna šta je na kopnu i šta je u moru (6/59) - daljine, obzorja, dubine u pojavnom svijetu koje, uz uravnoteženost, prostranstvo i širinu tog svijeta, odgovaraju daljinama, obzorjima i dubinama svijeta gajba.

I ni jedan list ne opadne, a da On za nj ne zna (6/59) - proces smrti i nestanka; proces padanja i obrušavanja, sa visina u nizine, iz života u smrt.

I nema zrna u tminama Zemlje (6/59) - proces izbijanja i rasta koji teče iz dubine ka površini, iz skrivenosti i mirovanja ka pojavljivanju i pokretu.

Niti ičeg svježeg niti ičeg suhog, ničeg što nije u jasnoj Knjizi (6/59) - potpuna generalizacija koja obuhvata i život i smrt, procvat i uvehlost svakog živog stvorenja apsolutno.

Pa ko je taj ko otkriva ovaj novi pravac i polazište? Ko je taj ko kreira ovaj sklad i ljepotu? Ko je taj ko kreira i jedno i drugo u ovako kratkom tekstu? Ko, osim Allah?!

Sada ćemo se zadržati kod riječi Uzvišenog: *U Njega su ključev svih tajni, samo ih On zna (6/59).*

Zadržat ćemo se da kažemo nešto o "tajni" (gajbu), "ključevima" i isključivom Allahovom znanju tih ključeva. Zato što istina, suština i stvarnost gajba spada u temeljne odrednice islamskog shvatanja i koncepta, jer spada u temelje vjerovanja i glavna načela imana. Riječi nevideno, onostrano, metafizičko... često se upotrebljavaju i rabe u ovom vremenu, nakon pojave materijalističkog filozofskog pravca i stavljanju nasuprot "znanja" i "znanstvenosti". Kur'an-i Kerim ustvrđuje da postoji tajna čije ključeve zna samo Allah. On također ustvrđuje da je to što je čovjeku dato od znanja malo. A to malo znanja Allah mu je dao u omjeru njegove snage i potrebe, koju Allah poznaje najbolje. A iza tog znanja kojeg je Allah dao ljudima oni ne znaju ništa osim pretpostavki i nagađanja, a pretpostavka ne može zamijeniti niti nadomjestiti istinu. Allah (Uzvišeni) također ustvrđuje da je On stvorio Kosmos; da je postavio zakonitosti koje se ne mijenjaju; da je podučio čovjeka da istražuje ove zakonitosti, da otkrije neke od njih, uspostavlja s njima određeni odnos u okviru svojih moći i potreba; i da mu On otkriva od ovih zakonitosti, u njemu samom i u prirodi, ono što će mu jačati uvjerenje i potvrdu da je to što mu dolazi od njegova Gospodara istina. Ovo otkrivanje Allahovih zakonitosti koje se ne mijenjaju ne remeti i ne poništava stvarnost čovjeku nepoznatog, gajba, koji će i dalje ostati nepoznanica. Ono ne utječe ni na stvarnost slobode i neograničenost Allahovog htijenja, ni na činjenicu da se sve događa posebnom Allahovom tajnom odredbom - kaderom, koja stvara i u javni svijet izvodi svako stvorenje. Sve se to dešava u potpunom skladu i harmoniji, prema islamskom vjerovanju, a tako je i u shvatanju muslimana nastalom i utemeljenom na istinama vjere.

Sve ove istine, u svojoj ukupnosti, u ovom tako mnogostrukom a skladnom i cjelovitom obliku, zaslužuju i zahtijevaju od nas, ovdje, - u *Okrilju* - da o njima kažemo nekoliko riječi, sažeto i u okviru metode koju koristimo u *Okrilju*.³¹

Allah (Uzvišeni) opisuje vjernike na mnogim mjestima u Kur'anu kao one koji vjeruju u nevidljivi svijet (gajb) čineći ovo svojstvo jednim od temeljnih imanskih načela

Elif Lam Mim. Ova Knjiga, u koju nema nikakve sumnje, uputstvo je svima onima koji se budu Allaha bojali; onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali i namaz klanjali i udjeljivali dio od onoga što im Mi budemo davali; i onima koji budu vjerovali u ono što se objavljuje tebi i u ono što je objavljeno prije tebe, i onima koji u onaj svijet budu čvrsto vjerovali. Njima će Gospodar njihov na pravi put ukazati i oni će ono što žele ostvariti (2/1-5).

Vjerovanje u Allaha (Uzvišenog) je vjerovanje u gajb (nevidljivo). Allahovo biće (Uzvišeni) je nevidljivo s obzirom na ljude. I kada vjeruju u Njega, vjeruju u nevidljivo. Dokućuju i primjećuju tragove Njegovog djelovanja, ali ne dokućuju i ne vide Njegovo Biće, niti način Njegovog djelovanja.

Vjerovanje u ahiret je također vjerovanje u nevidljivi svijet. Sudnji dan je, s obzirom na ljude, nevidljivi svijet; također ono što će se dešavati sa Sudnjem danu: proživljenje, polaganje računa, nagrade, kazne, sve je to nevidljivo u koje vjernik vjeruje, potvrđujući istinitost Allahove obavijesti o tome.

Nevidljivi svijet, čijim vjerovanjem i potvrdom se ostvaruje iman, obuhvata i druge istine koje spominje Kur'an-i Kerim, opisujući stvarnost vjernika i njihovu sveobuhvatnu vjeru:

Poslanik vjeruje u ono što mu se objavljuje od Gospodara njegova, i vjernici - svaki vjeruje u Allaha, i meleke Njegove, i knjige Njegove, i poslanike Njegove: "Mi ne izdvajamo nijednog od poslanika Njegovih." I oni govore: "Čujemo i pokoravamo se; oprosti nam, Gospodaru naš, Tebi ćemo se vratiti" (2/285).

Vidimo iz ovih ajeta da je Poslanik (alejhi's-selam), a također i vjernici, svi su vjerovali u Allaha, a On je nevidljiv. Vjerovali su u ono što je Allah objavio Svome Poslaniku, a to što je On objavio Svome Poslaniku

³¹Opširnije v. knjigu, *Hasaisu't-tesawwuri'l-islamijji we muqawwimatihi*.

predstavlja, s jedne strane, i uvid i upoznavanje Poslanika (alejhi's-selam) sa nekim aspektima nevidljivog svijeta u obimu i omjeru koji je Allah odredio, kao što Allah spominje u drugom ajetu: *On tajne zna i On tajne Svoje ne otkriva nikome, osim onome koga On za poslanika odabere* (72/26-27).

Vjerovali su u meleke, a oni spadaju u nevidljivi svijet, o kojemu ljudi ništa ne znaju, osim ono što im je Allah, shodno njihovoj moći i potrebi, objavio.³²

Od nevidljivog svijeta, u koji se mora vjerovati i od čijeg vjerovanja zavisi postojanje imana, ostao je još kader - Allahovo određenje. On spada u nevidljivo kojeg čovjek ne zna sve dok se ne desi. U hadisu se navodi: "Vjerovati da se sve događa, dobro i zlo, Allahovom odredbom" (Buhari i Muslim).

S druge strane, nevidljivi svijet, u egzistencijalnoj ravni okružuje čovjeka sa svih strana; nevidljivo u prošlosti, sadašnjosti, budućnosti; nevidljive i nedokučive stvari u njemu samom i njegovom biću, u cijelom Kosmosu oko njega, u nastanku i putanji Kosmosa, njegovoj prirodi i kretanju; nepoznanice i nedokučive stvari u nastanku života i njegovoj putanji, prirodi i kretanju; nevidljivo u onome što čovjek ne zna, a također i u onome što zna!

Čovjek pliva u moru nepoznanica; štaviše ne zna ni šta se trenutno dešava u samom njegovom biću, a da i ne govorimo o onome što se dešava u njegovom okruženju, u cijelom Kosmosu, a pogotovo, šta će se desiti njemu i cijelom Kosmosu u slijedećim momentima: svakom atomu, svakoj čestici u atomu, svakoj ćeliji, svakom dijelu ćelije!

To je tajna i nepoznanica. A ljudski um, taj kratkotrajući fitilj, pliva u moru nepoznatog; zastaje samo na tu i tamo plutajućim otocima koji mu služe kao znakovi i putokazi u okeanu. Da nije Allahove pomoći čovjeku, potčinjavanja Kosmosa, poduke čovjeka nekim njegovim zakonitostima, on ne bi bio u stanju ništa učiniti. Ali čovjek nije zahvalan. *A malo je zahvalnih* (34/13). Čak se on u ovom vremenu hvali onim što mu je Allah otkrio od tih zakonitosti i onim malim znanjem koje mu je On dao. Hvališe se okolo tvrdeći ponekad da čovjek sam postoji i opstoji³³ i nema potrebe za Bogom i Njegovom pomoći! Hvališe se ponekad da je "nauka" pandan "nevidljivom

³²Opširnije o melekima v. u ovom džuzu, str. 132-136.

³³Naslov knjige ateista Julijan Hauxley: *Man Stands Alone*.

svijetu”, gajbu, a “naučnost” pandan metafizičkom i da nema susreta i dodirnih tačaka između nauke i nevidljivog svijeta, gajba, kao što nema dodirnih tačaka između znanstvenog i metafizičkog uma.

Bacimo pogled na poziciju “nauke” u odnosu na nevidljivo, u istraživanjima i mišljenjima znanstvenika, nakon što zastanemo pred jasnim i odlučnim riječima koje je izrekao Znalac i Obaviješteni o neznatnom ljudskom znanju: *A vama je dato samo malo znanja* (17/85); *Oni se povode samo za pretpostavkama i onim za čim duše žude, a već im dolazi od Gospodara njihova prava uputa* (53/23). I da samo Allah zna sve tajne: *U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna* (6/59), da onaj koji zna tajne i vidi: *Zna li ono što je skriveno, pa vidi?* (53/35). Ove riječi same po sebi govore o svom značenju.

Bacimo sada pogled na poziciju “nauke” u odnosu na neviđeno u istraživanjima i mišljenjima znanstvenika, ne stoga da bismo tim istraživanjima potvrđivali jasne i kategoričke riječi Allahove (Uzvišenoga), a vjernik je daleko od toga da ljudskim riječima potvrđuje Allahove riječi. Nego da se zadržimo malo na prosuđivanju o onima koji operišu riječima nauke i neviđenog, sa znanstvenim i neviđenim, do sudova ljudi u koje oni vjeruju. Dužni su da ispituju “kulturu” i “spoznaj” kako bi živjeli u svome vremenu, a ne izostali iza racionalnog i iskustvenog dostignuća, da bi se uvjerili da je “neviđeno” upravo ta “naučna” činjenica, jedina i uvjerljiva, koja stoji iza svih iskustava i istraživanja i same ljudske znanosti. Da je spoznajno u svjetlu iskustava i posljednjih rezultata, upravo sinonim za nespoznajno. Međutim, ono što sto stoji nasuprot neviđenoga, to je, zaista, “neznanje” koje je možda živjelo u 17., 18. i 19. stoljeću - ali ono ne živi u 20. stoljeću!!!

Savremeni američki znanstvenik, govoreći o sveukupnim “naučnim istinama” do kojih je došla nauka u cjelini kaže: “Znanosti su provjerene istine. Ali, uprkos tome, one su pod uplivom mašte i opsjena čovjeka i stepena preciznosti u njegovom promatranju, opisu i zaključcima. Rezultati znanosti su prihvatljivi unutar ovih granica. Oni se time svode na teren kvantiteta u opisu i prognozi. Počinju mogućnostima, a i završavaju mogućnostima, a ne apsolutnom istinom. Stoga su rezultati znanosti približni, podložni mogućim grješcima u mjerenju i upoređivanju; oni su plod slobodnog rasuđivanja i kao takvi izloženi mogućnostima promjene dodavanjem i oduzimanjem, oni ni u kom slučaju nisu definitivni i konačni. Primjećujemo da znanstvenik, kada otkrije neki zakon ili teoriju, kaže: Ovo

je ono što smo uspjeli saznati i otkriti do sada, i ostavlja vrata otvorenim za daljnje promjene i modifikacije.”³⁴

Ova misao sumira suštinu svih rezultata do kojih je došla znanost i do kojih ona može doći. S obzirom da je čovjek taj koji svojim ograničenim sredstvima i svojim kratkim postojanjem u odnosu na vječnost pokušava doći do ovih rezultata, oni će neminovno nositi njegov žig i imat će karakteristike slične njegovim: bit će kratkoročne, podložne grješci i tačnosti, promjeni i zamjeni.

Sredstvo kojim čovjek dolazi do bilo kojeg rezultata i zaključka je iskustvo i poređenje. On vrši opit, a zatim generalizira rezultat i zaključak do kojega je došao putem mjerenja i poređenja. A mjerenje i poređenje su, po priznanju same znanosti i znanstvenika, sredstva koja vode plauzibilnom, a nikada kategoričkom i definitivnom rezultatu. Drugo sredstvo, a to je opit i temeljito proučavanje, u smislu generalizacije rezultata opita na sve što pripada vrsti na kojoj je opit vršen, u svim vremenima i svim okolnostima, nedostupno je čovjeku. A to je jedno od sredstava koje vodi kategoričkim rezultatima i zaključcima. A nema drugog puta da se stigne do kategoričkog rezultata i zaključka i apsolutne istine osim Allahove Upute koju On pojašnjava ljudima. Otuda, znanje čovjeka mimo onog što je potvrdio i ustanovio Allah (Uzvišeni) ostaje na razini hipotetičkog i nikada ne može doći do stepena kategoričkog znanja.

S druge strane, neviđeno se kreće oko čovjeka iza granice do koje dopire to njegovo vjerovatno znanje.

Kada je u pitanju Kosmos, čovjek još uvijek raspravlja o hipotezama i teorijama vezanim za njegov prazvor, prapočetak, prirodu i kretanje, zatim za pitanje vremena i prostora, veze među njima i korelacije između onoga što se dešava u Kosmosu i vremena i prostora; zatim tu je život, njegov izvor, nastanak, priroda, pravac kretanja, faktori koji utječu na njega, njegove veze sa materijalnim Bitkom ako u Univerzumu uopće postoji materija; i na posebnu prirodu, prirodu ideje i prirodu energije općenito.

Sam čovjek, šta je on? Čime se razlikuje od materije? Šta ga čini različitim od ostalih živih bića? Kako je došao na zemlju i kako se ponaša? Šta je to um kojim se odlikuje i pomoću kojeg postupa i radi? Kakva mu je sudbina poslije smrti i raspadanja?

³⁴Iz članka, *Ders min şudžejreti'l-verdi*, autora Mariette Stenly, prirodoslovca i filozofa, koji je prenesen u knjizi *Allah jetedžella fi 'asri'l-’ilmi*, u prijevodu dr. Ed-Demirbaša Abdulmedžida Serhana.

I samo ljudsko biće, kakvi se sve procesi razgradnje i izgradnje dešavaju u njegovoj unutrašnjosti u svakom trenutku? I kako se dešavaju?³⁵

Sve su to prostori nevidljivog, nedokučivog; znanost stoji na njegovim granicama i gotovo ih ne prelazi, pa čak ni u obliku pretpostavki i vjerovatnoće. Samo puke hipoteze i nagađanja.

A da i ne govorimo o onome čime se znanost ne bavi, osim nešto malo u ovom stoljeću, kao što su pitanja suštine Božanstva, suštine drugih svjetova, meleka, džina i stvorenja koja samo Allah zna; zatim pitanja smrti, ahireta, polaganja računa i nagrađivanja. Ostavit ćemo sve ovo na trenutak. Zadovoljit ćemo se bliskim, nevidljivim svijetom. I pred ovim gajbom nauka se nemoćno predaje. Jedino izuzetak čine oni koji daju prednost polemici i svađi nad naukom i hvalisavosti nad iskrenošću.

Evo nekoliko primjera:

1. Osnova izgradnje i strukture Kosmosa i njegovog kretanja:

Atom je, kako kažu moderne znanosti, osnova strukture Kosmosa. On nije najmanja jedinica, čestica u strukturi ovog svijeta. Atom je sastavljen od protona (s pozitivnim električnim nabojem), elektrona (s negativnim električnim nabojem) i neutrona (neutralna snaga sastavljena od jednakog broja mirujućih pozitivnih i negativnih električnih čestica). Kada se razbije atom, oslobađa se energija (elektroni), ali se ona ne ponaša u laboratoriju neizostavno na jedan način. Nekada se ona ponaša kao svjetlosni talasi, a nekada kao projektili. Nemoguće je unaprijed odrediti način njenog ponašanja. Ona se ponaša prema zakonu mogućnosti, a ne prema zakonu nužnosti. Tako se ponaša i sami atom i ograničena grupa atoma (u obliku čestica).

Engleski prirodoslovac i matematičar, profesor Ser James Jains, veli:

“Drevna znanost je samouvjereno tvrdila da se priroda može ponašati samo na jedan način, a to je put koji je ranije zacrtan da njime ide od početka vremena do njegova kraja u kontinuiranom lancu između uzroka i posljedice, da iza stanja A neizostavno dolazi stanje B. Savremena znanost sve što može do sada da kaže je: da je moguće da iza stanja A dolazi stanje B, ili stanje C ili stanje D ili neka druga stanja koja se ne mogu brojčano ograničiti. Da, on može reći: nastanak stanja B vjerovatniji je od

³⁵V. Alexis Carrel, *El-insanu zalike'l-medžhul*.

nastanka stanja C, a stanje C je izvjesnije od stanja D itd. On čak može odrediti i stepen vjerovatnoće svakog od navedenih stanja: B, C i D u odnosu jednih prema drugim. Ali ne može kategorički ustvrditi koje stanje slijedi iza kojeg. Jer on uvijek govori o onome što je moguće. A ono što mora da se desi prepušteno je providenjima, bez obzira kakva sudbina tih providenja bila.”

Šta je neviđeno i šta je Allahova, za ljudsko znanje nevidljiva i nedokučiva odredba ako ne ovo gdje prestaju eksperimenti ljudske znanosti i koji stoje pred njegovim pragovima u prostranstvima svemira i njegovim atomima?

On navodi primjer za to: radijaciju atoma radijuma i njihovo pretvaranje u olovo i helijum; oni su u potpunosti potčinjeni nepoznatom zakonu - određenju koje ljudsko znanje ne može dokučiti.

Navest ćemo za to opipljiv, materijalni primjer koji će još više pojasniti spomenuto: poznato je da se atomi radijuma i drugih radioaktivnih materija razlažu prolaskom vremena i iza njih ostaju atomi olova i helijuma. Stoga se masa radijuma permanentno smanjuje a njeno mjesto zauzima olovo i helijum. Zakon po kojem se to smanjivanje odvija je krajnje čudan i neobičan. Naime, količina radijuma se smanjuje na isti način na koji se smanjuje broj stanovnika ako nema među njima novih rađanja i ako je omjer izloženosti smrti svakog stanovnika isti bez obzira na starosnu dob; ili njegova masa se smanjuje kao što se smanjuje broj vojnika u četi izloženoj neselektivnoj vatri neprijatelja. Ukratko rečeno, starosna dob ne utječe na atome radijuma. On ne propada zato što je upotpunio svoj dio života, već stoga što ga smrt pogađa nasumice.”³⁶

Ovu činjenicu ćemo pojasniti materijalnim primjerom. Ako pretpostavimo da u našoj sobi postoji 2000 atoma radijuma, nauka nam ne može reći koliko će ih ostati u “životu” nakon godinu dana. Sve što nauka može jeste samo da spomene mogućnosti koje pretežu ostanak 2000, ili 1999, ili 1998 atoma itd. Najvjerovatnije je da će taj broj iznositi 1999, tj. vjerovatnija je mogućnost da će se razložiti jedan, ne više, od dvije hiljade atoma, u slijedećoj godini.

³⁶Ovako kaže ovaj čovjek. Mi uzimamo iz njegovih riječi naučni zaključak i rezultat do kojeg je doveo eksperiment i opis prirodnog fenomena. Nas ne interesuje njegova riječ “nasumice”. Mi znamo da je njima (atomima) došao kraj i da ih je smrt zadesila Allahovom odredbom čiju mudrost samo On zna; znamo da sve ima svoj zapisani kraj; nema u tome razlike između atoma radijuma ili bilo koje druge stvari ili živog bića. Tako i ljudi umiru kada ispune očima nevidljiv rok.

“Mi ne znamo na koji način se odabere određeni atom između njih 2000. U početku osjećamo naklonost prema pretpostavci da će to biti onaj atom koji je izložen sudaranju više od drugih, ili koji se nalazi u najtoplijem mjestu, ili koji bude pod utjecajem nekog drugog faktora tokom slijedeće godine. Međutim, ništa od toga nije tačno. Jer, ako sudari i toplota mogu razbiti jedan atom, mogu razbiti i preostalih 1999 atoma. Tako bismo mogli ubrzati razlaganje radijuma pomoću pritiska ili zagrijavanja. Ali svaki prirodoslovac tvrdi da je to nemoguće i da on vjeruje da smrt pogađa najvjerovatnije svake godine jedan od 2000 atoma radijuma i primorava ga na razgradnju. Ovo je teorija “spontanog razdvajanja” koju su postavili Ruthford i Sido 1903. godine.”

Kako se dešava i zbiva nevidljiva odredba ako ne na ovaj način isijavanja atoma bez njihovog ili ičijeg drugog izbora? I bez njihovog znanja i znanja bilo koga drugog!?

Čovjek koji ovo govori ne želi i nema namjeru potvrđivati Božiju, za ljude nedokučivu i nevidljivu odredbu. On uporno pokušava pobjeći od pritiska rezultata kod kojih prestaje samo ljudsko znanje. Ali istina i stvarnost nevidljivog svijeta snažno se nameće na način koji vidimo.

2. Kao što se činjenica i stvarnost nevidljivog svijeta, gajba, nameće svom snagom kada je u pitanju struktura i kretanje Kosmosa, ona se također nameće kao takva kada je u pitanju nastanak i hod života i to istom snagom rezultata do kojih dolazi ljudsko znanje.

Biolog Russel Charls Ernest, profesor na Frankfurtskom univerzitetu u Njemačkoj, veli: “Ponudene su brojne teorije koje tumače nastanak života iz nežive prirode; tako neki istraživači smatraju da je život nastao iz protogena, ili iz virusa, ili grupiranjem velikih čestica proteina. Neki ljudi umišljaju da su ove teorije začepile rupu i premostile provaliju koja razdvaja živi od neživog svijeta. Ali je realnost s kojom se moramo pomiriti da su svi naponi koji su uloženi u dobijanje žive iz nežive materije bili uzaludni i bez ikakvih rezultata. Osim toga, onaj ko negira Božiju egzistenciju nije u stanju ponuditi neposredan dokaz željno iščekujućem svijetu da slučajno skupljanje atoma i molekula može dovesti do pojave života, njegove zaštite i usmjeravanja u obliku u kojem smo to vidjeli u živim ćelijama. Svaka osoba ima apsolutnu slobodu da prihvati ovo tumačenje nastanka života, to je samo njegova stvar. Ali, ako to uradi, on prihvata nešto što je veće čudo i umu neshvatljivije od postojanja Boga koji je stvorio sva bića, isplanirao ih i organizirao.

Vjerujem da je svaka živa ćelija toliko komplicirana da je to nama teško shvatiti. Milioni miliona živih ćelija na Zemlji svjedoče o Njegovoj moći, svjedočanstvom utemeljenom na razmišljanju i logici. Zato ja vjerujem u postojanje Boga dubokim vjerovanjem.”³⁷

Ono što nas zanima u ovom svjedočenju jeste činjenica da je tajna života i njegovog nastanka nedokučiva Allahova tajna kao i nastanak Kosmosa i njegova putanja, te da ljudi o tome samo nagađaju i pretpostavljaju. Istinu je obznanio Uzvišeni Allah: *Ja nisam uzimao njih za svjedoke prilikom stvaranja nebesa i Zemlje ni neke od njih prilikom stvaranja drugih* (18/51).

3. Činimo veliki iskorak da stignemo do čovjeka. Jedan izljev ljudske sperme sadrži približno 60 miliona spermatozoida. Svi oni učestvuju u utrci do jajašca u maternici žene. Niko ne zna ko će pobijediti. To je tajna, ili to je tajna odredba do koje ljudsko znanje ne dopire, uključujući čovjeka i ženu, aktere u operaciji. Potom stiže pobjednik između 60 miliona učesnika i spaja se sa jajaščetom da zajedno načine oplodenu ćeliju od koje nastaje embrij. Pošto su svi kromozomi jajašceta ženskog roda, a kromozomi spermatozoida mogu biti i muškog i ženskog roda, to brojana premoć muških ili ženskih kromozoma u muškom sjemenu koje se spaja sa jajaščetom određuje sudbinu embrija - da li će biti muško ili žensko. A to je podređeno Allahovoj tajnoj odredbi koju ljudi ne znaju niti na nju mogu utjecati uključujući i same roditelje budućeg djeteta: *Allah zna šta svaka žena nosi i koliko se maternice stežu, a koliko šire; u Njega sve ima mjeru; On zna nevidljivi i vidljivi svijet, On je Veličanstveni i Uzvišeni* (13/8-9). *Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće!* (42/49-50). *On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim, u tri tmene. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema Boga osim Njega, pa kuda se onda odmećete* (39/6).

Ovo je ta tajna pred kojom zastaje ljudsko “znanje” i s kojom se ono suočava u 20. stoljeću. A oni koji žive na ostacima prošlih stoljeća tvrde da nespoznajno protivrijeći spoznajnom; da društvo koje želi da živi u naučnom duhu treba da se otarasi duha nevidenog. Dok, s druge strane, sama ljudska nauka i znanje, nauka 20. stoljeća tvrdi: Svi rezultati i

³⁷Iz knjige, *Allah jetedžella fi ‘asri-l-ilmi*, poglavlje, *El-halaja el-hajje tueddi risaleteha*. Želimo ovdje da upozorimo da se mi, navodeći ove citate, ustvari obraćamo materijalistima, “znanstvenicima” njihovim jezikom. To ne znači da mi potvrđujemo ispravnost svega što navodimo kao argument i validnost načina razmišljanja i izražavanja o problemu koji izlažemo.

zaključci do kojih dolazi su, ustvari, “vjerovatnoće”; jedina sigurna istina je da tamo negdje postoji “nespoznajno”, bez ikakve sumnje.

Prije no što ostavimo ovaj globalni osvrt na stvarnost “nevidenog”, trebamo nešto reći o prirodi “nevidenog”, u islamskom vjerovanju, konceptu i mentalnom sklopu.

Kur'an-i Kerim - a on je osnovni izvor islamskog vjerovanja koje izgrađuje islamski koncept i islamski misaoni sklop - potvrđuje da postoji nevidljivi i pojavni svijet. Nije sve što okružuje čovjeka nevideno i nije svaka snaga u Kosmosu s kojom čovjek saobraća nepoznato.

U Kosmosu postoje stabilne zakonitosti. Čovjek ih može upoznati onoliko koliko mu je neophodno, shodno njegovoj snazi i potrebi, za obavljanje uloge namjesništva na Zemlji. Allah mu je podario moć spoznaje tog neophodnog dijela kosmičkih zakonitosti radi potčinjavanja snaga Kosmosa, shodno ovim zakonitostima, za valjano obavljanje namjesništva, kultivacije Zemlje, unaprijeđenja života korišćenjem raspoloživih snaga, resursa i potencijala.

Pored ovih, u globalu stabilnih zakonitosti, postoji i apsolutna Allahova volja koju te zakonitosti ne sputavaju i ne ograničavaju, a postoji i Božija odredba koja redovno sprovodi ove zakonitosti. Božije htijenje nije puki automatizam. Allahovo određenje je to što upravlja svakim pokretom i djelovanjem tih zakonitosti iako se to određuje prema zakonu kojeg je Allah (Uzvišeni) programirao i odredio.

Ta Allahova odredba pokreće i provodi zakonitosti svaki put kad one djeluju, to je nevideno koje niko ne može zasigurno spoznati. Najviše dokle ljudi dopiru su nagađanja i pretpostavke. Ovo također priznaje i ljudska znanost.

Milioni miliona operacija i procesa dešavaju se u jednom trenutku u samom ljudskom biću i sve su one nevideno u odnosu na čovjeka, a odigravaju se u njegovom tijelu. Milioni miliona sličnih procesa dešavaju se u Kosmosu oko njega, a on za njih ne zna.

Nevideno prekriva njegovu prošlost kao i prošlost Kosmosa, njegovu sadašnjost i sadašnjost Kosmosa, njegovu budućnost i budućnost Kosmosa. Sve to uz postojanje stabilnih zakonitosti od kojih su neke poznate i naučno se sistematski iskorištavaju u vršenju zadaće namjesništva.

Čovjek dolazi na ovaj svijet bez njegove želje i poznavanja datuma dolaska. On, također, odlazi sa ovog svijeta bez svoje želje i znanja datuma odlaska. Takva je situacija sa svakim živim stvorenjem. Bez obzira koliko znao i koliko spoznao, ništa ne mijenja od ove realnosti.

Islamski racionalizam je racionalizam “naučno nespoznajnog”, jer “nespoznajno” je “naučno”, kako to svjedoči znanost i stvarnost. Nijekanje nevidenog jeste “neznanje” kojim operišu nosioci ovog učenja, a oni su u tome neznalice.

Islamski ratio objedinjuje vjerovanje u nevideno čije ključeve zna samo Allah (Uzvišeni) sa vjerovanjem u nepromjenljive zakonitosti od kojih možemo spoznati samo neke aspekte potrebne za život čovjeka na Zemlji i na stabilnim osnovama s njima saobraćati. Tako da musliman ne ostaje bez nauke i njene upotrebe u za nju predviđenoj oblasti, a s druge strane, ne mimoilazi ga ni spoznaja realne istine, a to je da postoji nevideno koje Allah otkriva kome hoće i koliko hoće.

Vjerovanje u nevideno prag je preko kojeg čovjek prelazi, prag preko kojeg prelazi stepen životinje koja spoznaje samo čulima, prelazi na nivo čovjeka koji shvaća i zna da je Postojanje - Bitak, daleko veće i sveobuhvatnije od tog malog, ograničenog prostora koji se spoznaje čulima ili tehničkim sredstvima, a što je, ustvari, produžetak čula. Taj prelazak sa nivoa životinje na stepen čovjeka ima dalekosežni utjecaj u čovjekovoj spoznaji cjelokupne istine Postojanja - Bitka, Istine njegovog ličnog postojanja, Istine moći iz koje izrasta ovo postojanje i Istine osjećaja moći i rasporeda u svemiru i van svemira istovremeno. Ovaj stepen utječe i na život čovjeka na Zemlji, jer onaj koji živi u skućenom kutku i koji spoznaje samo preko čula, nije kao onaj koji živi u velikom Kosmosu kojeg spoznaje intuitivno i svojom providnošću prima Njegove odjeke i sugestije u dubini svoje duše, shvaća da je njegovo dosezanje i prostorno i vremenski veće od onoga što može spoznati svijest čovjeka u njegovom kratkom životu, spoznaje da je njegovo javno i tajno izvan univerzuma, istina koja je veća od samog univerzuma. Ta istina iz koje je proistekao i sam Kosmos, iz čijeg je postojanja proizašlo postojanje Kosmosa, to je istina Božijeg bića, kojeg ne može spoznati čulo vida, niti obuhvatiti razum čovjeka.

Vjera u nevideno raspuće je gdje se uzdiže čovjek iznad svijeta životinje. Međutim, grupacija materijalista ovog vremena, kao što je slučaj i sa materijalistima svih vremena, želi povratiti ovog bijednog čovjeka u svijet životinje za koju postoji samo osjetilni svijet. Oni ovo nazivaju

“progresom”, a to je, ustvari, katastrofa od koje je Allah sačuvao mu’mine i dao im svojstvo kojim se odlikuju, dao *Onima koji u nevidljivi svijet budu vjerovali*. Neka je hvala Allahu na Njegovim blagodatima, a katastrofa neka je onima koji su se nazad povratili i koji su se izopacili!³⁸

Oni koji govore o nespoznajnom i “naučnom” također govore o “historijskoj neminovnosti” kao da je sva budućnost poznata, sigurna i izvjesna. A moderna znanost kaže: Postoje vjerovatnoće i mogućnosti, a ne “neminovnosti”.

Marks je proricao i predviđao “neminovnosti”, pa šta je ostalo danas od tih njegovih proricanja i predviđanja?!

Predviđao je neminovnost uspostave komunizma u Engleskoj kao rezultata dostizanja vrhunca industrijskog razvoja, pa, sljedstveno tome, i kulminacije kapitalizma, s jedne strane, i radničke bijede, s druge strane. Kad ono, komunizam se pojavi u industrijski najzaostalijem narodu, u Rusiji, Kini i sl. A uopće se ne pojavljuje u industrijski visokorazvijenim zemljama.

Lenjin, a poslije njega i Staljin, predviđali su neizbježnost rata između kapitalističkog i komunističkog svijeta. A njihov nasljednik Hruščov ističe zastavu “miroljubive koegzistencije”.

Nećemo se dugo zadržavati na ovim “proročanskim” nužnostima. Ona ne zaslužuju ozbiljnu raspravu.

Postoji samo jedna, sigurna, neosporna istina, to je istina postojanja nevidenog, gajba, a sve ostalo su nagađanja i pretpostavke. Postoji samo jedna nužnost, jedna neminovnost, a to je da se sve dešava i odvija po Njegovoj odredbi. A Njegova odredba je nevideno koje samo On zna. Pored ovoga, postoje stabilne zakonitosti u Kosmosu, koje čovjek može spoznavati i njima se potpomagati u misiji namjesništva na Zemlji, ostavljajući vrata otvorenim, djelotvornom i nezaustavljivom Allahovom kaderu i onome što jedino Allah zna. To je bit svega: *Ovaj Kur'an vodi jedinom ispravnom putu* (17/9).

³⁸V. U okrilju Kur'ana, 1, str. 43.-45.

Nakon govora o sveobuhvatnom Allahovom znanju ključeva svih tajni i onoga što se događa u prostranstvima Kosmosa, kontekst se prebacuje na jednu od sfera i domena tog znanja, a također i jednu od sfera Allahove supremacije i svemoći, a to su ljudska bića.

On vas noću uspavljuje, - a zna i šta ste preko dana griješili -, zatim vas budi, sve dok ne dođe čas smrti. Na kraju, Njemu ćete se vratiti i On će vas o onome što ste radili obavijestiti (6/60).

Nekoliko drugih riječi, kao one što skrivaše obzorje tajni, njihove beskrajnosti i dubine i ukazivaše na sveobuhvatnost Allahovog znanja u prethodnom ajetu... Nekoliko drugih riječi koje zbijaju sveukupni život čovječanstva u Allahov (Uzvišeni) posjed i stisak, u Njegovo znanje, određivanje i planiranje; njihovo budno stanje i spavanje, smrt i proživljenje, iskupljanje i obračunavanje - sve to na specifičan Kur'anski način,³⁹ nedostižan i neponovljiv u animiranju, interpretaciji i pobuđivanju osjećanja u svakoj slici, prizoru i pokretu koje iscertava njegov čudesni iskaz.

On vas noću uspavljuje (6/60).

To je dakle smrt ili uspavljivanje kada ih savlada drijemež. U pitanju je *wefat* - smrt u jednom od svojih oblika, jer su osjetila izvan funkcije, osoba ne osjeća, razum miruje, svijest spava. To je tajna za koju ljudi ne znaju kako nastaje iako znaju njene vanjske posljedice i tragove. U pitanju je nevidljivo u jednom od svojih brojnih oblika koji okružuju čovjeka. Evo, to su ti isti ljudi, ogoljeni i lišeni bilo kakve moći i snage, pa čak i od same svijesti; u stanju mirovanja i odvojenosti od života; u Allahovom posjedu i stisku, kao što u stvari uvijek i jesu; budi ih i u život vraća samo Allahova volja. Kako li je samo slab i nemoćan čovjek u Allahovom posjedu!

A zna i šta ste preko dana griješili (6/60).

Za svaki pokret koji učine njegovi organi, uzimajući ili ostavljajući, Allah zna jesu li njima zlo zaradili. Ljudi su pod kontrolom i prismotrom, u kretanju i mirovanju; Allahovom znanju ništa ne izmiče od onoga što preko dana njihovi organi u budnom stanju urade.

Zatim vas budi, sve dok ne dođe čas smrti (6/60).

³⁹V. knjigu, *Et-taswiru'l-fenni fi'l-Qur'ani*, poglavlje *Tariqatu'l-Qur'ani*.

Budi vas po danu iz vašeg sna i odsustva, da se rokovi koje je Allah odredio upotpune. Oni, ljudi, su unutar prostora kojeg je Allah odredio; ne mogu pobjeći iz njega niti od fiksiranog konca:

Na kraju, Njemu ćete se vratiti (6/60).

To je povrat Čuvaru nakon završetka igre i obijesti.

I On će vas o onome što ste radili obavijestiti (6/60).

Pregled i razmatranje dosijea koji sadrži sve što je bilo i desilo se precizira pravda koja ne zakida u obračunavanju.

Tako jedan ajet, sa samo nekoliko riječi, predstavlja traku bogatu slikama, prizorima, proklamacijama i istinama, sugestijama i ozračjima. Ko je taj ko može nešto tako proizvesti i uraditi? Kako izgledaju nadnaravni dokazi ako to nije ovaj ajet kojeg poricatelji i nevjernici zaobilaze tražeći materijalne nadnaravnosti, ali i bolnu kaznu koja iza toga slijedi?!

Još jedan osvrt na Istinu Božanskog Bića, na Snagu koja vlada robovima, stalnu kontrolu koja ne popušta, neumoljivu odredbu, kader, koja se ne može ni ubrzati ni usporiti, smrtni čas koji se ne može izbjeći i završni obračun koji ništa ne propušta. Sve je to tajna koja obavlja i okružuje ljude.

On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare; a kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu (6/61).

Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti (6/62).

On vlada robovima Svojim (6/61)

On posjeduje premoćnu silu i moć, a oni su pod Njegovom vlašću i dominacijom, bez moći i pomoći; oni su robovi; a iznad njih je sila kojoj su oni pokorni i potčinjeni.

Ovo je, ustvari, apsolutno robovanje Svemoćnom Bogu. To je istina koju govori stvarnost ljudi - bez obzira koliko im ostavio slobode da raspolažu, znanja da spoznaju, sposobnosti da obavljaju misiju

namjesništva - svaki njihov dah je određen, svaki pokret i proces u njihovim bićima potčinjen je Allahovoj vlasti kroz zakonitosti koje vladaju tim bićima, a kojima se ne mogu suprotstaviti, premda se one svaki put, kada djeluju, događaju posebnom Allahovom odredbom - kaderom, u svakom dahu i svakom pokretu.

I šalje vam čuvara (6/61).

Tekst ne spominje koje su oni vrste. Na drugim mjestima se spominje da su to meleki koji bilježe i registriraju sve što čovjek radi. Uočljiva je namjera ovdje isticanje sjene direktne kontrole i nadzora svake duše; izazivanje osjećanja da duša ni jednog momenta nije sama, da nije prepuštena sama sebi. Postoji čuvar, pratilac koji bilježi svaki pokret i mirovanje, pamti sve što radi, ništa mu ne promiče. Ovakva predstava i koncepcija je dovoljna da pred njom zadrhti ljudsko biće, da se probudi misao, savjest i svaki organ.

A kad nekom od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu (6/61).

Ista sjena u drugoj slici. Svaka duša ima određeni broj udisaja i izdisaja, ostavljena je do roka koga ona ne zna, on je za nju tajna koju ne može otkriti, a ona je određena i precizirana u Allahovom znanju, niti se ubrzava niti usporava. Svaka duša, sa brojem svojih udisaja i rokom, ima povjerenika, bliskog čuvara kome ništa ne promiče i ništa ne propušta, ta on je jedan od čuvara, izaslanik od meleka. I kada dođe fiksirani, obećani čas - a duša zauzeta, nemarna - čuvar obavlja svoju zadaću, izaslanik ispunjava svoju misiju. Ova predodžba je također dovoljna da pred njom zadrhti ljudsko biće osjećajući kako ga nevidljiva Allahova odredba, kader, obavlja, znajući da u svakom trenutku može okusiti smrt i da sa svakim dahom može doći neizbježni čas.

Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru (6/62).

Istinski Gospodar, a ne samozvana božanstva; njihov Gospodar koji ih je stvorio, u životu ih ostavio koliko je htio, pod Njegovom kontrolom i nadzorom, Kojemu ništa ne promiče, a onda ih vraća Sebi kada hoće da im presudi Svojom presudom na koju nema komentara:

Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti (6/62).

Samo On sudi, samo On obračunava; On ne oklijeva u presudi niti odgađa nagradu ili kaznu. Spominjanje brzine u ajetu ima utjecaj na

ljudsko srce. Čovjeku nije ostavljeno da predahne čak ni u vrijeme obračuna.

Ovakvo shvatanje muslimana i poimanje stvari na način koji sugeriraju osnovne postavke njegove vjere o životu, smrti i proživljenju, polaganju računa, garantira otklanjanje bilo kakve dileme i kolebljivosti vezane za isključivo Allahovo pravo na propisivanje zakona ljudima na Zemlji.

Polaganje računa, obračun i presuda na ahiretu zavise od ljudskih djela na dunjaluku. Ljudi ne mogu polagati račun za grijehе koje su počinili na dunjaluku osim ako postoji Allahov šeriat koji im određuje šta je halal a šta haram, na osnovu kojeg im se sudi na ahiretu. Tako se na toj osnovi objedinjuje sudska i zakonodavna vlast na dunjaluku i na ahiretu.

Ako bi ljudi na Zemlji imali pravo suditi po nekom drugom a ne Allahovom šeriatu, zašto bi im onda bilo suđeno na ahiretu? Hoće li im biti suđeno u skladu sa ljudskim, zemaljskim zakonima po kojima su oni presuđivali i sporove rješavali, ili će im biti suđeno shodno Allahovom šeriatu po kojem nisu sudili i kojem se nisu obraćali?

Ljudi moraju biti sigurni u to da će im Allah suditi na osnovu Njegovog šeriata, a ne na osnovu nekog ljudskog kodeksa. Ako ne ustraju i ne organiziraju svoj život i svoje odnose, kao što su uradili sa svojim obredima i ibadetima, na osnovu Allahovog šeriata, prvo će za to polagati račun pred Uzvišenim Allahom; odgovarat će za to što nisu Allaha uzeli za Gospodara i Boga na Zemlji već su mimo Njega izabrali različite gospodare; odgovarat će tada za nevjerovanje u Allahovo Božanstvo - širk (idolopoklonstvo) slijedeći Njegov šeriat u ibadetima i obredima, a slijedeći druga zakonodavstva u društvenom, političkom, ekonomskom uređenju, međusobnim odnosima i vezama. A Allah neće oprostiti širk, dok će druge grijehе oprostiti kome hoće.

Zatim ih privodi sudu njihove prirode koja poznaje i svjedoči Istinu Božanstva i koja u trenucima iskušenja i teškoće traži utočište kod Istinskog Gospodara; predočava im ponašanje ove (njihove) prirode kada se suočava sa strahom i nevoljom, a potom i njihovo zaboravljanje takvog

ponašanja kada nastupi olakšanje i lagodan život; predočava to u kratkom, ali jasnom, nedvosmislenom, sugestivnom i utjecajnom prizoru.

Strahote i nesreće od kojih čovjeka hvata jeza i drhtanje ne događaju se uvijek i nisu rezervisane samo za Sudnji dan. Oni se susreću s njima u tminama kopna i mora. I tada se obraćaju jedino Allahu i iz njih ih izbavljuje samo On. Ali kada prođu strahote i nevolje i nastupi siguran i lagodan život, oni se opet vraćaju idolatriji u kojoj su bili:

Reci: "Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja kada Mu se i javno i tajno ponizno molite: "Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni!" (6/63).

Predočenje opasnosti i podsjećanje na strah kadkada odvrća nepokorne i neobuzdane duše i omekšava gruba srca i podjeća duše na trenutke slabosti i pokajanja, kao i na radost i milost prestanka opasnosti i blagodat spasa.

Reci: "Ko vas iz strahota na kopnu i na moru izbavlja kada Mu se i javno i tajno ponizno molite: "Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni!" (6/63).

To je iskustvo koje poznaje svako ko je bio u nevolji i teškoći, ili ko je vidio nastradale u trenucima nesreće. A tmine i strahote i na kopnu i na moru su mnogobrojne. Nije nužna noć za postojanje tmina. Lutanje i bespuće je tmina, opasnost je tmina, a nepoznata sudbina i neizvjesnost koja očekuje stvorenja na kopnu i moru je zastor. I kada god ljudi padnu u neku od tmina na kopnu ili moru, u svojim dušama se Allahu obraćaju, ponizno Gamoleći, ili šutke Ga dozivajući. Priroda se tada oslobađa nanosa i nečistoća i suočava se sa skrivenom istinom u svojim dubinama, Istinom Jedinog Božanstva; obraća se samo Allahu, suštoj Istini, bez širka jer tada otkriva svu glupost i nesuvislost ideje širka i uviđa da ortaka nema. Nesrećnici i nevoljnici tada obilno nude obećanja:

Ako nas On iz ovoga izbavi, sigurno ćemo biti zahvalni! (6/63).

Allah (Uzvišeni) nalaže Svome Poslaniku (alejhi's-selam) da ih podsjeti na suštinu stvari:

Reci: "Allah vas iz njih i iz svake nevolje izbavlja" (6/64). Niko drugi osim Njega ne odaziva se niti je u stanju spriječiti nevolje.

On ih također podsjeća i na njihovo neprimjereno i nerazumno ponašanje:

Pa vi ipak smatrate da ima Njemu ravnih (6/64).

Zatim ih suočava sa Allahovom kaznom koja ih može zadesiti nakon spašavanja iz nevolje. Ona nije jednokratna, neće se desiti jedanput i prestati, a oni joj umaći kako to oni zamišljaju.

Reci: "On je kadar da pošalje protiv vas kaznu iznad vaših glava ili ispod vaših nogu ili da vas u stranke podijeli i učini da silu jedni drugih iskusite." Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili! (6/65).

Zamišljanje i predočavanje sveobuhvatne kazne koja dolazi odozgo ili koja izbiye odozdo, ispod nogu, snažnije djeluje na dušu od zamišljanja i predočavanja kazne koja dolazi s lijeve i desne strane. Čovjek katkada može imati iluziju da je u stanju spriječiti kaznu ili joj umaći ako dolazi s lijeva ili s desna. Ali ako kazna dolazi odozgo ili odozdo, onda je to sveobuhvatna, neizbježna, nezadrživa kazna, od koje nema odbrane niti spasa! Potvrđujući stvarnost Allahove moći da kazni stvorenja kad god hoće i kako god želi, ovo sugestivno izražavanje involvira snažnu impresiju i djelotvornost u duši čovjeka.

U ovom kontekstu se postojećim vrstama kazni kojima Allah kažnjava robove kada hoće dodaje druga vrsta kazne koja je spora i dugotrajna; ne uništava ih trenutačno, već ih prati danonoćno:

Ili da vas u stranke podijeli i učini da silu jedni drugih iskusite (6/65).

To je scena jedne dugotrajne, permanentne kazne koju kušaju svojim rukama i vlastitom kožom i čije čaše gorčine sami ispijaju; On ih u stranke i grupacije dijeli, međusobno pomiješane i neizdiferencirane, te su u stalnom sukobu, polemici, sporenju i nevolji koju jedna frakcija nanosi drugoj.

Čovječanstvo je u brojnim periodima svoje povijesti upoznalo i iskusilo ovu vrstu kazne i to kad god se udaljilo od Allahovog programa i prepustilo ljudskim strastima, nahođenjima, prohtjevima, neznanju, slabostima i nedostatnostima da upravljaju životom u skladu s tim prohtjevima i njihovim mjerilima, neznanjem, slabostima i nedostatnošću. To se dogodilo svaki put kad su ljudi posrnuli etablirajući sisteme života,

ambijente, zakone, propise, vrijednosti i mjerila po svojim nahodenjima, posredstvom kojih jedni ljudi obožavaju druge; ili jedni žele nametnuti drugima svoje sisteme, zakone i propise, a ovi drugi to odbijaju i ne prihvataju, što izaziva njihovo kažnjavanje, i nasilje jednih nad drugima. Njihove želje, prohtjevi, ambicije i koncepcije su u stalnom sukobu i trvenju; tako kušaju silu jedni drugih, zavide, mrze i osuđuju jedni druge zato što se svi ne obraćaju jednom mjerilu i kriteriju kojeg određuje Bog kojem se pokoravaju sva stvorenja. Nijedno od njih se ne osjeća velikim da Mu se ne bi pokorili, a niti osjeća poniženje kada Mu se pokorava.

Najveća smutnja i nered na Zemlji dešavaju se kada se među ljudima pojavi neko ko polaže pravo na Božanske kompetencije nad njima, a zatim to pravo praktično realizira i provodi. To je smutnja koja ljude dijeli na zagonetne i sumnjive stranke i frakcije, jer, formalno, oni predstavljaju jednu zajednicu ili jedno društvo, ali u stvarnosti oni su jedni drugima robovi; u rukama jednih je vlast kojom kažnjavaju i ugnjetavaju, jer ona nije ograničena Allahovim šeriatom, a u dušama drugih se skuplja mržnja i iščekivanje prilike za osvetom. I oni koji iščekuju i oni koji ugnjetavaju osjećaju i kušaju silu jedni drugih. Podijeljeni su u stranke i frakcije, ali one nisu izdiferencirane, razlučene i razdvojene!

Cijela Zemlja danas proživljava i kuša ovu vrstu spora i dugotrajne patnje i kazne.

Ovo nas vodi pitanju pozicije i stava muslimanske zajednice na Zemlji, nužnosti hitnog diferenciranja od džahilijetskog okruženja, a džahilijet je svako stanje, poredak, društvo koje ne primjenjuje Allahov šeriat i koje suverenitet i Božanske prerogative i atribute ne pripisuje isključivo Allahu (Uzvišenom), nužnosti izdvajanja od džahilijetskog okruženja s obzirom da je ona zajednica koja se razlikuje od ostalog naroda koji protežira ostanak i zadržavanje u džahilijetu, sa njegovim stanjima, zakonima, propisima, mjerilima i vrijednostima.

Nema spasa muslimanskoj zajednici na cijeloj zemaljskoj kugli od ove kazne: *ili da vas u stranke podijeli i učini da silu jedni drugih iskusite (6/65)*, osim da se doktrinalno, emotivno i programski odvoji od pripadnika džahilijeta sve dok Allah ne odredi uspostavu Daru-l-islama gdje će naći utočište, i osim ako je potpuno svjesna da ona predstavlja muslimanski Ummet, a da je sve oko nje džahilijet, da su svi oni koji ne prihvataju ono što je ona prihvatila sljedbenici džahilijeta. To podrazumijeva da se ona u vjerovanju i programu razlikuje od ostalih zajednica i da moli Allaha da presudi njoj i ostalom narodu po pravdi, a On je Sudija najpravedniji.

A ako ne izvrši ovo odvajanje, ako se ne diferencira i distancira od džahilijetskog okruženja, zaslužuje ovu Allahovu prijetnju, tj. ostat će jedna od frakcija i stranaka u društvu, stranka koja se miješa sa drugim, ne raspoznaje sama sebe niti je ljudi razaznaju kao takvu. Tada je pogoda ta permanentna, dugotrajna patnja i kazne, a da joj ne pristize obećana Allahova pomoć.

Ova diferencijacija i razdvajanje može stajati muslimansku zajednicu velikih žrtava i teškoća. Međutim, ove žrtve i teškoće neće biti veće i teže od bolova i patnje kojoj će biti izložena zbog nejasnoće i neizdiferenciranosti njene pozicije i zbog njenog utapanja i srastanja sa džahilijetskim narodom i društvom u okruženju.

Preispitivanje povijesti islamske misije svih Allahovih poslanika, daje nam kategoričku potvrdu da Allahova pomoć i pobjeda te ostvarenje Allahovog obećanja pobjede poslanicima i vjernicima ni jedan jedini put se nisu desili prije diferenciranja i distanciranja muslimanske zajednice od ostalog naroda na temelju vjerovanja i programa života, tj. na temelju same vjere i njenog odvajanja sa svojom vjerom od džahilijeta i njegove vjere, tj. sistema njegovog života. To je bila vododjelnica i razmeđe u svim misijama.

Put ove misije je jedan. Njena sudbina neće biti drugačija od sudbine misija svih poslanika (alehimu-s-salam):

Pogledaj samo kako Mi potanko iznosimo dokaze da bi se oni urazumili! (6/65).

Allaha molimo da nas učini od onih kojima On iznosi dokaze pa se oni urazume.

« وَكَذَّبَ بِآيَاتِنَا - وَهُوَ الْخَاسِرُ - قُلْ : لَسْتُ عَلَيْكُمْ بِوَكِيلٍ * لِكُلِّ نَبِيٍّ مُّسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ . »

« وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ، وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ ، وَلَكِنْ ذِكْرِى لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ .
 « وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتَهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ، وَذَكَّرَ بِهِ أَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ ، وَإِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذَ مِنْهَا . أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا ، لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ » ..

Tvoj narod kaznu poriče, a ona je istina. Reci: "Ja nisam vaš čuvar,
 (6/66)

svaki nagovještaj ima svoje vrijeme, i vi ćete znati!" (6/67).

Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, nek si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne pređu. A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi više s nevjernicima kad se opomene sjetiš (6/68).

Oni koji se boje Allaha neće za njih račun polagati, ali su dužni da opominju ne bi li se okanili (6/69).

Ostavi one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju, i koje je život na ovom svijetu obmanuo, a opominji Kur'anom da čovjek, zbog onoga što radi, ne bi stradao, jer osim Allaha - ni zaštitnika ni posrednika neće imati i jer se od njega nikakva otkupnina neće primiti. Oni će, zbog onoga što su radili, biti u muci zadržani; njih čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što nisu vjerovali (6/70).

U ovoj cjelini se potvrđuje princip distanciranja kojim se završava prethodna cjelina. Poslanikov (alejhi's-selam) narod je taj koji poriče ono što im on donosi, a to je Istina, i shodno toj činjenici došlo je do razlaza između njega i njegovog naroda. Naređeno mu je da se odvoji od njih i da im obznani da on nije njihov čuvar i da ih prepusti njihovoj sudbini i neizbježnom kraju. Naređeno mu je, također, da se okrene od njih i da ne sjedi s njima kada vidi da se oni izigravaju sa vjerom i ne pridaju joj dužno poštovanje. Uz to mu je naređeno da ih poziva, podsjeća, opominje i

upozorava uzimajući u obzir činjenicu da on i oni - njegov narod - čine dvije grupe, dvije različite zajednice. Ni narod, ni rasa, ni pleme ni rod nisu platforma za okupljanje u islamu. Vjera je ta koja veže među ljudima ili razdvaja; akida je ta koja okuplja ili razdvaja ljude. Ako postoji veza vjere, postoje i druge vrste veza, a ako se prekine ova veza, pucaju i sve druge veze i odnosi.

To je rezime ove cjeline.

Tvoj narod kaznu poriče, a ona je istina. Reci: "Ja nisam vaš čuvar,
(6/66)

svaki nagovještaj ima svoje vrijeme, i vi ćete znati!" (6/67).

Obraćanje Poslaniku (alejhi's-selam) daje i njemu i vjernicima pouzdanje koje puni srce smirenošću; pouzdanje u Istinu, makar je i poricao njegov narod i insistirao na tom poricanju. Oni nisu arbitar u ovoj stvari; konačna presuda pripada Allahu (Uzvišenom), a On potvrđuje da je u pitanju Istina i da poricanje naroda nema nikakve vrijednosti niti težine.

Potom Allah (Uzvišeni) naređuje Svome Vjerovjesniku da se distancira od svoga naroda, da digne ruke od njih i da im obznani ovu odluku, da im on ne može pomoći niti koristiti, da on nije njihov čuvar niti povjerenik nakon dostavljanja poruke, niti je zadužen da uputi njihova srca. Nije to posao poslanika; njegov posao se završava prenošenjem i dostavom Istine koja mu je objavljena; i on ih prepušta neminovnoj sudbini koju će doživjeti. Svaka vijest i nagovještaj imaju svoje vrijeme u kojem će se desiti. Tada će oni znati šta će biti.

Svaki nagovještaj ima svoje vrijeme, i vi ćete znati!" (6/67).

Ovaj kratki rezime sadrži prijetnju koja potresa srca.

Doista je to smirenost koja se uzda u Istinu, sigurna u neminovni kraj neistine, bez obzira koliko se ona kočoperila, sigurna u Allahovo kažnjavanje nevjernika u zacrtano vrijeme i sigurna u to da svaki nagovještaj ima svoje stanište i da sve postojeće ima svoj kraj.

Koliko su samo protagonisti ovog poziva i misije potrebni ovom pouzdanju i sigurnosti koju Kur'an-i Kerim ulijeva u srca u svom sučeljavanju sa poricanjem naroda, grubosti i otuđenosti roda i porodice te neprijatnostima, naporima i teškoćama koje prate njihovu misiju.

Nakon što im prenese poruku i na njihovo poricanje odgovori distanciranjem, Poslaniku (alejhi's-selam) je naredeno da ne sjedi s njima - čak ni radi dostavljanja poruke i opominjanja - ako uoči da oni o Allahovim ajetima govore bez pijeteta i poštovanja, a o vjeri bez potrebne ozbiljnosti, ili je uzimaju za predmet ismijavanja i izigravanja, svojim riječima ili djelima, kako sjedenje s njima, u takvoj situaciji, ne bi značilo implicitno slaganje s njihovim postupcima ili pomanjkanje brige za vjeru koja za muslimana predstavlja najveću svetinju. Ako ga šejtan navede da zaboravi pa sjedne s njima, čim se prisjeti, smjesta ustaje i napušta njihovo sijelo.

Kada vidiš one koji se riječima Našim rugaju, nek si daleko od njih sve dok na drugi razgovor ne pređu. A ako te šejtan navede da zaboraviš, onda ne sjedi više s nevjernicima kad se opomene sjetiš (6/68).

Ova naredba je usmjerena Poslaniku (alejhi's-selam), ali moguće je, u okviru teksta, da se odnosi na muslimane koji ga slijede. Naredba je došla u Mekki gdje je aktivnost Poslanika (alejhi's-selam) bila ograničena na pozivanje, borba mu tada nije bila naredena iz mudrosti i razloga koje je Allah htio u tom periodu. Jasna tendencija je bila izbjegavanje sukoba s idolopoklonicima koliko god je to bilo moguće. Stoga je došla ova naredba da Poslanik (alejhi's-selam) ne sjedi na sijelima idolopoklonika kada govore o Allahovim ajetima i vjeri bez primjerenog poštovanja, a u slučaju da ga šejtan navede da zaboravi ovu naredbu, da žurno napusti sijelo čim se sjeti Allahove naredbe i zabrane. Ovo je bilo naredeno također i muslimanima, kako to spominju neka predanja. Pod sintagmom nasilnički narod, upotrijebljenom u ajetu, misli se na mnogobošce. U Kur'anu se uglavnom upotrebljava ovakvo izražavanje.

Nakon uspostave islamske države u Medini, Poslanik je imao drugačiji odnos prema mnogobošcima, tamo je propisan džihad i borba sve do konačne eliminacije fitneluka, nereda i sve dok se Allahova vjera

slobodno ispovijedati ne mogne, tako da se niko ne usudi izigravati Allahovim ajetima.

U kontekstu se ponavlja princip distinkcije između vjernika i nevjernika, kao što je ranije utvrđen isti princip kada je u pitanju odnos Poslanika (alejhi's-selam) prema mušricima. Kontekst također potvrđuje različitost ishoda i rezultata.

Oni koji se boje Allaha neće za njih račun polagati, ali su dužni da opominju ne bi li se okanili (6/69).

Nema zajedničkog rezultata i odgovornosti između bogobožasnih i mnogobožaca. To su dva različita ummeta makar bili iste rase i nacije, jer ove kategorije nemaju težine niti se uzimaju u obzir u islamu. Bogobožasni (vjernici) su Ummet, a nevjernici su drugi ummet. Bogobožasni neće odgovarati niti će polagati račun za nevjernike. Ali su dužni da ih opominju ne bi li im se priključili i postali bogobožasni kao i oni. U protivnom, nema ništa zajedničkog među njima ako nema zajedništva i jedinstva u vjerovanju.

Ovo je Allahova vjera i Njegova riječ. Ko hoće neka kaže nešto drugo. Ali neka zna da će u potpunosti izaći iz Allahove vjere ako kaže drugačije.

Kontekst nastavlja dalje s potvrđivanjem ove diferencijacije, objašnjavajući granice u okviru kojih se odvija međusobna komunikacija i odnosi između dvije zajednice:

Ostavi one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju, i koje je život na ovom svijetu obmanuo, a opominji Kur'anom da čovjek, zbog onoga što radi, ne bi stradao, jer osim Allaha - ni zaštitnika ni posrednika neće imati i jer se od njega nikakva otkupnina neće primiti. Oni će, zbog onoga što su radili, biti u muci zadržani; njih čeka piće od ključale vode i patnja nesnosna, zato što nisu vjerovali (6/70).

Zadržat ćemo se na nekoliko stvari sadržanih u ovom ajetu:

Prvo, Poslaniku (alejhi's-selam) je naredeno, a naredba se odnosi i na svakog muslimana, da ostavi i zanemari one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju. A to se ostvaruje kako riječima tako i djelom. Onaj ko svojoj vjeri ne pridaje dužno poštovanje i pijetet uzimajući je temeljem svoga života u doktrinalnom, obrednom, etičkom i pravnom pogledu, on svoju vjeru kao igru i zabavu uzima. Onaj ko govori o principima i propisima ove vjere opisujući je osobinama i karakteristikama koje

izazivaju podsmijeh i porugu, kao oni koji govore o nevidljivom - a to je jedan od temelja vjere - ironično; ili oni koji govore o zekjatu, jednom od islamskih ruknova, s nipodaštavanjem; koji govore o stidu, moralu i čednosti - a to su principi ove vjere - kao o moralu zemljoradničkih, feudalnih ili buržoaskih prolaznih društava; koji govore o islamskim načelima bračnog života s negodovanjem i osporavanjem; koji zaštitne mjere koje je propisao Allah (Uzvišeni) kako bi žena zaštitila svoje dostojanstvo i čast opisuju kao okove i stege; i koji, prije i poslije svega toga, poriču Allahov apsolutni suverenitet u stvarnosti ljudskog života: političkoj, društvenoj, ekonomskoj i zakonodavnoj govoreći: ljudi su nadležni u ovim oblastima bez obaveze pridržavanja Allahovog šeriata...; na sve njih se odnose ajeti koji govore o onima koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju, o obavezi muslimana da se distancira od takvih i da ih bojkotira, i o tome da nasilnike, tj. mnogobošce i nevjernike, koji će zbog onoga što su uradili biti u muci zadržani, čeka piće od ključale vode i patnja nenasna zato što nisu vjerovali.

Drugo, Poslaniku (alejhi's-selam) je naredeno - a naredba se odnosi na svakog muslimana - da one koji vjeru svoju kao zabavu i igru uzimaju i koje je život na ovom svijetu obmanuo, nakon njihovog zanemarivanja podsjeti i upozori da sudbina njihovih duša zavisi od onoga što urade, da će doći pred Allaha, osim kojeg ni zaštitnika koji će im pomoći, ni posrednika koji će se za njih zauzimati neće imati; niti će se od njih ikakva otkupnina, kojom bi oslobodili svoje, od djela zavisne duše, primiti.

Kur'anski izraz i stil ima svoju osobitu ljepotu i dubinu:

A opominji Kur'anom da čovjek, zbog onoga što radi, ne bi stradao, jer osim Allaha - ni zaštitnika ni posrednika neće imati i jer se od njega nikakva otkupnina neće primiti (6/70).

Svaka osoba će biti napose vezana za svoja djela i u skladu s njima tretirana u situaciji kada osim Allaha ni zaštitnika ni posrednika neće imati niti će se od nje kakva otkupnina, kojom bi oslobodila svoj vrat, primiti.

Oni koji su vjeru svoju kao igru i zabavu uzimali i koje je život na ovom svijetu obmanuo, oni su pod zalogom svojih djela, zaslužili su kaznu koja se spominje u ajetu i zapečaćena im je ovakva sudbina:

Oni će, zbog onoga što su radili, biti u muci zadržani; njih čeka piće od ključale vode i patnja nenasna, zato što nisu vjerovali (6/70).

Kažnjeni su prema onome kako su radili, a ovo im je kazna: vrela voda koja prži grla i stomake i patnja nesnosna zbog njihovog nevjerovanja na koje upućuje njihovo izigravanje i omalovažavanje vjere.

Treće, Allahove riječi koje se odnose na idolopoklonike:

... one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju (6/70).

Je li ovo njihova vjera?

Smisao teksta je podudaran sa onim ko je primio islam, pa potom ovu svoju vjeru kao igru i zabavu uzeo. Ova vrsta ljudi je doista postojala i bila je poznata kao munafici. Ali to je bilo u Medini.

Da li se ajet odnosi i na idolopoklonike koji nisu primili islam? Samo je islam vjera, vjera cijelog čovječanstva, onih koji vjeruju i onih koji ne vjeruju. Ko ga odbaci, odbacio je svoju vjeru s obzirom da je islam jedina vjera koju Allah (Uzvišeni) smatra vjerom i koju prima od ljudi nakon poslanstva posljednjeg vjerovjesnika.

Ovaj nastavak ima svoje značenje u riječima Uzvišenog:

Ostavi one koji vjeru svoju kao igru i zabavu uzimaju (6/70).

To je - a Allah najbolje zna - aluzija na smisao koji smo prethodno spomenuli, tj. da je islam vjera za cijelo čovječanstvo. Ko ga uzme kao igru i zabavu, ustvari, svoju vjeru tako tretira, makar on bio mnogobožac.

Još uvijek smatram da smo u potrebi da utvrdimo ko su to idolopoklonici, mušrici. To su oni koji Allahu pripisuju druga i ortaka u Božanskim karakteristikama i prerogativima. Svejedno da li se radilo o vjerovanju da pored Allaha postoji i drugo božanstvo, ili posvećivanju obreda i rituala nekom drugom osim Allahu, ili prihvatanjem propisa ili zakona od bilo koga drugog osim Allaha. A pogotovo, ako se radi o onima koji sebi pripisuju neko od ovih svojstava ili prerogativa, bez obzira što nose muslimanska imena! Budimo načisto sa svojom vjerom!

Četvrto, granice druženja i komuniciranja sa nasilnicima, tj. mušricima i onima koji svoju vjeru kao igru i zabavu uzimaju. Već smo rekli da je njegova svrha podsjećanje i upozoravanje. Nije ni radi čega drugog mimo toga, ako čuje neprimjeren govor o Allahovim ajetima ili primijeti bilo kakav postupak koji upućuje na to da ih oni izigravaju ili omalovažavaju na bilo koji način.

Imam Kurtubi u svom čuvenom tefsiru *El-Džami' li ahkami-l-Qur'ani* kaže u povodu ovog ajeta:

“U ovom ajetu je odgovor Kur’ana onima koji tvrde da se imami koji predstavljaju autoritet i njihovi sljedbenici mogu družiti sa grijeshnicima, nevaljalcima i povlađivati njihovim mišljenjima iz straha od njih.”

Mi kažemo: Miješanje i druženje s njima s ciljem savjetovanja, opominjanja i ispravljanja devijantnih i neispravnih mišljenja pokvarenjaka ajet dozvoljava u granicama koje je pojasnio. A što se tiče druženja sa pokvarenjacima i šutnje na njihove izopačene riječi i djela, iz bojazni od njih, ono je zabranjeno, haram. Jer, to formalno predstavlja potvrdu, legitimiranje neistine, batila, i svjedočenje protiv Istine. U njemu je i obmana za ljude, poniženje vjere i onih koji stoje na braniku vjere. Na to stanje se odnosi zabrana i distanciranje.

Kurtubi u svome tefsiru prenosi slijedeća mišljenja:

“Ibni Huvejz Mindad veli: Ko se izigrava Allahovim ajetima, druženje s njim se prekida i on se napušta, bio on vjernik ili nevjernik.” On dalje veli: Tako je naša ulema zabranila odlazak u zemlju neprijatelja, ulazak u njihove crkve i hramove, kupoprodaju,⁴⁰ druženje s nevjernicima i sljedbenicima novotarija (bid’ata); traže da im se ne iskazuje ljubav, da se ne sluša njihov govor ni rasprava. Neki od sljedbenika novotarija reče Ebu ‘Imranu en-Nehajju: Čuj od mene riječ. On se okrenu od njega i reče: Ni pola riječi.”⁴¹ Slično se prenosi i od Ejjuba es-Suhtijanija. El-Fudajl ibni Ijad veli: Ko zavoli ljubitelja novotarija Allah će mu poništiti djela i izvaditi islam iz njegovog srca. A ko uda svoju kćerku za sljedbenika novotarija prekinuo je rodbinsku vezu s njom; ko s takvim sjedi, neće mu biti data mudrost; ako Allah vidi da je neki čovjek zamrzio promicatelja novotarija, nadam se da je blizak Allahovom oprost. Ebu Abdullah el-Hakim prenosi od Aiše (Allah bio njome zadovoljan), a ona od Poslanika (alejhi’s-selam) da je rekao: “Ko poštuje sljedbenika novotarija pomaže u rušenju islama.”

Ovo se sve odnosi na sljedbenika novotarija a on je u islamu. A sve to je manje od grijeha onoga ko sebi pripisuje prerogative Božanstva, prakticirajući zakonodavnu vlast, i onoga ko takvog podrži i odobrava

⁴⁰Omer r.a. je klanjao u crkvi u Bejtu'l-Makdisu. Ali on nije bio u neprijateljskoj zemlji, već je bio u zemlji “ugovora”. Kršćani su tada na tom dijelu zemlje bili zimijje, šticionici.

⁴¹U Kur’anu se navodi: *Zato se ti okani onoga koji Kur’an izbjegava i koji samo život na ovom svijetu želi* (Nedžm, 29).

njegovu tvrdnju i postupak. Ovo nije novotarija inovatora u vjeri već je to pravo nevjerovanje ili prava idolatrija idolopoklonika, o čemu prethodnici (selef) nisu ni govorili jer toga i nije bilo u njihovo vrijeme. Od kada postoji islam na Zemlji, nije nam poznato da je neko iznosio ovakve tvrdnje, a u isto vrijeme za sebe tvrdio da je musliman. To se desilo tek nakon francuskog pohoda koji je rezultirao da su ljudi izašli izvan okvira islama, osim onog koga je Allah sačuvao. Također, u riječima selefa ne nalazimo nešto što bi bilo primjenljivo na ovo što se desilo, jer ono izlazi izvan okvira propisa o kojima su oni govorili:

« قُلْ : أَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَالًا يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا ، وَنُرُدُّ عَلَىٰ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَانَا اللَّهُ ، كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيَاطِينُ فِي الْأَرْضِ ، حَيْرَانَ ، لَهُ أَصْحَابٌ يَدْعُونَهُ إِلَى الْهُدَى : ائْتِنَا . قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى ، وَأْمِرْنَا لِنُسَلِّمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * وَأَنْ أَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتَوْهُ ، وَهُوَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ * وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ، وَيَوْمَ يَقُولُ : كُنْ فَيَكُونُ * قَوْلُهُ الْحَقُّ ، وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ ، عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ، وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ » . .

Reci: "Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti pa da budemo vraćeni stopama našim - a Allah nas je već uputio - i da budemo kao onaj koga, su na Zemlji šejtani zaveli pa ništa ne zna, a koga drugovi njegovi zovu na pravi put: "Hodi nama!" Reci: "Allahov put je - jedini pravi put, i nama je naređeno da Gospodara svjetova slušamo (6/71)

i da namaz obavljam i da se Njega bojimo; On je Taj pred kojim ćete biti sakupljeni, (6/72)

i On je Taj koji je nebesa i Zemlju mudro stvorio: čim On za nešto rekne: "Budi!" - ono biva; riječ Njegova je Istina; samo će On imati vlast na Dan kad se u rog duhne; On zna nevidljivi i vidljivi svijet, i On je Mudar i Sveznajući" (6/73).

Ovaj snažan ritam izlaganja o Istini Božanstva i njenim karakterističnostima, osudi idolatrije i povratka u nju nakon Upute, s

prizorom onoga koji se vraća natraške odmećući se od Allahove vjere, izgubljen u besciljnom lutanju, i proklamaciji da je samo Allahova Uputa prava, ovaj ritam se završava govorom u visokom tonu sa snažnom rezonancom o apsolutnoj Allahovoj vlasti nad svim stvarima i stvorenjima, o otkrivanju te vlasti i moći i njenom isključivom pojavljivanju čak i pred zaslijepljenim poricateljima *na Dan kad se u rog duhne* kada se prožive oni koji su u kaburima i uvjeri se onaj ko se uvjerio nije da samo Allahu pripada vlast i da se Njemu sve vraća.

Reci: "Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti pa da budemo vraćeni stopama našim - a Allah nas je već uputio - i da budemo kao onaj koga, su na Zemlji šejtani zaveli pa ništa ne zna, a koga drugovi njegovi zovu na pravi put: "Hodi nama!" Reci: "Allahov put je - jedini pravi put, i nama je naređeno da Gospodara svjetova slušamo (6/71)

i da namaz obavljam i da se Njega bojimo; (6/72)

Reci... snažan ritam i rezonanca ponovljene u suri, a koja sugerira da ova poruka dolazi samo od Allaha, a da je Poslanik (alejhi's-selam) opominjač i dostavljač, i koji također nagovještava i aludira na uzvišenost i veličinu ove stvari te da je Poslanik (alejhi's-selam) samo primalac od svoga Gospodara.

Reci: "Zar da se, pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti" (6/71).

Reci im, Muhammede, osuđujući njihovo dozivanje drugoga mimo Allaha, traženje pomoći od tog drugog i predaju svojih uzda onima kojima se obraćaju mimo Allaha, a oni ne mogu nikakvu korist pribaviti niti štetu otkloniti, svejedno da li se radilo o idolu ili kipu, kamenu ili drvetu, duhu ili meleku, šejtanu ili insanu. Svi su isti u tome što niti mogu koristiti niti mogu štetu otkloniti. Oni su nemoćniji od same koristi ili štete. Svaki pokret se dešava Allahovom odredbom. Što Allah ne dozvoli i ne biva, samo biva ono što On odredi i presudi.

Reci im, osuđujući obraćanje i klanjanje drugom mimo Allahu, traženje pomoći od nekog drugog osim od Njega, pokornost nekom

drugom mimo Njemu, nesuvislost takvog postupka i pravca, bez obzira da li se radilo o odgovoru na prijedlog idolopoklonika Poslaniku (alejhi's-selam) da učestvuje u njihovim obredima i klanjanju njihovim bogovima, pa da i oni zauzvrat učestvuju u klanjanju njegovom Gospodaru, ili se radilo o principijelnoj, početnoj osudi ponašanja idolopoklonika i najavi distanciranja i odvajanja od nevjerovanja Poslanika (alejhi's-selam) i vjernika. Ishod je na kraju isti, a to je osuda ove gluposti i nesuvislosti koja je neprihvatljiva za sami ljudski um ako mu se prezentira na svjetlu, daleko od sedimentarnih naslijeđa i naslaga i daleko od vladajućeg običaja u društvu!

Radi isticanja veličine ove nesuvislosti i pojačanja osude, ova vjerovanja se predočavaju u svjetlu Allahove Upute muslimanima da samo Njemu ibadet čine, da samo Njega Bogom smatraju i da samo Njemu vjeru ispovijedaju, bez idolatrije:

Reci: "Zar da se pored Allaha, klanjamo onima koji nam ne mogu nikakvu korist pribaviti ni neku štetu otkloniti pa da budemo vraćeni stopama našim (6/71).

To je povrat stopama, vraćanje nazad nakon napretka i progresa.

Zatim dolazi ovaj otjelovljen, pokretljiv, sugestivan i uzbudljiv prizor:

... i da budemo kao onaj koga su na Zemlji šejtani zaveli pa ništa ne zna, a koga drugovi njegovi zovu na Pravi Put: "Hodi nama!" (6/71).

To je živ, prisutan, pokretljiv prizor zablude i izgubljenosti koja ovladava onim ko počinu širk nakon tevhida i onim čije je srce raspolučeno između Jedinog Boga i mnogobrojnih bogova iz reda robova; čija su osjećanja podvojena između Upute i zablude pa luta stranputicom; to je prizor i slika tog nesrećnog, bijednog stvorenja: *onog koga su na Zemlji šejtani zaveli*. Izraz *zavodenje* sam po sebi ocrtava svoje značenje - kad bi on samo slijedio ovo zavodenje i išao u tom pravcu i imao smjer kao osoba koja ima jedan cilj, pa makar to bilo na stranputici. Ali tamo su, na drugoj strani, njegovi drugovi koji ga zovu na Pravi Put, zovu ga: "Dodaj nama!" - a on razapet između ovog zavodenja i ovog poziva, izgubljen i smeten, ne zna gdje da krene i kojoj grupi da se odazove!

To je psihička patnja koja se ocrtava i kreće gotovo da se može osjetiti i opipati u samom iskazu.

Kad god bih čitao ovaj tekst, zamišljao bih ovaj prizor i patnju izgubljenosti, nesigurnosti i strepnje koju isijava, ali samo zamišljao. Sve

dok nisam vidio stvarne slučajeve u kojima se oličava ovo stanje i patnja koja ga prati; slučajeve ljudi koji su upoznali i okusili Allahovu vjeru, bez obzira kojeg stupnja i snage bila ova spoznaja i okus, a zatim se odmetnuli od nje, okrenuli se lažnim božanstvima, pod pritiskom straha i ambicija i dospjeli u to jadno i žalosno stanje. Tada sam spoznao šta znači ovo stanje i šta znači ovaj iskaz!

I dok ovaj živi, prisutni, pokretni, sugestivni prizor puni duše strahom od ovakve žalosne i bijedne sudbine, dolazi odsječan nagovještaj pravog puta i pravca:

Reci: "Allahov put je - jedini pravi put, i nama je naredeno da Gospodara svjetova slušamo i da namaz obavljamo i da se Njega bojimo (6/71-72).

Kategorična i rezolutna obznana u odgovarajućem psihološkom momentu; duša kojoj se predočava slika sveprisutne, okrutne izgubljenosti i gorke patnje zbog te nesmirujuće zbunjenosti, najprirodnija je za prijem ove odsječne odluke smireno i s odobravanjem.

Zatim, ta odsječna obznana sadrži i istinu:

Reci: "Allahov put je - jedini pravi put" (6/71).

Samo je on Uputa, kako na to upućuje retorička konstrukcija rečenice. I on je sigurno takav.

Kad god je čovječanstvo napustilo Uputu ili odstupilo od nekog njenog dijela i zamijenilo ga nekim svojim koncepcijama i kategorijama, sistemima i uređenjima, zakonima i propisima, vrijednostima i mjerilima bez Znanja, Upute i Knjige svjetilje, posrtalo je po bespuću i stranputici.

Čovjek je darovan od Allaha (Uzvišenog) sposobnošću spoznaje nekih zakonitosti u Kosmosu, energije i resursa kako bi se koristio njima u vršenju funkcije halife na Zemlji i razvoja života. Ali isti taj čovjek nije darovan od Allaha (Uzvišenog) sposobnošću spoznaje suštine apsolutnih istina u Kosmosu, niti može obuhvatiti tajne neviđenog koje ga okružuju sa svih strana, a u koje spada i tajna samog njegovog uma i duše, pa i tajna funkcija njegovog tijela i skrivenih uzroka koji stoje iza tih funkcija aktivirajući ih na ovaj način, u ovakvom ustrojstvu i pravcu.

Stoga čovjek ima potrebe za Allahovom uputom u svemu što je vezano za njegovo biće i život: u vjerovanju i etici, mjerilima i

vrijednostima, sistemima i uređenjima, propisima i zakonima koji reguliraju i upravljaju ovim bićem i uređuje stvarnost njegovog života.

Kad god se čovjek vrati Allahovoj uputi, nađe Pravi Put, jer je Allahova uputa jedini Pravi Put; a kad god se udalji od nje u potpunosti ili djelimično, zamjenjujući je nekim svojim idejama i shvatanjima, ode u zabludu i stranputicu. Jer, sve što nije od Allahove upute je zabluda. Nema treće kategorije: *Zar poslije istine ima išta osim zablude?* (10/32).

Čovječanstvo je već iskusilo sve pogubne posljedice ove zablude i lutanja - i još uvijek kuša i proživljava - ono što predstavlja neminovnost u historiji čovječanstva kada se ono udalji od Allahove upute. To je jedina prava "historijska neminovnost" jer je ona Allahova odredba i nagovještaj, a ne te kojekakve neminovnosti. Onaj ko želi razmatrati nesretnu sudbinu čovječanstva zbog udaljavanja od Allahove upute, nema potrebe da rovi i istražuje, ona je svuda prisutna oko njega, oči je vide, ruke dodiruju, a umni ljudi o njoj zборе na sve strane.⁴²

Zato kontekst ajeta čini digresiju da istakne i potvrdi nužnost potpune predanosti samo Allahu (Uzvišenom), posvećivanja ibadeta samo Njemu, straha od Njega i bojznosti:

I nama je naređeno da Gospodara svjetova slušamo i da namaz obavljamo i da se Njega bojimo (6/71-72).

Reci, Muhammede, i obznani da je jedino Allahova uputa - prava uputa i da je nama, stoga, naređeno da Gospodaru svjetova predani budemo. On je taj kome se svjetovi pokoravaju, i svi svjetovi su doista Njemu pokorni. Šta je to onda čovjeku, pa on mimo svih ostalih svjetova čini izuzetak u pokornosti i predanosti Sveopćem Gospodaru kome su pokorni svjetovi na nebesima i Zemlji?

Spominjanje gospodstva nad svjetovima ovdje ima svoj razlog. On potvrđuje istinu koja se neizbježno mora priznati, a to je pokornost cjelokupnog Bitka, njegovih vidljivih i nevidljivih svjetova, zakonitostima koje je Allah postavio i odredio. Oni nisu u stanju izaći izvan okvira tih zakonitosti. Čovjek je također, s obzirom na svoju organsku konstrukciju, pokoran ovim zakonitostima bez svoje volje i nije u stanju izaći izvan njihovih okvira. Ostaje još samo da se pokori i u onom domenu u kojem ima izbor i u kojem polaže ispit. To je domen izbora između Upute i

⁴²V. *El-Islamu we muškilatuh-hadareti*, poglavlje *Tehabbut we idtirab*, i *Et-tetawwuru we's-sebatu fi hajati'l-bešerijeti*, poglavlje *Šehadetu'l-qarni'l-išrine*.

zablude. Ako bi se i u tome pokorio i predao kao što se pokorava njegov organski dio, njegovo stanje bi se ispravilo, fizički oblik i ponašanje, njegovo tijelo i duša, dunjaluk i ahiret uravnotežili i uskladili.⁴³

U objavi i obznani Poslanika (alejhi's-selam) i muslimana s njim, da im je naređeno da se pokore te da su se pokorili, krije se snažno djelujuća sugestija za onoga kome Allah otvori srce za prihvatanje i odaziv pozivu kroz sva vremena.

Nakon proklamacije predaje i pokornosti Gospodaru svjetova dolaze obredne i moralne obaveze:

... i da namaz obavljamo i da se Njega bojimo (6/72).

Osnovna je predanost Gospodaru svjetova, Njegovoj vlasti, odgoju i usmjerenju. Zatim dolaze obredi, ibadeti, i duhovno uzdizanje kako bi bili bazirani i utemeljeni na principu predanosti i pokornosti. Oni, ustvari, ne mogu postojati osim ako je ovaj temelj čvrst i stabilan da može podnijeti teret nadgradnje.

U posljednjoj rezonanci ove cjeline, kontekst sadrži i okuplja snažne i utjecajne temeljne istine vjerovanja: suštinu proživljenja, stvaranja, vlasti, znanja nevidljivog i vidljivog, mudrosti i iskustva... specifičnosti Božanstva koje predstavljaju glavnu temu ove sure:

On je Taj pred kojim ćete biti sakupljeni (6/72)

i On je Taj koji je nebesa i Zemlju mudro stvorio: čim On za nešto rekne: "Budi!" - ono biva; riječ Njegova je Istina; samo će On imati vlast na Dan kad se u rog duhne; On zna nevidljivi i vidljivi svijet, i On je Mudar i Sveznajući" (6/73).

On je Taj pred kojim ćete biti sakupljeni (6/72).

Predanost i pokornost Gospodaru svjetova je nužnost i dužnost. On je Taj pred kojim će biti sakupljena stvorenja. Bolje im je onda da dođu na ovo neizbježno okupljanje s onim što će ih spasiti. Bolje je da Mu se danas pokore i predaju, kao što to rade svjetovi, prije nego što dođu pred Njega da odgovaraju. Zamišljanje i predočenje ove istine - istine proživljenja i iskupljenja - sugerira na potrebu pokornosti u samom startu s obzirom da je pokoravanje i predavanje neizbježno na kraju.

⁴³V. opširnije Es-Sejjid Ebu'l-A'la el-Mewdudi, *Mebadiu'l-islam*, poglavlje *El-Islam*.

I On je Taj koji je nebesa i Zemlju mudro stvorio (6/73).

Ovo je druga istina koja se navodi kao drugi utjecajan činilac. Allah, kome se po naređenju moraju pokoriti, je Taj koji je nebesa i Zemlju stvorio, a onaj ko stvara, posjeduje, vlada, presuđuje i raspolaze. Nebesa i Zemlju je stvorio mudro. Mudrost je bit stvaranja. Ovaj tekst, povrh toga, sadrži negaciju fikcija i tlapnji koje je o Kosmosu naučavala filozofija a naročito platonizam i idealizam, tvrdeći da je opipljivi svijet samo opsjena i varka koja u stvarnosti ne postoji. Pored ispravljanja ovakvih predodžbi i koncepcija, tekst sugerira da su istina i mudrost temeljni element u strukturi ovog Kosmosa, a također i u njegovim krajnjim ishodištima. Istina u kojoj ljudi traže ishodište i pribježište oslanja se na istinu skrivenu u prirodi i naravi Bitka čineći s njim ogromnu snagu, pred kojom ne može opstati neistina koja nema svojih korijena i osnova u strukturi Kosmosa; ona je kao ružno drvo iščupano s površine zemlje, kome nema opstanka; ona je kao otpadak koji se odbacuje, jer nema svoju autentičnost u strukturi Kosmosa, kao što je slučaj s Istinom. Ovo je velika istina i duboko utjecajna činjenica također.

Vjernik koji osjeća da je Istina koja je s njim - s njim lično u granicama njegovog bića - povezana sa velikom istinom u biću Univerzuma (u drugom ajetu se navodi: *To je zato što je Allah - Istina (31/30)*), a ona se veže za Apsolutnu Istinu Allahovu, vjernik koji osjeća ovu tako veliku i grandioznu Istinu, ne primjećuje je u neistini, bez obzira koliko ona bila krupna, napuhana, osiona, ohola i moćna da nanese određenu nevolju, vidi samo prolazni mjehurić u egzistenciji koji nema korijena niti uporišta pa se brzo rasprskava i nestaje kao da nikad nije ni postojao.

Osjećanje nevjernika pred predodžbom ove Istine se također potrese. Katkada se pokori i pokaje!

Čim On za nešto rekne: "Budi!" - ono biva (6/73).

On je Moćni Vladar; apsolutna volja u stvaranju, kreiranju, modificiranju i zamjenjivanju. Prezentiranje i predočavanje ove istine, pored toga što je u funkciji izgradnje vjerovanja u srcima vjernika, također utjecajno i sugestivno djeluje na duše onih koji se pozivaju na poslušnost i pokornost Allahu, Gospodaru svjetova, Mudrom Stvoritelju, koji čim nešto rekne: "Budi!"- ono biva.

Riječ Njegova je Istina (6/73).

Svejedno da li se radilo o stvaralačkoj riječi: *"Budi!"- i ono biva*, ili riječi kojom se naređuje pokornost samo Njemu, ili riječi kojom propisuje ljudima zakone kada se oni pokore, ili riječi kojom obavještava o prošlosti, sadašnjosti ili budućnosti, stvaranju i postanku, proživljenju ili suđenju.

Njegova riječ u svemu ovome je Istina. Preče je i bolje da se samo Njemu pokore oni koji Mu pripisuju ortaka od Njegovih stvorenja koja niti mogu koristiti niti štetu donijeti, kao i oni koji slijede riječi nekog drugog, njegovo tumačenje egzistencije i propisivanja zakona za život u bilo kom pravcu.

Samo će On imati vlast na Dan kad se u rog duhne (6/73).

Ovaj dan je dan okupljanja, Dan kad se u rog duhne (to je šupalj rog kao truba), Dan proživljenja i buđenja na ljudima nepoznat način, jer je to tajna koju je Allah ostavio za Sebe. Rog (sur) je također tajna (gajb) s obzirom na njegovu suštinu i način na koji će mu se odazvati mrtvi. Predanja iz tradicije kažu: To je truba od svjetlosti u koju će duhnuti melek, čut će je oni koji su u kaburima; dignut će se i izaći iz njih. Ovo je drugo puhanje. Na prvo puhanje umrijet će oni na nebesima i oni na Zemlji, ostat će samo oni koje bude Allah odabrao, kao što se navodi u ajetu: *I u rog će se puhnuti, i umrijeće oni na nebesima i oni na Zemlji, ostaće samo oni koje Allah bude odabrao; poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati (39/68).*

Ovi opisi roga i posljedica puhanja u nj daje nam za pravo da sasvim pouzdano zaključimo da je on drugačiji od svega onog što su ljudi upoznali na Zemlji ili zamišljali. To je jedna od Allahovih tajni, o kojoj znamo samo onoliko koliko nam ju je On opisao; ne prelazimo ovu granicu jer u tom prelaženju nema sigurnosti niti nečeg izvjesnog. Samo pretpostavke i nagađanja.

U ovom Danu kad se u rog puhne postat će jasno čak i poricateljima i slijepcima da sva moć pripada samo Allahu, da nema vlasti osim Njegove vlasti, da nema volje osim Njegove volje. Svakako je onda bolje za one koji odbijaju da Mu se dragovoljno pokore prije nego što se potpuno predaju Njegovoj apsolutnoj vlasti na Dan kad se u rog duhne.

On zna nevidljivi i vidljivi svijet (6/73).

Onaj ko poznaje taj nevidljivi, velom tajne prekriveni svijet kao što poznaje ovaj vidljivi Univerzum, Kojemu ništa nije skriveno i ništa ne izmiče od stvari koje se tiču robova, bolje je onda za njih da Mu se

povinuju, da Ga obožavaju i da Ga se boje. Ova istina tako sama po sebi opominje i uzima se kao djelotvoran i sugestivan argument u suprotstavljanju nevjernicima i oponentima.

... i On je Mudar i Sveznajući (6/73).

Upravlja Kosmosom koji je stvorio i ljudima koje posjeduje na dunjaluku i ahiretu s mudrošću i znanjem. Zato treba da se povinuju Njegovoj poruci i šeriatu, da nadu sreću u tragovima Njegove mudrosti i znanja, da se vrate Njegovoj uputi, napuste stranputicu, bespuće i izgubljenost i uđu u okrilje Njegove mudrosti i znanja, upute i providjenja.

Tako ova istina ima vrlo sugestivan utjecaj na umove i srca.

« وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزَرَ : أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً ؟ إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ * وَكَذَلِكَ نُرَى إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَلَيْكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ * فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ : هَذَا رَبِّي ، فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ : لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ * فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ : هَذَا رَبِّي ، فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ : لَئِنْ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ * فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِعَةً قَالَ : هَذَا رَبِّي ، هَذَا أَكْبَرُ ، فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ : يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ * إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ، حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ .

« وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ ، قَالَ : أَتُحَاجُّونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِ ؟ وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ ، إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا ، وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ، أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ؟ * وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ ، وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا ؟ فَايُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ؟ * الَّذِينَ آمَنُوا ، وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ ، وَهُمْ مُهْتَدُونَ * وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَى قَوْمِهِ ، نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَن نَّشَاءُ ، إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ .

« وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ، كُلًّا هَدَيْنَا ، وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ ، وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ ، وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ * وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ ، كُلٌّ مِنْ الصَّالِحِينَ * وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُوسُفَ وَلُوطًا وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ * وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ ، وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ، وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ * أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ؛ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا قَوْمًا لَيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ * أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمْ أَقْتَدِهِ ، قُلْ : لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ، إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ .

« وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا : مَا أُنْزِلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ . قُلْ : مَنْ أُنْزِلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ ، تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ، وَعُلِّمْتُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ . قُلْ اللَّهُ ، ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ * وَهَذَا كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ ، وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا ، وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ ، وَهُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ .

« وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ؟ أَوْ قَالَ : أُوحِيَ إِلَيَّ ، وَلَمْ يُوْحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ ؟ - وَمَنْ قَالَ : سَأُنْزِلُ مِثْلَ مَا أُنْزِلَ اللَّهُ ؟ وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ : أَخْرِجُوا أَنْفُسَكُمْ ، الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ، وَكُنْتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ * وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فَرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ، وَمَا نَرَى

مَعَكُمْ شُفَعَاءُكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ! لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ، وَضَلَّ عَنْكُمْ
مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ! ..

A kad Ibrāhim reče ocu svome Āzeru: "Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi" (6/74).

I Mi pokazasmo Ibrāhimu carstvo nebesa i Zemlje da bi čvrsto vjerovao (6/75).

I kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" (6/76).

A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, on reče "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali" (6/77).

A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: "Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!" - A pošto zađe, I on reče: "Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! (6/78).

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" (6/79).

I narod njegov se s njime raspravljao. "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?"- reče on. "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, biće samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve. Zašto se ne urazumite? (6/80).

A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? (6/81).

Biće sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju; oni će biti, na pravom putu" (6/82).

To su dokazi Naši koje dadasmo Ibrāhimu za narod njegov. Mi više stepene dajemo onima kojima Mi hoćemo. Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući (6/83).

I Mi mu poklonismo Ishāka i Jakuba; i svakog uputismo - a Nūha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih Dāwūda, i Sulejmāna, i Ejjūba, i

Jūsufa, i Musaa, i Hārūna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - (6/84)

i Zekerijāa, i Jahjaa, i Isāa, i Il'jāsa - svi oni su bili dobri - (6/85)

i Ismaila i El-jese'a i Jūnusa i Lūta - i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali (6/86)

i neke pretke njihove i potomke njihove i braću njihovu - njih smo odabrali i na pravi put im ukazali (6/87).

To je Allahovo uputstvo na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili (6/88).

To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati (6/89).

Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put. Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima"(6/90).

Jevreji ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: "Nijednom čovjeku Allah nije ništa objavio!" Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Musa kao svjetlo i putokaz ljudima, koju na listove stavljate i pokazujete, - a mnogo i krijete -, i poučavate se onome što ni vi ni preci vaši niste znali?" Reci: "Allah!" Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju (6/91).

A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je, ona potvrđuje onu prije nje da opominješ Mekku i ostali svijet. A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u nju i o namazima svojim brigu brinu (6/92).

Ko je nepravedniji od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: "Objavljuje mi se"- a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: "I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje." A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali"(6/93).

A doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobra koja smo vam bili darovali. "Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali"(6/94).

Ovaj tekst, iako dug, predstavlja jednu cjelinu; obuhvata i govori o temi s međusobno povezanim odlomcima; tretira temeljno pitanje u ovoj suri, pitanje izgradnje vjerovanja na osnovi sveobuhvatnog upoznavanja sa suštinom Božanstva i suštinom predanosti i veza među njima; tretira ovo pitanje na drugačiji način od onoga koji se koristi od početka sure; tretira ga pripovjedačkim stilom i komentarom uz upotrebu sugestivnih i utjecajnih scena kojima obiluje ova sura a u koje spada i prizor ispuštanja duše, potpunih obrisa. Sve to u jednom dugom, ujednačenom dahu, usred neprekidnih talasa o kojima smo govorili u uvodu ove sure.

Ova cjelina, u globalu, izlaže i prikazuje povorku imana, koja se proteže od Nûha (alejhi's-selam) do Muhammeda (alejhi's-selam). Na početku govori o suštini Božanstva onako kako se otkriva u prirodi (fitret) jednog od Allahovih dobrih robova - Ibrāhima (alejhi's-selam) - iscrtavajući doista divan prizor zdrave prirode koja traga za svojim Istinitim Bogom, kojeg otkriva u svojim dubinama, sukobljavajući se u vanjskom svijetu sa devijacijama džahilijeta i njegovim shvatanjima sve dok ne stigne do ispravnog shvatanja podudarnog sa onim što otkriva u svojim dubinama o svom Istinitom Bogu i utemeljenog na tom unutrašnjem dokazu iz svojih dubina koji je čvršći i postojaniji od vidljivog i opipljivog dokaza. Takav slučaj imamo kada kontekst govori o Ibrāhimu (alejhi's-selam) nakon pronalaženja puta i spoznaje Istinitog Gospodara i njegovoj smirenosti i pouzdanja u ono što osjeća u svom srcu prema Njemu: *I narod njegov se s njime raspravljao. "Zar da se sa mnoom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on. "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, biće samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve. Zašto se ne urazumite?"* (6/80).

A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? (6/81).

Kontekst zatim ide sa neprekinutom povorkom imana koju predvodi časna skupina Allahovih poslanika tokom dugog niza stoljeća gdje se mnogoboštvo mnogobožaca i poricanje nevjernika pojavljuje kao besmislica bez ikakve vrijednosti, koja se raspršava sa obje strane veličanstvene povorke; ona se kreće svojim neprekidnim putem tako da se njen zadnji dio spaja sa prvim, formirajući jedan ummet u kojem se posljednja generacija povodi za Uputom prve generacije bez obaziranja na vrijeme ili prostor, rasu ili naciju, porijeklo ili boju. Uže koje sve njih spaja je ova ista vjera koju nosi plemenita skupina.

Divan prizor također se ukazuje u riječima Uzvišenog Allaha upućenim plemenitom Poslaniku nakon prezentacije veličanstvene povorke:

To je Allahovo uputstvo na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili (6/88).

To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati (6/89).

Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put. Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima" (6/90).

Nakon prezentiranja ove veličanstvene povorke dolazi kritika i osuda onih koji tvrde da Allah nije slao poslanike i da ljudima nije objavljivao Knjigu. Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati. Ne veliča Allaha onako kako Ga treba veličati onaj ko kaže: On je (Uzvišeni) prepustio ljude same sebi, njihovoj pameti, strastima, porivima, slabostima i nedostacima koji ih pogađaju i obuzimaju. To ne dolikuje i ne priliči Allahovoj Božanskoj i stvaralačkoj ulozi i poziciji, Njegovom znanju, mudrosti, pravdi i milosti. Naprotiv, Njegova milost, znanje i pravda zahtijevali su slanje poslanika Njegovim stvorenjima i objavljivanje Knjiga nekim poslanicima da svi pokušaju uputiti čovječanstvo njegovom Stvoritelju i spasiti njihovu prirodu od naslaga koje je prekrivaju zatvarajući njene otvore i onesposobljavajući mehanizme za prijem i odaziv. Navodi primjer Knjige koju je objavio Musau (alejhi's-selam) i ove Knjige koja potvrđuje sve ranije Knjige.

Ova podugačka cjelina, povezanih odlomaka, završava osudom izmišljotina onog koji laži o Allahu iznosi i tvrdnje onog ko tvrdi da mu se objavljuje od Allaha ili da je u stanju reći isto onako kao što Allah objavljuje. To su sve tvrdnje koje su iznosili neki protivnici islamske misije. Među njima je bilo onih koji su tvrdili da dobijaju objavu i onih koji su sebi pripisivali vjerovjesništvo.

I na kraju dolazi prizor žalosne i turobne smrti mnogobožaca:

A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali" (6/93).

A doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobra koja smo vam bili darovali. "Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali" (6/94).

To je deprimirajući, turobni i zastrašujući prizor; okružuje ga poniženje a prati osuda i grđenje kao kazna za oholost, okretanje leđa, laž i nevjerovanje.

A kad Ibrāhim reče ocu svome Āzeru: "Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi" (6/74).

I Mi pokazasmo Ibrāhimu carstvo nebesa i Zemlje da bi čvrsto vjerovao (6/75).

I kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" (6/76).

A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, on reče "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali" (6/77).

A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: "Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!" - A pošto zađe, I on reče: "Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! (6/78).

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" (6/79).

Divan je i očaravajući prizor ono što kur'anski kontekst oslikava u ovim ajetima. Prizor iskonske prirode koja u početku odbacuje shvatanja džahilijeta o kipovima i osuđuje ih; kreće nakon što je odbacila od sebe praznovjerje, s dubokom, impulzivnom čežnjom, tragajući za svojim istinskim Gospodarom, koga nalazi u svojoj savjesti, ali Ga još ne razaznaje u svojoj svijesti i spoznaji. Ona se, u svojoj skrivenoj žudnji i zanesenosti hvata i kači za sve što joj se čini da bi, eventualno, moglo biti to Božanstvo. I kada ga ispita i otkrije da je lažno božanstvo i da ne odgovara suštini i karakteru Božanstva kojeg osjeća skrivenog u svojim dubinama. Zatim otkriva Istinu koja je obasjava i razotkriva joj se; odlazi sva ozarena i u

najvećoj radosti, prepuna ove Istine, da s uzbuđenjem susreta objavi i obznani svoje čvrsto uvjerenje zbog otkrića podudarnosti Istine koju je otkrila svojim umom sa istinom koja je skrivena u njoj otprije. Divan i krasan prizor ovoga što se ukazuje i razotkriva u srcu Ibrāhima (alejhi's-selam). Kontekst izlaže veliko iskustvo kroz koje je prošao u ovim kratkim ajetima. To je historija prirode i njenog odnosa prema Istini i neistini, povijest vjerovanja, također, kojeg vjernik očituje ne plašeći se zbog toga ničijeg prijekora i ne ugađajući na njen račun ni ocu, ni porodici, ni rodu, ni narodu. Kao što je postupio Ibrāhim (alejhi's-selam) prema svome ocu i narodu zauzimajući ovako čvrst, nepokolebljiv i jasan stav:

A kad Ibrāhim reče ocu svome Āzeru: "Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi" (6/74).

To je priroda koja govori jezikom Ibrāhima (alejhi's-selam). On još uvijek svojom svijesću i racionalnom spoznajom nije našao puta do svoga Boga, ali njegova zdrava priroda odbija u osnovi mogućnost da ovi kipovi koje obožava njegov narod budu bogovi. Njegov narod, Kaldejci, u Iraku obožavali su kipove kao što su obožavali planete i zvijezde. Bog koji zaslužuje da se obožava, da Mu se ljudi obraćaju u dobru i zlu, koji je stvorio ljude i sva živa bića, taj Bog, u prirodi Ibrāhimovoj, ne može biti kip od kamena ili kumir od drveta. Ako ovi kipovi ne stvaraju, ne daju opskrbu, ne čuju i ne odazivaju se, a to je očito i vidljivo, onda i ne zaslužuju obožavanje niti da se tretiraju kao božanstva pa čak ni u svojstvu posrednika između Istinskog Boga i ljudi.

Dakle, u pitanju je očita zabluda koju Ibrāhimova (alejhi's-selam) priroda osjeća od prvog momenta. A ona je savršen model prirode s kojom je Allah (Uzvišeni) stvorio ljude; ona je i savršen model prirode kada se suprotstavlja očitoj zabludi, odbacuje je i osuđuje, javno izgovara riječ Istine i propagira je kada je u pitanju vjerovanje.

Zar kumire smatraš bogovima?! Vidim da ste i ti i narod tvoj u pravoj zabludi (6/74).

Riječi koje Ibrāhim (alejhi's-selam) upućuje svome ocu. A on (Ibrāhim) je pun sažaljenja, obazriv, dobrohotan, ćudoredan, velikodušan, blag, kako ga sve Kur'an-i Kerim opisuje. Ali ovdje je u pitanju vjerovanje, a ono je iznad očinsko-sinovskih veza, iznad osjećanja blagosti i velikodušnosti. Ibrāhim (alejhi's-selam) je uzor kojeg muslimani od njegovih potomaka moraju slijediti po Allahovoj naredbi. Cilj ovog kazivanja je da on bude uzor i primjer.

Ibrāhim (alejhi's-selam) je čistoćom svoje prirode i njenom privrženosti Istini zaslužio da Allah (Uzvišeni) otkrije njegovoj intuiciji skrivene tajne Kosmosa i dokaze koji ukazuju na Uputu u Univerzumu:

I Mi pokazasmo Ibrāhimu carstvo nebesa i Zemlje da bi čvrsto vjerovao
(6/75).

S ovako zdravom prirodom, jakom intuicijom, privrženosti Istini i hrabrom osudom neistine, pokazasmo Ibrāhimu (alejhi's-selam) suštinu ovog carstva, carstva nebesa i Zemlje, predočismo mu skrivene tajne u srcu Kosmosa; otkrismo mu znakove (ajete) razasute po stranicama svemira i spojismo njegovo srce, prirodu i nadahnuća imana sa znakovima Upute u ovako čudesnom Univerzumu da se sa stepena osude obožavanja lažnih božanstava uspne na stepen čvrste i nepokolebljive svijesti o Istinitom Bogu.

Ovo je intuitivni put prirode; svijest koju ne prekrivaju i ne zamagljuju naslage; vid koji primjećuje čudesa Allahovog stvaranja u Kosmosu; razmišljanje koje prati pojave sve dok ne "progovore" i otkriju svoje skrivene tajne; i Uputa od Allaha kao nagrada za uloženi trud i napor.

Tako je išao Ibrāhim (alejhi's-selam) i na tom putu je "našao" Allaha (Uzvišenog). Našao Ga je u svom razumu i svijesti nakon što Ga je nalazio samo u svojoj prirodi i savjesti. Našao je da je Istina Božanstva koju otkriva u svom razumu i svijesti identična sa onom koju nalazi u svojoj prirodi i savjesti.

Nastavimo pratiti ovo zanimljivo i čežljivo putovanje sa čistom Ibrāhimovom (alejhi's-selam) prirodom. To je teško i naporno putovanje iako izgleda da je lagahno i lagodno. Putovanje od tačke prirodnog imana do tačke svjesnog imana, imana na kojem se temelji zaduživanje obavezama, farzovima, i propisima, imana kojeg Allah (Uzvišeni) ne prepušta samo ljudskim umovima nego ga pojašnjava u poslanicama i misijama poslanika; određujući poslanstvo i poslaničku misiju, a ne ljudsku prirodu i um, dokazom protiv njih i osnovom nagrade i kazne, kao znak pravde i milosti Svoje i poznavanja stvarnosti i biti čovjeka.

Ibrāhim (alejhi's-selam) je Ibrāhim; prijatelj Milostivog (Halilu-r-Rahman) i otac muslimana.

I kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" (6/76).

Ovo je slika duše Ibrāhimove koju obuzima sumnja, zapravo kategorička osuda obožavanja kipova od strane njegovog oca i naroda. Pitanje vjerovanja postala je njegova glavna preokupacija i briga. Tu sliku njegove preokupirane duše još više ističe sam iskaz: *I kad nastupi noć*. Kao da noć samo njega prekriva izolirajući ga od ostalog svijeta oko njega kako bi živio sam sa sobom, svojim mislima i razmišljanjima, sa svojom novom brigom koja okupira njegovu pažnju i nameće se njegovoj misli:

I kad nastupi noć, on ugleda zvijezdu i reče: "Ovo je Gospodar moj!" (6/76).

Njegov narod je obožavao planete i zvijezde, kao što smo već rekli. Nakon što je izgubio svu nadu da je njegov Istiniti Bog, kojeg "nalazi"u svojoj prirodi ali ne pomoću uma i svijesti, jedan od kipova, možda se ponadao da će otkriti u nečemu što je predmet obožavanja njegovog naroda.

Nije ovo bilo prvi put da Ibrāhim sazna da njegov narod obožava planete i zvijezde. Niti je ovo bilo prvi put da Ibrāhim vidi planetu. Ali planeta mu ove noći "govori"nešto što nije "govorila"ranije, inspiriše ga nečim što se slaže sa onim što okupira njegovu misao i pritišće njegov svijet:

... reče: "Ovo je Gospodar moj!" (6/76).

Ona je svojom svjetlošću, pojavom i visinom bliža poziciji Božanstva od kipova. Ali ne, ona njegovu pretpostavku nipodaštava i eliminira:

A pošto zađe, reče: "Ne volim one koji zalaze!" (6/76).

Ona zalazi, napušta stvorenja. Ko će ih onda štititi i o njima se brinuti ako Gospodar zalazi?! Ne, ona nije Gospodar, jer Gospodar ne zalazi!

Intuitivna logika prirode ne poziva se na logičke sudove i pretpostavke, već zaključuje direktno s lakoćom i odlučnošću. Jer cijelo ljudsko biće s dubokim povjerenjem tako govori.

Ne volim one koji zalaze! (6/76).

Veza između prirode i njenog Gospodara je veza ljubavi, spona među njima je srce. Priroda Ibrāhimova (alejhi's-selam) ne voli one koji zalaze, niti takve smatra Bogom. Bog kojeg voli priroda ne zalazi.

A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: "Ovo je Gospodar moj!" A pošto zađe, on reče: "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali" (6/77).

Iskustvo se ponavlja. Ibrāhim kao da nikad nije vidio Mjesec i kao da nije znao da ga njegova porodica i narod obožavaju. Ovu noć je on u njegovom gledanju nešto novo.

... reče: "Ovo je Gospodar moj!" (6/77).

Sa svojim svjetlom koje se razlijeva kroz Kosmos i izdvajanjem i isticanjem na nebu sa svojim obljubljenim svjetlom; ali on zalazi. A Gospodar, kako Ga Ibrāhim poznaje svojom prirodom i svojim srcem ne zalazi.

Ovdje Ibrāhim osjeća da mu je potrebna pomoć od njegovog Istinskog Gospodara kojeg nalazi u svom srcu i prirodi; Gospodara kojeg voli, ali do kojeg još nije doprla njegova spoznaja i svijest. Osjeća da je zalutao i izgubljen ako mu Gospodar njegov Uputu ne podari, ako mu ne pruži Svoju ruku i ne otkrije Put do Njega:

... on reče: "Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali" (6/77).

A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: "Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!" - A pošto zađe, on reče: "Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! (6/78).

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!" (6/79).

To je treće iskustvo sa najvećim vidljivim nebeskim tijelom, najsvjetlijim i najtoplijim, Suncem. Sunce se rađa i zalazi svaki dan. Ali danas ono izgleda u Ibrāhimovim očima kao novo stvorenje. On danas gleda stvari kao biće koje traga za Bogom u kojeg će biti siguran, kod kojeg će naći smirenost i izvjesnost nakon nesigurnosti, nemira i velikog truda:

... on uzviknu: "Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!" (6/78).

Ali i ono također zalazi.

Ovdje dolazi do spoja, varnica izbija i dolazi do spoja na relaciji između čiste, iskrene prirode i Istinitog Allaha. Svjetlost obasjava srce, prelijeva se na spoljašnji svijet, um i svijest. Ibrāhim "nalazi" svog Boga;

“nalazi” Ga u svojoj svijesti i umu onakvim kakav je u njegovoj prirodi i srcu. Ovdje dolazi do podudarnosti između skrivenog prirodnog osjećanja i jasnog racionalnog poimanja.

Ibrâhim “nalazi” svog Boga, ali Ga ne nalazi u svijetlećoj planeti, izlazećem Mjesecu i rađajućem Suncu; ne nalazi ga u onome što vidi oko niti u onome što čulo osjeća. On Ga “nalazi” u svom srcu i prirodi, u svom umu i svijesti, u svemu što postoji oko njega; on Ga nalazi različitim od svega onoga što oko vidi, čulo osjeća a um spoznaje i otkriva.

U tom momentu on osjeća u sebi da je došlo do potpunog razlučivanja između njega i njegovog naroda kada je u pitanju obožavanje lažnih božanstava. Definitivno i kategorički se ograđuje, bez dvoumljenja i okolišanja, od njihovog pravca, puta i politeizma u koji su zapali. Oni nisu potpuno poricali Allahovo postojanje, nego su Njemu ravnim smatrali ova božanstva. Ibrâhim se obraća samo Allahu, smatrajući da Njemu nema ravnog:

... on reče: “Ako me Gospodar moj na pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali” (6/77).

... on reče: “Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! (6/78).

Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!” (6/79).

To je usmjerenje i okretanje ka Stvoritelju nebesa i Zemlje, ispravno usmjerenje koje ne naginje politeizmu. Definitivna riječ, čvrsto uvjerenje i konačni pravac; nema dvoumljenja nakon toga niti nesigurnosti u shvatanju koje se ukazalo pred umom, podudarnom sa Istinom u srcu.

Po drugi put posmatramo taj krasni, zadivljujući prizor, prizor vjerovanja koje je postalo jasno u duši i koje je ovladalo srcem, nakon što je postalo savršeno očito, a sa srca se otklonile naslage. Vidimo ga kako je ispunilo ljudsko biće; poslije njega nema više ništa; ispunilo ga je smirenošću i pouzdanjem u Gospodara kojeg je “našao” u svom srcu, umu i svemu postojećem oko njega. Prizor koji se ukazuje u svoj svojoj veličini i ljepoti u slijedećem dijelu konteksta.

Ibrāhim je stigao do "vidjenja" Allaha (Uzvišenog) u svom srcu, umu i svemu postojećem oko njega. Njegovo srce se smirilo i duša razrahatila. Osjetio je kako ga Allahova ruka uzima i vodi putem. Sada pristizhe njegov narod da s njim raspravljaju o uvjerenju do kojeg je stigao, tevhidu kojem je raširio svoje grudi, plašeći ga njihovim božanstvima koje je odbacio i osudio, da ga ona neće kazniti. On im se suprotstavlja svojim nepokolebljivim uvjerenjem, čvrstim imanom, unutrašnjim i vanjskim "videnjem" i otkrivanjem Istinitog Gospodara koji ga je uputio:

I narod njegov se s njime raspravljao. "Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on. "Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate, biće samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve. Zašto se ne urazumite? A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? (6/80-81).

Priroda, kada se izopači, zaluta, zatim nastavlja u svom lutanju u zabludi, ugao postaje sve veći, linija sve dalje od početka, tako da joj povratak postaje težak. Ovaj Ibrāhimov (alejhi's-selam) narod obožava kipove, planete i zvijezde. Ne razmišljaju i ne razmatraju ovo veliko putovanje koje se desilo u duši Ibrāhimovoj. Ovo nije bilo razlog ni da ih navede na puko razmišljanje i razmatranje već su došli da s njime polemišu i raspravljaju premda su im shvatanja tako očito slaba i nesuvisla, a zabluda u kojoj se nalaze tako jasna.

Ali Ibrāhim, vjernik koji je spoznao Allaha u svom srcu, umu i svemu postojećem oko sebe, suprotstavlja im se kritikujući ih smireno i samouvjeren.

"Zar da se sa mnom raspravljate o Allahu, a On je mene uputio?" - reče on (6/80).

Zar sa mnom da polemišete o Allahu, a ja sam se osvjedočio da me On za ruku vodi, otvara mi oči, upućuje me i upoznaje sa Sobom. Uzeo je za moju ruku i poveo me i On postoji, a ovo je po meni dokaz postojanja, primijetio sam Ga u svom srcu i svijesti, kao što sam Ga opazio u Kosmosu oko mene. Vaša polemika je besmislena i bespotrebna o stvari koju ja primjećujem u sebi i ne tražim za to nikakav dokaz. To što me je uputio k Sebi je dokaz.

Ja se ne bojim onih koje vi Njemu ravnim smatrate (6/80).

A kako da se i boji onaj ko je “našao” Allaha? Čega i koga da se boji? Svaka snaga, mimo Allahove, je slaba, svaka vlast, mimo Allahove, je nešto čega se ne treba plašiti.

Ali, Ibrāhim (alejhi's-selam) sa svojim dubokim imanom i predanom savješću ne želi da išta kategorički ustvrdi bez oslanjanja na apsolutnu Allahovu volju i sveobuhvatno znanje:

... biće samo ono što Gospodar moj bude htio. Gospodar moj znanjem Svojim obuhvata sve (6/80).

Svoju zaštitu i čuvanje prepušta Allahovom htijenju i providenju, izjavljujući da se on nimalo ne plaši njihovih božanstava jer se on uzda u Allahovu zaštitu i čuvanje i zna da će ga zadesiti samo ono što Allah bude htio i svojim sveobuhvatnim znanjem odredio.

A kako bih se bojao onih koje s Njim izjednačujete, kada se vi ne bojite što Allahu druge ravnim smatrate, iako vam On za to nije nikakav dokaz dao? I znate li vi ko će, mi ili vi, biti siguran? (6/81).

Logika samouvjerenog vjernika, koji razumije istine i stvarno značenje Bitka. Ako neko ima razloga da strahuje, nije to svakako Ibrāhim (alejhi's-selam), niti je to vjernik koji prepušta svoje vodstvo Allahu i ide putem kojim ga On vodi. Kako i zašto da se plaši nemoćnih božanstava kakva god ona bila? Iako se katkada javljaju u obliku zulumčara na Zemlji, oni su pred Allahovom silom i moći beznačajni i bespomoćni. Kako i zašto da se Ibrāhim boji ovih lažnih, nemoćnih božanstava kada se oni ne boje što Allahu druge ravnim smatraju, među stvarima i živim bićima, a za što Allah nikakav dokaz nije dao? Koja od ove dvije strane treba biti sigurna? Ona koja vjeruje u Allaha, a poriče lažna božanstva, ili ona koja s Njim izjednačuje druge, bez ikakva dokaza za to? Koja strana treba biti sigurna ako imalo znanja i pameti imaju?

Ovdje dolazi odgovor iz najviših sfera i Allah izriče svoju presudu u ovom pitanju:

Biće sigurni samo oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju; oni će biti na pravom putu (6/82).

Oni koji vjeruju i Allahu se iskreno predaju i ne pomiješaju vjerovanje svoje s mnogoboštvom i idolatrijom u obredima, pokornosti i usmjerenju, oni će biti sigurni i upućeni.

Ovo je bio dokaz kojim je Allah nadahnuo Ibrāhima da njime uništi i obezvrijedi njihov dokaz koji su iznijeli raspravljajući s njime. Otkrio im je svu slabost i neutemeljenost njihovog shvatanja da mu ova božanstva mogu nauditi. Očito je da oni nisu nijekali Allahovu egzistenciju, niti činjenicu da On ima snagu i vlast u Kosmosu, već su Mu ravnim smatrali ova božanstva. I pošto ih je Ibrāhim (alejhi's-selam) suočio s argumentom kojim ga je Allah nadahnuo, da onaj ko se preda iskreno Allahu ne boji se drugog, a da onaj ko s Allahom drugog izjednačuje, preči je da Ga se boji, njihov argument je oboren, a njegov nadvladao; Ibrāhim (alejhi's-selam) se uzdigao iznad svoga naroda vjerom, argumentacijom i pozicijom. Tako Allah podiže stepen kome hoće, mudro i sa znanjem odlučujući:

Gospodar tvoj je, uistinu, mudar i sveznajući (6/83).

Prije nego što završimo s ovim odjeljkom, želim da uživamo u dahu i atmosferi života iz vremena ashaba Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) kojima je ovaj Kur'an objavljivan na taze; njihove duše su ga upijale, živjele s njim i za njega, komunicirale s njim, saživljavale se s njegovim značenjima, porukama i zahtjevima, s punom ozbiljnošću, sviješću i zadivljujućom prilježnošću koja nas opčarava svojom ljepotom i obasjava svojom veličanstvenošću. Odatle ćemo saznati kakva je bila ta jedinstvena skupina ljudi i kako je Allah (Uzvišeni) pomoću nje stvorio i proizveo čudesa za četvrt stoljeća.

Ibni Džerir prenosi, svojim lancem prenosilaca, od Abdullaha ibni Idriza, da je rekao: **"Kada je objavljen ajet: oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju...", ashabima Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) je bilo teško. Rekli su: Ko od nas sam prema sebi nasilje počinio nije? Resulullah (alejhi's-selam) tada reče: Nije kao što vi mislite, već se to odnosi na ono što je Lukman rekao svome sinu: Ne smatraj druge Allahu ravnim, mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda (31/13).**

On također prenosi, svojim lancem prenosilaca, od Ibni Musejbeba, da je Omer ibni El-Hattab proučio ajet: *oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju...* i onda se uplašio. Došao je Ubejju ibni Ka'bu i rekao mu: Ebe-l-Munzir, proučio sam jedan ajet iz Allahove Knjige. Ko će se spasiti? Koji je to ajet? upita. Omer je proučio ajet, a onda rekao: Ko od nas nasilje prema sebi ne čini? Na to mu Ubejj reče: Allah ti oprostio! Zar nisi čuo da Uzvišeni kaže: *Mnogoboštvo je, zaista, velika nepravda. To je smisao riječi: i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju.*

On također prenosi svojim lancem prenosilaca od Ebu-l-Eš'arija el- 'Abdija, a on od svoga oca da je Zejd ibni Savhan pitao Selmana rekavši mu: Ebu Abdullah, jedan ajet iz Allahove Knjige me je u potpunosti obuzeo i zabrinuo: oni koji vjeruju i vjerovanje svoje s mnogoboštvom ne miješaju... Selman mu reče: To je mnogoboštvo. Zejd na to reče: Ne bi me radovalo da to nisam čuo od tebe, makar zauzvrat svaka stvar bila moja.

Ova tri predanja predočavaju nam i odslikavaju kakvo je bilo osjećanje ove plemenite skupine prema Kur'an-i Kerimu; kako je ozbiljan utjecaj imao na njihove duše; kako su ga dočekivali osjećajući da dolazi s direktnim naredbama za realizaciju, kategoričnim i rezolutnim odlukama kojima se moraju pokoriti i konačnim propisima koji se moraju provesti; kako su bili uplašeni kad bi pomislili da postoji nesrazmjer između njihove ograničene snage i nivoa zaduženja; kako su bili zabrinuti i prestrašeni da budu kažnjeni za bilo koji stepen propusta i nepodudarnosti između djela i nivoa obaveze; sve dok im od Allaha i Njegova Poslanika nije došlo olakšanje.

Divan i očaravajući prizor; prizor duša koje su ponijele teret ove vjere, bile zastorom Allahovom određenju (kader) i prolazom njegovoj volji u stvarnosti života.

Nakon toga, kontekst predočava veličanstvenu povorku imana koji predvodi plemenita grupa poslanika od Nūha (alejhi's-selam), pa Ibrāhima (alejhi's-selam) do posljednjeg Poslanika (alejhi's-selam). Povorka je, kako je predočava kontekst, duga i spojena, a posebno od Ibrāhima (alejhi's-selam) i njegovih sinova - poslanika. U ovom izlaganju se ne pazi na historijski redoslijed, kao na nekim drugim mjestima, jer je ovdje bitna povorka u cjelini, a ne historijski redoslijed.

I Mi mu poklonismo Ishāka i Jākuba; i svakog uputismo - a Nūha smo još prije uputili - i od potomaka njegovih Dāvūda, i Sulejmāna, i Ejjūba, i Jūsufa, i Mūsāa, i Hārūna - eto, tako Mi nagrađujemo one koji dobra djela čine - (6/84)

i Zekerijāa, i Jahjāa, i Isāa, i Il'jāsa - svi oni su bili dobri - (6/85)

i Ismāila i El-jese'a i Jūnusa i Lūta - i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali (6/86)

i neke pretke njihove i potomke njihove i braću njihovu - njih smo odabrali i na pravi put im ukazali (6/87).

To je Allahovo uputstvo na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili (6/88).

To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati (6/89).

Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put. Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima" (6/90).

U ajetima se spominje sedamnaest vjerovjesnika i poslanika mimo Nūha i Ibrāhima - a na ostale se aludira u riječima: *i neke pretke njihove i potomke njihove i braću njihovu*. A komentari na ovu povorku u ajetima: *eto, tako mi nagradujemo one koji dobra djela čine..., i svima smo prednost nad svijetom ostalim dali..., njih smo odabrali i na pravi put im ukazali*, potvrđuju da je ova plemenita skupina vrhunskih kvaliteta, da ju je Allah (Uzvišeni) odabrao i na Pravi Put uputio.

Spominjanje ove skupine na ovakav način, prezentacija ove povorke u ovom obliku i slici je samo u funkciji priprema i uvoda u konstatacije koje slijede:

To je Allahovo uputstvo na koje On ukazuje onima kojima hoće od robova Svojih. A da su oni druge Njemu ravnim smatrali, sigurno bi im propalo ono što su činili (6/88).

Ovo je izvještaj o izvorima Upute na ovoj Zemlji. Allahova uputa čovječanstvu otjelovljena je u onome s čim su došli poslanici. Ono što je sigurno i što se mora slijediti svodi se na ovaj jedan izvor za koji Allah (Uzvišenog) utvrđuje da predstavlja Uputu i da On upućuje njemu koga odabere od Svojih robova. A ako se ovi upućeni robovi udalje od obožavanja Allaha (Uzvišenog), od jedinstvenosti izvora iz koga crpe uputu i počine idolatriju u vjerovanju, obredima ili izvoru upute, sigurno će im propasti njihova djela, tj. postat će beskorisna; stradat će kao što strada životinja koja pase otrovnu travu, napne se i krep. To je izvorno značenje riječi *habita* koja je upotrijebljena u ajetu.

To su oni kojima smo Mi knjige i mudrost i vjerovjesništvo dali. Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati (6/89).

Ovo je druga proklamacija. U prvoj je odredio izvor upute ograničivši ga na Allahovu Uputu s kojom su došli poslanici. U drugoj proklamaciji utvrđuje da su poslanici, i oni koje je spomenuo i oni na koje je indirektno ukazao, oni kojima je Allah dao Knjige mudrosti, vlast i vjerovjesništvo. Riječ *el-hukm* dolazi u značenju mudrosti (*el-hikme*), kao što dolazi i u značenju vlasti (*es-sultan*). Oba značenja su moguća u ajetu. Nekim od ovih poslanika Allah je dao Knjigu, kao npr. Tevrât Mûsâu, Zebur Dâvûdu, Indžil Îsâu (alejhimu's-selam). Nekima je dao vlast kao npr. Dâvûdu i Sulejmânu. Njima je data vlast u smislu da je vjera koju ispovijedaju Allahova norma (*hukmullah*), da vjera s kojom su došli podrazumijeva Allahovu vlast nad dušama i stvarima. Allah je poslao poslanike da im se bude pokorno i objavio Knjige da među ljudima po pravdi presuđuju, kao što se spominje u drugim ajetima. Svakom od njih je data mudrost i vjerovjesništvo. Njima je Allah povjerio Svoju vjeru, da je prenesu i dostave ljudima, da bdiju nad njom, da vjeruju u nju i da je čuvaju. Pa ako ovi, tj. mnogobošci od Arapa, ne budu vjerovali u Knjigu, mudrost i vjerovjesništvo, pa Allahova vjera je neovisna od njih i oni joj nisu potrebni. Ova plemenita skupina (vjerovjesnici) i vjernici dovoljni su ovoj vjeri. To je stara istina čije se stablo proširilo i razgranalo; povorka povezanih halki, jedna misija koju obavlja poslanik iza poslanika i u koju vjeruje onaj kome Allah podari uputu shodno njegovom znanju o zaslugi upute. Proklamacija koja ulijeva smirenost u srce vjernika i u srca vjerničke skupine, koliki god broj njenih pripadnika bio. Ona nije usamljena. Nije odvojena i odsječena od stabla. Ona je grana drveta čiji je korijen duboko u zemlji, a grane prema nebu; halka u veličanstvenoj neprekidnoj povorci, povezanoj sa Allahom i Njegovom uputom. Vjernik, jedinka u bilo kojoj zemlji i u bilo kojoj generaciji, veoma je jak i veoma velik. On je dio čvrstog, visokog stabla čiji korijeni sežu duboko u ljudsku povijest, on je član plemenite povorke, vezane za Allaha i Njegovu uputu od najstarijih vremena.

Njih je Allah uputio, zato slijedi njihov pravi put. Reci: "Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima" (6/90).

Ovo je treća proklamacija. Ovu plemenitu skupinu koja predvodi povorku imana Allah je uputio. Njihova Uputa koja im je došla od Allaha uzor je Poslaniku (alejhi's-selam) i onome ko povjeruje u njega. On ide

samo prema ovoj Uputi, prema njoj se ponaša i samo njoj poziva govoreći onima koje poziva:

Ja od vas ne tražim nagradu za Kur'an, on je samo pouka svjetovima (6/90). Svjetovima - to znači da nije isključivo vezan za neki narod, rasu, bliskog ili dalekog. Allahova uputa da opomene sve ljude... Stoga za nju ne očekuje nagradu od ljudi; njemu će Allah nagradu dati.

Kontekst zatim ide dalje osuđujući one koji poriču vjerovjesništva i poslanstva i opisujući ih kao one koji ne poznaju Allaha kako treba i koji ne znaju za Allahovu mudrost, milost i pravednost. Konstatuje i potvrđuje da je i Posljednja Poruka na tragu prijašnjih poruka i da Posljednja Knjiga potvrđuje prethodne, a što je u skladu i harmoniji i s ozračjem i duhom povorke o kojoj je ranije govoreno:

Jevreji ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: "Nijednom čovjeku Allah nije ništa objavio!" Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Mūsā kao svjetlo i putokaz ljudima, koju na listove stavljate i pokazujete, - a mnogo i krijete -, i poučavate se onome što ni vi ni preci vaši niste znali?" Reci: "Allah!" Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju (6/91).

A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je, ona potvrđuje onu prije nje da opominješ Mekku i ostali svijet. A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u nju i o namazima svojim brigu brinu (6/92).

Mnogobošci su u svadi i prkosu govorili: "Allah nije poslao čovjeka kao poslanika i nije ljudima objavio Knjigu", a u njihovom susjedstvu na Arabijskom poluotoku žive Jevreji, sljedbenici Knjige, za koje ne poriču da su sljedbenici Knjige niti poriču da je Allah objavio Tevrât Mūsâu (alejhi's-selam). To su govorili u košmaru inata i prepirke s ciljem negiranja Muhammedovog (alejhi's-selam) poslanstva. Zato im se Kur'an-i Kerim suprotstavlja osuđujući njihove riječi: Nijednom čovjeku Allah nije ništa objavio, i sučeljava ih sa Knjigom koja je objavljena Mūsâu ranije:

Jevreji ne poznaju Allaha kako treba - kad govore: "Nijednom čovjeku Allah nije ništa objavio!" (6/91).

Ovo što su mekkanski idolopoklonici govorili u džahilijetu, govore njima slični u svakom vremenu. Takvi su oni koji sada slično govore od onih koji tvrde da su vjere ljudski proizvod, da su one evoluirale i razvile se evolucijom čovječanstva. Oni ne prave razliku između religija koje su izmislili sami ljudi, kao što su sve paganske vjere, stare i nove, koje napreduju i nazaduju napredovanjem i nazadovanjem njihovih sljedbenika,

ali koje ostaju izvan okvira Allahove vjere u cijelosti, s jedne strane, i vjere s kojom su došli poslanici od Allaha (Uzvišenog), s druge strane, a čiji su temelji stabilni i nepromjenljivi. Svaki poslanik je došao s njom pa ju je grupa ljudi prihvatila, a druga grupa odbacila. Zatim se desila devijacija i iskrivljavanje i ljudi su se vratili u džahilijet iščekujući novog poslanika s istom, jedinstvenom, kontinuiranom vjerom.

Slično govori, ranije i danas, onaj ko ne poznaje Allaha kako treba, ko ne poznaje Allahovu plemenitost, dobrotu, milost i pravednost. Takvi govore: "Allah ne šalje čovjeka kao poslanika. Da šalje nekoga, poslao bi meleke." Tako su govorili Arapi. Ili govore: "Nije moguće da se Stvoritelj ovog ogromnog Kosmosa zanima i vodi brigu o sićušnom čovjeku na ovoj nebeskoj prašci koja se zove Zemlja, pa mu šalje poslanike i objavljuje im Knjige radi upute ovom malom stvorenju na maloj planeti." Tako govore neki filozofi ranije i sada. Ili govore: "Nema ni Boga, ni Objave, ni poslanika. To su ljudske tlapnje, iluzije i obmana kojom ljudi obmanjuju jedni druge u ime vjere." Tako govore materijalisti i ateisti.

Sve je to nepoznavanje Allaha (Uzvišenog) kako treba. Allah Plemeniti, Veličanstveni, Pravedni, Milosni, Sveznajući i Mudri, ne ostavlja ljudsko biće samo, a On ga je stvorio; zna ono što taji i obznanjuje, njegove mogućnosti i snage, nedostatke i slabost, potrebu za pravilnim kriterijima na koja će se pozivati i oslanjati u svojim poimanjima, mišljenjima, riječima, djelima stanjima i sistemima, da bi mogao znati jesu li ona ispravna i dobra ili su pogriješna i loša. On (Uzvišeni) zna da je razum koji je podario čovjeku izložen brojnim pritiscima u vidu strasti, poriva, ambicija i želja uz činjenicu da su mu povjereni resursi i energija na Zemlji nad kojom ima vlast Allahovom odredbom i potčinjavanjem tih stvari čovjeku. Nije mu povjeren zadatak koncipiranja općih postavki Univerzuma, niti formuliranja temeljnih, nepromjenljivih načela života. To je domen vjere (akide) koja mu dolazi od Allaha (Uzvišenog) i oblikuje mu ispravno shvatanje i koncepciju egzistencije i života. Stoga ga Allah (Uzvišeni) ne prepušta samo razumu, niti ga prepušta intuitivnoj spoznaji Gospodara koju je učinio prirođenom njegovoj prirodi, kao i čežnju za njim i traženje pribežišta kod Njega u nevoljama i teškoćama. Ova priroda se također može iskvariti pod utjecajem unutrašnjih i vanjskih pritisaka i zavodjenja i obmanjivanja koje džinski i ljudski šejtani čine uz pomoć svojih sredstava i medija. Allah ljude predaje u okrilje Objave, Poslanika, Upute i Knjiga kako bi njihovu prirodu vratio Pravom Putu i njenoj čistoći, umovima vratio zdravlje i razboritost i otklonio od njih prekrivač zablude iznutra i izvana. Ovo dolikuje Allahovoj plemenitosti, dobroti, milosti, pravednosti,

mudrosti i znanju. On nije stvorio ljude, a zatim ih ostavio i zanemario, da bi ih na Sudnjem danu kažnjavao, a da im prethodno poslanika poslao nije: *A Mi nijedan narod nismo kaznili dok poslanika nismo poslali* (17/15).⁴⁴ Poznavanje Allaha kako treba podrazumijeva vjerovanje da je On Svojim robovima poslao poslanike da izbave i očiste njihovu prirodu od naslaga nečistoće, da pomognu umovima da se oslobode pritisaka i vinu u sfere čistog promatranja i dubokog razmišljanja, da je nadahnuo poslanike načinu i metodu pozivanja u islam, da je nekim poslanicima objavio Knjige koje ostaju i nakon njih u njihovom narodu do određenog roka, kao što su bile Knjige objavljene Dāvūdu, Mūsāu i Īsāu (alejhimu's-selam), ili do Kijametskog dana kao što je slučaj sa Kur'anom.

I pošto je poslanstvo Mūsāa (alejhi's-selam) bilo poznato kod Arapa na Arabijskom poluotoku, a i sljedbenici Knjige su bili poznati u tom području, Allah naređuje Svome Poslaniku da sučeli mnogobošce, koji poriču poslanstvo i Objavu u osnovi s tom činjenicom:

Reci: "A ko je objavio Knjigu koju je donio Mūsā kao svjetlo i putokaz ljudima, koju na listove stavljate i pokazujete, - a mnogo i krijete -, i poučavate se onome što ni vi ni preci vaši niste znali?" (6/91).

U uvodu u ovu suru iznijeli smo mišljenje po kojem je ovaj ajet medinski i da se obraća Jevrejima. Zatim smo tamo spomenuli izbor Ibni Džerira Et-Taberija drugog kiraeta ovog ajeta koji bi u prijevodu glasio: "koju na listove stavljaju i pokazuju, - a mnogo i kriju", tj. da se ajet obraća mnogobošcima, a ovaj dio ajeta govori o Jevrejima i njihovom postupku sa Tevrātom kojeg su na listove stavljali i poigravali se njima pokazujući ljudima ono što se slaže s njihovim planom zavaravanja, obmanjivanja i izigravanja propisa i dužnosti, a krijući one stranice Tevrāta koje se ne slažu s njihovim planom. Arapi su znali za neke od ovih njihovih postupaka, a o nekima ih obavještava Allah (Uzvišeni) u Kur'anu. Ova vijest o Jevrejima je umetnuta rečenica u kontekstu ajeta, a ne obraćanje njima. Ajet je, prema ovome, mekkanski, a ne medinski. Mi preferiramo ono što je odabrao i Ibni Džerir.

Reci im, Muhammede: Ko je objavio Knjigu koju je donio Mūsā kao svjetlo i putokaz ljudima, koju Jevreji na listove stavljaju, od kojih neke skrivaju, a neke pokazuju ostvarujući neke od svojih ciljeva ovim ružnim poigravanjem? On ih također sučeljava sa činjenicom da ih je Allah podučio, kazivanjem ovih istina i vijesti, onome što oni nisu znali. Njihova

⁴⁴V. U okrilju Kur'ana, 6, str. 26-32.

je dužnost bila da budu zahvalni na ovoj Allahovoj dobroti, a ne da je poriču u osnovi nijekanjem da je Allah objavio ovo znanje Svome Poslaniku.

On ih ne ostavlja da odgovore na to pitanje, već naređuje Allahovom Poslaniku da raščisti s njima o ovom pitanju i da ga učini predmetom rasprave koju može izazvati samo želja za svađom i prepirkom:

Reci: "Allah!" Zatim ih ostavi neka se lažima svojim zabavljaju (6/91).

Reci: Allah ju je objavio, i ne obraćaj pažnju na njihovu polemiku, svađu i prepirku; ostavi ih neka se igraju i zabavljaju svojim lažima. U ovome ima i upozorenja koliko i poniženja, istine i ozbiljnosti. Kada besposlica i igra dostignu takav nivo da ljudi govore ovako nešto, onda je dobro, iz poštovanja prema samoj riječi i uštedi govora, presjeći raspravu i prepirku.

Kontekst dalje govori nešto o novoj Knjizi za koju nevjernici poriču da ju je Allah objavio. A ona je, ustvari, samo jedna halka u nizu kojoj prethode druge halke; nije nikakva novotarija među Knjigama koje Allah objavljuje kome hoće od Svojih plemenitih poslanika:

A ova Knjiga, koju objavljujemo, blagoslovljena je, ona potvrđuje onu prije nje da opominješ Mekku i ostali svijet. A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u nju i o namazima svojim brigu brinu (6/92).

Jedna od Allahovih zakonitosti je slanje poslanika i objavljivanje Knjiga. A ova nova Knjiga, čije objavljivanje poriču, blagoslovljena je. Istinu je rekao Allah. Ona je, doista, tako mi Allaha, blagoslovljena, blagoslovljena sa svim značenjima riječi *beriket*; ona je blagoslovljena u svom izvoru; blagoslovio ju je Allah objavljujući je od Sebe; blagoslovljena je i s obzirom na mjesto u koje je spuštена, a za koje je Allah znao da ju je dostojno, a to je čisto, plemenito Muhammedovo srce; blagoslovljena je po svojoj veličini i sadržaju. Njeni listovi su malobrojni u poređenju s obimnim knjigama čiji su autori ljudi, ali ona sadrži u svakom odjeljku značenje, sugestije, utjecajne naznake i smjernice koje ne sadrže ni desetine tih obimnih djela koja su višestruko obimnija od nje. Onaj ko upražnjava i poznaje umjetnost govornništva, osobno i slušajući druge ljude, i ko se bavi problematikom iskazivanja značenja pomoću riječi, zna bolje od onih koji ne upražnjavaju umjetnost govornništva niti se bave problematikom izražavanja, da je ova kur'anska kompozicija blagoslovljena s ovog aspekta; da je nemoguće da ljudi iskažu u ovom obimu, pa ni u mnogostruko većem, sva značenja, smislove, sugestije i naznake koje sadrži kur'anski izraz. Jedan njegov ajet nosi u sebi toliko značenja i proklamacija istina da

se on upotrebljava kao argument u različitim disciplinama s aspekta raznovrsnosti načina proklamiranja i usmjeravanja, što ga čini nečim jedinstvenim, besprimjernim u ljudskom govoru. Kur'an je blagoslovljen i po svom djelovanju; on se obraća ljudskoj prirodi i biću u njegovoj cjelini neuobičajenim, direktnim obraćanjem sa suptilnim uvodom, sučeljava se s njim na svakom otvoru, kapiji i uglu i čini ono što ničija riječ nije u stanju učiniti - zato što u sebi krije Božiju snagu, a te snage nema ničiji drugi govor.

Nismo u stanju postići nešto više u opisivanju i predočavanju beriketa ove Knjige. Kada bismo to i pokušali, ne možemo postići nešto više od Allahovog svjedočanstva da je ona blagoslovljena. To je jasna i definitivna ocjena.

Ona potvrđuje onu prije nje (6/92).

Ona potvrđuje one Knjige koje su ranije objavljene od Allaha, u neiskrivljenom obliku, a ne one koje su koncili iskrivili pa onda ustvrdili da su to Božije Knjige; ona ih potvrđuje jer su one došle s Istinom s kojom je i ona došla u temeljima vjerovanja. A što se tiče zakona i propisa, svaka zajednica, ima svoj zakonik i program u granicama i duhu vjerovanja u Allaha (Uzvišenog).

Oni koji pišu o islamu i govore da je on prva vjera koja je došla sa savršenim monoteizmom, ili savršenim vjerovanjem u poslanstvo i poslanika, ili savršenim vjerovanjem u ahiret, polaganje računa, nagradu i kaznu, s namjerom veličanja islama, oni ne čitaju Kur'an. Da ga čitaju i uče, uočili bi da Allah (Uzvišeni) ustanovljuje da su svi poslanici (alejhimu's-selam) došli s apsolutnim, čistim tevhidom, bez ikakve primjese širka u bilo kom obliku ili vidu; da su svi oni obavijestili ljude o suštini poslanika, njegovoj ljudskoj dimenziji, da on ni sebi ni drugima ne može korist pribaviti ni štetu nanijeti, da ne zna gajb, da ne daje niti uskraćuje opskrbu; da su svi upozoravali svoje narode na ahiret, polaganje računa, nagradu i kaznu, da je svaki poslanik došao sa temeljnim istinama islamskog vjerovanja. Posljednja Knjiga potvrđuje ono što je došlo u prethodnim Knjigama. Takva mišljenja su produkt utjecaja evropske kulture koja tvrdi da su temeljne postavke vjerovanja, uključujući i nebeske vjere, evoluirale i razvijale se evolucijom i razvojem naroda. Ne može se islam braniti rušenjem njegovih temelja koje je ustanovio Kur'an. Neka se pisci i čitatelji paze ovog opasnog, kliskog terena!

A mudrost i svrha objavljivanja ove Knjige je da Poslanik njome opominje Mekku i ostali svijet:

... da opominješ Mekku i ostali svijet (6/92).

Mekka je dobila ime *Ummu'l-Qura* jer obuhvata Bejtullah, prvi hram sagrađen za ljude da u njemu ibadet čine samo Allahu, bez politeizma. On ga je učinio stjecištem ljudi i oazom mira njima i svim živim stvorenjima. Iz njega je krenula opća misija i poziv stanovnicima Zemlje. Prije toga nije bilo općeg poziva i misije. Vjernici mu čine hodočašće odazivajući se ovom pozivu i vraćajući se tako hramu iz kojeg je krenula misija i upućen poziv.

Ne misli se ovdje, kako tvrde neprijatelji islama među orijentalistima, da se misija i poziv odnosi samo na Mekku i njenu okolinu. Oni izdvajaju ovaj ajet iz cijelog Kur'ana kako bi ustvrdili da je Muhammed u početku namjeravao da poziva samo stanovnike Mekke i nekih okolnih gradova i da je kasnije odustao od ovog uskog prostora, za koji nije ni maštao u početku da će biti širi, pa se proširio na cijeli poluotok. Zatim je namjeravao da prekorači njegove granice zbog okolnosti za koje u početku nije znao. To se desilo nakon preseljenja u Medinu i formiranja države u njoj. Lažu! U mekkanskom Kur'anu, na početku misije, Allah (Uzvišeni) kaže Svome Poslaniku: *A tebe smo samo kao milost svjetovima poslali (21/107), Mi smo te poslali svima ljudima da radosne vijesti donosiš i da opominješ (34/28)*. A tada je misija bila skućena i sabijena u sokacima Mekke okružena teškoćama i iskušenjima.

A oni koji u onaj svijet vjeruju - vjeruju i u nju i o namazima svojim brigu brinu (6/92).

Oni koji vjeruju u ahiret, polaganje računa, nagradu i kaznu, vjeruju da Allah neizostavno šalje ljudima poslanika i objavljuje mu; ne nalaze kod sebe nimalo teškoće da povjeruju u to i potvrde. Dapače, oni nalaze motiv koji ih poziva da to potvrde. Oni također, zahvaljujući svom vjerovanju u onaj svijet i u ovu Knjigu, o namazima svojim brigu brinu kako bi bili u stalnoj i čvrstoj vezi sa Allahom i kako bi iskazali svoju pokornost u vidu namaza. To je priroda duše koja vjeruje u onaj svijet s čvrstim uvjerenjem, koja vjeruje u ovu Knjigu i njeno objavljivanje i koja pazi na svoju vezu sa Allahom i svoj ibadet. Promatranje uzoraka ljudskih duša potvrđuje u stvarnosti ovaj, sam po sebi istinit, govor.

Ova etapa sastavljena iz međusobno povezanih krugova se završava živim, prisutnim, žalobnim i zastrašujućim prizorom, prizorom silnika, tj. mnogobožaca, koji laži o Allahu iznose, ili koji tvrde da im se objavljuje, a da im se uistinu ništa ne objavljuje, ili koji kažu da mogu reći nešto slično Kur'anu; prizor ovih nasilnika s čijim se zulumom ne može porediti nikakav zulum, u trenucima smrtnih muka, kada meleki budu pružali ruke svoje prema njima, s kaznom, tražeći duše njihove, lica im obori sramota i prijekor, kada ostave sve iza sebe i izgube se svi ortaci.

Ko je nepravedniji od onoga koji laži o Allahu iznosi ili koji govori: "Objavljuje mi se" - a ništa mu se ne objavljuje, ili koji kaže: "I ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje." A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali" (6/93).

A doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili, napustivši dobra koja smo vam bili darovali. "Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali, pokidane su veze među vama i nema vam onih koje ste posrednicima držali" (6/94).

Od Katadea i Ibni Abbasa (Allah bio njima zadovoljan) se prenosi da je ajet (prvi) objavljen u povodu Musejleme poznatog lažova, njegove supruge Sedždžah bintu-l-Haris i Esveda A'nesija koji su se još za života Poslanika (alejhi's-selam) proglasili poslanicima tvrdeći da im Allah objavljuje. U predanju Ibni Abbasa se navodi da je Abdullah ibni Sa'd ibni Ebi Serh bio taj koji je rekao: "Objavit ću isto onako kao što Allah objavljuje", ili je rekao: "I meni je takoder objavljeno." On je bio primio islam i pisao je Objavu Poslaniku. Kada je objavljen ajet iz sure Al-Mu'minun: *Mi smo zaista čovjeka od biti zemlje stvorili*; Poslanik (alejhi's-selam) gaje pozvao i izdiktirao mu ajet. Kada je došao do Allahovih riječi: *... i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo*, Abdullah je, zadivljen detaljnim opisom stvaranja čovjeka, rekao: "Pa neka je uzvišen Allah, najljepši stvoritelj!" Poslanik (alejhi's-selam) reče: "Tako mi je i objavljeno." Abdullah tada posumnja i reče: "Ako Muhammed iskreno govori, onda je i meni objavljeno kao što je i njemu, a ako laže, onda sam rekao kao što i on kaže." Odmetnuo se od islama i pridružio mnogobošcima. Na njega se odnose riječi Uzvišenog: *... ili koji kaže: "Ja ću reći isto onako kao što Allah objavljuje"* (prenosi Kelbi od Ibni Abbasa).

Prizor o kažnjavanju ovih nevjernika, kojeg predočava kontekst, je doista grozan, jezovit, zastrašujući. Nevjernici se nalaze u smrtnim mukama i hropcu; sintagma "smrtne muke" baca svoju jezovitu sjenu; meleki pružaju ruke svoje prema njima s kaznom, tražeći od njihovih duša da izađu. Prate ih s pogrdama i prijekorom:

A da ti je vidjeti nevjernike u smrtnim mukama, kada meleki budu ispružili ruke svoje prema njima: "Spasite se ako možete! Od sada ćete neizdržljivom kaznom biti kažnjeni zato što ste na Allaha ono što nije istina iznosili i što ste se prema dokazima Njegovim oholo ponašali" (6/93).

Kazna za oholost je ponižavajuća kazna, a kazna za iznošenje neistina na Allaha je ovaj sramotni prijekor. Sve to baca na ovaj sramotni prizor sjene nujnosti i potištenosti koje stežu omču od straha, žalosti i tjeskobe.

Zatim na kraju dolazi prijekor i osuda od Allaha na koga su lagali; evo ih sada pred Njim, susreće se s njima u, po njih, teškoj i tjeskobnoj situaciji:

A doći ćete Nam pojedinačno, onakvi kakve smo vas prvi put stvorili (6/94).

S vama su samo vaša ogoljela bića, i sama također. Srećete se s vašim Gospodarem pojedinačno, a ne grupno, kao što vas je i prvi put stvorio pojedinačno. Svako od vas izlazi iz utrobe svoje majke pojedinačno, gol golcat, bijedan i slabašan.

Ništa više nije s vama, svi su vas napustili, ništa više ne posjedujuete od onoga što vam je Allah bio dao:

... napustivši dobra koja smo vam bili darovali (6/94).

Ostavili ste sav imetak i ukrase, djecu i slast, čast i vlast; sve je to tamo ostalo iza vas, ništa nije s vama, ništa niste u stanju učiniti, ni malo ni mnogo.

Mi ne vidimo s vama božanstva vaša koja ste Njemu ravnim smatrali (6/94).

To su ona božanstva za koje ste smatrali da se zauzimaju za vas u teškoćama, pa ste im u svojim životima i imecima davali udjela i govorili: "Ona će se zauzimati za nas kod Allaha (kao što su govorili: *Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili (39/3)*), bez obzira da li se radilo o vračevima, vidovnjacima ili ljudima iz vlasti, ili ona bila u vidu

kipova od kamena, ili kumira, ili džina, ili meleka, ili planeta ili nečeg drugog, kako već označavaju i zovu lažna božanstva, čineći time drugog Allahu ravnim u svome životu, imecima i djeci, o čemu će doći govor u ovoj suri.

Pa gdje odoše ortaci i posrednici?

... *pokidane su veze među vama* (6/94).

Sve je pokidano, sve što je vezivalo, svaki razlog i svako uže.

... *i nema vam onih koje ste posrednicima držali* (6/94).

Nestalo je sve što ste prizivali raznim pozivima, a među njima i one koje ste Njemu ravnim smatrali. Nikakvog posredništva kod Allaha oni nemaju niti kakvog utjecaja u svijetu uzroka.

To je prizor koji potresa ljudsko srce žestokim potresom. On se približava, kreće, baca svoju sjenu na dušu, ulijeva svoje sugestije u srce; zastrašujuću i deprimirajuću sjenu, žestoke i strašne sugestije.

To je Kur'an. To je Kur'an.

« إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْغَلْبِ وَالنَّوَى ، يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ .
ذَلِكَ اللَّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ؟ * فَالِقُ الْإِصْبَاحِ ، وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا ، وَالشَّمْسَ
وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا . ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ * وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا
بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ . قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ * وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ
مِّنْ نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ . قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ * وَهُوَ الَّذِي
أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً ، فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ ، فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا نُّخْرِجُ
مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا ، وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ ، وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ ،
وَالزَّيْتُونِ وَالرَّيْطَانِ مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ . انظُرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ . إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ .

« وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ - وَخَلَقَهُمْ! - وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ . سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ * بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ . أُنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ ، وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ ، وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ، فَاعْبُدُوهُ ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ * لَا تَدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ .

« قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ ، فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ ، وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ، وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيفٍ .

« وَكَذَلِكَ نَصْرَفُ الْآيَاتِ ، وَلِيَقُولُوا : دَرَسْتَ ، وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ . « اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ، وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ * وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا ، وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيفًا ، وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ * وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ . كَذَلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ، ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ ، فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ .

« وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ : لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا . قُلْ : إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ . وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ؟ * وَتَقَلَّبُ أَفئِدَتُهُمْ وَابْصَارُهُمْ كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ ، وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ . [نهاية الجزء السابع] .

« وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى ، وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَا كَانُوا لَيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ، وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ . »

Allah čini da zrnje i košpice proklizaju. On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo, - to vam je, eto, Allah, pa kuda se onda odmećete? (6/95).

On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena ; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg (6/96).

On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru. - Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju (6/97).

On vas stvara od jednog čovjeka da na zemlji živite i da u njoj sahranjeni budete. - Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju (6/98).

On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lako ubrati, i vrtovi lozom zasadeni, naročito masline i šipci, slični i različiti. Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru. To je zaista dokaz za ljude koji vjeruju (6/99).

Nevjernici smatraju džinnove ravne Allahu, a On je njih stvorio, i izmislili su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onoga kako Ga oni opisuju! (6/100).

On je stvoritelj nebesa i Zemlje! Otkud Njemu dijete kad nema žene, On sve stvara, i samo On sve zna (6/101).

To vam je Allah, Gospodar vaš, nema drugog boga osim Njega, Stvoritelja svega; zato se Njemu klanjajte; On nad svim bdi! (6/102).

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve (6/103).

"Od Gospodara vašeg dolaze vam dokazi, pa onaj ko ih usvaja - u svoju korist to čini, a onaj ko je slijep - na svoju štetu je slijep, a ja nisam vaš čuvar" (6/104).

I, eto, tako, Mi na razne načine izlažemo dokaze da bi oni rekli: "Ti si učio!" i da bismo to objasnili ljudima koji hoće da znaju (6/105).

Ti ono što ti Gospodar tvoj objavljuje slušaj - drugoga boga osim Njega nema! - i mnogobošce izbjegavaj (6/106).

Da Allah hoće, oni ne bi druge Njemu ravnim smatrali, a Mi tebe nismo čuvarom njihovim učinili niti si ti njihov staratelj (6/107).

Ne grдите one kojima se oni, pored Allaha, klanjaju, da ne bi i oni nepravedno i ne misleći šta govore Allaha grdili. - Kao i ovima, tako smo svakom narodu lijepim postupke njihove predstavljali. Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onom što su radili obavijestiti (6/108).

Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom, da će, ako im dođe čudo, sigurno zbog njega vjernici postati. Reci: "Sva čuda su samo u Allaha!" A odakle vi znate da će oni, kad bi im ono došlo, vjernici postati, (6/109)

i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti, i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali, i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni? (6/110).⁴⁵

Kad bismo im meleke poslali, i kad bi im mrtvi progovorili, i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze sabrali, - oni opet ne bi vjerovali, osim ako bi Allah htio, ali većina njih ne zna (6/111).

Osjećamo potrebu da ovdje iznesemo sve što smo rekli u opisu ove sure kad smo se upoznavali s njom. Osjećamo potrebu da izložimo i ono što smo rekli o uzburkanosti valova koji se slijevaju u jedan tok koji se kovitla i o prekrasnoj ljepoti koja se ostvaruje kroz izraz, poimanje i ritam konteksta.

Ova sura tretira svoju osnovnu temu kroz jedinstvenu sliku. Ona u svakom trenu, na svakom mjestu, u svakoj sceni predstavlja "prekrasnu ljepotu" koju duša cijepa i od koje blista, a osjećaj potresa. Ovo sve odgovara scenama ove sure, njenom ritmu i inspirativnosti od koje čovjek ostaje bez daha...

Ona u svom toku, koji šiklja, sa ovim scenama, mjestima, nadahnućima, ritmovima, slikama i sjenama, sliči nabujaloj rijeci preplavljenoj valovima koji se susreću, koji ne stiže do svoga mjesta ili ivice, a najednom se javlja sljedeći val koji se s njim susreće, komeša i sliva u jedan neprestani nabujali tok.

Ta slika se javlja na svakom ovom valu koji se tiska, spaja i miješa s drugim valovima. To daje prekrasnu ljepotu sasvim skladno sa programom koji se izlaže u pojedinim scenama i odražava svaki njen dio kroz zadivljujuću ljepotu i neprekidnu živahnost u pojmovnim, izražajnim i muzičkim tonovima u složenosti, nagomilanosti i suočavanju čovjeka na svakoj stazi i svakom otvoru.⁴⁶

Ove osobenosti javljaju se u punom sjaju u ovoj cjelini na najpotpuniji način. Čitalac se osjeća kao da su to scene koje se naglo izlijevaju; scene i značenje tih scena u punoj ljepoti i sjaju. One kukljaju u svom izbijanju

⁴⁵Kraj sedmog džюза.

⁴⁶V. više *U okrilju Kur'ana*, 7, str. 94-96 ovog sveska

pred osjećajem čovjeka, a miješaju se i tonovi jezičkog izraza o njima da bi se ostvarile skladonosni s tim scenama. I scene i izraz daju također značenja onoga o čemu i scene i izrazi govore i šta im je cilj.

Svaka scena izgleda kao da je sjajni i veličanstveni izliv koji proističe iz nečeg nepoznatog, svaka scena javlja se u punom sjaju pred osjećajima, pred srcem i razumom, u zanosnoj ljepoti.

I sami tekst kao da je izliv, a ritam teksta ide potpuno skladno u ljepoti sa scenom i značenjem, potpuno skladno u snazi izbijanja i jačini sjaja.

I značenja, i scene, i tekst naglo izbijaju u valovima koji se susreću i koje prati osjećaj ljepote, tako da val ne dosegne sa valom do određenog mjesta, a već biva ponovo pokrenut drugim valom, isto onako kao što smo to pokušali da opišemo u ovoj suri nešto prije u njenom uvodnom dijelu.

Stranica knjige Kosmosa u cjelini je otvorena. Scene jedna za drugom izbijaju pa bi čovjek mogao reći da iskaču jedna za drugom svuda na ovoj i onoj stranici ove knjige.

Ljepota je ovdje izraženi znak. Ljepota koja dostiže granicu apstraktnog, scene prečišćene i izabrane iz ugla savršene ljepote. Takav je i tekst u zdanju svog ritmičkog izraza u svom značenju i smislu. U svemu s čime je ukrašena ova temeljna istina u ovoj doktrini uključuje se ova istina kroz ugao krajnje ljepote, tako da se čini da se ta sama činjenica javlja kao da sama od sebe blista u punom sjaju.

Ono što govori o lijepom satkanom znaku tog Allahovog usmjerenja ka savršenstvu ljepote, procvatu života i njegovu sjaju su riječi: *Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru* (6/99). Ovo je direktno upućivanje na prekrasnu ljepotu da čovjek pogleda, razmišlja i sa sviješću u tome uživa.

Ova ljepota dostiže svoj vrhunac koji zablista i odrazi u punom sjaju na kraju kosmičkog živog izlaganja, kada dostigne do iza ovog lijepog, krasnog i veličanstvenog Kosmosa do Kreatora nebesa i Zemlje, Koji je dao Bitku sve ove krasote. O tome Uzvišeni govori tako da se veličanstvena ljepota toga može izložiti samo kroz kur'anski tekst: *Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve* (6/103).

Mi smo sada u ovoj cjelini, eto, pred otvorenim knjigom Kosmosa, pored koje prolaze nemarnici svakog trena, prolaze i ne zadržavaju se pred

nadnaravnostima i znacima Kosmosa, prolaze zatvorenih očiju ne otvarajući ih pred njegovim čudesnim stvarima i krasotama. Eto tako ovaj čudni kur'anski sklad vraća nas ka ovom Bitku i mi kao da se spuštamo pred njeg, i zadržava se na moment ovako da nam pred svojim čudnim znacima otvori oči pred svojim krasnim scenama, izaziva nas da pogledamo te krasote pored kojih prolaze potpuno nemarni nemarnici.

Eto tako kur'anski tekst nas zadržava pred nadnaravnostima koje se događaju svakog momenta noću i danju, nadnaravnostima iz kojih izvire pulsirajući život iskačući iz ovog totalnog mrtvila. Mi ne znamo kako život iz toga izbija, ne znamo odakle je došao osim da je došao od Allaha i izbio zahvaljujući Njegovoj moći; ljudski um ne može spoznati ni bit ni početak toga.

Eto, ovdje kontekst zadržava sa nama pred čudnim kruženjem Svemira, pred strašnim, ustrajnim i preciznim kruženjem. I ova nadnaravnost nema nikakve sličnosti sa naravnošću koju su tražili ljudi. Ona se zbiva svakog dana i noći, štaviše, svake sekunde i trenu.

Eto tako, on se zadržava s nama pred nastankom ljudskog života, od jedne osobe, zadržava se pred umnožavanjem života takvim putem.

Tekst se zadržava sa nama i pred nastankom života u biljnom svijetu, pred scenama kiša koje pljušte, sjemenja koje se razvija i raste i plodova kako sazrijevaju. Ta ogromna gomila života i scena, to je široko područje za ramišljanje i istraživanje kad bismo to posmatrali sa dosta osjećaja i otvorena srca.

Eto, sve ovo je taj Bitak, nešto novo. Kao da ga prvi put vidimo, živo naklonjenog prema nama i mi prema njemu. Kreće se. Kretnja kruži u kontinuitetu. Svijet čudan. Potresa i čula i osjećaje. Sam Bitak govori o svom Stvoritelju. Sam ukazuje Allahovim znacima na Njegovu jednotu i moć.

Kad čovjek ovako posmatra Bitak oko sebe, onda politeizam ostaje sasvim suvišan, tuđ i nepojmljiv. Kur'anski kontekst se suprotstavlja politeizmu ovim i sličnim činjenicama. Politeizam i politeističko shvatanje stoje u koliziji sa stvaranjem ovog Bitka i njegovom prirodom. Odras Bitka u srcu svakog posmatrača ovog sadržajnog svijeta ocrtava dokaze Upute i daje povoda za razmišljanje. Svaki dokaz politeizma i politeista pada u vodu pred suočavanjem sa ovim jakim dokazima vjerovanja, dokazima u prostorima ovog čudnog Bitka.

Kur'anski program u razgovoru o egzistiranju čovječanstva i činjenici Božanstva, i u njegovu objašnjenju situacije klanjanja tog čovječanstva čini istinu stvaranja i nastanka Svemira, činjenicu stvaranja i nastanka života, činjenicu staranja o životu opskrdom koju Allah daje tom čovječanstvu iz Svog vlasništva, činjenicu vlasti Onoga koji stvara, opskrbljuje, postupa u svijetu uzroka bez sudruga, čini od ovih činjenica djelotvorni i inspirativni faktor i snažan dokaz o nužnosti klanjanja samo Allahu, čemu se poziva ovo čovječanstvo, čini snažan dokaz o nužnosti da čovjek bude iskren u svom vjerovanju, klanjanju, pokornosti i poslušnosti samo Njemu. Nakon izlaganja stranice ovog Bitka i otkrivanja činjenice stvaranja, nastanka opskrbe, zbrinjavanja i vlasti, u tekstu slijedi poziv ka klanjanju samo Allahu, tj. davanju znaka jednote Allahu (Uzvišenom) kod Božanstva i ovih osobenosti kroz cijeli život svakog čovjeka, i davanje sudstvene vlasti i obraćanja u svakoj parnici Allahu, samo Allahu, u svim poslovima života i odbacivanje tvrdnje Božanstva ili bilo kakve osobenosti tog Božanstva drugome.

U ovoj cjelini nailazimo i na riječi Uzvišenog: *To vam je Allah, Gospodar vaš, nema drugog Boga osima Njega, Stvoritelja svega, zato se Njemu klanjajte; On nad svim bdi* (6/102) - što je sukladno kur'anskom programu u iskrenom povezivanju sa jednotom klanjanja samo Allahu i uz čvrstu potvrdu da je On (Uzvišeni) "Stvoritelj svega"... "On nad svim bdi".

Na kraju ove cjeline, a poslije izlaganja ovih ajeta koji se odnose na Bitak, kontekst razotkriva bezukusnost insistiranja na donošenju nadnaravnosti, otkriva prirodu upornih poricatelja kod kojih nevjerovanje nije uslijedilo zbog nedostatka u znacima i dokazima, nego zbog toga što su oni slijepi, a ovi dokazi i znaci brojni u Svemiru...

Allah čini da zrnje i košpice proključaju. On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo, - to vam je, eto, Allah, pa kuda se onda odmećete? (6/95).

To je nadnaravnost čiju tajnu ne zna niko pored toga što nema ni pojma o njenom stvaranju.⁴⁷ To je nadnaravnost života, razvoja i kretanja.

⁴⁷ Pogledaj više u poglavlju *El-Džemalu fi't-tesawwuri'l-islami* i poglavlje *Mešahidu't-tabia fi-l-Qur'an* u djelu *Menhedžu-l-fenni-l-islami* od Muhammeda Qutba. Materijalisti dižu buku da je moguće proizvesti neke materije, koje se mogu proizvesti samo u djelatnostima živog bića. Razlika između organske materije i materije živoga je velika. Osim toga, ova pripremljena materija sačinjena je od materija koju ljudi nisu stvorili, niti to oni mogu.

Svakog momenta klija mirujuće zrnevlje biljke koja spava, raspucavaju se beživotne košpice biljke koja gore raste. Skriveni život u zrnu i košpici, život koji spava, i kod biljke i kod drveta - to je duboka tajna čiju suštnu zna samo Allah, čiji izvor zna samo Allah. Čovječanstvo, nakon što je primijetilo pojave života i njegove forme i nakon što je studiralo sve životne osobenosti i faze razvoja, stoji pred nespoznajnom tajnom isto onako kao što je svojevremeno stajao i prvi čovjek. Čovječanstvo zna ulogu toga i pojavnost njegovu, ali ne zna izvor ni bit, a život teče svojim putem. Nadnaravnost se događa svakog trena.

Od samog početka od kada je Allah izveo živo iz mrtvog, ovaj Svemir je bio, u najmanju ruku, ova Zemlja je bila i postojala, a života tamo nije bilo, a onda se pojavio i život. Izveo ga je Allah iz mrtvoga. Kako? Mi ne znamo! Još od tog vremena život proističe iz mrtvoga i preobrazuje atom mrtvoga, u svakom trenu, na način razvoja života, u organsku živu materiju koja ulazi u sastav živih tjelesa, a onda se pretvara - u osnovi, njeni atomi su bili mrtvi - u žive ćelije, i obratno, u svakom momentu pretvaraju se žive ćelije u mrtve atome sve dotle dok se jednog dana živo biće u cjelini ne pretvori u mrtve atome.

On iz neživa izvodi živo, iz živa neživo (6/95).

To je u stanju učiniti samo Allah! Niko drugi nije kadar da proizvede život od mrtvoga osim Allah. Samo Allah može dati da živo biće pripremi svojom moći da prerastu njegovi mrtvi atomi u žive ćelije. Niko drugi ne može pretvoriti žive ćelije ponovo u mrtve atome osim Allah. U ovom kruženju niko još zasigurno ne zna kada je započet život niti kako je stvoren. Sve što znamo to su samo pretpostavke, teorije i mogućnosti.

Svaki pokušaj objašnjenja pojave života ostao je nemoćan ako se išlo u interpretaciji toga na drugoj osnovi, a ne na osnovi da ga je Allah stvorio. Otkako je svijet napustio crkvu u Evropi (*Kao da su divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone bježe* (74/50-51)), oni pokušavaju objasniti nastanak Kosmosa i života bez pribjegavanja priznavanju da Allah postoji. Svi ovi pokušaji su ostali bez uspjeha. Od svega toga u dvadesetom stoljeću preostalo je samo zanovijetanje za inad, zanovijetanje koje ne ukazuje na bilo kakvu iskrenost.

Riječi nekih njihovih “znalaca” koji nisu mogli da objasne nastanak života bez priznavanja Allaha predstavljaju stav njihove “nauke” prema ovom problemu. Mi ćemo nastaviti sa izlaganjem onih koji ustrajavaju na preostalim mrvicama osamnaestog i devetnaestog stoljeća evropskih

materijalista koji odbacuju vjeru, jer ona potvrđuje "nevideno", a oni su "znalci" ne "oni koji vjeruju u nepoznajno."

Izabrali smo im učenjake iz Amerike.

Frank Ellen (nosi titulu magistra i doktora Univerziteta Korinel i titulu profesora prirodnih znanosti na Univerzitetu Mnituba u Kanadi) kaže u jednom članku pod naslovom "Nastanak svijeta - slučaj ili namjera" u knjizi *Allah se manifestuje u stoljeću nauke* (prijevod dr. Demirbaš Abdulmedžid Serhan): "Ako život nije nastao na osnovu ranije mudrosti i planirano, onda on mora da je nastao putem slučajnosti. Šta je onda ta slučajnost? Da razmislimo o njoj i da vidimo kako je došlo do stvaranja života."

Teorije slučajnosti i mogućnosti imaju danas jaku matematičku podlogu. To ih čini da se danas naširoko primjenjuju tamo gdje ne postoji čvrsti apsolutni sud. Ove teorije postavljaju pred nas sud koji bi mogao biti najbliži ispravnosti, mada se ne isključuje i mogućnost grješke. Studije teorije slučajnosti i mogućnosti danas su mnogo uznapredovale sa matematičkog gledišta tako da smo danas u mogućnosti da predvidimo događaj nekih činjenica za koje kažemo da su se dogodile slučajno, a kod kojih nismo u mogućnosti da objasnimo njihovu pojavu na drugi način. Zahvaljujući ovim studijama danas možemo uočiti razliku između onoga što se događa putem slučajnosti⁴⁸, a što je nemoguće da se dogodi na drugi način. Nemoguće je da se dogodi nešto na ovaj način iako smatramo da je moguće da se nešto dogodi u određenom vremenu. Da pogledamo sada na ulogu koju bi mogla odigrati slučajnost kod nastanka ovog života.

"Proteini su osnovni sastojak svih živih ćelija, a oni se sastoje iz pet elemenata, ti su: karbon, hidrogen, nitrogen, oksigen i sumpor. Broj jedinica u jednom djeliću iznosi 40 hiljada. Pošto je broj hemijskih elemenata u prirodi 92, svi su oni raspoređeni nepromišljeno, slijepo!⁴⁹ Mogućnost spajanja ovih pet elemenata, da bi se dobio jedan djelić

⁴⁸Prema našem islamskom poimanju, mi ne znamo da se u ovom Bitku dogodilo išta slučajno. Sve je to Allah odredio, On stvara sve. *Mi sve s mjerom stvaramo* (54/49). Postoje i zakoni koji su neizbježni u Svemiru. Svaki put se neki od njih i provodi po odredbi, bez prisile. Desi se da se dogodi nešto na osnovu Allahove odrebe kao nadnaravnost u odnosu na te zakone ali u određenim uvjetima radi specifične mudrosti. Opći zakoni i nadnaravnost prolaze na osnovu posebne odredbe koja se primjenjuje svaki put nad njima. Ako mi uzmemo u obzir bilo kakav događaj ovih mislilaca i učenjaka, ovo ne znači da se podudara sa onim što oni kažu.

⁴⁹I ovo je jedno od sljepila "učenjaka" jer nema zbrkane i nesređene raspodjele nego je sve raspodijeljeno prema tačnoj naznaci.

proteina, može se proračunati da bi se došlo do saznanja količine materije koja treba stalno da se miješa da bi se dobio ovaj djelić. Zatim, potrebno je spoznati dužinu vremenskog perioda da bi došlo do ovog spajanja između djelića jednog dijela.

“Stručnjak iz oblasti matematike, Švicarac Čarls Jugin, izvršio je obračun ovih svih faktora i pronašao: da bi došlo do formiranja jednog djelića proteina putem slučajnosti, bilo bi potrebno da protekne 1-10 na stošezdesetu, tj. jedan do deset pomnožen sam sa sobom sto šezdeset puta. To bi bio broj koji se ne može izgovoriti ili izraziti riječima. Zatim bila bi potrebna količina materije, da bi se dogodila ova aktivnost putem slučaja u namjeri da se proizvede jedan djelić ovoga, više nego što bi moglo stati u ovaj Svemir za milione puta, a da bi se formirao na površini Zemlje samo jedan djelić ovoga putem slučajnosti, bili bi potrebni bilioni godina, dakle toliko da se ne može ni izbrojati. Ovaj stručnjak Švicarac procjenjuje da to iznosi deset pomnoženo samo sa sobom 243 godine(10 na 243 godine)!

Proteini se sastoje iz velikog niza aminokiselina, pa kako da se sastave atomi ovih djelića? Ako bi se oni složili na drugi način, a ne onako kako su spojeni, oni bi postali nepovoljni za život. Štaviše, postali bi u nekim slučajevima i otrovni. Engleski stručnjak J. B. Seather proučavao je kako je moguće da dođe do slaganja ovih atoma u jednom jednostavnom dijelu proteina i otkrio da njihov broj iznosi na milione (10 na 48). Prema tome, razumski je nemoguće da se dogode ove slučajnosti da bi se formirao samo jedan djelić proteina.

Proteini su hemijska neživa materija. U njoj ne mili život osim u slučaju da mu se dozvoli ta čudna tajna o kojoj mi ne znamo ama baš ništa. To je bezgranični um,⁵⁰ Allah koji može da i to učini Svojom mudrošću i da i takav proteinski djelić bude povoljan i postane mjesto za život, da ga izgrađuje, formira i obilato ispuni životnim tajnama.”

“Irving Wiliam (doktor u oblasti nasljedstva u biljnom životu i profesor prirodnih nauka na Univerzitetu u Mičigenu) u svom članku “Sama materija nije dovoljna”, u istoimenom djelu kaže: “Nauka ne može da nam objasni kako su nastali ti maksimalno sićušni djelići čiji se broj ne može ni pobrojati i iz čega se sastoje svi elementi. Kao što nam nauka ne može objasniti, oslanjajući se na pomisao samo slučajnosti, kako je došlo

⁵⁰Ovaj izraz “bezgranični um” koristi se u filozofiji jer je on produkt naslaga kulture čovjeka. Musliman nikada neće nazvati Allaha (Uzvišenog) drugim imenom do imenima naznačenim u Esmau'l-husna.

do spajanja ovih sitnih djelića da bi se formirao život. Nema sumnje da se teorija koja uči da su sve napredne forme i oblici života dostigle svoj vrhunac u napretku zahvaljujući naslagama događaja nekih neočekivanih skokova spajanja i hibrida može uzeti u obzir samo ako bude bila ispravna, međutim, ona nije zasnovana na logičkoj osnovi niti nečem što zadovoljava.⁵¹

Albert Makom Venšestrn, stručnjak iz područja biologije, doktor Univerziteta Teksas i profesor biologije na Univerzitetu u Bajoru, kaže u svom članku pod naslovom "Nauke podupiru vjerovanje u Boga" u istoimenom djelu:

"Bavio sam se studijama iz oblasti biologije, to je široko naučno polje koje se prije svega interesira za proučavanje života. Nema ništa među Božijim stvorenjima da je veličanstvenije od života koji nastanjuje ovaj svijet.

Pogledaj na sićušnu djetelinu koja raste negdje pokraj puta i vidi da li možeš pronaći nešto slično djetelini po savršenstvu među svim onim što je proizveo čovjek svojim veličanstvenim alatima. To je nešto živo! Živi, ustrajno. Ne prekida se taj život ni nastupom noći ni početkom dana sa hiljadama hemijskih i prirodnih aktivnosti. Sve se to odvija pod dominacijom protoplazme, elementa koji ulazi u sastav svakog bića.

Odakle su došle ove složene žive alatke? Bog nije samo djetelinu stvorio ovako, nego je stvorio život i omogućio mu da sam sebe štiti i da se proteže iz pokoljenja u pokoljenje zadržavajući sve osobenosti i karakteristike koje nam omogućavaju da uočimo razliku između jedne i druge biljke. Proučavanje razmnožavanja u oblasti života smatra se najuzvišenijom studijom u oblasti biologije. Ona najviše ispoljava i izražava Božiju moć. To je genetska ćelija iz koje proističu nove biljke maksimalno male, tako da se mogu primijetiti samo korištenjem mikroskopa i to jakog mikroskopa. Čudno je da se svaka osobina biljke: svaka žilica, svaka dlačica, svaka grančica, svaki korijen ili list formira pod nadzorom inženjera čiji je broj veoma veliki, koji omogućavaju život unutar te ćelije iz koje nastaje biljka. Ta skupina inženjera je skupina hromozoma (prenosilaca genetskog nasljedstva)."⁵²

⁵¹Ranije je ukazano u njegovu članku na riječi Bertranda Rasela u vezi sa nastankom života putem slučajnosti i njegova nestanka putem fatalizma.

⁵²Sa Allahovim dopuštenjem koji je stvorio svaku stvar, zatim je uputio, i sa Allahovom moći kojom se vrši svaka kretnja u cjelokupnom Bitku!

Kod ovoga izlaganja mi ćemo stati da bismo se vratili na blistavu ljepotu u tekstu Kur'ana

To vam je, eto, Allah (vaš Gospodar)... (9/95).

Kreator ove ponovljene nespoznajne nadnaravnosti Allah. On je vaš Gospodar koji zaslužuje da se samo Njemu klanjate, povinjavate i slijedite ga.⁵³

Pa kuda se onda odmećete? (6/95).

Kako odstupate od istine shvatljive razumu, srcu i očima?

Nadnaravnost izbijanja života iz mrtvoga često se spominje u Časnom Kur'anu kao i stvaranje Kosmosa. Tako se ovo spominje kod ukazivanja na činjenice Božanstva i dokaza tog Božanstva, na Jednosti Stvaraoca kako bi se na osnovu toga naišlo na pojmljivost nužnosti jednote Obožavanoga, jednote Onoga kome se ljudi klanjaju i vjeruju samo u Njegovo Božanstvo, jednote pokoravanja samo Njegovom Božanstvu, samo Njemu čine obrede klanjanja, samo od Njega primaju cjelokupni program života i pokoravaju se također samo Njegovoj zakonitosti!

Ovi dokazi ne navode se u Časnom Kur'anu u formi teoloških pitanja ili filozofskih teorija. Ova vjera daleko je od toga da troši ljudsku energiju na teološkim problemima i filozofskim teorijama. Ona ima cilj jačanje i ispravljanje ljudskog poimanja dajući mu ispravno vjerovanje kako bi se ono završilo jačanjem i ispravljanjem unutrašnje i vanjske manifestacije života čovjeka.

Ovo može biti samo kada se ljudi obraćaju ibadetom samo Allahu i kada se oslobode robovanja čovjeku. Prema tome, sud u ovozemaljskom životu i u svakodnevnom poslu čovjeka treba da preovladava da se to radi samo radi Allaha, da se ljudi oslobode vlasti onih koji su uzeli vlast u svoje ruke i tvrde da imaju pravo na Božanstvo pa oponašaju sud u ljudskom životu. Na taj način javljaju se sumnjiva i brojna božanstva koja kvare život kad insistiraju da ih ljudi obožavaju i klanjaju im se mimo Allaha.

Poslije ovoga slijedi pogovor koji se odnosi na nadnaravnost života:

To vam je, eto, Allah (vaš Gospodar), pa kuda se onda odmećete?

(6/95).

⁵³Pogledaj smisao riječi "E'r-Rab" u knjizi *El-Mustalehatu'l-erbeatu f'l-Qur'an* od Mevdudija.

To je Allah koji zaslužuje da Mu iskazujete Božanstvo. Termin "Rabb"-Gospodar ovdje znači: Odgojitelj, i Onaj koji upućuje i usmjerava, tj. Gospodar i Sudija. Prema tome, ovaj termin Rabb može da se odnosi samo na Allaha.

On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg (6/96).

Pucanje zore je kretanja koja sliči rasprskavanju zrnevlja i košpice, a izlazak svjetla u tom kretanju jeste poput izlaska pupoljka u ovom kretanju. Između jednog i drugog je sličnost u kretanju, živahnosti, krasoti i ljepoti kao zajednička naznaka koja se da primijetiti i u izrazu o zajedničkim činjenicama njihovih priroda i stvarnosti.

Između pucanja zrnevlja i košpica i pucanja zore i smiraja noći postoji još jedna druga veza. Jutro i večer, kretanje i mirovanje, u Svemiru ili na Zemlji imaju direktne odnose u biljnom i životinjskom svijetu.

Zemlja se okreće oko sebe ispred Sunca, a Mjesec sa svojom veličinom i na određenom odstojanju oko Zemlje. Sunce sa svojom veličinom i na određenoj daljini i stepenu toplote - to su odredbe Uzvišenoga, koji ima moćnu vlast, Učenoga, koji obuhvata svo znanje. Da nije ove moći, ne bi nikao život na Zemlji na ovaj način niti bi se pojavilo bilje i stabla iz zrna i košpice.

To je nešto do u detalje proračunato. U tom proračunu je i zbir života, stepen ovog života, vrste života, nešto u čemu nema mjesta prolaznoj slučajnosti, ni slučajnosti koja se povinjava zakonu koji se može proračunati, kako neki kažu.

Neki kažu da je ovaj život nešto prolazno, nešto neočekivano u Svemiru i da Svemir ne daje nikakvu važnost njemu, da se on, štaviše, protivi da zvijezda lutalica na kojoj se odvija ova vrsta života govori o tome. Neki idu dotle pa kažu ovo zalutalo govori da kad bi Kosmos imao svoga boga, on se ne bi ni najmanje interesirao za ovaj život. Takve priče oni katkada nazivaju naukom, a drugi put filozofijom. Međutim, to ne zaslužuje ni da se govori o tome.

Ovima dominiraju strasti ustaljene u samim njima. Za njih ne znače ništa čak ni rezultati njihove nauke kojoj su se predali. Kada to čovjek čita, primijetiti će kao da oni bježe od suočavanja sa istinom koju su maloprije potvrdili, kako se ne bi suočili sa njom. Oni bježe od Allaha koji ih suočava sa dokazima Svoga postojanja, dokazom Svoje Jednote i apsolutne moći u

svakom smislu. Kad god krenu negdje bježeći da se ne bi suočili sa ovom istinom, susretnu se sa Allahom na kraju i u ljutnji odlaze na drugi kolosijek da bi se suočili sa Allahom (Uzvišenim) na kraju svega toga.

Oni su bijednici. Oni su očajnici. Jednog dana su utekli iz crkve i njena boga, koja ih je ponižavala: *Kao da su divlji magarci preplašeni koji od onih koji ih progone, bježe (74/51)*. Oni su i dalje u svom tradicionalnom bijegu sve do ovog stoljeća, pri čemu se ne osvrću da bi primijetili da ih crkva još prati ili je prestala s tim;⁵⁴ u tom svom bijegu ostali su bez daha.

Oni su bijednici i očajnici, jer rezultati te njihove znanosti suočavaju se s njima i danas, pa onda - gdje sad pobjeći?

Frank Elin, prirodnjak, čiji smo odlomak u prošlom pasusu citirali a koji se odnosi na nastanak života, kaže: "Povoljnost Zemlje za život uzima brojne forme koje se ne mogu nikako objasniti principom slučajnosti ili nereda. Zemlja je kugla u vasioni, okreće se sama oko sebe i na taj način nastaju noć i dan. Ona pliva oko Sunca jednom svake godine. Na osnovu toga dolazi do godišnjih doba. To dovodi i do povećanja površine pogodnog dijela za smiraj na površini naše planete i raznolikost biljnih vrsta daleko više nego što bi to bilo kad bi Zemlja mirovala. Zemlju okružuje gasni omotač koji sadrži potrebne gasove za život i proteže se oko Zemlje u visinu tako duboko da prelazi i preko 500 milja. Ovaj gasni omotač dostiže toliki stepen gustoće da sprječava dolazak miliona vatrenih meteora svakodnevno do nas koji se kreću brzinom i do 30 milja u sekundi. Atmosferski omotač koji obuhvata Zemlju zadržava stepen njene toplote u granicama koje odgovaraju potrebama života i prenosi vodenu paru iz Okeana na daleka odstojanja, duboko po kopnima, gdje se može para zgusnuti u formi kiše. Na taj način oživljava zemljino tlo nakon njegova mrtvila. Kiša je izvor pitke vode. Da nije kiše, zemlja bi postala pustara bez ikakvog traga života. Otuda primjećujemo da atmosfera i okeani koji se nalaze na površini Zemlje predstavljaju točak ravnoteže u prirodi."

Naučni dokazi umnožavaju se pred njihovim očima i dopunjuju da bi oglasili potpunu nemogućnost objašnjenja nastanka života putem slučajnosti, podrazumijevajući tu sve ono što je potrebno ovom nastanku, razvoju, održavanju i poslije toga razvijanju u raznovrsnosti i sve drugo što odgovara životu, a što se ne može ni pobrojati kad bi se radilo o projektu Kosmosa. Nešto od tih potreba koje odgovaraju ovim zahtjevima naveo je ranije spomenuti učenjak iz oblasti prirode dok mnogo toga još preostaje

⁵⁴V. poglavlje *El-Fisamu'n-nekit* u djelu *El-mustakbelu lihaze'd-din*

što nije spomenuto. To može procijeniti i odrediti samo Uzvišeni i Učeni, Onaj koji je svaku stvar uputio, Onaj koji je sve stvorio i procijenio kako valja.

On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate na kopnu i moru. - Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju (6/97).

Ovim završava scena nebeske sfere okružene svojim Suncem, Mjesecom i zvijezdama, završava se da bi se prešlo na izlaganje kosmičke ogromne, veličanstvene scene, usko vezane za život ljudi, interes i njihovu pažnju.

... da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru (6/97).

Dok putuje i kopnom i morem u mraku, čovjek koristi zvijezde da bi se uputio smjeru kojem teži. Tako su radili, i to i danas rade, mada se sredstva orijentacije zvijezdama danas razlikuju. Njihova dalekosežnost je danas daleko veća zahvaljujući naučnim otkrićima i raznovrsnom iskustvu. Međutim, korist i pravilo upute ovim tijelima u mraku kopnom i morem, bilo da se radi o mraku koji se da čulno osjetiti ili misaonom mraku, ostaje stalna. Kur'anski tekst ostaje i dalje i obraća se čovječanstvu ovom istinom. U tome će čovječanstvo naći realnu potvrdu u svom životu kojeg prakticira. Kur'anski tekst mu se obraća i otkriva mu one tajne koje hoće i u čovjeku i u horizontu oko njega. Čovječanstvo će naći potvrdu tome u riječima Uzvišenoga i u svom realnom životu.

Karakteristika kur'anskoga programa ostaje trajno kod obraćanja prirodi čovjeka sa kosmičkim istinama, ne u formi teorije nego kroz sliku realnosti, sliku koja odražava iza te realnosti ruku Kreatora, Njegovu moć, milost i Njegov raspored, sliku koja djeluje na um i srce, inspiriše dalekovidnost i svijest, pokreće na razmišljanje i sjećanje na Allaha, zatim korištenje nauke i spoznaje da bi čovjek došao do velike skladne Istine. Zbog toga je i popraćen ajet o zvijezdama koje Allah čini ljudima kao znake raspoznavanja na putu kopnom i morem u mraku. Ovaj djelotvorni pogovor glasi:

Mi potanko objašnjavamo znamenja naša ljudima koji znaju (6/97).

Upravljanje pomoću zvijezda u mraku, kopnom i morem, zahtijeva znanje kretanja zvijezda, njihovo kruženje i položaj. Zahtijeva također da ljudi spoznaju dokaze ovog svega čiji je Stvoritelj Uzvišeni, Mudri. Prema tome, upravljanje, kao što smo rekli, jeste upravljanje u mraku koje se da realno osjetiti, zatim u mraku razuma i savjesti. Oni koji koriste zvijezde za osjetilno upravljanje i ne uspostavljaju kontakt između tih dokaza i Kreatora su ljudi koji nisu upućeni tom velikom Uputom, to su ljudi koji kidaju sponu između Kosmosa i njegova Stvoritelja, kidaju sponu između znakova ovog Kosmosa i njegovih dokaza koji ukazuju na Uzvišenog Kreatora!

On vas stvara od jednog čovjeka, da na Zemlji živite i da u njoj sahranjeni budete. Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju (6/98).

Ovaj put to je direktni doticaj, doticaj koji se odnosi direktno na čovjeka, čovjeka koji je jedinstven svojim bićem i stvarnošću u liku muška i ženska,⁵⁵ u kome život počinje svoje prve korake umnožavajući se oplodnjom ćelije. Čovjek je pohranjen u ovoj ćeliji u kičmi muškarca, a smješten u maternici žene. Tada počinje život da se razvija i dalje širi. Javljaju se razne vrste i boje, zatim jezici, narodi i plemena i uzorci koji se ne mogu ni pobrojati i vrste koje stalno nove niču sve dok traje život.

Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju (6/98).

Razumijevanje i razmišljanje ovdje su potrebni da bi se spoznala tvorba Allaha u ovoj jednoj osobi iz koje proističu razni uzorci i vrste, zatim spoznaja čudnih situacija koje su složene i nalaze se između oplodnje kao sredstva za razmnožavanje i proizvoda odgovarajućeg broja muškaraca i žena u svijetu čovjeka, zatim da bi došlo do sklapanja braka kojeg je Allah odredio da bude sredstvo plodnosti i razmnožavanja, sredstvo gdje se rađaju djeca u uvjetima gdje se čuvaju "ljudske osobine čovjeka" i gdje se brine i stara za ljudski život.

Mi se ovdje u *Okirilju Kur'ana* ne možemo dalje upuštati u izlaganje ovog pitanja i potanko rasvjetljavanje ove situacije jer to zahtijeva posebna

⁵⁵U svemu ovome što sam dosad pročitao nisam našao islamski trag na koji bi se čovjek mogao pouzdati vezan za kazivanje o stvaranju Have od Adema, a to je ono čime se interpretira riječ Uzvišenoga "od jedne osobe". Meni izgleda da se radi o jednoj osobi, a ne o spoju muška i ženska u njegovu biću i istini.

istraživanja,⁵⁶ nego ćemo samo spomenuti kako nastaje sperma, muška ili ženska, kako je izvršena čudna Božanska raspodjela da bi se dobio povoljan razmjer između muškarca i žene, kako bi se obezbijedio dovoljan broj i jednog i drugoga za održavanje života i njegova produženja.

Ranije smo istakli u komentaru riječi Uzvišenoga: *U Njega su ključevi svih tajni, samo ih On zna* (6/59) da se ono što određuje kakvo će biti oplodeno jajašce, muškog ili ženskog spola, odvija po odredbi Allahovoj. To je ovisno o broju hromosoma života koji se namjerava i koji se spaja u jajašcetu, ovisi o tome da li će preovladati broj muških ili ženskih hromosoma. Koliko će biti jednog ili drugog, to je Allahova tajna. Nju zna samo On.

Ova količina koju definira Allah svaki put, pa nekome poklanja muško, nekome žensko, čuva stalnu ravnotežu na Zemlji između spolova i tako ne dolazi do pometnje u ovoj ravnoteži u cjelokupnom čovječanstvu. Pomoću toga dolazi do oplodnje i ramnožavanja, ali i stabilnosti braka. Oplodnja i ramnožavanje mogu se odvijati i sa manjim brojem muškog spola. Međutim, Allah je odredio da nije cilj ljudskog života spolni snošaj muškarca i žene, nego je cilj kojim se razlikuje čovjek od životinje ustaljenje bračnog života između muškarca i žene. Zahvaljujući toj stabilnosti, moguće je ostvariti željeni cilj. Najuzvišeniji cilj jeste odgajanje potomstva u okrilju roditelja u okviru jedne porodice. Da bi se to potomstvo pripremilo za njegovu specifičnu ljudsku ulogu, zahtijeva se da se rođenče daleko duže odgaja u porodičnoj sredini nego što je to slučaj kod bilo kog mladunčeta u životinjskom svijetu.⁵⁷

Samo ova stalna ravnoteža bila bi dovoljna da ukaže na raspored Stvoritelja, na Njegovu mudrost i moć, ali samo onima koji razmišljaju:

Mi potanko pružamo dokaze ljudima koji razumiju (6/98).

Međutim, kod onih čije su oči zatvorene i koji imaju koprenu na njima, među kojima na prvom mjestu dolaze "učeni" koji se ismijavaju "transcendentalnom", oni koji prolaze pored svih ovih znakova zatvorenih očiju... *pa i ako bi sve dokaze vidjeli, opet u njih ne bi povjerovali* (6/25).

⁵⁶V. više poglavlje *Haqīqat'u-l-hajāt* u djelu *Hasaisu't-tesawwuri'l-islami we mequmatihi*.

⁵⁷V. više u djelu *El-Hidžab* od Mevdudija, kao i u djelu *U okrilju Kur'ana V*, str. 10-14.

Kontekst nastavlja sa scenama života otvoreno izloženog svugdje po Zemlji. Scenama koje primjećuju oči, čula jasno raspoznaju, a i srca budna u tome vide krasotu tvorevine Allaha. Ove scene kontekst izlaže kao da su izložene na stranici Kosmosa i skreće pažnju na pojedine njene faze, njeno obilje i vrste i podsjeća svijest čovjeka na život koji se razvija u tim scenama, podsjeća na dokaze Moći koja kreira taj život, usmjerava srce da posmatra ljepotu toga i da uživa u toj ljepoti.

On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lako ubrati i vrtovi lozom zasadeni, naročito masline i šipci, slični i različiti. Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru. To je zaista dokaz za ljude koji vjeruju (6/99).

Voda se često spominje u Kur'anu kada se govori o životu i bilju: *On vodu s neba spušta, pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja... (6/99).*

Očita uloga vode u svakoj biljci je jasna. To zna i primitivac i civiliziran čovjek, zna neuki i učeni. Međutim, uloga vode ustvari je daleko složenija i dalekosežnija od ove na koju Kur'an općenito upozorava. Voda ima udjela u samom početku, začetku života na Zemlji; Allahovom odredbom voda je bila ključni faktor u pretvaranju površnog dijela Zemlje u povoljno tlo za biljni život. (Ako su tačne teorije koje pretpostavljaju da je površina Zemlje svojevremeno bila u žarkom stanju, zatim otvrdla, ali na kojoj nije bilo plodne zemlje gdje bi usjev klijao i rastao, zahvaljujući vodi i drugim atmosferskim faktorima, ta čvrsta Zemljina kora pretvorila se u prhko tlo.) Voda ponovo učestvuje u plodnosti ovog tla putem padanja nitrogena i azota iz atmosfere, što je posljedice sijevanja i ispuštanja električnih varnica u atmosferi. Nitrogen je povoljan za otapanje vode i pada sa kišom da bi zemlji povratio plodonosnost, a to je ustvari i vještačko gnojivo koje čovjek danas proizvodi oponošajući prirodne zakone. To je materija koja omogućava da zemlja bude plodna i da ne iščezne njen plodni dio.

... pa Mi onda činimo da pomoću nje niču sve vrste bilja i da iz njega izrasta zelenilo, a iz njega klasje gusto, i iz palmi, iz zametka njihova, grozdovi koje je lako ubrati i vrtovi lozom zasadeni, naročito masline i šipci slični i različiti (6/99).

Svaka biljka javlja se zelena. Termin *hadir*, zelenilo, nježniji je i prijatniji od termina *ahdar*, zelen. *Iz njega izrasta klasje gusto* - poput

klasova i slično klasju, a *iz palmi, iz zmetka njihova grozdovi koje je lahko ubrati*. Termin "grozdovi" (*kinvan*) je mala grana, dat u množini. Kod palmi to se zove *izk*, "grozd" koji nosi plod. Spomenuti termin *kinvan* i opis - *koje je lahko ubrati* daju zajednički lijepu sliku i krajnje divnu scenu. A vrtovi i loze, naročito masline i šipci, su biljke sa svojim vrstama i svojim sortama, *slični i različiti, posmatrajte zato plodove njihove kad se tek pojave i kad zru..* Pogledajte i sa čulom osjećaja i vida i budna srca, pogledajte u njihove cvjetove i dopadljivost kada potpuno sazrijevaju! Pogledajte ih i uživajte u njihovoj ljepoti. Ovdje se ne kaže: Jediti njihov plod kad sazrije, nego se kaže: *Posmatrajte, zato, plodove njihove kad se tek pojave i kad zru*, jer se ovdje radi o oblasti ljepote i uživanja kao i području gdje treba razmišljati o Allahovim znacima o kreativnosti Njegova stvaranja u oblasti života.⁵⁸

To je zaista dokaz za ljude koji vjeruju (6/99).

Vjerovanje je faktor koji otvara srce, omogućava dalekovidnost i upozorava organ za prijem i uslišavanje u prirodi, spaja ljudsko biće sa Bitkom, poziva svijest ka vjerovanju u Allaha, Stvoritelja svega, jer postoje i zatvorena srca, zatvorene oči i bolesna priroda. Postoje takvi koji prolaze pored svih ovih krasota i pored svih ovih znakova; oni ne osjećaju ništa, niti se odazivaju. *Odazvaće se jedino oni koji su poslušni. Ove znakove spoznaju samo vjernici (6/36).*

Nakon što je u kontekstu ovog odlomka izložena ljudskom srcu puna strana Bitka sa dokazima Allahovog postojanja, Njegove jednote, Njegove moći i rasporeda, i nakon što savjest bude obuzeta tim inspirativnim, kosmičkim sjenama i srcem dostigne taj Bitak, osjeti gdje kuca puls u svakom živom i govori o krasoti proizvodnje Stvoritelja, kada kontekst ovog odlomka dosegne do ovoga, on se osvrće na politeizam i politeiste, što je veoma čudno, osvrće se u ovoj vjerničkoj atmosferi koja veže vjernika sa Kreatorom ovog Bitka i iznosi zablude politeista, zablude koje su prava glupost od kojih se srca i umovi groze i ježe. Sve ovo brzo je popraćeno osudom, a i cjelokupna atmosfera je pripremljena za osudu.

⁵⁸ V. poglavlje *E't-tabiātu fil Qur'ani* u djelu *Menhedž'u'l-feni'l-islami* od Muhammeda Qutba.

Nevjernici smatraju džinove ravne Allahu, a On je njih stvorio, i izmislili su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onoga kako Ga oni opisuju. On je stvoritelj nebesa i zemlje! Otkud Njemu dijete kad nema žene, On sve stvara i samo on sve zna (6/100-101).

Neki politeisti Arapi obožavali su džinove, a sami ne znaju ko su i šta su džinovi. To su totemističke zablude. Kada odstupi od apsolutnog monoteizma, koliko samo jedan pedalj, čovjek kasnije odluta u svom odstupanju tako daleko da nema granice. U početku je to odstupanje bilo tako malo da se skoro ne može primijetiti. Ovi politeisti bili su privrženici Ismāilove vjere. To je vjera monoteizma koju je objavio Ibrāhim (alejhi's-selam), u ovom području, ali su kasnije oni odstupili od ovog monoteizma. I ovo odstupanje u početku bilo je neznatno, a završilo se na ovako groznom odstupanju, u kome su oni džinove smatrali ravnim Allahu, a Allah (Uzvišeni) i džinove je stvorio.

Nevjernici smatraju džinove ravne Allahu, a On je njih stvorio (6/100)

Brojni totemizmi u različitim džahilijetima upoznali su raznovrsna zlobna bića, slična šejtanima, i bojali se tih bića, bez obzira bila ona zle duše ili zle osobe. Da bi ugasili njihovu zlobu, oni su im prinosili žrtve, a onda ih počeli i obožavati.

I sam arapski totemizam je jedan od totemizama u kome su se formirala ovakva pogrešna poimanja i poimanja u obliku klanjanja džinovima smatrajući ih ravnim Allahu (Uzvišenom).⁵⁹

Kur'anski kontekst suočava ovu njihovu glupost sa vjerovanjem u samo jednoj rečenici:

... a On je njih stvorio.

To je jedna rečenica, ali sasvim dovoljna za ismijavanje ovakvog poimanja, jer ako je Allah (Uzvišeni) njih stvorio, a stvorio ih je, pa kako će oni biti Njemu ravni u Božanstvu i gospodarenju?

Njihova tvrdnja nije bila samo ovo. Zablude totemizma, kada se pojave, nemaju granice kod devijacija. Tako su neki tvrdili da Allah ima čak sinove i kćeri.

⁵⁹ Kelbi u svom djelu *El-esnam*, kaže: "Benu Mulejha, ogranak plemena Huzaa, obožavali su džinove".

I izmislili su, ne misleći šta govore, da On ima sinove i kćeri! (6/100).

U ovoj misli "izmislili su" javlja se poseban zvuk u posebnoj situaciji. To ocrtava scenu koja se javlja kao koja abnormalna i neodrživa izmišljotina.

Izmislili su da Allah ima sinove, Jevreji kažu da mu je sin Uzejr, a kršćani da mu je sin Mesih. Izmislili su da ima i kćeri. Politeisti tvrde da su to meleki. Oni za meleke kažu da su ženskog roda, a niko od njih ne zna, naravno, zašto su oni ženskog roda. Prema tome, ovakve tvrdnje nemaju nikakve naučne podloge. Sve su one nenaučne.

Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onoga kako ga oni opisuju (6/100).

Kontekst dalje suočava ove njihove izmišljotine i ova njihova poimanja sa božanstvenom činjenicom i raspravlja o tim poimanjima razotkrivajući praznine koje se javljaju u tome.

On je stvoritelj nebesa i Zemlje! Otkud njemu dijete kad nema žene, On sve stvara i samo On sve zna (6/101).

Onaj koji je stvorio ovaj Bitak iz ničega nema potrebe da ima potomstvo. Potomstvo je produžetak nečega što je prolazno, nešto što daje pomoć slabima i užitek onima koji ne stvaraju.

Oni znaju pravilo razmnožavanja, a to je da biće ima i svoju drugu iz istog roda. Kako da Allah ima dijete, a On nema druge? On (Uzvišeni) sam je, jedan je, ništa nije kao On. Pa odakle da ima potomstvo bez braka?

Ovo je istina. Ona se suočava sa njihovim nivoom poimanja i obraća im se približnim primjerom iz njihova života i njihova viđenja. Kontekst se oslanja, u svom suočavanju s njima, na činjenicu stvaranja da bi zaniijekao svaki trag politeizma. Ono što je stvoreno ne može nikada biti ravno Stvoritelju. Suština Stvoritelja nije suština stvorenoga. Kur'an ih suočava i sa apsolutnom Allahovom naukom, a oni iznose samo zablude i mišljenja.

On sve stvara (6/101).

I samo On sve zna (6/101).

Kur'anski kontekst ih suočava i sa činjenicom da Allah sve stvara da bi na tome uspostavio opovrgavanje njihovih tvrdnji da Allah (Uzvišeni) ima sinove i kćeri ili da On ima Sebi ravna džina, a On i njega stvorio. Na ovu činjenicu kur'anski tekst se ponovo oslanja da bi potvrdio da Onaj kome se klanja i povinjava, pokorava i priznaje samo Njegovu vlast jeste Stvoritelj svega, da nema drugog Boga niti Gospodara.

To vam je Allah, Gospodar vaš, nema drugog Boga osim Njega, Stvoritelja svega; zato se Njemu klanjajte; On nad svima bdi (6/102).

Osamljenost Allaha u stvaranju čini da je Allah osamljen i u vlasti, osamljen u stvaranju i vlasništvu, osamljen također i kod davanja opskrbe. Prema tome, On je Stvoritelj svojih stvorenja, njihov Gospodar, On ih također opskrbljuje i snabdijeva iz Svoga vlasništva, u čemu nema sudruga. On daje sve čime se ljudi hrane. Sve ono u čemu oni uživaju iz Allahova je vlasništva. Potvrđivanjem ovih činjenica, stvaranja, vlasništva i opskrbe, potvrđuje se i neminovnost da Allahu (Uzvišenom) pripada i gospodarenje, da On jedini ima na to pravo. To je ustvari vođenje, usmjeravanje i vlast kojoj se čovjek povinjava i pokorava. To je sistem na kome se okupljaju ljudi.⁶⁰ Samo Njemu pripada klanjanje sa svim oblicima klanjanja pokornosti, poslušnosti i pune predaje.

Arap i u predislamskom periodu nisu nijekali da je Allah stvoritelj ovog Kosmosa, stvoritelj ljudi, njihov Skrbnik iz Svog vlasništva i da nema drugog mjesta iz koga bi ljudi ubirali svoje potrebe. Ni drugi džahilijeti nisu negirali ove činjenice, bar to nisu činili filozofi materijalisti iz Grčke. To filozofsko materijalističko učenje nije današnje materijalističko učenje. Zbog toga se islam suočavao u periodu arapskog džahilijeta samo sa odstupanjem u usmjerenju oblika klanjanja nekom božanstvu uporedo sa Allahom, npr. tražili su da se klanjaju Allahu preko Njemu bližnjega. A da nisu tako radili, to bi bilo odstupanje u primanju zakona i tradicija koje dominiraju i vladaju među ljudima toga vremena. To jeste islam se tada nije susretao sa ateizmom vezanim za Allaha (Uzvišenog) kao što neki danas kažu ili kao što se hvale neki bez nauke, bez upute i bez Knjige koja rasvjetljava.

Činjenica da je danas mali broj onih koji vode polemiku o Allahovom egzistiranju i iz dana u dan bit će ih sve manje i manje, ali se javljaju one iste devijacije koje su bile u predislamskom periodu, a to je da prihvataju i

⁶⁰Vidi djelo *El-Mustelhatu'l-erbe'atu fi'l-Qur'an* od Mevdudija, poglavlja *el-Uluhiye, er-ububije i el-Ibade*.

primaju zakone vezane za život od nekog drugog, a ne od Allaha. Ovo je tradicionalni osnovni politeizam kojeg je ispoljavalo predislamsko arapsko društvo kao i svako drugo džahilijetsko društvo.

Mala je iznimka onih koji se spore danas o postojanju Allaha, a koja se ne oslanja na nauku mada to neki tvrde. Sama ljudska nauka ne može potvrditi ovaj ateizam niti može naći za to dokaz. Ne može ga naći ni putem nauke niti kroz prirodu Kosmosa. To je maloumnost čiji je prvi uzrok bio izgonstvo iz crkve i njena božanstva čime je ona pokušavala poniziti ljude bez vjerske podloge, zatim što je nedostajalo prirodne formiranosti onih koji se spore. Iz toga je proistekla neinteresiranost za osnovne dužnosti ljudskog bivstvovanja kao što se dešava sa izobličnim stvorenjima.⁶¹

Stvaranje i određenje u tom stvaranju kao i razvoj života nisu navedeni u Kur'anu da bi se time potvrdila egzistencija Allahova, jer rasprava koja se odvija u vezi sa Njegovim postojanjem je na niskom nivou i ne zasluuuje ozbiljnost Kur'ana, ne zasluuuje da bi se Kur'an time pozabavio, nego se u kontekstu to navodi samo da bi Kur'an povratio ljude na Pravi Put kako bi u svom životu provodili ono što zahtijeva neminovnost da samo Allahu (Uzvišeni) pripada Božanstvo, Gospodstvo, Vodenje i Sudstvo u životu svih ljudi, da samo Njemu pripada klanjanje bez sudruga.

Na ovaj način istina stvaranja i procjene o tome, kao i istina razvoja života javlja se kod onih koji se spore o Allahu (Uzvišenom) sa označenim dokazom iza kojeg stoji licemjerstvo i hvalisanje koje vrlo često vodi do lahkomislenosti.

Dulijan Haksli, autor djela *Samo čovjek postoji* i *Čovjek u saremenom svijetu*,⁶² jedan od onih smiješnih i lahkomislenih, donosi zaključke koji nemaju nikakve podloge i kaže u djelu *Čovjek u saremenom svijetu*, u poglavlju *Vjera je kao nešto što je postavljeno, izmišljeno*: "Mi smo došli do stepena nauke, logike i psihologije, u kome je božanstvo kao nužnost postalo nekorisno. Njega su i prirodne znanosti istjerale iz naših umova. Ono je čak i nestalo kao sudija i ravnatelj Kosmosa. Ono je postalo "prvi uzrok" ili opći nejasni temelj."

Will Durant, autor djela *Historija filozofije* kaže: "Filozofija raspravlja o bogu, ali ne o "Bogu teologa", koji smatraju da je Bog nešto izvan

⁶¹V. više poglavlje *Uluhiye we 'ubudije* u djelu *Hasaisu't-tesawwuri'l-islami we muqawwimatih*, II.

⁶²Savremeni engleski biolog koji proučava savremenost darvinizma.

prirode. Filozofi raspravljaju o bogu filozofije, a to je zakon koji vlada u svijetu i njegovoj konstrukciji, u životu i njegovoj sudbini." To su riječi koje se ne mogu prihvatiti, nego riječi koje se mogu kazati.

Mi nećemo davati sud o ovima koji su ovako pali u nasilju prema Kur'anu niti ćemo suditi o njima vezano za naše umove koji se čvrsto pridržavaju za Uputu ovog Kur'ana, nego ćemo ih prepustiti njima i njihovim istomišljenicima "učenjacima" i ljudskoj nauci s kojom se suočava ovo kazivanje, sa nešto ozbiljnosti i razmišljanja.

Juhn Kleyfland, jedan od učenjaka iz oblasti hemije i matematike, doktor na Univerzitetu Kornil i šef odsjeka prirodnih znanosti na Univerzitetu Dols kaže u članku *En-netidžetu'l-hatmijje* u djelu *Allah jetedžella fi'l-asri'l-ilm*: "Pa može li pametan, onaj koji razmišlja ili koji vjeruje, da pomisli da sama materija, bez razuma i mudrosti, proizvede samu sebe samim slučajem? Ili da je ta materija proizvela ovaj sistem i te zakone, zatim to sama sebi propisala? Nema sumnje da će odgovor na to biti negativan. Materija, kada prelazi u energiju, ili kad energija prelazi u materiju, biva i odvija se sukladno određenim zakonima. Nastala materija povinjava se istim zakonima kojima se povinjavala i materija koja je bila prije nje.

Hemija nam govori da su neke materije sklone prolaznosti i iščeznuću. Neke od njih idu prema iščeznuću velikom brzinom, a druge dosta sporo. Ovo govori da materija nije vječna. Ovo znači, također, da ona nije iskonska, jer ima početak. Hemijski pokusi i druge znanosti potvrđuju da se početak materije nije odvijao sporo ili postepeno, nego je nastao najednom, iznenada. Nauke nam mogu definirati vrijeme kada su nastale te materije. Prema tome, ovaj materijalni svijet mora biti da je stvoren i od momenta od kada je stvoren potčinjava se određenim kosmičkim zakonima. Nema mjesta slučajnosti kod ovih elemenata.⁶³

"Ako je ovaj materijalni svijet nemoćan da stvori sebe ili da proizvede određene zakone i definira kojima bi on bio potčinjen, onda znači da je to stvaranje izvršeno po moći nekog bića koje nije materijalno. Svi dokazi potvrđuju da taj Stvoritelj mora imati osobinu uma i mudrosti. U protivnom, pamet ne može da djeluje u materijalnom svijetu kao npr. u primjeni medicine ili psihičkom liječenju, a da tu ne postoji i volja. Onaj za

⁶³ Ranije smo potvrdili da su svi rezultati nauke pretpostavka. Mi ne možemo uzeti ovaj sud kao dokaz za istinitost islama nego samo da to predočimo onima koji se oslanjaju na nauku i koriste je kao dokaz.

koga se kaže da ima volju, mora i da postoji stvarnim postojanjem. Prema tome, logički neminovni zaključak koga nameće pamet, razum ili um nije ograničen na to da ovaj Kosmos ima Stvoritelja i ništa drugo, nego proističe da ovaj Stvoritelj mora biti mudar, znalac i sposoban da uradi sve, da može i da stvori ovaj Kosmos, da ga uredi i rasporedi. On mora da je vječit i stalan čiji se znaci odražavaju na svakom mjestu. Prema tome, neminovno je predati se Allahovom postojanju, Stvoritelju Kosmosa i njegovu Usmjerivaču, kao što smo pokazali na početku ovog članka.

Napredak koji je izvojevala nauka, počevši od lorda Keilwenda, djeluje na nas tako snažno da smo sigurni da će nas nauka prisiliti da vjerujemo u Allaha kada ozbiljno, duboko i valjano razmišljamo.

Frank Elen, učenjak iz oblasti biologije, kaže u članku *Nastanak ovog svijeta, slučaj ili namjera* u istoimenom djelu:

“Često se kaže da ovaj materijalni Kosmos nema potrebe za Stvoriteljem. Međutim, ako mi prihvatimo da Kosmos postoji, onda kako da objasnimo njegovo postojanje? Postoje četiri mogućnosti da se može odgovoriti na ovo pitanje:

Ili da ovaj Kosmos bude samo nešto kao zabluda i fantazija. Ovo se protivi problemu koga smo mi prihvatili da je u redu, problem koji se odnosi na postojanje Kosmosa, ili da ovaj Kosmos bude nastao sam od sebe bez ičega, ili da bude iskonski, da nema početka, ili, bar, da ima svoga Stvoritelja.

Kod prve mogućnosti prema nama ne stoji nikakav drugi problem do problem osjećaja i svijesti. To znači da su naši osjećaji vezani za ovaj Kosmos i naša spoznaja onoga što se dešava u Kosmosu zabluda, da nemaju veze sa istinom. Ovo mišljenje u prirodnim znanostima prihvatio je u posljednje vrijeme gospodin James Jeans⁶⁴ koji smatra da Kosmos stvarno ne postoji nego da je to samo slika u njegovom umu. Prema ovom mišljenju, možemo da kažemo da živimo u svijetu zabluda. Pa na primjer, ovi vozovi kojima se vozimo, koje dotičemo i primjećujemo, čista su fantazija. Fantazija su i svi putnici u njima. Prema tome, i rijeke ne postoje.

⁶⁴Savremeni učenjak prirodnih i matematičkih znanosti porijeklom Englez u svom djelu pod naslovom *El-Kevn el-gamid*, koje je prevedeno na arapski jezik. Ovakav sud nije izrekao on prvi. Davno to je izrekao i filozof Platon. Ovo pitanje je raspravljano oko 150 godina među filozofskim školama, posebno od strane “idealističke” i “pozitivističke”, i još uvijek se predstavnici tih škola razilaze.

Kao i da se prelazi preko mostova koji nisu materijalni, i tako dalje, i tako dalje, - to je čista zabluda i nema mjesta raspravi.

Drugo mišljenje uči da je ovaj svijet, podrazumijevajući tu materiju i energiju, nastao onako iz ničega. Ovaj sud nije ništa manje slabiji i gluplji od prethodnog. Ni on ne zaslužuje da bude predmet proučavanja i raspravljanja.

Treći sud uči da je ovaj Kosmos iskonski, da nema svog početka.⁶⁵ Oni zastupaju mišljenje da postoji Stvoritelj ovog Kosmosa, i to u jednom elementu, a to je iskon. Prema tome, mi možemo ili da pripišemo osobinu iskona mrtvom svijetu ili da tu osobinu iskona pripišemo Božanstvu koje je živo i koje stvara. Ne postoji nikakva misaona teža poteškoća kod prihvaćanja jedne od ove dvije mogućnosti u odnosu na drugu. Međutim, zakoni toplotne dinamike ukazuju da stvorenja ovog Kosmosa postepeno gube svoju toplotu i da će sigurno doći dan u kome će sva tijela biti veoma nisko ispod stepena toplote, tj. na apsolutnoj nuli. Tada će tijelo izgubiti energiju i neće postojati mogućnost za život. Bez dvojbe, ovo će se neminovno jednog dana dogoditi.⁶⁶ Toplote će nestati kada stepen toplote tjela padne na nivo apsolutne nule protokom vremena. Pakleno Sunce, zvijezde koje plamte i Zemlja bogata raznovrsnostima života čine jasan dokaz da su osnova Kosmosa ili njegovi temelji vremenski vezani za jedan određeni moment svoga početka. Prema tome, i Kosmos je nešto što se dogodilo. Ovo znači da osnov Kosmosa mora imati iskonskog Stvoritelja. Stvoritelj koji nema početka mora imati Učenoga koji Svojim znanjem obuhvata sve i Moćnoga čija moć nije ogranićena. Ovaj Kosmos mora biti tvorevina Njegove ruke.

Allah (Uzvišeni) stvoritelj je svega. Drugog Boga osim Njega nema.

⁶⁵To mišljenje zastupaju pozitivisti i svi stari materijalisti, kao i hinduski i budistički mislioci..

⁶⁶Ova neminovna tvrdnja ne ide prema logici ljudske spoznaje niti su zakoni toplotne dinamike sigurni. To je samo teorija u ovim objašnjenjima vezanim za Kosmos i sutra ta teorija može pretrpjeti izmjene. Katkada se teorije pokažu potpuno neispravne. Mi, kao što smo rekli, ne izvlaćimo iz nauke dokaze za ispravnost islamskog učenja niti potvrdu za njegove odluke, nego suoćavamo taj "naućni dokaz" sa onima koji smatraju da je nauka božanstvo. Ovakav sud zastupa Julijan Haxly.

Ovo je to pravilo na kojem ovdje kur'anski kontekst stavlja nužnost klanjanja samo Allahu, nužnost iskazivanja Božanstva samo Njemu u svim oblicima, u sudstvu, odgoju, usmjerenju, upravljanju itd.

To vam je Allah, Gospodar vaš, nema drugog Boga osim Njega, stvoritelja svega; zato se Njemu klanjajte; On nad svim bdi (6/102).

Ovo upravljanje i rukovođenje ne odnosi se samo na čovjeka nego i na sve drugo s obzirom da je On stvoritelj svega. Ovo je to što se cilja dokazom tog principa koji ni politeisti u svom predislamskom periodu nisu nijekali, ali se nisu ponašali prema njemu. Ovaj princip traži pokornost u sudstvu samo Allahu, pokornost Njegovoj vlasti i priznavanje vlasti samo Njemu, bez sudruga.

Izražavanje o svojstvu Allaha (Uzvišeni) prekriva strane i krivine sjenama koje se ne mogu jezikom ljudi opisati. Stoga, da ih ostavimo neka bacaju svoje sjene providno i nježno, neka ocrtavaju scenu u kojoj je zamotano ono što plaši i kazuje o svojstvu Allaha, o onome što zadovoljava, unosi mir i rahatluk i povećava vidljivost svjetla.

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti, a on do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve (6/103).

Oni koji su u svojoj naivnosti tražili da vide Allaha kao i oni koji u svojoj grubosti traže materijalni dokaz, protiv Allaha su i jedni i dugi. Oni ne znaju šta govore. Pogledi ljudi, njihovi osjećaji i umna moć spoznaje su stvoreni. Ljudima je dato da uspostave kontakt i suradnju sa ovim Kosmosom, da vrše namjesništvo na Zemlji i da spoznaju djela Božanskog egzistiranja na stranicama stvorenog Bitka, ali im nije poklonjena moć da spoznaju Biće Allaha (Uzvišenog) jer ništa što je prolazno i što se dogodilo nema moći da primijeti i opazi ono što je iskonsko i vječito. Pored toga, ovo viđenje nije potrebno ljudima kod namjesništva na zemlji. Namjesništvo je dužnost za koju su oni zainteresirani i kojima je poklonjeno ono što im je potrebno za to namjesništvo.

Ponekad čovjek shvaća naivnost prvih ljudi, ali on ne može da shvati grubost kasnijih. Ovi kasniji govore o atomu, jonizaciji, protonu, neutronu itd., a nijedan od njih nije vidio ni atom, ni jon, ni proton, ni nitron u svom

životu, a nije pronađen još ni mikroskop koji bi mogao ovo dokazati, ali su ga oni prihvatili kao aksiom. Dokaz te neminovnosti jeste to što oni ispituju određene tragove i znakove tih bitaka koji se događaju i ako ustanove ove tragove i znakove, oni su odlučni u sudu da postoje ti entiteti koji su ostavili te tragove. Pa ipak, njihov krajnji domet do koga su oni mogli stići ovim iskustvom bio je samo "pretpostavka" da egzistiraju ovi entiteti na način kako su pretpostavljali. Međutim, kada se njima kaže o egzistiranju Allaha (Uzvišenog) putem tragova ovog Bitka, koje se nameće kao neminovnost ljudskom umu, oni se prepiru i raspravljaju o Allahu bez naučne podloge, bez Upute i Knjige koja rasvjetljava. Oni traže materijalni dokaz da bi to okom vidjeli, kao da ovaj cjelokupni Bitak i kao da ovaj život sa svim svojim zagonetkama nisu dovoljni kao dokaz.

Kur'anski tekst je također popratio ono što je izložio o "Bitku" o skrivenosti u dušama ljudi i stavu o biću Allaha (Uzvišeni) riječima:

Pogledi do Njega ne mogu doprijeti a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve (6/103).

Kontekst Kur'ana je dalje popratio ovaj opis koji se ne može opisati niti objasniti jezikom čovjeka ovim riječima:

Od Gospodara vašeg dolaze vam dokazi, pa onaj ko ih usvaja - u svoju korist to čini, a onaj ko je sljep na svoju štetu je sljep, a Ja nisam vaš čuvar (6/104).

Ovo je Allah objavio. To su dokazi. A dokazi upućuju, posebno ovi. Pa onaj ko ih usvaja u svoju korist to čini. On će pronaći uputu i svjetlo. Iza upute i svjetla ne preostaje ništa drugo do mrak. Poslije ovih dokaza preostaje samo sljepilo, pokvarenost i slabost čula, bezosjećajnost bez ikakve savjesti.

Allah upozorava Vjerovjesnika da iznese svoju nevinost zbog njihova takva stava da kaže:

...a ja nisam vaš čuvar (6/104).

Želimo da istaknemo skladnost atmosfere sjena i teksta između riječi Uzvišenoga u ranijem ajetu u opisu Allaha (Uzvišeni) *Pogledi do njega*

ne mogu doprijeti, a On do pogleda dopire; On je milostiv i upućen u sve (6/103) i između sljedećeg ajeta: *Od Gospodara vašeg dolaze vam dokazi, pa onaj koji usvaja - u svoju korist to čini, a onaj ko je slijep - na svoju štetu je slijep* (6/104), i upotrebe termina: pogledi, vid i sljepilo. Ovo sve skupa dato je u melozvučnom i skladnom kontekstu.

Poslije toga, kontekst se svojim riječima okreće prema Vjerovjesniku (alejhi's-selam) i kazuje o donošenju ajeta na ovom nivou koji nije u skladu sa nepismenošću Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i njegove sredine. Ovo ukazuje, samo po sebi, da je njegov izvor Božanski, što će primijetiti svako ko otvori oči. Međutim, politeisti se nisu zadovoljili ovim ajetima nego su govorili da je Muhammed proučavao ova doktrinalna pitanja i pitanja Kosmičkog karaktera sa nekim od sljedbenika Knjige. To su govorili, a nisu znali da sljedbenici Knjige nisu imali pojma o ovome o čemu njima Muhammed govori. To nije znao ni jedan narod na Zemlji niti su još uvijek dostigli ovaj visoki nivo sa svim onim što je upoznalo čovječanstvo. U nastavku se govori Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da slijedi ono što mu je objavljeno i da se ne osvrće na politeiste.

I, eto, tako, Mi na razne načine izlažemo dokaze da bi oni rekli: "Ti si učio!" i da bismo to objasnili ljudima koji hoće da znaju. Ti ono što ti Gospodar tvoj objavljuje slušaj - drugoga Boga osim Njega nema! - i mnogobošce izbjegavaj. Da Allah hoće, oni ne bi druge Njemu ravnim smatrali, a Mi tebe nismo čuvarom njihovim učinili, niti si ti njihov staratelj (6/105-107).

Allah upućuje ove ajete na ovom nivou, što je za Arape bilo nedostižno i o čemu oni nemaju pojma, jer to ne proističe iz njihove sredine niti iz sredine čitavog čovječanstva. Ovaj postupak završava sa dva suočena rezultata u jednoj sredini.

Oni koji ne žele uputu ni nauku niti se bore da bi saznali istinu, to su oni koji pokušavaju da nađu objašnjenje ovom nivou kojim im se Muhammed obraća, a i on je jedan od njih, i izmišljaju ono što se nije dogodilo. Ništa im nije bilo nepoznato iz života Muhammedova ni prije poslanstva ni poslije poslanstva, i pored toga oni kažu: Ti si, Muhammede, proučavao to sa sljedbenicima Knjige i to si naučio od njih. - Nijedan

sljedbenik Knjige nije ništa znao o ovom nivou. Knjige sljedbenika koje su bile pred njima tada još su pred svima nama. Velika je razlika između onoga što je u njihovim rukama i ovog časnog Kur'ana. Sve što je u njihovim rukama jeste samo nepotvrđeno kazivanje iz historije vjerovjesnika i vladara, ispunjeno raznim pričama i legendama od nepoznatih ličnosti. Ovo se odnosi na Stari zavjet. Što se tiče Novog zavjeta, a to je Indžil, pa i tu su kazivanja koje prenose učenici Mesiha (alejhi's-selam) nakon nekoliko decenija poslije njega, a koje je prihvatio koncil odstupajući od njegova sadržaja i mijenjajući ga tokom vremena. Čak i etički savjeti i duhovna usmjerenja nisu ostala zaštićena od devijacija drugih dodataka i zaborava. Ovo je ono što se desilo sa sljedbenicima Knjige tada i još se događa. Gdje je sve ovo u odnosu na Časni Kur'an?! Međutim, politeisti su to, u svom džahilijetu, govorili ali je još čudnije da i neznalice ovoga vremena, neki "orijentalisti" i drugi koji se prave muslimanima, govore iste ove riječi, i to danas nazivaju "naukom", "naučnim istraživanjem", to mogu ostvariti samo orijentalisti.

Međutim, oni koji znaju Istinu prihvatit će ove znakove na način koji vodi objašnjenju te Istine da je bolje upoznaju:

... da bismo to objasnili ljudima koji hoće da znaju (6/105).

Ovdje dolazi do razdvajanja između onih koji primjećuju i znaju i naroda koji je slijep i ne zna.

Izdaje se visoka naredba časnom Vjerovjesniku. Allah je uputio ajete. Ljudi se pocijepaše kod prijema ovih ajeta na dvije grupe. Izdaje se visoka naredba Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da slijedi ono što mu je objavljeno i da ostavi po strani politeiste, da se ne interesira za ono što oni govore, da ne mari za njihova poricanja i tvrdoglavost. Njemu je dat smjer, a to je da slijedi ono što mu je objavljeno od njegova Gospodara, da na toj osnovi uskladi svoj život u cjelini i kao i život svojih sljedbenika, da on nema ništa sa politeistima i neće biti odgovoran zbog njih. On slijedi Božiju Objavu, Objavu Allaha, drugog Boga osim Njega nema, niti ima koga drugoga obožavati.

Ti ono što ti Gospodar tvoj objavljuje slušaj - drugoga Boga osim Njega nema! - i mnogobošce izbjegavaj (6/106).

Da je Allah htio da ih obaveže Uputom, On bi ih obavezao. Da je Allah htio da ih u samom početku stvori da ne znaju ništa drugo do Uputu, kao što je bio slučaj sa melekima, On bi ih stvorio. Međutim, Allah (Uzvišeni) stvorio je čovjeka sa ovom spremnošću za uputu i zabludu i

prepustio je čovjeku da bira sebi put i da dočeka nagradu po izboru u granicama Apsolutnog htijenja. Bez Njegova htijenja ništa se ne može dogoditi u Kosmosu. Međutim, Apsolutno htijenje ne prisiljava čovjeka na Uputu ili zabludu. Allahovo htijenje ga je takvog stvorilo zato što je samo tom htijenju poznato, da bi čovjek obavio svoju ulogu u ovom Bitku kao što mu je Allah odredio kroz spremnost čovjeka i njegov postupak.

Da Allah hoće, oni ne bi druge Njemu ravnim smatrali (6/107).

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) nije odgovoran za njihova djela. On nije staratelj za ono šta je u njihovim srcima. Stratelj je Allah.

A Mi tebe nismo čuvarom njihovim učinili, niti si ti njihov staratelj (6/107).

Ova smjernica upućena Vjerovjesniku (alejhi's-selam) definira oblast koja dolazi u okvire pažnje Resulullaha (alejhi's-selam) i njegove djelatnosti. Ona definira oblast njegovih zamjenika i svih onih koji pozivaju u islam svugdje na prostorima Zemlje i u svakom pokoljenju. Onome koji poziva nije dozvoljeno da se veže srcem, nadom i radom za one koji odbijaju njegov poziv, za tvrdoglave čija srca se ne otvaraju u susretu dokaza Upute i onoga što nudi vjerovanje. Srce onoga koji poziva mora da usmjeri svoju nadu i djelatnost prema onima koji ga čuju i uslišavaju. Oni su potrebni da se izgrade u cjelini na osnovi na kojoj se gradi vjera, na osnovi ove doktrine. Oni su potrebni da izgrade svoja poimanja potpuno o Bitku i životu na principima ovog vjerovanja, oni su potrebni da izgrade zdanje svog ponašanja i vladanja, da izgrade svoje malo društvo na ovoj osnovi, a da bi se to postiglo, potrebno je mnogo truda kojeg i zaslužuje. Međutim, oni koji stoje na drugom odvojenom putu, njih je dozvoljeno zanemariti i izbjegavati nakon što im je dostavljen poziv i saopćenje. Kada istina poraste, u čovjeku tada Allah čini da se odvija sve po Njegovu zakonu. Istina nadvladava neistinu, označava je kao takvu i ona kao takva propada. Istinu treba tražiti. Kada se ona pronade u njenoj kompletnoj i istinitoj slici, onda neistina postaje bezvrijedna. Kraj joj je blizak i neminovan.

Sa naredbom Vjerovjesniku (alejhi's-selam) da izbjegava politeiste, data je smjernica i vjernicima da se i kod toga etički ponašaju, da budu dostojanstveni i čovječni kako odgovara vjernicima. Vjernicima je

naređeno da ne psuju, da ne grde božanstva politeista iz opreza da to ne izazove da i oni politeisti počnu psovati Allaha (Uzvišenog), a oni ne znaju Allahovu veličinu niti Njegov visoki položaj. I grđenje njihovih mizernih i beznačajnih božanstava od strane vjernika moglo bi biti uzrok da oni počnu grditi Uzvišenog i Velikog Allaha.

Ne grdite one kojima se oni, pored Allaha klanjaju, da ne bi i oni nepravедno i ne misleći šta govore Allaha grdili.-Kao i ovima, tako smo svakom narodu lijepim postupke njihove predstavljali. Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onom što su radili obavijestiti (6/108).

Čovjek je, po prirodi kako ga je Allah stvorio, sklon da smatra sve ono što radi da je dobro i da to brani. Ako on radi nešto dobro, on smatra da je to dobro i brani ga. Ako radi nešto loše, on i to smatra da je dobro i brani ga. Ako je na Pravom Putu, smatra da je to dobro, a ako je u zabludi, smatra da je i to dobro. To je priroda čovjeka. Ovi se obraćaju pored Allaha drugima, mada znaju da je Allah Stvoritelj i Skrbnik, ali kada muslimani grde njihova božanstva, onda se oni pokrenu i napuštaju vjeru u Allahovo Božanstvo braneći i smatrajući lijepim svoja klanjanja, svoja poimanja, stanje i tadiciju koju su ranije gajili. Zbog toga neka ih vjernici ostave u onome u čemu oni i jesu.

Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onome što su radili obavijestiti (6/108).

Ovo je ponašanje koje odgovara vjerniku, koji je zadovoljan svojom vjerom, pouzdan u Istinu koju ispoljava i koja srce smiruje, vjernika koji se ne miješa u ono što nije njegovo, jer grđenje njihovih božanstava neće ih povesti ka Uputi, nego će im povećati odbojnost i tvrdoglavost. Šta vjernici imaju od te grdnje? To je nešto iza čega ne stoji ništa vrijedno. To može biti samo povod da čuju i ono što im ne bi bilo drago. Mogu da čuju kako politeisti grde njihova Uzvišenog Gospodara.

Kraj ove cjeline u kojoj je izložena oblast Bitka, ispunjena brojnim znacima i nadnaravnostima koje se manifestiraju u svakom trenu dana i noći, završava zakletvom ovih politeista Allahom, najtežom zakletvom, da će i oni vjerovati ako im dođe kakav znak materijalne nadnaravnosti kao što su bile ranije nadnaravnosti poslanika. To je ono što je djelovalo na neke muslimane kad su to čuli pa su predlagali Vjerovjesniku (alejhi's-

selam) da i on zamoli svoga Gospodara za takvu nadnaravnost koju su politeisti tražili. Vjernicima je došao kategorički odgovor u kome se objašnjava priroda poricanja onih koji su poricali.

Oni se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom, da će, ako im dođe čudo, sigurno zbog njega vjernici postati. Reci: "Sva čuda su samo u Allaha!" A odakle vi znate da će oni, kad bi im ono došlo, vjernici postati i da Mi srca njihova i oči njihove nećemo zapečatiti i da neće vjerovati kao što ni prije nisu vjerovali i da ih nećemo ostaviti da u zabludi svojoj lutaju smeteni? Kad bismo im meleke poslali i kad bi im mrtvi progovorili i kad bismo pred njih očigledno sve dokaze sabrali, - oni opet ne bi vjerovali, osim ako bi Allah htio, ali većina njih ne zna (6/109-111).

Srce koje ne vjeruje u Allahove znakove izložene u ovom Bitku - nakon usmjerenja čovjeka prema ovim znakovima na ovaj čudan način za koje se stara ova čudna Knjiga, srce koje ne probuđuju ovi znaci dati u samom njemu i horizontu oko njega da požuri ka svome Gospodaru i povrati se u Njegovu zaštitu, to jeste zaista prevrtljivo srce, srce koje sprječava ove da vjeruju od samog početka! Šta je to što navodi i muslimane pa predlažu da se odgovori na njihovu molbu, na njihov zahtjev, šta je to što ih je omelo da vjeruju nakon pojave nadnaravnosti? Allah zna stvarno stanje ovih srca. On je ostavio one koji poriču da lutaju u svojoj nesreći jer On zna da oni zaslužuju kaznu za poricanje, a zna i to da oni neće nikada uslišati poziv, zna da neće odgovoriti pozitivno, i kada bi im bili spušteni meleki, kako to oni predlažu, čak kad bi im Allah oživio i mrtve pa da govore s njima kao što to oni predlažu, pa ni tada, kada bi Allah pred njih sabrao sve što je na ovom Bitku da se suoči s njima i pozovu ih ka vjerovanju, oni ne bi vjerovali - osim ako to Allah htjedne, a Allah (Uzvišeni) to ne želi jer se oni ne bore na Pravom Putu u ime Allaha pa da bi ih Allah uputio. Ovo je prava istina koju mnogi ne znaju po prirodi.

Njihova upornost u zabludi nije uslijedila zbog toga što im nedostaju ili nemaju pred sobom jasnih dokaza nego zato što su im srca ispunjena nesrećom, zbog pokvarenosti prirode i zatvorenosti savjesti. Uputa je nagrada koju zaslužuju samo oni koji teže ka Pravom Putu i bore se radi Upute.

Kraj sedmog džuzu slijedi osmi koji počinje riječima Uzvišenoga:

Kad bismo im meleke poslali...

